Manuel de Pedrolo

A/b 213
UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

T E M P S O B E R T

10

C a r t e s a J o n e s S t r e e t

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York

Amic Peralta : la teva carta, on em dius que aquest any en farà deu que vas publicar el teu primer llibre, em recorda que aleshores jo redactava la meva primera (i única) novel.la. Per això m'ho deus haver escrit, oi, per refrescar-me la memòria ? Fa temps que comprenc molt bé que a poc a poc la teva pregunta d'antany, "No has començat cap més novel.la ?",es convertís de primer en "Quan escriu ràs una altra novel.la", després en "No penses escriure cap més novel-la ?" i finalme nt en "Oi que ja no en tornaràs a escriure, de novel.-les ?" Mai no ho has dit clarament, perquè en el fons, malgrat aquesta reconeguda franquesa del teu caràcter que de vegades arriba a ofendre o, si més no, a molestar la gent que no et coneixen, hi ha en tu una bona dosi de delicadesa, però això no e m priva pas d'adonar-me que t'he desil.lusionat, com he desil.lusionat moltes altres persones que creien en mi i, aleshores de la publicació de "Capvespre sostingut", quan tu ja tenies dos llibres al carrer, es felicitaven de la sort que, en una mateixa generació, Catalunya hagués vist nèixer dos"grans novel-listes", car ja saps que es deia així. No hi fa res que la crítica es mostrès reticent i àdhuc sovint silenciosa, sobretot amb la meva obra; per sota, havia començar a córrer la veu que el meu llibre era potser la prime ra novel.la més bona que s'havia publicat mai al país, i des-prés, quan vas aconseguir de fer-la traduir a l'anglès, aquest prestigi encara augmentà i, com saps, va obligar l'editor a una segona tirada que mesos enrera ni hauria somniat.

N'hi ha que poden queixar-se, suposo que amb raó, de falta de suport, d'indiferència, qui sap si fins i tot de jugades més o menys brutes que els obliguen a una lluita llarga i desesperada abans d'aconse-guir d'obrir-se pas, però jo vaig ésser més afortunat, tota vegada que al capdavall, i prescindint de l'actitud primera de la crítica di-guem-ne "oficial", ningú no em va posar bastons a les rodes i tu, quan vas tenir l'oportunitat de fer-ho, m'imposares a Amèrica abans i tot de pensar a publicar un llibre teu. Crec que val la pena de remarcar-ho, perquè aquesta mena de "favor" no és freqüent. Ja saps : "La caritat ben

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

entesa comença per un mateix", etc. Tu no ho vas entendre així i vas desmentir la fama que artistes i literats tenim d'ésser persones envejoses i mesquines que es passen nits senceres sense dormir quan triomfa un "rival".

No és que en general no sigui veritat. Aquí tenim el pobre Massic que s'ha quedat com una ombra des que aquest noi mallorquí, en Barreu, li ha arrabassat el títol que ell mateix es donava (modestament) de "portaveus poètic de la raça", i això gràcies als seus dos llibres, el primer, precisament, guanyador del premi de poesia al qual en Massic s'havia presentat després d'anys de dubtes i vacil.lacions que al capdavall s'han revelat ben justificats. Comprenc que és una mena de tragèdia, això de veure's desbancat d'una manera tan rotunda en plena joventut, car en Massic té trenta-quatre anys, com jo. Se'l veu amargat, pessimista, gairebé a punt de renunciar a escriure perquè, com lamenta, "aquest poble no es mereix res". No cal dir que pràcticament va renyir amb tots els membres del jurat. No sé si vaig contar-te que després del premí es digué que s'havia hagut de ficar al llit, del disgust. Potser s'exagera, però és veritat que durant una temporada va desaparèixer de la circulació.

Hi ha altres casos, també. Per exemple, el d'en Corella que després de tres fracassos consecutius al "Martorell", ja fa uns quants anys, doncs, va dedicar-se a escriure en castellà i des d'aleshores publica cròniques i articles en un diari, amb l'excusa, quan es troba amb algun de nosaltres i li sembla que li cal justificar-se, que bé s'ha de guanyar la vida, com si no fos del domini públic que és el fill únic d'un advocat carregat de diners. Tu el coneixes poc, o gens, perque alhores, quan tots dos començàvem, ell encara era inèdit tot i que té quatre o cinc anys més que nosaltres. Va començar a escriure tard, cap a la trentena, i després del seu èxit a la festa de Sant Antonigrós, ja es creia que s'havia de menjar el cel amb les dents. Ell també pensa que el país no sap estimar com cal els seus genis i, cansat d'ésser menystingut, va cercar-se una altra clientela. El cas Ors, en petit, es repeteix sovint, ja ho veus. Però em desvio...

Deia doncs que vaig ésser un afortunat. Ho he estat sempre. Una flor natural als divuit anys, tres llibres al carrer als vint-i-cinc, un d'ells traduit a l'anglès al cap de tres anys i, seguidament, al francès i a l'alemany... Qui ha començat una "carrera literària" més prometedora ? Vull dir en les nostres circumstàncies, quan els lectors encara eren escassos, els editors pobres i porucs i el nostre treball tot just sortia tímidament de les catacumbes... Amb l'afegiment, en el

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

meu cas concret, que jo no procedia d'una família de literats, d'una nissaga tradicionalment barrejada a la vida pública del país, en la forma que fos. No, era un perfecte desconegut, fill d'uns perfectes desconeguts, i sense padrins; els qui ho podien haver estat , tenint en compte llur entusiasme inicial pel meu premi "floralesc", aviat van veure que jo no era un noi per fer-los quedar bé i m'abandonaren a la meva sort. No me'n queixo. Jo ho vaig voler i els vaig ofendre de més de quatre maneres, sobretot a en Grau Vilalta, el qual fins darrerament no m'ha perdonat la novel.la, i encara suposo que perquè no n'he escrit cap més. Ara considera que és un pecat de joventut i, si vols que t'ho digui, de vegades em sento inclinat a donar-li la raó. No m'entenguis malament,però; no la renego i estic content d'haver-la escrit. Al país li va fer bé, la prova és que encara hi ha crítics que la citen quan parlen del renovament de la prosa creadora catalana. O sigui que ara fan allò que no van saber o no van voler fer quan va publicar-se. Però no ens n'estranyem, les coses han canviat, canvien cada dia i canviran encara més en el futur, prou que es nota. Dos anys enrera, la darrera vegada que vas venir, ja te'n vas adonar. Recordo molt bé el teu comentari admirat : "Però escolta, escolta..." feies.

No podies pair la teva sorpresa en veure que fins i tot alguns que durant anys no s'havien atrevit a pronunciar el nom de Catalunya, ara tornaven a escriure ~~[illegible]~~ tímidament en català després d'haver abandonat la llengua gairebé tres dècades enrera. Vol dir alguna cosa,oi ? Si prenen posicions, senyal que han comprès que en el futur immediat ens enfrontarem amb una situació en la qual valdrà la pena haver-se definit. I no em diguis que no són bons profetes, perquè ja ho sé. Aleshores, acabada la guerra, van creure que tot s'havia enrunat definitivament, i no ho encertaren; també poden equivocar-se ara,doncs. Però no ho crec, no ho creu ningú. Ara són una mica més savis i més prudent que aleshores, quan eren joves i inexperts. Es clar que n'hi ha que no han volgut baixar del burro,però la tossuderia no demostra res, sobretot quan es duta als extrem que la porta en Castellbell (de passada : ara els locutors castellans ja comencen a pronunciar la ll del seu cognom). Ho dic perquè no fa gaires dies em va enviar una carta per invitar-me a una taula rodona o xerrada sobre el Vietnam , i me la va escriure en castellà ! Aquest sí que podrà dir que ha sacrificat la seva vida per no res ! Aquí no és ningú i, terra endins, li diuen que escriu malament i tot sovint l'obliden quan passen llista als novel.listes contemporanis. Per si fos poc, el seu fill gran ja s'ha fet detenir dues vegades, la primera quan repartia propaganda catalanista. Però no conti-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

nuem. Fet i fet és una víctima i sempre ho ha estat tot i algunes actituds seves de botxí, com aleshores que manifestà a un periddista que li feia una interviu : "El català em vé estret".

Tornem al meu cas. Sense dir-ho explicitament, estàs queixós de mi. I n'hi ha d'altres. Jo mateix,potser. Ara, si hagués perseverat, ja podria tenir un historial de novel.lista relativament considerable al meu darrera, potser cinc o sis novel.les, perquè no s óc tan treballador com tu que, a despit de la teva feina a la O.N.U, n'has pogut escriure onze. Cal suposar que seria famós, tu t'hauries encarregat de fer-me traduir com n'has fet traduir d'altres. Es cert que això no ha servit perquè els nostres noms fossin sovint esmentats a la premsa estrangera que continua ignorant Catalunya i els s eus homes, una cosa que ben mirat tampòc no m'estranya i que fet i debatut és culpa nostra, de la falta de consciència política que tenim els catalans... Famós aquí, doncs; relativament famós, en la mesura que permeten les circumstàncies i els interessos creats. I m'ho he deixat perdre.

Per què ?

Què potser m'espantava e l risc ? Que potser tenia por que aquesta obra futura fos inferior a "Capvespre sostingut" ? Algú, de vegades, m'ho ha insinuat; car a això es refereixen quan diuen : "Una primera novel.la esplèndida, magnífica; la vau ben encertat..." Passem per aquest"encertar" que fa pensar en allò del burro que va tocar la flauta per casualitat i, per tant, gairebé és ofensiu. Resta encara la idea d'una mena de "tour de force" difícil de repetir, d'una d'aquestes entrades de cavall sicilià que tenen els seus precedents en literatura. I fins i tot se suposa que és natural, normal, que hom temi el fracàs si hom prova de repetir-ho i millorar-ho. Començar amb un llibre massa "bo" és una desgràcia, una ensopegada, una equivocació. Tothom,crítics i públic lector (els quatre gats que es mereixen el títol de lectors actius) et tenen els ulls clavats damunt, a l'aguait de la nova meravella o de l'enfonsada. I això coacciona, és veritat; fa respecte i inhibeix si no ets un presumit, i jo em penso que no ho sóc. Una mica vanitós, això sí, com tothom,però res més.

Potser si,doncs, que m'ha afectat fins a cert punt la "bondat" d'aquella obra; al capdavall, de seguida vaig veure que em calia ésser molt exigent amb mi mateix si volia continuar. I volia. Sinó que al mateix temps jo era,o em pensava ésser (perquè ara ja no estic segur de res), un poeta. Es clar que en principi no hi ha contradicció; teòricament es pot ser poeta i novel.lista. Molts ho han demostrat, aquí i a fora. Però no han demostrat que podien ésser alhora bons poe-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

tes i bons novel.listes. Prosistes sí, però no novel.listes.

Si vols que et digui la veritat, això no ho vaig descobrir jo; ho va descobrir la meva cosina, la Gabriela. Ella, com ja saps, sempre s'ha interessat molt per la meva vida literària, i jo sempre hi he discutit els meus projectes, ja des de bon començament. De fet, va ésser ella qui em va obrir els ulls, quan era una criatura encara, sobre la necessitat de ser fidel a l'idioma. Perquè hi va haver un moment que vaig vacil.lar. T'ho he dit algun cop, que havia escrit versos en castellà ? Com molts, de la nostra generació, que ho hem fet i potser hauríem continuat fent-ho si no haguéssim trobat oportunament un bon conseller. Un petit èxit,potser, i n'hi hauria hagut prou. Es clar que després ens hauríem vist en un compomís, el mateix en què es veuen ara alguns que volen i dolen i es creuen que ja ho han mig solucionat quan se serve ixen de totes dues llengües. Jo, a casa meva, més aviat havia rebut un bon exemple, en aquest sentit; el meu pare era un home del moro fort, però no oblidem tampoc que tota la meva instrucció, tots els meus estudis, van ésser fets en castellà i, una mica com en Castellbell, m'hi sentia més "a l'ample". De català només sabia allò que havia arreplegat en les meves lectures, ben poca cosa, doncs. Ella, la Gabriela, va ajudar-me quan vacil.lava, sense ni saber res d'aquesta vacil.lació, car aleshores tot això era un joc, una distracció, i poc em creia que un dia podia arribar a ésser "algú". Parlo en termes relatius, és clar, tota vegada que tampoc no he aconseguit el que volia i ara ja sé amb tota certesa que no estic cridat a un destí gran. Se'm coneix, sí, he pogut publicar tres llibres més de poemes, vaig fer-me amb el premi "Carles Riba", hi ha antologies que es recorden de la meva obra per citar-me entre la terregada, si bé de vegades em sembla que ho fan una mica per compromís, perquè t ots som amics, perquè és difícil prescindir d'un xicot que, com jo, s'ha fet veure tant, ha pronunciat conferències, ha fet cursets de català, té bona relació amb tots els editors i ha treballat una mica per tothom... En un mot : he creat interessos, una cosa de la qual anys enrera hauria parlat tan despectivament, però no he creat gairebé res més. Totes les feines que faig, les podria fer perfectament un altre.

He fracassat. Sí, amic, no ens espantem d'aquesta paraula; he fracassat. Potser vaig equivocar-me, potser era més novel.lista que poeta. O potser no era res; únicament la il.lusió de ser-ho. Un de tants, donc Ara és difícil de dir fins on hauria arribat com a creador de ficcions i, als trenta-quatre anys, ja no tinc ganes de provar-ho, de recomençar; em penso que no podria. Escriure novel.les obliga a una discipli-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

na que no sabria imposar-me. I després, si hi pensem bé, qui necessita un altre novel.lista ? Anys enrera sí, anys enrera el panorama de la nostra novel.lística era pobre i qualsevol de nosaltres podia imaginar-se que amb la seva obra omplia un buit; ara és diferent, hi ha mitja dotzena de novel.listes importants i una colla de segon ordre que tampoc no ens fan quedar malament del tot. Ben cert que tampoc no es necessiten poetes si ens fiem del cas que se'n fa quan de tard en tard es publica un llibre de versos, potser dos o tres l'any des que en Jorhés ha renunciat a la seva col·lecció per motius que ignoro. Ara es dedica únicament a traduir, hora darrera hora, perque li cal treballar molt si vol donar estudis a tots els seus fills, el més gran dels quals ha ingressat a la universitat aquest any.

Bé, a mi no em cal treballar tant, però m'esperen dues conferencies i les he de preparar. Et deixo, doncs. Ja continuarem parlant-ne, si convé.

Una abraçada del teu amic

Daniel

Barcelona, 2o de maig de 1967.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York

Volgut amic : que acabava una mica en punxa, dius ? Que era poc convincent ? Em sembla que recordo força bé el que et deia i, la veritat... Tu ets un artista equilibrat, sempre preocupat per qüestions d'estructura, i per tant no em pot sorprendre gaire que ara em surtis amb que en la meva carta no hi havia proporció. Però si no pretenia pas que fos una obra d'art, amic ! Si era una simple lletra escrita al córrer de la màquina, tal com rajava, tal com han estat sempre les meves cartes !

Pensa també en una altra cosa : que potser et creus que m'és agradable, parlar del meu fracàs ? Tu pretens que fet i fet no hi ha fracàs, que si s'ha perdut un novel.lista, cosa que ja és molt suposar, en canvi s'ha guanyat un propagandista, un organitzador,etc. Del poeta no en dius res. Amb motiu, és clar. Però cal que tinguis present que jo parlava de fracàs des de l'únic punt de vista que el puc enfocar : el de les meves aspiracions d'antany, quan la gent em donaven copets a l'esquena o em miraven de reüll per haver escrit "Capvespre sostingut". Totes dues coses significaven el mateix : havia fet un cert impacte i a partir d'aquell moment era algú amb qui calia comptar, una promesa ferma. I la promesa no s'ha realitzat, han anat passant els anys i no tan sols no he superat la meva obra sinó que ni ho he intentat. Com se'n diu, d'això, sinó fracàs ?

També jo tinc la meva susceptibilitat i, amb un altre, ja no hi hauria discutit. Vull dir : no m'hauria avingut a explicar-me. Tu ets l'excepció perquè sempre hem estat bons amics i, per si fos poc, t'admiro com a ningú més. Com a novel.lista i com a home. Has sabut dur a terme una obra de primera categoria que, al meu veure, es pot comparar favorablement amb la de qualsevol altre escriptor d'anomenada internacional, has conservat en tot moment la llibertat de la teva persona, has defensat arreu el teu país i, mentre vas ésser a l'editorial, vas afavorir tots els nostres escriptors que vas poder. Has demostrat que ets generós, lliure i amb una gran capacitat creadora. Què més pot desitjar un home ? T'ho he dit més d'una vegada i et consta que ho crec tal com ho dic. I sense enveja mesquina, únicament amb aquesta mena d'enveja noble que ens inspiren aquells que han sabut realitzar el seu destí i que ens provoquen el desig d'emular-los. Quan dius que he fet bé al país, oblides que tu encara n'has fet més, i això sense desviar-te del teu camí.

Es cert que jo no sé si me n'he desviat. Potser ja ho era, aquest,

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

el meu camí. Potser no tenia capacitat per res més. Ferit o no, no n'amago de dir-ho, i tu em surts amb què sóc reticent ! No, ja sé que no has escrit aquesta paraula, però no calia, es llegeix molt bé entre ratlles. I jo et pregunto : com pot acusar-se de reticència a un home que diu tan francament com jo : sí, no sóc ningú ?Naturalment, això faria riure a tots aquests senyors i senyores que formen les ideals juntes patriòtiques del país i monopolitzen tant com poden el nostre redreçament. "I ara, que diu ? Un intel.lectual tan distingit !" O qualsevol cosa per l'estil. Però tu saps de què parlem. No sóc ningú en el futur; no tinc futur. No hi fa res que no en tinguin les nou mil nou-centes noranta-nou persones de cada deu mil que viuen en aquest moment i que això no els amoini. Mai no han aspirat a tenir-ne i no s'han plantejat la vida en funció d'aquest futur, com ho fem tu i jo i tots els artístes, polítics, científics, filosofs, etc., o sigui tots aquells que tenen per funció pensar, crear, descobrir, dirigir... No els pot preocupar,doncs. Ni tenen motius per lamentar-se que han fallat. Jo, sí. Què vols que et digui més ?

Fins a la teva. Cordialment

Faniel

Barcelona, 3 de juny de 1967.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York

Amic Joan : de manera que ara resulta que ens hem passat anys sencers fent l'hipòcrita ! Observaves que havia canviat i no m'ho deies; t'enquimerava una mica, però ho acceptaves sense deixaréme veure res de la teva preocupació... Em caldrà pensar que, ben a l'inrevés del que creu tothom, del que creia jo mateix, ets un home reservat ? Tan reservat que has pogut passar-te set anys sense preguntar-me : què et passa, Daniel ? Perquè de set anys enrera parles, d'aleshores que en tornat de la teva estada a França, la primera que fedes a l'estranger, em vas trobar casat amb la Gabriela. De seguida, segons tu, et vas adonar que en mi hi havia una mena de febre, d'avidesa, que no sabies interpretar. Tant ens vam tractar, aquells dies, perquè poguessis descobrir això, si era veritat ? I com ho has pogut confirmar, després ? Al capdavall, i ara me n'adono, des d'aleshores ençà tu i jo ens hem vist molt poc, la nostra amistat s'ha anat afermant a través de la correspondencia a què ens ha obligat la teva absència perllongada. En el curs d'aquest temps només has estat tres vegades a Barcelona, sempre en visites breus, de deu o quinze dies, perquè la teva inquietud t'impulsava a viatjar, a aprofitar les vacances per conèixer El Caire, Bagdad, Hong Kong... jo què sé ! Has recorregut mig món i, com és natural, ja m'hi perdo.

Sempre t'ha estranyat, dius, que sobtadament comencés a barrejarme en tot d'activitats que fins en aquell moment havia considerat marginals i que no semblaven adirése gaire amb el meu caràcter independent. No se't va acudir, pel que sembla, que jo, com tothom, també madurava i veia més clares les meves responsabilitats. Si començava a ésser algú, si se'm tenia una certa consideració i m'anava convertint en una figura més o menys brillant i representativa de la nostra vida cultural, és lògic que se'n sol.licités i que jo respongués a aquestes sol.licitacions amb una afirmativa. Tenia dret de dir que no, si se'm demanava que pronunciés unes paraules en un homenatge ? Què havia de contestar quan algú creia indispensable la meva participació en una xerrada en acabar-se una funció teatral ? Podia refusar-me a prendre part en un cicle de conferències ? O a formar part d'un jurat literari? I cent coses més per l'estil ! Es clar, quan has entrat en el joc tot es complica una mica. Hi ha reunions, festes, presentacions de llibres, commemoracions... I t'hi esperen, hi has d'anar, no pots evitar una vida social cada cop més intensa i absorbent. Quina avidesa hi veus, en això ? Quina febre ?

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Parles com si jo ho hagués buscat, volgut, i amb afany; com si tot d'una m'hagués interessat més aquesta "gloriola" immediata, de segon ordre i passatgera, que la glòria sempre més perdurable de fer una obra personal sòlida de novel.lista, de poeta, del que fos. I parles, al cap i a la fi, amb dades de segona mà, fiant-te del que et deuen haver escrit d'altres, potser una mica envejosos de no haver tingut la mateixa mena d'èxit tot i haver-lo perseguit. Què no ho saps com és el món, i sobretot el món literari ? No puc negar (ho acabo de reconèixer) que sóc una mica "la salsa de tots els cargols", i n'hi ha que no ho veuen amb bons ulls. A mi no m' ho dirien, ja ho sé, perque si precisament un miracle he acomplert és aquest d'ésser acceptat arreu, prescindint de capelletes i grups. Però sempre hi ha el qui tira la pedra i amaga la mà, perquè t'enveja una conferència més brillant que la seva, el fet que la seva fotografia no surti tan sovint als diaris, l'afecció que els periodistes tenen a fer-te entrevistes o a demanar la teva opinió en enquestes,etc.

Ara se m'acudeix, per exemple, de pensar en Torrens, el nostre poeta eucarístic per excel,lència.Sembla difícil de creure-ho d'ell, tan ben pensant, tan catòlic, tan ple de bondat i d'amor pels homes, però m'han contat, i no una sola persona, que en una ocasió comentà despectivament que, en el curs de dos anys, se m'homenatgés dues vegades, la primera aleshores que vaig guanyar el premi de poesia i l'altra a propòsit d'un cicle de conferències a Mallorca. Pel que sembla, va dir : "Aquest és un empresari !" Com si me'ls hagués organitzats jo, aquests homenatges ! El més emprenyador és que també m'hauria criticat (i si no ell, d'altres) un refús. Aleshores haurien dit : "és un orgullós", o qualsevol cosa d'aquest calibre. Hi ha persones per les quals, facis el que facis, ho fas sempre tot malament. Però no t'ho diuen a la cara, al contra ri, quan et troben pel carrer et fan el gran paper, es mostren més que correctes, afectuosos, com el mateix Torrens que sempre que em veu em diu : "si tothom fes feina com vós..." i es frega les mans amb aquell gest tan característic, tan jesuític, que ha anat adoptant darrerament i que era fatal que adquirís si tenim en compte les seves freqüentacions. Jo el dexo dir, al capdavall és un infeliç. S'ha passat la vida llepant el cul dels rics i dels capellans i, ben mirat, per què ? Per guanyar una dotzena de violes en jocs florals d'aquests més o menys bilingües que solen celebrar-se per aquí. No cal dir que al despatx de casa seva hi ha tots els corresponents "diplomes" que pengen en llocs ben visibles...

La pregunta que ara et voldria fer és aquesta : de que m'acuses,

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

tu ? Que m'acusin d'altres és comprensible, però són aquells als quals d'una manera o altra faig nosa perque sóc un competidor. Tu,en tot cas, m'has d'acusar de no esser-ho, i això és una cosa que encara no s'ha vist mai ! Ja sé que només et refereixes al canvi, a aquest cèlebre "canvi" que vas observar en mi anys enrera, però el to és francament acusador, com si t'hagués molestat personalment, com si t'hagués fet una malifeta. Ara, la memòria te l'envejo. Al cap de tant de temps i de tanta història que ens ha passat per les mans, no entenc com pots recordar la conversa de sobretaula que vam tenir aquell vespre que vas sopar a casa, amb la Gabriela i amb mi, quan pel que sembla (jo me n'he oblidat, francament) vaig dir-te que no eres just amb en Puig Garulla, que les seves novel.les no eren tan dolentes com pretenies i que acomplien una funció, o l'havien acomplerta; per tant, l'havíem de respectar. Si tu dius que ho vaig dir, deu ser veritat i, d'altra banda, no he canviat d'opinió. No és cap geni, novel.listicament parlant,però té un domini de l'idioma que ja voldrien per ells molts altres que ara fan soroll, i que consti que no em refereixo a tu, que en això com en tot ets l'excepció. Et va semblar que feia marxa enrera d'altres coses que havia dit temps abans i no vas gosar explicar-t'ho quan t'assabentares que a través d'ell,per pur atzar, estava a punt d'encarregar-me de la direcció de la col.lecció que aleshores projectava d'Aymà i que, pel que sigui, no va prosperar. Es ara que relaciones explicitament els dos fets. La deducció és prou clara : volia estar bé amb ell i, per tant, deixava que els meus interessos egoístes obnubilessin el meu judici crític, si més no en la seva formulació pública. Aquest és el canvi, o el símptoma del canvi. No se't va acudir que podia haver estudiat més bé l'obra d'en Puig Garulla i que fou precisament aquest estudi el que em féu modificar l'estima que li tenia i em facilità, doncs, una aproximació de la qual va sortir, per casualitat com et dic, la proposició d'entrar a ca l'Aymà, on ell tenia interessos o influències ? Què t'obliga a pensar que el procés fou a la inversa ?

El que em preocupa és que tu, ordinàriament, no ets malpensat. De fet, amb aquesta carta que he rebut sóc jo qui hauria de parlar de canvi. O no, no és això. De desconeixement. Perquè ara resulta que em creia que eres d'una manera i ets d'una altra. Si estaves convençut que era, que sóc, la mena d'arribista que tot això demostraria, com podies continuar essent amic meu, tu que sempre t'has envanit de la teva integritat, de la teva sinceritat, més, que n'has donat proves, algunes d'elles ben sorolloses i desconcertants, com quan adoptares aquella actitud desafiadora aleshores del premi Sant Jordi, no fa gai-

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

re ? T'hi vas presentar després de publicar un article sobre el moment literari en el qual tots els membres del jurat quedaven com uns porcs, no pas com a membres del jurat, naturalment, sinó com a literats, novel.listes o crítics. Tothom va quedar esmruixit que tinguessis la "barra" de concórrer-hi, però el gest correspon força bé al teu tarannà tal com me l'havia imaginat fins ara. Perquè ara ja no sé què pensar. Tu creus que respon a la idea que de tu tenim e ls teus amics aquest silenci sobre una actitud que t'enquimerava i l'afecte i la simpatia amb què sempre has tractat una persona de moralitat dubtosa com jo ? T'adones de la posició en que ens has col.locat a tots dos ? Què hem de fer, ara, acceptar-nos tal com som, plens de febleses i de defectes que ignoravem (però possiblement no tants com creiem en aquests ~~mmmmmm~~ instants), discutir-nos inacabablment per no arribar a cap resultat o partir peres ? Tu diràs.

Una salutació de

Daniel

Barcelona, 14 de juny de 1967.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. JOan Peralta
Jones Street
Nova York

Estimat amic : fa tres hores que he enviat l'altra carta i confio que t'arribin totes dues simultàniament. No facis cas del que hi dic, considera-la com no rebuda. Comprenc, comprenia ja en escriure-la, que et feia una injustícia. Sé la resposta a les meves acusacions. Ets prou fidel als amics per no renunciar-hi mentre ells no renunciin a tu i un home massa independent (i en aquest sentit potser massa desinteressat) per atabalar-los amb els teus consells. No t'agrada que te'n donin i, per tant, tampoc no en dónes. No és estrany, pensant-hi bé, que respectis llur manera de fer àdhuc quan creus que és equivocada. Ja veus que t'entenc. Pel restant, tens raó, i m'explicaré. Després d'unes hores de lluita amb mi mateix, m'he decidit a ser franc. Però no ara, no en aquest moment; potser demà, o demà passat. Un d'aquests dies, quan ho hagi ordenat una mica tot. Espera, doncs.

Una abraçada del teu amic

Daniel

Barcelona, 14 de juny de 1967.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York

Benvolgut amic : vaig acabar la meva darrera lletra dient-te que tenies raó. Sí, he perseguit amb avidesa (amb una certa avidesa) aquesta mica de popularitat que tinc en alguns ambients i he volgut jugar sobre segur sense saber que de jugades infal.libles no n'hi ha. Però les coses no han anat com potser suposes; la iniciativa no va ésser precisament meva. No, després de la publicació de "Capvespre sostingut", vaig convencer-me que era un novel.lista i, en rigor, no em calia la teva opinió ni la d'alguns altres que abundaven en el mateix criteri per adonar-me que sabia evocar un ambient, crear unes criatures i plantejar uns problemes amb prou grapa perquè tothom acabés per reconeixer-ho. Però hi havia una persona, i una persona que per mi comptava molt, que opinava ben diferentment : La Gabriela.

No vull fer acusacions i seria ridícul que les fes, sobretot perquè vaig acceptar amb relativa facilitat el seu punt de vista, però sense la Gabriela tot hauria anat d'una altra manera; és a dir, sense ella potser no hauria escrit mai, si més no en un pla diguem-ne professional, ja que el fet d'haver malgirbat uns quants versos en la meva adolescència no demostra res, és una cosa prou normal i corrent. Ella, no sé per què, va creure en mi, m'animà i, allò que era un ~~mmmmmmm~~ caprici o un desfogament de noiet es va anar convertint en una raó de viure. Hi van haver més poemes, hi van haver els contes i hi va haver la novel.la, aquesta darrera mai no aprovada del tot, ni quan l'escrivia, i hi ha hagut tot el que ha seguit. I el que ha seguit és trist. Repeteixo, però, que no l'acuso. Va obrar de bona fe, convençuda que em duia pel bon camí, i jo no vaig rebel.lar-me perquè tot el que em deia era plausible, assenyat, basat en raons que semblaven prou sòlides. Em posava en guàrdia contra un possible auto-engany, considerava quina faceta de la meva personalitat literària tenia més garanties de durar, estudiava les necessitats culturals del nostre poble, tenia presents els "buits" i prospeccionava el futur immediat a partir de les dades de què disposavem en aquell moment. Segons ella, faltava un gran poeta. Es a dir, de grans poetes vivents ja n'hi havia : en Carner, aleshores un home de més de setanta-cinc anys, i l'Espriu, el qual encara no gaudia de la fama que té avui, però Déu n'hi do. El que faltava era el poeta de la meva generació, dels qui tenim entorn dels vint-i-cinc anys. Cap dels qui escrivien versos no donaven indicacions prou clares que s'hi convertiria. Ja sé que això és molt enganyador, podia sortir encara un franctirador i més d'un dels qui publicaven podia fer

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

una estirada cap a la grandesa. Els senyals no sempre són fàcils de discernir i hi ha homes que tenen maduracions sòbtades. Ens havíem de fiar, però, del que véiem, del que llegíem, i, la veritat, el senyal del geni no s'ensumava per enlloc. Em diràs que tampoc jo no n'havia donat cap. Els meus poemes eren corrents, correctes, com han continuat essent-ho després, però aleshores no ho sabíem ni ens hi resignàvem, i ella menys que jo. Ara sembla una ximpleria que, posats a embastar-me un futur, no escollíssim la novel.la, on m'havia distingit més, però hi havia el novel.lista Peralta, tu, en els llibres del qual, tot i que a ella no li agradaven gaire, ja es destriaven indicis que no permetien d'enganyar-se. En aquest camp, donc, ja sortia desaventatjat : hi havia un competidor seriós. Jugava, a més, un altre factor gens de negligible que vam discutir el dia que ens plantejàrem el problema : que és més important, un poeta o un novel.lista ? Un poeta, si és veritablement gran, sempre té més prestigi que un prosista; en l'escriure hi ha categories, com en tot, i per una raó o altra que fins ara, t'ho confesso, no he arribat a esbrinar amb certesa, la del capdamunt l'ocupen els poetes. "I tu has d'aspirar al millor", em deia ella. "Mira només a casa nostra : quin novel.lista gaudeix de la consideració d'un Verdaguer, d'un Maragall, d'un Riba, d'un Carner, d'un Foix ?" Calia admetre que era així. S'estimava una Víctor Català, un Narcís Oller, un Bertrana, però no tant, ni de la mateixa manera. Els poetes passaven la mà per la cara als novel.listes, als dramaturgs, als contistes...

Oi que és ridícul ? Em sembla veure la teva ganyota de fastic en llegir tot això que abreujo per no fer aquesta carta inacabable. Qui és prpu insensat per decidir a sang freda què li convé més, quin camp és més remunerador en glòria, fama, popularitat ? Decidir-se per un gènere literari no és el mateix que sospesar els pros i els contres comercials, com es veu obligat a fer un industrial, un botiguer. La vocació de vendre sabates, roba interior de senyora o articles de ferreteria, no existeix. Existeixen, en canvi, les vocacions de poeta, de novel.lista, fins i tot de crític. Aquesta reserva la hi vaig fer un dia, a la Gabriela. Però tenia poca força des del moment que ja havíem decidit anteriorment, o havia decidit ella, que jo tenia facultats per tot i, per damunt de tot, per la poesia. O sigui que per un rar atzar coincidien els meus dots i la conveniència. Bastida, el poeta, en lloc de Bastida, el novel.lista, s'anava inscrivint en lletres cada dia més grosses a les revistes i diaris, potser en els llibres i tot del futur que propiciàvem amb aquestes discusions , amb aquestes converses

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

que en general teníem a solos, a la tarda, quan jo era a casa i l'Ermengol encara no havia tornat del treball. Al seu marit tot això el fastiguejava, si bé era prou discret per no manifestar-ho quan per atzar la conversa es perllongava a l'hora de sopar i ell s'havia de quedar mut. Es cert que no hi patia gaire, sempre va ésser un home propens al laconisme.

Pastíem el futur, el meu futur, i aquells castells en l'aire ens anaven absorbint de tal manera que en un moment determinat potser hauríem preferit renunciar-hi si haguéssim hagut d'escollir entre aquest demà i el projecte que féiem. Allí, entre aquelles quatre parets de casa, jo era algú, algú important, un geni o poc se li'n faltava... Et deu semblar estrany que em deixés influenciar d'aquesta manera. Sempre m'has tingut per un xicot ple de voluntat, de vegades una mica tossut i tot, perseverant. I sí, ho sóc, n'he donat mostres. Però això et demostra fins on arribava la meva incertesa, el cau de dubtes i de vacil.lacions que era en aquell temps. Potser m'havia deixat afectar més que ara no reconec, més que no volia confessar-me aleshores, per algunes reaccions provocades per la meva novel.la. Curiosament, tenia més importancia el silenci despectiu d'un crític professional que l'acceptació entussista d'una persona com tu. Es que potser ens importen més els desconeguts que els amics ? Un literat, un artista, és un animal estrany. Cent lloances verbals no tenen el valor d'una petita aprovació escrita que llegiran centenars, milers de persones. Aquest és el secret. A ningú no li agrada fer de geni desconegut, reduit a l'àmbit de la llar, dels familiars i amics. Això no serveix. Cal que tothom, absolutament tothom si pot ser, sapiga que existim, que valem, que som intel.ligents... I ni el veritable talent, ni tan sols el geni, no t'allibera d'aquesta necessitat. Potser a l'inrevés. Es comprén : només existeix el geni reconegut. Es ben veritat que no sóm si no som per als altres. I això ens perd, ens anihila més d'un cop. Jo ho puc dir, perquè m'ha passat.

Proseguim. Perquè encara hi ha més, coses més increïbles. El futur s'havia d'anar construint pas a pas, sobre els meus versos laboriosament escrits de banda de vespre, treballats fins a l'exhauriment i no confiats a més ulls que els seus, els de la Gabriela que em donava consells, els estudiava al microscopi, me'ls discutia... Sí, ja et veig venir : ara em preguntaràs quina competència tenia la Gabriela per fer això. I jo et contestaré que cap. La de qualsevol altre lector habitual de poesia amb una mica de sensibilitat i que a poc a poc es va interessant pels problemes tècnics de l'ofici. I la seva intui-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

ció femenina, és clar. Però potser no m'hauria de mostrar tan menyspreatiu, en aquest aspecte. Al capdavall la seva sensibilitat era exigent i, en conjunt, no errava. Sabia veure les falles, les baixades de to, la prosa que sempre s'enreda en les xarxes de la poesia i permet parlar, per exemple, del tant per cent de lirisme que hi ha en un poema. Bé, no s'hi sol parlar, així, però ara pensava en un bon amic nostre el fill del qual també vol ésser poeta i que un dia, en referir-se als seus versos, em va sortir amb aquesta observació numérica que em va fer gràcia i que, ben mirat, és oportuna. En aquest aspecte, doncs, potser no em puc queixar gaire : si hagués estat un veritable poeta, la Gabriela m'hauria fet molt de servei. Ho he pogut comprovar. Sempre que un professional ha comentat un dels meus llibres, ha assenyalat especialment com a més reeixit allò que havia rebut l'aprovació ~~més~~ més decidida de la Gabriela. El seu únic error, i el meu, és haver-ho cregut més bo que no era. Diuen que la fe fa moure muntanyes, però també ens cega. I ella sempre en va tenir molta, de fe en mi; la hi té encara a despit de les desfetes. Però en començar aquest paràgraf anava per una altra cosa. Iniciem-ne un altre per dir-la.

No n'hi havia prou amb confiar en el meu talent de poeta, en uns dots per ella indiscutibles. Es sabut que per bo que siguis de vegades el triomf es fa gruar; hi ha les enveges, les incomprensions, les dificultats de publicació en un gènere tan poc ~~[illegible]~~ "comercial", tot de coses que retarden l'èxit mentre hom va posant anys i carregant-se de bilis i d'amargor. Calia evitar-ho, calia assegurar-nos que no ensopegaria amb aquests entrebancs, i la millor manera de fer-ho era crear-me relacions, posar-me en circulació, interessar en la meva persona tots aquells que em podien afavorir, fer pressió... Això no se'ns va acudir o, més ben dit, no se li va acudir, de seguida. Perquè també va ser idea de la Gabriela. L'espurna va saltar el dia que vaig rebre una invitació per assistir a l'homenatge que es feia a en Cabrera, l'editor que complia setanta anys. En Cabrera no ha editat mai, com saps, cap volum de poesia, però això tenia poca importància. Jo, de primer, vaig dir que no hi aniria; aquests actes em carregaven una mica i tampoc no em sobraven diners per ~~[illegible]~~ desprendre la quantitat força crescuda (ara ja no la recordo amb exactitud) que costava el sopar. Vaig decidir que no hi assistiria, doncs. I ella no hi va fer cap comentari fins l'endemà. De moment no havia pensat que hi pogués guanyar res. Devia rumiar-ho durant la nit, o al matí, mentre feia la feina de casa, perquè a la tarda em va dir : "Ben mirat hi hauries d'anar". "OM?" vaig preguntar-li. "A l'acte aquest, a l'homenatge". "I pagar cent cin-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

quanta pessetes" (o les que fossin, ja et dic que no me'n recordo). "Et convé", va proseguir ella. "Ja saps que a casa no t'hi porten res". I aleshores em va exposar la seva teoria : un poeta, un literat, no podia tancar-se a la seva torre de vori, calia que alternés, que es deixés veure, que fes amistats... No n'hi havia prou amb l'obra, calia fer-la valdre, imposar-la, i la millor manera ~~[illegible]~~ d'aconseguir-ho era fer valdre de primer l'home que l'escrivia. "Ja sé que en Cabrera no te n'ha de publicar mai cap, de llibre, però t'hi trobaràs amb gent que era no coneixes, i mai no se sap..."

M'hi vaig trobar amb en Prats que va seure al meu costat mentre a l'altre tenia la filla del professor Arnó, la Mercè, una coneguda teva de faccions una mica afilades, però ben feta i força agradable com saps (potser un altre dia en parlarem). En Prats que aleshores ja començava a tenir el seu prestigi i es donava a conèixer pel seu talent d'organitzador, venia de pronunciar una conferència en un local eclesiàstic o posat sota protecció eclesiàstica i em va parlar llargament del treball que calia fer prop de la joventut, dels qui tenien la nostra mateixa edat i dels més joves, entre els quals abundaven les idees falses i els llocs comuns repetits un dia sí i l'altre també a través de diaris i altres òrgans de "mass media". Havia iniciat uns cursets de català, a casa seva mateix, i tenia quinze alumnes, tot els que cabien al pis, i l'únic que l'amoinava era no disposar de més hores lliures. Encara no havia enllestit la carrera i continuava amb alguna de les seves representacions. Després em va presentar en Benlliure, que aleshores jo no sabia qui era tot i que ja començava a fer-se un nom com a director teatral, i vam parlar de la representació privada que en Bonjoch donava en un domicili particular l'endemà passat a la nit. Tampoc no coneixia en Bonjoch, un noi dos anys més jove que escrivia un teatre revolucionari, barreja de teatre de l'absurd i de teatre brechtià, i en saber-ho m'asseguraren que no m'ho podia deixar perdre i m'invitaren a assistir-hi. La representació, o lectura-representació, tindria lloc a casa dels Farragut, els industrials. Això darrer m'ho va dir la Gabriela el dia següent. "Són gent carregada de milions, uns mecenes", va explicar-me. El vell Farragut havia estat de la Lliga, però és veu que tenia una certa relació o amistat amb en Roura, el pare de la meva cosina. Eren gent que convenia cultivar.

Ja veus com van les coses. Ella tenia raó, des del seu punt de vista. Una relació en portava una altra. A casa els Farragut vaig conèixer dos editors, un metge que a estones perdudes també feia actes de mecenatge, un capellà que havia llegit el meu llibre de poemes i era poeta al seu torn, i la senyora Montera que aleshores celebrava

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

reunions quinzenals a la seva torre, unes reunions literàries on es llegia versos i prosa i es discutia en acabar. Sempre anava a la cacera d'escriptors joves i em va fer prometre que l'endemà l'aniria a veure per discutir la data de la meva lectura. I això abans i tot que jo hagués acceptat de fer-la ! Tu no l'has coneguda, però ja n'has sentit parlar : una dona decidida, que mai no admet un no per resposta i una mica nimfomaníaca, cosa que ningú no va tenir la delicadesa de dir-me tot i que si no era del domini públic poc se'n faltava. Era vidua, li sobraven els diners (havia heretat uns laboratoris farmacèutics dels seus pares) i tot just arribava a l'edat canòniga : quaranta anys.

Per bé que es mostrà molt falaguera, no em va agradar. La seva era una mena de falagueria condescendent i orgullosa que indicava una persona acostumada a manar, a fer-se obeir. Prou que t'ho demostra el que t'he dit ! No l'hauria anada a veure, doncs, si un cop més la Gabriela no hagués insistit. A ella no la coneixia, no sabia qui era, però un saló on es reunien quinzenalment literats i artistes, barrejats amb gent de pessetes, era una cosa que no em podia deixar perdre. "No siguis ruc", em va dir; "no te n'has de preocupar, que ella sigui antipàtica. Hi aniràs pels altres. Llegeix-los aquests sonets que has darrerament..." Potser aleshores ja tenia una mica la impressió que m'estava venent, però... Bé, no és ben bé això, al capdavall no cedia gens en els meus principis artístics, en la mesura que pot dir-se que en tenia, ni ningú no m'ho demanava. No feia doncs cap concessió de caràcter literari. En canvi, en d'altres aspectes, sí que la feia. Em posava a disposició de persones per les quals no sentia cap estima i que, si contribuïen a salvar la nostra cultura, no tenien prou visió per comprendre que res no pot ser autèntic si no és del poble. Es a dir, alguns, pocs, ja se n'adonaven, però la majoria encara practicava una política d'"amos", i la senyora Montera era d'aquests. Tenia un sentit aristocràtic i fastigós de l'existència, si bé al llit se n'oblidava una mica. I ho dic per experiència. Una experiència que començà immediatament, aquella mateixa tarda que vaig visitar-la per "concretar" quan llegiria els meus versos. Es va emprendre la meva seducció en tota regla, d'acord amb uns canons decimonònics de ben demostrada eficàcia. Em va parlar de la seva soledat, es feu elegíaca en referir-se a la joventut que fugia tan de pressa, assegurà que l'amor era una cosa rara i un bé preciós... Tot semblava una mica fora de caràcter i jo no sé si em vaig entendrir o em vaig atabalar, però quan sospirava vaig agafar-li les mans i al cap de dos minuts, sense que pugui dir com ens ho vam fer, ja la tenia a la falda. "Aquí no,aquí

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

no..." va mormolar quan jo encara no li havia demanat res ni tenia la intenció de demanar-li-ho. En fer-me passar al salonet del costat, molt íntim, ja no em vaig poder negar. Per què som tan estúpids, els homes, que sempre tenim por de fer el ridícul si diem que no ? Tot seguit vaig veure que se servia de mi, que em convertia en un objecte. T'he dit abans que al llit s'oblidava una mica del seu sentit aristocràtic de l'existència, però només em referia a que deixava una colla d'inhibicions de costat. Res més. Ella dirigia les carícies, ella decidia com ens havíem de posar, m'obligà a admirar-la i fins va dir-me :"n'hi ha que donarien uns quants anys de la seva vida per veure'm així ni que només fossin cinc minuts : tens sort, tu". Si volia dir que estava ben feta, d'acord. Vestida no ho semblava, tenia mal gust i s'empolainava desmesuradament; nua, però, encara feia goig a desgrat dels seus quaranta anys (ella en confessava trenta-quatre). Ara,a qui pot interessar una dona sense ni un gram de tendresa que mana : fes-me això, fes-me allò ? Ben bé com si digués al criat : "Josep, serveixi el té". Ni paraules amoroses ni efusions veritables. Tot ho havia exhaurit durant aquells cinc minuts de "propaganda", fora. Jo, però, i et semblarà estrany , vaig quedar impressionat, gairebé tant com d'adolescent m'havia impressionat una altra noia, la Cati, de la qual ja t'he parlat en alguna ocasió, i suposo que per això, per una mena de fascinació mòrbida, em vaig avenir a veure-la unes quantes vegades més, la darrera la nit de la lectura, al cap d'una mesada, perquè tenia un programa una mica carregat segons vaig descobrir.

Aquella nit m'hi vaig quedar fins molt tard, amb gran desconsol de la Gabriela que no estava feta a veure'm retirar quan els altres ja se n'anaven al treball. Es a dir, aquell dia no, car era diumenge, les sessions sempre les celebrava dissabte a la nit, com les que tenien lloc a casa l'advocat Bassas, per on també vaig haver de passar. Aquestes eren més serioses, més intencionades, no s'hi bevia cafè ni licors i, en canvi, la gent s'hi embriagaven de patriotisme. Em penso que tu hi vas assistir una vegada, oi ? Ara ja fa temps que hi ha renunciat, potser perquè ell té altra feina. En Bassas s'ha anat embolicant en política i forma part d'un partit minoritari, però molt actiu, que no desaprofita ocasió d'airejar els nostres drets. Sempre el veuràs en tota mena de manifestacions reivindicatives i el seu nom figura pràcticament a tots els papers de protesta que,per tants motius, s'adrecen ara i adés a l'autoritat. Darrerament, junt amb tres altres persones, li han posat una multa de vint-i-cinc mil pessetes per haver-se queixat, per escrit, d'unes actuacions governatives. També és un dels qui

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

van assistir a l'acte de constitució del Sindicat Democràtic d'Estudiants, al convent dels Caputxins de Sarrià, on ja vaig escriure't que la policia els va tenir assetjats més de vint-i-quatre hores quan es negaren a sortir.

Bé, ara ja vas veient com la nostra estratègia, de la Gabriela i meva, donava a poc a poc els seus fruits. Jo em trobava en un estat permanent de disponibilitat, vaig acostumar-me a no tenir un no per ningú i, al cap d'un any o dos, no hi havia festa ni festeta on no fos invitat. Puc dir : no es feia res sense mi. I que no sempre era un simple comparsa, sovint protagonitzava e ls actes o en comprtia la direcció : conferències fora de Barcelona, organització d'homenatges, encontres amb estrangers curiosos de les nostres coses... A casa cada dia hi havia una dotzena de trucades telefòniques i si de primer no abundaven les visites era perquè les descoratjava. Ja saps com vivíem, jo no disposava ni d'un tros de despatx i em calia rebre-les al menjador. Quan vam traslladar-nos a Creu Coberta ja va ser diferent. Fins i tot em vaig decidir a fer un curset de català a casa, no sense una mica de por de quedar malament. Però tot va anar força bé, els alumnes eren prou ignorants perquè no s'adonessin de les meves limitacions i jo preparava les lliçons a consciència, amb la mateixa consciència amb que sempre ho he fet tot. Això pot haver fet que molts, i tu entre ells, creguin en el que en dius avidesa. No nego el pecat, repeteixo que he cercat totes les ocasions de lluïment, però potser les mateixes ganes de voler quedar bé m'han obligat a preparar-me a fons, tan a fons com he pogut. No he improvisat mai una conferencia, si he hagut de prendre part en una xerrada a continuació d'una estrena teatral o d'una lectura, he llegit o rellegit tot el que podia ésser pertinent a l'acte, he polit i tornat a polir en el meu cap les paraules que diria en oferir un homenatge... Forma part de l'avidesa, evidentment, però no reconeixes que aquesta és més noble ? Això m'ha valgut una mica aquella mena de fama que fa dir a la gent quan es troben amb un problema : en Bastida ens ho aclarirà. No té res d'estrany que m'afalagui. I m'ha servit, no hi ha dubte que m'ha servit. Sense això, no dirigiria ara les "Edicions Catalanes" d'en Brull.

Molts es creuen, i l'espècie potser t'ha arribat a les orelles, que vaig entrar-hi a través d'una sèrie d'intrigues que desbancaren en Prats, el qual, segons alguns, tenia més probabilitats. El fet, però, és que a en Prats no li interessava, prou feina tenia amb les seves activitats docents. Perquè quan s'esdevingué això ja feia anys que havia acabat la carrera i renunciat, per tant, al seu guanyapà de repre-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

sentacions comercials. Jo no dic que en Brull no hi pensés, en ell. També va pensar en d'altres, però sé que mai no els feu proposicions. En Prats, simplement, com jo mateix, fou cridat digue-m-ne a consulta, quan en Joan Brull tingué la idea de constituir aquesta mena de filial destinada a fer un llibre de caire popular. Volia saber què en pensàvem, quina viabilitat hi véiem, si podia comptar amb el suport moral de tots nosaltres, etc. Va ésser una iniciativa simpàtica i poc freqüent, i ningú no va regatejar-li paraules d'encoratjament. Després la cosa va quedar una mica morta, durant un temps no se'n tornà a parlar i molts fins i tot créiem que el projecte havia estat abandonat. En el curs d'aquestes messes, prop d'un any, es van desenrotllar si de cas les intrigues per fer-se amb la direcció literària de l'empresa. Dic si de cas i hauria de dir amb tota certesa, ja que després ho he sabut. I l'intrigant era en Massic. A ell li interessava per més d'un motiu i com que tenia la idea (no sé d'on devia treure-la) que en Brull volia posar-hi en Prats, mirà de desacreditar-lo a través d'una noia amiga de la germana de l'editor, la Josefina Casals. Ell mai no hi ha estat gaire afeccionat a les noies, vull dir que no se li coneixen embolics ni festeigs, però tot d'una començà a fer l'aleta a aquesta xicota i fins aconseguí d'encatarinar-la, cosa que no devia costar-li gaire tota vegada que la Casals ja és una mica gran i mai no ha tingut pretendents. Va omplir-li el cap, ella l'omplí a la germana d'en Brull, una altra fadrina ben granada, i aquesta a l'interessat : en Prats, a l'esquena de l'editor, no tan sols s'havia manifestat escèptic sobre les possibilitats de la col.lecció i la competència d'en Brull tot i procedir aquest d'una família que en el negoci de llibres hi tenia el cul pelat, sinó que havia fet alguns comentaris poc caritatius, en el sentit que en Brull no era una persona políticament neta, al.lusió, sembla, a la seva amistat amb un tradicionalista que fou company d'estudis seu. Tot això no era faltat de lògica, sobretot tenint en compte l'actitud sovint intransigent d'en Prats, actitud de la qual també es féu explícitament esment i que en Massic va explotar tan bé com va poder. Però després m'ho han atribuit a mi, potser per insinuacions que ha fet el mateix Massic, no ho sé. De qui pot haver sortit, si no d'ell ? En tot cas, això no el va privar de venir a veure'm poc després del meu nomenament i d'oferir-me els seus serveis si em calia algú de confiança. Volia ésser el segon de bord ja que no podia ésser el capità. Jo no necessitava cap persona de confiança, però em caldrien lectors i assessors, correctors d'estil i de proves, etc., i com que aleshores no sabia absolutament res del que t'acabo de contar, vaig prometre-li

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

que li donaria feina. I et diré més : he continuant donant-li-n des que m'he assabentat dels seus embolics, de primer pel mateix Brull que mai no ha citat noms i, més endavant, per una amiga de la Casals a la qual aquesta es confià quan en Massic hi va partir peres. Perquè mai no havia tingut intenció de casar-s'hi; un cop se'n va haver servit se la va treure de damunt tot i que sembla, sembla ! que li havia fet alguna promesa. Però ja hem quedat altres vegades que en Massic és un infeliç. Sigui com sigui, la veritat de l'afer és aquesta.

En Brull va oferir-me el lloc sense que li ho demanés ni directament ni indirectament i, com que amb ell no m'hi unia cap amistat particular (era un simple conegut), cal creure que escollí l'home que va semblar-li més eficaç, més idoni. Va citar-me una tarda al seu despatx telèfonicament, i tot seguit em va dir : "Ja sé que sou un home molt enfeinat, però també es diu que teniu una gran capacitat de treball. A més, la compensació econòmica us permetria de deixar altres activitats. En una paraula, voldria que us encarregueu-sin de les Edicions Catalanes". No et creguis, però, que vaig acceptar a l'acte; li vaig demanar vint-i-quatre hores per reflexionar-hi. Com ja saps, aleshores encara treballava a can Subiró, de fet aquesta era la meva feina base i per això no l'havia volgut deixar mai. Totes les altres coses em proporcionaven ingressos, sí, però eren guanys esporàdics. Per moltes conferències que pronunciés, sempre eren poques per fer bullir l'olla, i algunes ni les cobrava; les traduccions abundaven relativament, però era una feina que de tant en tant també fallava i que podia estronca-rse en qualsevol moment si els editors es retreien, etc. Ara, però, can Subiró i la direcció de les novelles edicions no eren compatibles i valia la pena de pensar-s'hi abans de fer un pas tan decisiu. La quantitat que en Brull cità, deu mil pessetes d'entrada, era tan temptadora com el càrrec, però què passaria si l'empresa no donava resultat ? Darrerament s'havien creat moltes altres editorial noves, d'altres de velles es deia que començaven a fer figa, semblava haver-hi una desproporció entre els cens de lectors i les publicacions... La Gabriela, però, fou immediatament partidària que ho acceptés. "La casa Brull és una empresa forta", em va dir. "Poden resistir molt i, si a la fi ~~[illegible]~~ els va mala ment, de segur que sempre et podran fer lloc en un altre departament. No n'estàs tip, de can Subiró ?". Si n'estava; era l'únic indret on no havia fet progressos, ben al contrari. Les meves activitats literaries, que el senyor Espuyna interpretava, no sense un pèl de raó, com activitats polítiques, els feien més por que goig. Mai no s'haurien atrevit a acomiadar-me, això no; jo complia com cal i a més, obscura-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

ment, s'adonaven que a una persona com jo no se la treu tan fàcilment. En algun lloc, comptava, era algú, i això, vulguis o no, es impressionava. "Una oportunitat com aquesta no et passarà dues vegades per davant", va afegir encara ella. "Director literari..." Les seves ambicions, vull dir les ambicions que tenia per mi, es realitzaven, a la fi algú m'oferia un càrrec substancial i prestigiós en el qual podria donar una bona mesura de mi mateix. Vaig acceptar , doncs, i fins ara no tinc motius de penedir-me. Les edicions rutllen, en Joan Brull està content, ja em faig setze mil pessetes mensuals...

Només hi ha perdut el poeta, aquell poeta genial que havia de ser. Des que dirigeixo les "Edicions Catalanes" no he escrit gairebé cap vers. Si vols que e t digui la veritat, no ho lamento. La Gabriela, sí. Però és que a ella encara no li han passat totes les il.lusions creu que el fet que els meus tres llibres (quatre si comptem el primer, d'adolescent) hagin quedat arreconats sense pena ni glòria i no m'hagin valgut cap prestigi seriós, és un simple accident. Es clar que no se l'explica; no pot. Si els bons poetes acaben per imposar-se fins i tot quan són gent solitària i més amiga dels miquels que de les falagueries, com pot ser que jo, bon poeta segons ella, no hagi triomfat a despit de la xarxa de relacions que tinc i de l'interès que, des de dos anys enrera, haurien de manifestar pel director d'una col.lecció que, al seu torn, pot afavorir-los ? Quina conspiració hi pot haver en el meu cas ? De vegades, en un moment de lleure, agafo un d'aquests llibres i llegeixo un poema o dos, a l'atzar, tan desapassionadament com puc, com si fossin d'un altre, d'un desconegut, exactament com llegeixo els originals que, després de filtrar-los els lectors, he d'aprovar per la seva publicació. Però si aleshores hi veig clar i l'instint em falla raramente, com ho mostren les vendes cada dia en augment, amb la meva obra no sé que decidir, potser perquè hi he posat massa voluntat, massa esforç, tant, que potser no hi he posat res més. Es curiós que, entre tots, encara prefereixi els meus primers versos...

Hi ha més coses, és clar, però les deixarem per un altre dia. Ara, com sempre, una abraçada del teu

Daniel

Barcelona, 26 de juny de 1967.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York

Bon amic : ets exigent. No és que no m'agradi així, l'amistat, sincera (al capdavall no n'hi ha de cap més mena), però m'hauries de deixar respirar una mica, fer-te càrrec, si més no, que si em poso a contar-ho tot amb aquestes cartes no n'hi haurà prou i em caldrà escriure tot un llibre. Potser si que tens motius per trobar una mica sospitós, primer : que la Gabriela i jo elaboréssim tot aquell projecte de grandesa que et deia i, segon : que jo em supedités tan completament a una idea que partia d'ella. La meva carta de l'altre dia era tan llarga que ja no recordo ben bé tot el que t'hi deia, però sé que vaig abreujar i, per tant, que corria el risc de donar-te una imatge falsa de la meva realitat. No creguis que tot això va ser un bufar i fer ampolles, com se diu vulgarment, ni que la idea, el projecte, naixés sencer de cap a peus, decidit una vegada per totes; ni, sobretot, que fos elaborat en fred. Es a dir, només fins a cert punt. Hi ha d'haver per força una punta de fredor en un determini que hom pren amb finalitats pragmàtiques, això sí, ho veig, ho reconec, però nosaltres vam anar fent feix lentament. Jo volia resumir i, posats a entonar una mena de "mea culpa", potser també m'inclinava a donar-te la imatge més desfavorable possible de mi. Avui, després d'haver-me expansionat una mica (si d'una carta tan llarga se'n pot dir una mica !), ja no hi estic tant d'acord.

Sí, la Gabriela té i ha tingut sempre una gran influència damunt meu; això no em cansaré de reconeixer-ho. Però em penso que mai no hauria acceptat que decidís totalment per mi, i menys encara si m'hagués sortit amb una proposició brusca, brutal, per ben intencionada que fos. Ara ja fa massa anys de tot plegat perquè pugui recordar ben exactament totes les circumstàncies, tots els matisos, tot l'encadenament que ens menà d'una cosa a l'altra. Potser va començar tot amb una conversa insignificant, com tantes altres que en devem haver tingut; potser parlàvem de poesia i discutíem els poetes de les darreres generacions, la meva inclosa; potser vam concloure que cap no acabava d'interessar-nos gaire i els vam comparar amb el que jo podia fer, amb el que segons ella ja havia fet amb el meu primer llibre... Sí, va ésser així, i van sortir a relluir aquells jocs florals que ella trobava encara tan prestigiosos (i jo també, francament), en els quals uns desconeguts, uns il.lustres desconeguts que em calia suposar que hi entenien, es van decidir per mi quan hi devien haver concorregut altres noms familiars, amb un historial, amb una obra extensa. No hi havia en

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Ventura Gassol, per exemple ? Es cert que a ell també li n'havien donat un, de premi. Però a d'altres, no. No podia ésser un atzar, i ella se'n convencia en tornar a rellegir els meus poemes i, més que aquells, els altres que havia escrit després, més madurs, més "bons", amb més ofici. Oi que hi estava d'acord ? I sí, jo hi estava d'acord, era veritat, i era natural que fos així. L'expertesa es guanya a poc a poc. Però només la guanyen aquells que tenen una facultat, que estan dotats. D'això se'n van seguir unes quantes comparacions entre el que havia fet jo i el que havien fet o feien d'altres que tenien els meus anys o uns quants més. Analitzava els poemes, els rellegia en veu alta... i s'enfadava una mica si li recordava que jo era un novel.lista i no un poeta.

Quan va ser que brollà la idea que un poeta era més important i que, per tant, m'havia d'enorgullir més dels meus versos que de la meva prosa ? Ella havia defensat la meva novel.la d'alguns atacs, notablement dels del meu germà que se n'indignava i se'n reia, tot alhora, però a soles, entre nosaltres, potser opinava com ell. Bé, no del tot, és clar; en el fons, allò que més molestava en Francesc era que escrivís en català, i si es ficava sobretot amb la novella, era perquè havia tingut més ressonancia que els versos o "Aparellats a qualsevol hora", el recull de contes de la Selecta, un volum que tampoc no mereixia l'aprovació íntima i sincera de la meva cosina. A part de la inclinació natural que manifestava per la poesia, potser influïa també en el seu parer la mena de literatura a què m'havia abocat després; segons ella, seguia un camí perillós i que em podia fer impopular, fos quin fos l'impacte d'escàndol que produissin els meus llibres. Aquesta mena d'impacte, precisament , havia d'evitar-lo. Ja pots imaginar-te quines són les raons d'una dona burgesa de casa nostra davant certes sortides tremendistes de la joventut. No cal insistir, doncs. Res d'això, però, no m'hauria afectat sense aquella pregunta que es convertia en argument : no valia més ser poeta que novel.lista, un bon poeta que un bon novel.lista ? No a tothom se li pot preguntar,això,i a mi ja m'havia d'afalagar que em trobés en situació de respondre; volia dir que era (si vols en herba, incipientment) totes dues coses. Quants ho podien dir ? Entent-me : ella no pretenia agafar-me per la vanitat, perquè em proposava, si d'això se'n pot dir una proposició, un joc més important : el d'ésser jo mateix. Perquè hom podia realitzar-se més bé, més completament, en la poesia que en la prosa. Cap novel.la, per exemple, no pot atenyer la profunditat d'alguns poemes dels grans poetes, Rimbaud, Rilke, Eliot, etc., i és en

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

aquesta profunditat que es realitza l'home. Ningú, doncs, no té més oportunitats de ser ell mateix que el poeta. Potser no m'ho deia amb tanta pedanteria, però el sentit era aquest, i no li faltava raó. Com podia vacil.lar, jo, el dotat, quan tenia al meu abast aquesta realització i les satisfaccions que comporta excel.lir en la més noble de totes les arts ?

Que n'hi dedicàvem, d'hores, a aquests temes ! Ja t'ho vaig dir. Però no érem dos generals que decideixen una operació victoriosa davant el mapa desplegat. O encara no. Això vindria després, quan pensaríem en els mitjans de facilitat la meva "carrera". De primer, ser poeta no ho era, una carrera; més aviat ho vèiem com una missió, o com un destí, el més embriagador dels destins per un xicot com jo. Tots hem tingut aquests entusiasmes, i ara trobo que és trist pensar en tants i tants que arreu del món han viscut la il.lusió de ser algú, de fer-se els capdavanters d'un moviment de renovació, els adàlids del seu temps, l'Homer al qual és promesa la immortalitat. I més trist encara haver viscut el somni d'un altre. Perquè això és el que feia jo : viure el somni de la Gabriela.

Però prou, per avui. Tot d'una em sento deprimit, extraordinariament deprimit...

Amb una encaixada

Daniel

Barcelona, 7 de juliol de 1967.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York.

Benvolgut amic : ben cert que hi ha més coses, i ara ja veig que no em puc quedar a la meitat, que caldrà que t'ho conti tot. Em dius : "perquè existís una influència tan decisiva, entre vosaltres hi havia d'haver un vincle puixant". I hi era. La Gabriela i jo ens estimàvem, érem amants. Em fa l'efecte que no t'ha de sorprendre gaire, a hores d'ara ja ho deus haver endevinat encara que no t'ho acabis d'explicar, perquè saps com és ella, l'has coneguda i te n'he parlat moltes vegades. Però ningú no és ben bé allò que aparenta i tots tenim cops amagats. De tota manera, potser no hauria passat mai res si m'haguessin sonat el premi "Joanot Martorell" aquell anys que vaig enviar-hi la novel.la. Dit així, sembla ridícul. Un premi literari no és prou important perquè decideixi el destí d'un home, en el sentit que sigui. O més ben dit... sí, es veu que ho és. Un premi fins i tot pot destruir un home o, si més no, fer-li un mal terrible. D'això em sembla que no te n'he parlat mai, i probablement no ho deus saber. Hi ha coses que fan un cert respecte.

Em refereixo a en Servalls, un xicot del qual, quan van premiar-lo, coneixiem un recull de versos i una novel.la. Aquesta,si ho recordés, ja l'has llegida, va ésser publicada abans que iniciessis la teva vida internacional i fins la vam comentar. Sense que fos res de l'altre món, tenia alguns encerts. La construcció era una mica matussera, però s'hi veia força, els ~~[illegible]~~ personatges, una mica anodins, eren vius, i tots sabem que no hi ha res de més difícil que donar vida a una criatura qualsevol, corrent, gris. No coneixíem l'autor, el qual no residia a Barcelona, i ens vam imaginar que era un xicot jove. Potser per això vam xiuxiuejar la paraula "promesa". Però no ho era. Vull dir de jove. Aleshores ja tenia trenta-vuit anys i, per tant, quan el llorejaren s'atansava als quaranta-sis. Jo el vaig conèixer aquella nit, un individu alt, de cara grisa i ascética, amb el front molt despoblat i la coroneta pelada. Uns quants periodistes li van fer preguntes que, l'endemà, es publicaren o no es publicaren als diaris (com ja és costum quan es tracta de gent nostra), el ~~[illegible]~~ feren parlar per radio, cosa que va tenir el bon gust de fer en català amb gran amoinament dels locutors que sabien que l'interrogatori no passaria d'allí, de la cinta, la gent el van aplaudir força, ja que al capdavall aquell era el premi més important de la nit, li van presentar unes personalitats estrangeres que per atzar eren a Barcelona i algú

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

dugué a la festa , tothom el felicitava, li donaven copets a l'esquena... Tot plegat li va pujar una mica al cap. O més que una mica. Perquè tot d'una, sense encomanar-se ni a Déu ni al diable, sense tenir en compte les circumstàncies del país i les seves possibilitats reals en aquell moment, va decidir que a partir d'aleshores viuria de la ploma. Va deixar un càrrec administratiu d'alguna responsabilitat (em van dir) que tenia a Mataró, va aixecar el pis i, amb l'import del premi, va pagar l'entrada d'un que comprà a Barcelona, on va instal.lar-se coincidint més o menys amb la sortida del seu llibre. I va posar-se a esperar les ofertes i els encàrrecs dels editors. Pel que es veu, encara els espera. L'obra va tenir un èxit discret de venda i encara més discret de crítica, però exactament el mateix hauria passat si s'hagués venut bé, aquí cal escriure molt i de tot, i en dos idiomes, si et vols guanyar la vida amb la ploma, com en Pla. O sigui que has de fer concessions. Ell no les va voler fer, o potser no les podia fer, pel que diuen li costa una mica d'escriure, és lent, i d'avui a l'endemà va trobar-se carregat de deutes, sense col.locació i terriblemnnt amargat. S'imaginava que, havent guanyat el premi, els editors li correrien darrera, que li plourien els contractes, que amb un salt s'havia situat definitivament, i res, tot continuava com abans, quan era un oficinista a Mataró. Es a dir, pitjor que abans, perquè ara havia ensumat la glòria, la hi havien deixat llepar durant una setmana, i ja no podia resignar-se a reprendre la vida obscura de temps enrera. Tenia una altra novel.la escrita, però era força anterior, i ningú no la hi acceptà. Va començar-ne una de nova, però el desengany havia estat massa fort i em pensaria que encara no l'ha acabada ara... Conseqüència ; durant un parell d'anys ha malviscut de tota mena de treballs fins que ell o la seva dona se n'han cansat i decidiren desapareixer. No sé què se n'ha fet, no ho sap ningú. N'hi ha que diuen que és a l'estranger, però jo en dubto...

Ja veus, doncs, com sí que un premi literari pot decidir el futur d'un home. El meu va ser decidit perquè no el vaig guanyar. Tenia molta confiança en "Capvespre sostingut", estava convençudíssim que era una bona novel.la i mai dels mais no hauria pogut imaginar-me aquell resultat deplorable : ni un sol vot. Encara ara estic segur que van jugar factors extraliteraris, i tu mateix hi vas estar d'acord després de la lectura de l'obra guanyadora i de la finalista que, un altre editor, publicà al cap d'un any. De fet, quan la meva obra fou coneguda, tothom abunda en el mateix criteri, i la presumpció és corroborada pel destí final d'aquelles novel.les, i d'altres editades posteriorment,i

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

el de la meva. Mentre aquelles han passat sense pena ni glòria i ara tothom les ha oblidades, "Capvespre sostingut" encara compta, encara és un valor, ha entrat, confio que definitivament, en la història del moviment literari de la nostra terra. Els membres del jurat es van espantar, no hi ha cap més explicació. Malvolença no ho podia ser, aleshores no em coneixia ningú, o molt poca gent, no feia nosa, no tenia cap relació amb aquells senyors i per tant no podia haver-los ofès o molestat; no era una qüestió personal, doncs. En realitat, anys després en vaig tenir la confirmació, un vespre que en una reunió em presentaren en Garriga i l'home, que havia begut una mica, es mostra més locuaç que no té fama de ser. Em va dir coses extravagants : "Ens va semblar que faríem mal al premi i fins i tot al país. No estàvem preparats per una cosa d'aquesta mena i continuem sense estar-hi. Era una purga massa forta que no es podia administrar sense perill. Que era una cosa extraordinària ja ho vam veure de seguida, no sóm uns estúpids, però la salud del país és més important que les coses extraordinàries. Encara avui opino que no havíeu d'haver-la publicada". Ja et dic que havia begut massa. En el fons, però, ja era això : la por d'establir un precedent, de fer descarrilar la nostra literatura sempre tan educada, tan sociable, tan grisa... Em fa parlar el despit, és clar. Potser encara no m'hi he pogut sobreposar. Si hagués continuat escrivint novel.les i hagués triomfat veritablement com a novel.lista, això ja no seria una espina, sinó un episodi més d'aquesta lluita que l'artista autèntic mena contra la societat que, per a ell, sempre és conformista. Perquè no ens enganyem, d'artistes només n'hi ha una mena : revolucionaris. Ara, però, com anava a dir-te, l'espina encara em molesta alguna vegada, sobretot quan penso que hauria pogut ser i no vaig ser, no he estat, no sóc....

Ella i jo escoltàvem la ràdio. S'havia dit que a darrera hora, abans d'acabar el programa, es transmetria l'acte. Volien dir un resum, naturalment. Sempre ho han fet així. Quatre mots i les darreres votacions. Jo no havia volgut anar-hi com la Gabriela m'atiava a fer; estava tan segur de guanyar que em sentia tímid. Què faria entre tanta gent, entre tants desconeguts ? Hi havia estat una sola vegada, no a sopar sinó a prendre cafè, i la veritat, en el fons m'impressionaven tantes senyores escotades i tants senyors amb un cigar de pam i mig a la boca. Tothom es coneixia, tothom semblava que fos amic. Allí faria un paper d'orfe i, si guanyava, com et dic que em creia, encara seria pitjor : no sabria on ficar-me, potser quequejaria i tot si em feien preguntes o intervius... Com podem canvia r ! Ara em fa somriure, tot

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

això. Estic tan avesat a parlar en públic, he participat en tantes taules rodones, he fet tan sovint declaracions als diaris i àdhuc a la ràdio, que ho trobo una cosa natural i em costa de tornar a posar-me en la pell d'aquell noiet, exteriorment prou eixerit, prou sociable, que gairebé envermellia davant la possibilitat que un parell de centenars d'ulls es centressin en la seva persona. Contra el consell de la Gabriela, doncs, em vaig quedar a casa.

Erem al menjador. Ella i jo sols, car l'Ermengol, que es llevava de bon matí (com jo mateix), va anar-se'n al llit a l'hora de costum, en havent sopat. "Ja m'ho contareu demà", va dir en retirar-se. La Gabriela va rentar plats i després vingué a asseure prop meu. També estava una mica nerviosa, no sé si perque volia que guanyés o perquè un triomf li feia por. Em penso que en el fons volia i dolia. La novel.la no mereixia la seva aprovació, però em veia tan il.lusionat tot i que jo procurava no manifestar-ho i fer-me l'indiferent, que totes dues coses, la victòria i la derrota, li havien d'ésser igualment agradables i desagradables. Una cosa complexa. Potser per això séiem de costat sense dir-nos res, sense gosar parlar. Teníem la ràdio baixeta per no molestar els veïns ni privar de dormir l'Ermengol, jo llegia (encara recordo el llibre : una traducció argentina de "Time must have a stop", d'Aldoux Huxley) i ella cosia amb el cap inclinat sobre la peça de roba. Música, notícies, anuncis... El temps no s'aturava, però era lent per la meva impaciència. Pensava : ara el jurat ja ha acabat de sopar, deuen haver començat les votacions, el secretari ja llegeix els primers resultats, les eliminatòries, la gent callen un moment, escolten, sonen noms, el meu entre ells... Quants vots ? Vaig davant, és segur que vaig davant... Però potser no, potser em quedaré finalista, hi deuen haver noms coneguts i un jurat, encara que sigui honest, es deixa impressionar pels noms, inconscientment i tot juguen simpaties, amistats, admiracions... Què deu passar ? La casa era silenciosa, al nostre entorn tothom dormia, s'anava fent tard, i jo tombava pàgines sense acabar d'assabentar-me ben bé del que llegia, ben lluny de Huxley tot i que era un autor que en aquells moments m'interessava força. Com podia interessar-me aquella nit, una mort al water ? Llegia d'esma, atent a la meva impaciència, al meu nerviosisme, m'imaginava els titolars dels diaris de l'endemà al matí... ben enfonsats en la pàgina de notícies locals, això sí, en lletres no gaire grosses, per no cridar massa l'atenció sobre uns premis poc simpatics als dirigents, però titolars malgrat tot, potser encapçalats amb el meu nom que, tot d'una, passaria a la celebritat... Sí, comprenc força bé en Savalls, encara

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

que jo no hauria fet mai el que féu ell.

En van parlar molt tard, amb les notícies que tancaven l'emissió de la nit. De primer el comentari sobre l'ambient i l'abundancia de personalitats reunides amb motiu de l'acte. Cap nom, això no,potser perquè, com que eren catalans, el locutor no els coneixia o no els sabia pronunciar. Després la composició del jurat (si, els sabia pronunciar, els noms; el locutor també devia ésser català), una relació de les obres seleccionades i, a la fi, les dues darreres votacions. Ja gairebé no les vaig sentir, però. No m'havien ni seleccionat. Instintivament, vaig allargar la mà cap a la radio i la vaig tancar. Aleshores em vaig quedar un moment immòbil, assegut encara davant la taula, davant els ulls de la Gabriela que em mirava en silenci. Vaig obrir i tancar la mà, vaig fer un somriuret que devia semblar una ganyota, i tot seguit em vaig aixecar. "Bé, ja està", vaig dir com si hagués demostrat alguna cosa. Ella continuava asseguda, amb la peça de roba a les mans, i semblava tan atordida com jo. "No m'ho explico..." Vaig moure el cap i, amb un gest , la vaig fer callar. No tenia ganes de parlar-ne, de discutir-ho, de fer suposicions. Gairebé tenia ganes de morir. Es ridícul, oi ? que una cosa d'aquestes ens pugui afectar tant. Mai no ho he dit a ningú, l'endemà ja m'havia recobrat i, entre els qui sabien que em presentava al premi, vaig fer bona cara al mal temps. Cap amic no tingué motius per sospitar que acabava de passar per uns instants amargs, amarguissims. Momentàniament, s'enrunaven esperances, il.lusions, projectes, la confiança que tenia en mi... Em recordo a la comuna, on vaig entrar a orinar abans de ficar-me al dormitori, amb la cigala a la mà, mirant-me com si m'haguessin capat. Ni un vot ! Pitjor encara : no m'havien ni seleccionat !

En sortir de nou al menjador, la Gabriela encara no s'havia mogut de la seva cadira i jo, fent el cor fort, com si tot fos com sempre i aquella una nit idèntica a les altres, li vaig preguntar:"I tu, no te'n vas a dormir ?" "Sí,però em falta poc per acabar això : de cinc minuts". No intentà de fer cap comentari, ja havia comprès que el meu mal no volia soroll, que estava massa pregonament desconcertat, massa íntimament ferit perque les paraules fossin un consol. Aleshores no n'hi havia, no podia haver-n'hi cap. Es clar que m'equivocava, ja ho veuràs.

Amb un bona nit, em vaig ficar a l'habitació, on em vaig despullar a les fosques, ràpidament, llençant la roba a l'atzar, per terra, una cosa que no solia fer, perque la Gabriela és ordenada i aleshores ja m'havia començat a ensenyar de ser-ho també,si més no dintre l'ambi

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

de la llar. Sabia que em costaria de dormir i, quan ja era al llit, em vaig tornar a aixecar perquè tot d'una tenia ganes de fumar. Però ja havia fumat massa mentre esperàvem les notícies de la ràdio i vaig llençar la cigarreta quan tot just havia fet un parell de pipades. En veu baixa, vaig proferir uns quants renecs, no sé per què ni contra qui. Suposo que contra tot i contra tothom; contra l'ordre normal de les coses que, per una raó o altra, no havia permès que un jurat de novel.les seleccionés la meva obra, una obra immensa, sí senyor, com no se'n podia haver presentat cap més. N'estava convençut, car el fracàs, per un estrany mecanisme de defensa, reforçava encara aquesta seguretat i dintre meu començava a ressonar un crit, una paraula única : "Injustícia ! Injustícia !". Després m'apaivagava una mica i fins i tot vaig riure. Em posava tràgic, convertia aquell incident, aquella ensopegada, en un cataclisme . Gairebé m'avergonyeixo de confessar-t'ho, mai no deus ni haver sospitat que podia ser així. Sóc apassionat, si més no de vegades, però això és infantil. Sí, ho és, i als vint-i-cinc anys ja no tenia dret a certes menes de capteniment. Per això vaig riure, perquè tot d'una em trobava grotesc, ridícul. I aquestes rialles de simplet van atreure la Gabriela al meu dormitori.

Ella es pensava que plorava, va dir-me que es pensava que plorava. Vaig sentir que la porta s'obria, o potser vaig veure el raig de llum que tot d'una inundava l'habitació, ja que la porta no feia soroll, a casa la Gabriela totes les frontisses eren ben oliades, tot era al seu lloc i funcionava bé llevat de la comuna que, com tantes comunes, s'embossava. Vaig veure doncs la ratlla de llum i la seva silueta que es retallava al llindar abans de fer un pas endins mentre la seva veu xiuxiuejava : "Daniel..." No vaig contestar. No sé per què, però vaig restar silenciós, observant-la, amb el cap una mica dreçat sobre el coixí. Ella avançà més i repetí : "Daniel..." Mig a les palpentes, car la porta no era oberta del tot, s'atansà al llit i va ~~amb~~ allargar la mà. "He sentit que ploraves", féu. "No", vaig dir aleshores jo. La mà continuava allargada en un gest amical, tendre, confortador i, sense pensar en el que feia, vaig treure la meva de sota el llençol i la hi vaig estrènyer. "T'he sentit", tornà ella, i l'altra mà va cercar la meva cara, les galtes, on devia suposar que trobaria rastre de llàgrimes. "No plorava", vaig dir; "no sóc una criatura". O sia que vaig contradir allò que pensava uns moments enrera, que em captenia com un infant. "T'has afectat molt, oi ?", em va preguntar, i s'assegué al caire del llit. A fora no havíem dit res, m'havia respectat, però aquí dins, a les fosques, o gairebé a les fosques, era diferent. Devia semblar-li

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

que ara que no ens veíem, ara que no ens podíem llegir l'expressió de la cara, ja no hi havia cap impulsor a fer preguntes i lamentacions. I tenia una mica de raó, perquè vaig assentir, sense paraules; tot d'una tenia la gargamella nusada. No eren plors, era una emoció estranya, la mena d'emoció que es desborda quan sabem que hi ha una persona en la qual podem confiar, algú que ens fa implicitament costat, que no ens deixarà sols. Va passar-me la mà pels cabells. "Gabriela...", vaig fer. S'inclinà més i, tot de sobte, vaig sentir l'olor del seu cos, la seva proximitat em colpí com un afrodisíac i la vaig desitjar amb una urgència abrupta, irreprimible.

No era la primera vegada; altres cops n'havia tingut ganes, d'ella. De fet, entre nosaltres existia un sentiment una mica tèrbol que ja datava dels primers temps de viure a casa seva. Jo la trobava molt dona i la seva carn em torbava sovint. I ella se n'havia adonat. Se n'havia hagut d'adonar per força i per això, a partir de determinat moment, es vigilava una mica al meu davant. I, amb aquesta vigilància, creava una mena de complicitat. Tot havia començat, explícitament, uns set o vuit anys enrera, un matí que vaig estar a punt d'allargar la mà cap als seus pits quan, en ajupir-se prop meu, la roba de cambra se li esbocà i els hi vaig poder veure, lliures, perquè encara no s'havia posat els sostenidors, amples i blancs fins a l'arrel del mugró, on la taca fosca de l'aurèola es confonia amb la camisa de dormir que portava sota. Si l'exhibició, ben involuntària, hagués durat uns segons més, estic segur que no m'hauria pogut reprimir i m'hauria inclinat al seu damunt per tocar-los-hi, per besar-los-hi... Però se'n va adonar, va sorprendre la meva mirada fita en l'escot i els ulls que em brillaven, la cara una mica envermellida i potser fins i tot l'erecció que em deformava els pantalons. Es va incorporar doncs ràpidament, però ara ja sabia que el meu desig existia. Que jo, per la meva banda, no la deixava indiferent, me n'hauria pogut convéncer, si hagués calgut, la reacció que més endavant havia de tenir en assabentar-se de les meves relacions amb una dona del veïnat, una vídua que vivia al mateix replà i amb la qual em va sorprendre un dia que érem al llit. La seva indignació, el seu disgust, foren desproporcionats i només mereixien un nom : gelosia. De fet, li feien febre totes les dones que m'interessaven. La prova n'es l'Eugènia, la pilotari que, com saps, fins i tot vaig arribar a dur a casa perquè havia decidit casar-m'hi. En el fons, em volia per ella, però al mateix temps era massa honesta, massa convencionalment honesta, per manifestar-ho, per cedir als meus sentiments, potser a la meva necessitat. Calia una circumstància excepcional, una

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

situació com la d'aquella nit de santa Llúcia, perquè es lliures, i en realitat encara vaig ésser jo qui la seduí, car ella no volia, va començar per negar-se. Es clar que això ja és habitual, forma part del joc entre home i dona...

.....

Ahir em vaig haver d'interrompre; una visita em reclamava i ens vam entretenir fins tard. Perquè t'escric des del despatx. A casa em sembla que no ho faria amb la mateixa llibertat, tot i que la Gabriela no acostuma llegir la meva correspondència, i encara menys la que envio jo. El sol fet de saber-la prop meu, però, em cohibiria una mica. No li pot agradar que confii tot això a una altra persona, ni que sigui un vell amic com tu que no n'ha de fer cap mena d'ús. Es pudica. Vull dir amb els estranys. I tothom, llevat de jo, és un estrany. Els seus sentiments, la nostra vida íntima, són quelcom gairebé sagrat que la mirada d'un altre profanaria. Potser sempre ho ha estat una mica, així, però el que pot haver-hi d'exageració en el seu capteniment de segur que li vé d'aleshores que ens estimàvem sense gosar confessar-nos-ho, quan l'avergonyia la possibilitat de ser físicament infidel al seu marit i, no sé si més, aquesta diferència d'edat, nou anys, que mai no ha deixat de turmentar-la i que també devia ser un dels factors que la retenien. Se sentia "vella", per mi. Sense veritable motiu, perquè té un cos jove per la seva edat, l'hi té àdhuc ara, als quaranta-tres anys. Potser ho fa que no ha tingut fills, però es conserva més bé que moltes altres de trenta i tants que he tingut ocasió de conèixer. No, no li he servat fidelitat, ja t'ho puc dir ! De vegades perquè no m'ha quedat més remèdi que acceptar allò que se m'oferia, que gairebé se m'imposava, com en el cas de la Montera, altres cops, més endavant, voluntàriament, per ràbia, per despit, per ganes de demostrar-me a mi mateix que era un home lliure... Ja ho aniràs veient.

Era doncs inclinada al meu damunt, sobre el meu disgust de novel·lista menystingut, i havia entrat a consolar-me, si bé no d'aquella manera que sobtadament li exigia. Perquè, sense deixar-li anar encara la mà, vaig passar-li l'altre braç entorn del coll i la vaig acabar d'atreure contra meu. Ella, mal asseguda, rellisca i es va veure obligada a repenjar totes dues mans, però no prou de pressa per poder evitar els meus petons. "No, Daniel, no..." feia, i forcejà, malament, trabada per la seva posició incòmoda, potser pel seu propi desig, ja que algunes de les besades me les tornava, sense per això deixar de debatre's entre els meus braços. Quan vaig tocar-li els pits, el cor li anava tan disparat que en una altra ocasió potser m'hauria espantat, però ara el

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

meu també bategava desacompassadament, amb una violència ferotge que em feia mal, tant de mal com el sexe que em tibava i que ella fregà per accident. "Daniel..." La veu era angoixada i ronca, com si tot d'una s'hagués refredat. Alguna cosa va sedir, se sentí el "zas !" de la roba que s'esquinçava, i aleshores em vaig trobar amb les seves sines a les mans, a l'abast de la boca. Fins després, quan ja devia fer estona que les hi besava, no vaig adonar-me que si continuava allí, al meu costat, mig asseguda i mig ajaçada sobre el llit, era perquè volia. Endut per la meva urgència, l'havia alliberada de l'estreta, res no la privava ja d'alçar-se i fugir cap a la porta, encara entreoberta, si bé no tant com abans, ja que anava tan fina que tenia tendència a tancar-se tota sola i ara només entraven quatre dits de claror. Els suficients perquè ens miréssim, perquè li veiés els ulls plens de llàgrimes abans que, com avergonyida del que féiem, del que faríem, no amagués la cara contra la meva espatlla, on la reposà un moment, fins que la vaig subjectar per redreçar-la, per vinclar-la entera, cap als peus del llit, alhora que jo m'incorporava i la seguia en aquest gest imposat. No del tot, car anava vestida, em calia despullar-la... No ho vaig arribar a fer. Vull dir no del tot. Les faldilles se li havien enfilat cuixes amunt i les hi vaig acabar d'arromangar per treure-li les bragues. Aleshores va protestar de nou, allargà les mans per tal de protegir-se, d'evitar el meu propòsit, tornà a dir "No, no, Daniel..." com si es despertés, com si durant els darrers moments no hagués estat ella mateixa i ara recobres el domini de la seva voluntat. Fins i tot provà d'incorporar-se, però jo ja era damunt seu, la besava mentre repetia el seu nom : "Gabriela... Gabriela... Gabriela..." Les mans es van tancar, es van unir a la meva esquena, i mormolà "Déu meu !" mentre amb els genolls li obria les cuixes. Em va prémer la cara contra la seva, com per evitar que la veiés, quan vaig penetrarla per descobrir sense sorpresa que m'esperava. Instintivament, les cames em lligaren, altes i nervioses sobre l'esquena, ara com porugues que fugís, que l'abandonés en la seva gran necessitat...

Què podia ser aquell moment d'amor ? Quan ens desenllaçàrem, després d'un estremiment intens que la sacsejà de cap a peus, ella restà quieta, molt quieta, sense amagar-se els pits, sense tirar-se les faldilles avall; exactament com l'havia deixada, amb les cuixes encara separades, els braços caiguts a tots dos costats, els ulls ben oberts. Em mirava. No sé si em veia, però em mirava, quieta, ben immòbil. "Gabriela..." vaig fer. Aleshores parpellejà, però encara no es va moure. Eren prop de les dues de la matinada, feia fred, la porta era oberta, a l'al

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

tra habitació dormia l'Ermengol que podia despertar-se i sorprendre'ns si per atzar s'aixecava a orinar, o simplement estranyat de no trobar la dona prop seu... La situació era exactament la mateixa de deu minuts enrera, d'un quart enrera, però aleshores no me n'havia preocupat, no hi havia parat esment, el meu desig era més abassegador, més absorbent que la prudència o el temor. Fins ara no m'adonava del risc que havíem corregut, que corríem encara. Es cert que l'Ermengol no solia despertar-se, que dormia d'una sola tirada tota la nit, que era prpu jove perquè la bufeta no li jugués males passades, però de lluny en lluny, una nit, s'alçava a beure un got d'aigua, i això fins i tot a l'hivern, si bé més rarament. "Gabriela...", vaig tornar. ¿Què et passa ?" Ella brandà el cap en silenci, sense somriure, però els llavis se li obriren una mica. "No et trobes bé ?", vaig preguntar-li estúpidament, cada cop més estranyat. "Sí, molt bé", va dir, i anà unint les cames separades. "Et sap greu, oi ?" Em va mirar i s'incorporà molt a poc a poc, com si fes un esforç. "No ho sé..." I després : "No". Aleshores va agafar-me la mà i va acompanyar-me-la cap a sota la roba que li havia relliscat avall, fins que reposà sobre el ventre. Tenia una carn freda i dura. "Què et passa, Gabriela ?", vaig repetir. "Estàs molt estranya..." Ella va somriure. "Estranya ? No sé si saps què m'has fet..." No vaig acabar d'entendre-la, no vaig saber que contestar, i ella va treure'm la mà del ventre, va girar-se amb les cames ara penjades cap a fora, s'inclinà a recollir les bragues que se li havien quedat enganxades en un turmell i, d'esquena, va eixugar-se entre les cuixes abans d'aixecar-se. Seguidament va allargar la mà, va tocar-me la cara i féu : "Dorm, ara", com si fos una criatura a la qual acaben de contar un conte de fades. I jo, com una criatura, vaig entaforar-me entre els llençols i em vaig tapar. Ella m'acotxà abans d'anar-se'n.

Em preguntaràs per què t'ho explico amb tant de detall. No ho sé. Si hagués continuat escrivint novel.lès, aquesta escena hauria sortit en un llibre o altre i, per tant, sempre he sentit la necessitat de descriure-la. Tot va començar una mica matusserament, ja ho has vist : el noi que s'imposa a una dona que es defensa, o que només es defensa a mitges, si vols, els gestos poc hàbils, maldestres, de les mans que descorden la roba, l'esquincen, i cerquen la carn femenina que es fa pregar... Un començament que es deu haver repetit milers i milions de vegades a tocar d'un llit i qui sap on més ! Però la resta... Me n'ha quedat una sensació de bellesa a partir d'aquell moment, quan, havent-la tinguda, ella va quedar-se immòbil i tranquil.la al meu

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

davant, ajaçada i impúdica sense adonar-se'n, encara tota oberta i amarada, com un camp, exactament com un camp que acabes de sembrar; quieta i silenciosa, amb uns ulls que potser no veien, respirant amb un bleix continu i suau, sense vergonya, rumiant, diria's, la violència de l'orgasme... Aleshores no hi vaig ser tan sensible com després, aquella mateixa nit, quan ja tornava a estar sol. No em colpia la perfecció dels seus pits, de les seves cuixes i del seu ventre, tot mal vist, entrevist, més endevinat que contemplat, entre la penombra i la concupiscencia, la barroeria innata i eterna de l'home que cobeja una femella i es mostra més atent a la seva imaginació que a la realitat que ella li ofereix. No; era la impressió d'un instant d'autenticitat, de nuesa total, de lliurament sense reserves si entens que vull dir. I dic si ho entens perquè ni jo mateix no estic ben segur de res. Ho sento, ho vaig sentir aquella nit en la soledat del meu dormitori i encara es repeteix ara quan, de tard en tard, hi penso. Un dia ella m'havia de dir : "Em va semblar que havia viscut sempre i que ho era tot". No em va explicar el sentit exacte d'aquestes paraules, i jo no l'hi vaig preguntar; no en tenien i, per tant, eren més profundes que els conceptes ordinariament expressats. I si trobes estranya aquesta lògica, et diré : jo també. Però és així.

Bé, ara ja tens el començament. Probablement et permetrà d'explicar-te moltes coses, però no totes. Perquè no era indispensable que proseguíssim, que aquella nit tingués un l'endemà, i de fet fins i tot va estar a punt de no tenir-lo. Aquella era una cruïlla i qualsevol es podia equivocar de camí. Miraré d'aclarir-t'ho en una altra carta; avui, no puc més.

El teu amic

Daniel

Barcelona 18/2o de juliol de 1967.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York.

Estimat amic : per començar, abans no me n'oblidi, deixa'm dir-te que ahir en Prats em va telefonar per demanar-me la teva adreça; diu que passarà uns dies a Nova York i que li agradaria de veure't. No sé si hi seràs, aquest any no m'has parlat de vacances, ni sé si tens la intenció de fer-nos una visita, que ja seria hora, però la hi vaig donar. Sabies que ja no té res a veure amb la gent de l'Omnium ?Hi han hagut unes discrepàncies de caràcter polític que,pel que m'han dit, s'arrossegaven des de feia temps, d'aleshores que va fer un viatge a França, relacionat amb els Jocs Florals d'enguany que, com saps, se celebren a Marsella. Allí es devia veure amb algú de la Generalitat, perquè en tornar va adoptar una posició crítica i plantejà la necessitat d'unes reformes que, pel que veiem, no deuen haver estat acceptades. El cas és que en Prats, fill d'un obrer com ningú no ignora, i passat als rengles de la burgesia més conservadora i ben pensant, ara, als seus trenta-tres anys, evoluciona cap a una visió molt esquerrana del món. Ja sé que dir esquerrana és no dir res, a hores d'ara. Tothom ho és, d'esquerra. Fairebé no conec ningú, ni els més reaccionaris, que no s'indignin si els tractes de gent de dreta. La dreta té mala premsa i hauries de veure algunes de les declaracions que fan fins i tot els qui tallen el bacallà; si els creus, tots són partidaris de la nacionalització de la banca, d'una reforma avançada del camp, d'una participació plena i responsable de l'obrer en la indústria i de no sé quantes coses més ! Es clar que a l'hora de la veritat tot són reserves, puntualitzacions, etc. Els fets canten, i els fets assenyalen un immobilisme absolut. Potser algú encara s'hi deixa enganyar, però en conjunt,i malgrat la confusió verbal, la majoria encara som capaços d'orientar-nos-hi. Sabem que res no vol dir el que diu i que ningú no diu el que vol dir, ni els governants. Tornant a en Prats, és possible que es trobi en un moment crucial de la seva vida, com aquell que exposava jo al final de la meva carta anterior, si bé en el seu cas la cosa no té res a veure amb cap dona i en canvi no m'estranyaria que es relacionés amb alguns contactes que ha tingut amb les comissions obreres. Ara ja no parlo de les seves desavinences amb el clausurat Omnium sinó de la seva actitud general, de la seva evolució cap a l'esquerra, de la seva proletarització. No em sorprendria que acabés essent un nacional-marxista o alguna cosa per l'estil, tot i que a primera vista s'hi oposa el seu catolicisme. Però res ja no és com anys enrera, la

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

novella obertura de l'Església i l'actitud d'alguns intel·lectuals marxistes que creuen en el diàleg poden facilitar allò que els cavernícoles de costum en dirien un "conturbeni infame". Bé, si us veieu, ja tindreu ocasió de parlar, de segur que t'explicarà moltes coses, potser més i tot que les que explica aquí, on es mostra una mica reservat, com si encara no hagués aclarit del tot cap a quin costat s'ha d'inclinar. Es allò que et deia de la crisi i la cruïlla...

Tornem a la Gabriela, doncs. A la Gabriela i a mi l'endemà de la nostra nit d'"amor". Ho poso entre cometes amb prou raó. Ens podíem estimar i certament que, com vas veure, vaig posseir-la, com es diu en un llenguatge que ja queda envellit, però una veritable nit d'amor exigeix alguna cosa més, allò que no hi va haver, paraules tendres, una certa dosi de deliri... Ja sé que és discutible. Vull dir que el deliri no falta del tot, si més no per la meva banda. Però no n'hi ha prou, cal que sigui compartit i no simplement acceptat com es va veure obligada a fer ella. L'"amor", si de cas, no va revelar-se fins després, quan ja estava tot acabat, durant aquells moments sobre els quals em vaig estendre prou l'altre dia. I dic revelar-se perquè, en el fons, d'estimar-nos ja ens estimàvem. Ella des de feia molt de temps. M'ho va confessar i sé que és veritat.

Al matí no la vaig veure. En sortir de l'habitació, vaig trobar que m'havia deixat l'esmorzar sobre la taula, exactament com féu molt de temps enrera, aleshores que em sorprengué al llit amb l'Harmonia i ens vam fer mala cara durant una colla de dies. Ella era al seu dormitori, on la vaig sentir moure's, però en aquella hora no tenia temps per explicacions i ni se m'acudí de cridar-la, o d'entrar-hi. En marxar cap a la feina, em vaig limitar a dir un "bon dia" en veu alta que ella contestà amb un "adéu, Daniel" que tenia la mateixa tonalitat dels adéus de cada matí.

Ens vam encarar a la tarda, en tornar jo de can Subiró, on ningú no féu cap esment del premi Joanot Martorell perquè jo no havia dit que hi concorria. Al diari vaig llegir com havien anat les darreres votacions, qui era el guanyador i el finalista, els títols de les novel·les, etc. Però aleshores ja no em feia ni fred ni calor; el disgust de la nit abans s'havia esvaït gairebé sense deixar rastres. Havia dormit bé, m'havia llevat sense pensar en el ditxós premi i el món tornava a ésser allò que era abans de la nit de santa Llúcia, un indret on has de treballar i on escriure és difícil però pot ser satisfactori encara que no et donin premis. Tenia més importància la Gabriela, ara. De mi, no sabia que pensar-ne. Tan aviat em semblava que era un porc, un

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

aprofitat que s'havia imposat gairebé per la violència, com que ella s'ho havia buscat tot en entrar al meu dormitori sense que ningú li ho demanés. Però seguidament tornava a recordar aquell moment post-coital i m'entrava una mena de pau, una mena de meravellament que no sé com descriure't. Una cosa profunda que em delia de repetir, de retrobar...

Ella era al menjador, com de costum en aquella hora, enganxant sobrets, i no va alpar els ulls en entrar jo, com si la feina que feia fos massa preciosa per distreure-se'n. Va respondre al meu salut, jo em vaig ficar a la meva habitació, en vaig tornar a sortir, vaig anar al wàter, em vaig rehtar com solia fer, vaig entrar de nou al menjador ... En asseure'm al seu davant el cor se'm tornava a disparar, com la nit abans. "No em vols mirar, Gabriela ?",vaig preguntar-li. "Sí, és clar", digué ella, i alçà els ulls fins als meus, sense deixar de moure els dits. Eren els ulls de sempre, sense torbació, potser una mica tristos, com dolguts, o nostàlgics, no ho sé. Ens vam mirar uns instants en silenci, fins que vaig mormolar : "Què farem ?". Potser m'ho preguntava a mi mateix, potser ho vaig dir tan baixet que ella no em sentí, perquè no replicà, va continuar amb els ulls clavats en els meus i després parpellejà i va acalar-los abans d'alçar-los de nou, amb una expressió mig decidida. Jo vaig allargar la mà per damunt la taula mentre deia : "Gabriela..." Ella s'havia immobilitzat, el sobret se li havia escapat dels dits, i féu "Sí", mentre els ulls tornaven a vacillar-li abans d'afermar-se-li de nou. Va deixar que li cobrís la mà amb la meva, però quan vaig estirar-la una mica no es va moure de lloc i declarà : "No s'ha de tornar a repetir, Daniel; vam obrar malament". "Però jo et vull, Gabriela !", vaig protestar. Ella sacsejà el cap d'una banda a l'altra. "Ara t'ho sembla, et sents desemparat...""Ahir potser sí", vaig tallar-la, "però avui ja no. Sempre t'he volgut, i tu ho saps". "No sé res". "Des de molt jovenet", vaig insistir. "Anys enrera fins i tot em masturbava per tu". Ella va envermellir violentament com ja podia haver suposat que faria, i gairebé cridà : " Daniel !... No les has de dir, aquestes coses". "Sí és veritat ! I no me n'avergonyeixo". "Doncs jo sí. Ets una criatura,encara", decidí aleshores. "Ahir també vas trobar que era una criatura ?", la vaig contradir. "No recordes que quan et vaig preguntar si et passava alguna cosa,si no et trobaves bé, vas contestar : Sí, molt bé ?" Va enretirar la mà que continuava sota la meva, com si tots dos ens n'haguéssim oblidat, i féu un gest estrany, com si assentís i negués alhora. "I l'Ermengol, Daniel ?" em preguntà aleshores. "No saps que hi ha l'Ermengol ?" "Bé..." Sí,hi havia l'Ermengol, encara que fins aleshores hagués aconseguit d'allunyar-lo del meu pensament. Es a dir, no m'havia calgut fer cap esforç,

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

era una persona prou esborradissa per no molestar la consciència de ningú, mentre no te'l tiraven en cara,com ara feia ella. "L' Ermengol, sí...", vaig barbotejar. "Hi estic casada", proseguí, "i no sóc una qualsevol; no ho vull ser". "Però ahir..." "Ahir", em va interrompre, "vam fer mal fet. Però si ho repetíem encara seria pitjor. Es un bon noi. Tindrà tots els defectes que vulguis, però una cosa així no se la mereix". Vaig fer un gest descoratjat amb les mans i les vaig tornar a deixar caure sobre la taula mentre ella reblava el clau : "I tu tampoc no li ho has de voler fer. Et va acollir a casa seva...". "Em vas acollir tu", vaig contradir-la. "Tots dos, Daniel, tots dos. I sempre s'ha portat bé amb tu, et té amistat..." "Vols que em senti com un porc, oi ?", vaig preguntar-li. "Et sembla que si pots fer que em senti com un porc no et tocaré... Oi que penses això ?" "No penso res". "Però i tu, què ?" "No es tracta de mi. I si... si m'estimes, m'has de respectar". "Vols dir que si t'estimo t'he d'estimar. El respecte és això? Vaig tornar a allargar la mà cap a la seva. "Gabriela..." "Deixa'm, Daniel". "No puc". Ella va tenir un mig somriure amarg."Ara t'ho sembla. Però tu ets jove, Daniel..." "I tu ets vella, és clar". "Sí, per tu, sí". "Vols dir que si tinguessis vint-i-cinc anys ho veuries d'una altra manera ?", vaig voler saber. "No, tampoc.""Doncs per què em parles de la teva edat ?" "No ho sé, és un factor més". "Un factor més de què ?Escolta... tu també m'estimes,oi ?" No va replicar, i jo em vaig quedar mirant-la. "No és veritat ?" Va moure el cap, gairebé imperceptiblement, i aleshores s'aixecà de la cadira. "On vas ? No t'atreveixes a contestar..." Ella va immobilitzar-se, amb una mà sobre la taula, al costat dels sobrets amuntegats, i l'altra caiguda al llarg del cos. "Si hem de viure així", va dir, "no podrà ser... Em pensava que series més raonable". "Raonable ? Per què no hi pensaves ahir al vespre, en això ?" Ella em fità llargament,i vaig adonar-me que els llavis li tremolaven, com si acabés d'insultar-la; els ulls, en canvi, s'havien endurit, com la veu que digué : "Més valdrà que te'n vagis". I aleshores girà cua i, sense córrer, però decidida, se n'anà cap al dormitori conjugal.

Jo em vaig quedar assegut on era, impressionat i sorprès. Un glop d'ira lluitava contra un glop d'amargura, de desencís, i després em vaig anar asserenant. Què havia fet ? Inesperadament, sense esser-ne conscient (no hi havia de pensar fins molt més endavant), vaig trobar-me davant la cruïlla. Havia dit que me n'anés, i gairebé vaig estar a punt d'obeir-la. Una part de mi mateix reconeixia que no tenia dret de pertorbar la seva vida, que tots dos, ella i l'Ermengol, es mereixien el meu respecte, que jo havia jugat brut, que ella era i sempre s'havia

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

captingut com una dona honesta, que era veritat que tenia nou anys més que jo i això gairebé garantitzava desavinences futures, molt pròximes, el meu cansanci i el meu desamor quan ella encara continuaria enamorada... Em vaig aixecar i vaig fer un pas cap a la meva habitació. No sé, ni podré saber mai si per tal de preparar la maleta i deixar el pis immediatament, perquè a frec de porta de la seva cambra em vaig aturar. Plorava. No... Vaig escoltar més bé, per assegurar-me'n, i al meu entorn tot era silenciós. Però en tornar a fer un pas, ja convençut que m'enganyava, la remor es va repetir. Sí, plorava. I això, gairebé a contracor, m'obligà a alçar la mà fins al pom de la porta, a fer-lo girar... No era tancada i vaig entrar.

Ja veus quines ironies ! Es repetia l'escena de la vetlla, però a l'inrevés i, és clar, amb algunes modificacions; perquè ella plorava de veritat. Es cert que en veure'm provà d'amagar-ho, s'eixugà els ulls ràpidament i es tombà d'esquena, cap al coixí, al costat del qual era asseguda, amb una mà repenjada a la fusta del capçal, però n'hi havia prou amb el mocador que tenia a l'altra mà per traure-la. "Gabriela..." vaig fer. "Ves-te'n", va dir ella sense aixecar la veu, sense acrimònia, gairebé amb naturalitat. No la vaig obeir. Vaig atansar-meli i, inclinat al seu damunt, vaig provar de fer-li girar la cara. "Deixa'm, deixa'm", digué encara. No semblava que tingués trenta-quatre anys, se la veia fràgil i innocent, esmaperduda com un infant, i un doll de tendresa, net de tota cobejança carnal, t'ho asseguro, va inflar-me el cor, el desbordà i va obligar-me a tocar-li la cara, a avançar la boca. "Per què plores, Gabriela ?" La meva veu devia reflectir tot el que sentia, car ella no em rebutjà com semblava que havia de fer, i plorà més fort, desconsoladament, sense acabar d'adonar-se que li eixugava les llàgrimes amb els llavis. "No ploris, jo t'estimo, Gabriela..." Tenia uns llavis salats, però dolcíssims i càlids, tan diferents de la nit abans, endurits pel desig, que costava de creure que eren els mateixos. Però ells eren, i van endurir-se a poc a poc, amb els meus que aviat no perseguiren ja la humitat del plor sinó l'ardència de la seva boca. No va tornar a dir que me n'anés, no va tornar a dir res ni quan ja ens havíem inclinat sobre el llit i la tenia gairebé sota meu, amb els ulls tancats i bleixant amb esforç, com si li costés de respirar. Va permetre que li besés el coll i l'inici de les sines, i continuava allí, com morta si no hagués estat per la respiració, car els ulls, quan els obrí, s'havien quedat fits. "Gabriela..." Aleshores reaccionà i digué : "Ves-te'n". Però quan vaig fer un gest em subjectava els braços i un sanglot va rebentar-li a la boca. Al cap d'un instan estàvem tots dos abraçats i jo començava a despullar-la. Avui ho vaig

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

fer bé i li ho vaig treure tot fins que quedà nua de cap a peus en la fredor de la cambra que li envermellia una mica la pell. I després la mirava, allí ajaçada, mentre em despullava al meu torn, ràpidament, encalçat pel desig d'aquell cos que veia per primera vegada. Quan em vaig tornar a inclinar ens vam quedar fitant-nos, jo enlluernat per aquella guspira daurada i humida que li brillava al fons dels ulls encesos. I tot d'una va dir : "Te n'havies d'haver anat". "No", vaig fer. "No me n'aniré mai". I vaig besar-li els llavis, els pits, el ventre, abans d'obrir-li les cuixes amb els genolls com la nit abans. "T'estimo, Gabriela..." Es va moure sota meu i vaig endinsar-me en la pau del seu sexe mentre feia : "I jo, i jo, i jo..." Em va tocar la cara amb una tendresa infinita i afegí : "Fa molts anys que t'estimo". "Però volies que me n'anés, m'ho acabes de dir". "Sí". "I ara ?" Ella parpellejà. "Sofrirem molt, Daniel..." "Però ets meva". "Sí". Va tancar els ulls, els tornà a obrir. "Per què em mires tant ? Estic lletja..." No era veritat, tenia les faccions trasmudades, l'havia despentinada i, en callar, els llavis se li estremien, gairebé li penjaven, però mai no havia estat tan bonica. "M'agrades així", vaig fer. "Sempre et voldria veure així". "Com ?" "Amb aquesta pell fina i encesa, amb aquesta llumeta que et devora els ulls..." Li vaig agafar els pits amb les mans, i els mugrons encara van crèixer sota els meus dits. "Sovint he pensat com devien ser, saps ? Com devies ser tota tu". "Hi pensaves, doncs ?" "Sí. Sempre he tingut ganes de tocar-te, d'entrar dintre teu. Ja t'he dit que de jovenet em masturbava per tu... No hi pensaves, tu, en mi ?" "Sí". "Així ?" Va assentir amb el cap. "També. No m'ho facis dir". El timbre del telèfon es posà a repicar, a fora, però no ens vam moure, continuàvem amb els ulls fits en els ulls. "Qui deu ser ?" "No ho sé, no importa". "No importa", va repetir ella, i cercà la meva mà, la va estrènyer, fort, com si volgués triturar-me-la. "Què et passa ?" Però ja ho sabia, i vaig acariciar-la de nou mentre ella recollia una mica les cames sota meu. El timbre havia callat i l'amor ens feia crèixer el cos i ens turmentava els membres, ara tots dos estretament abraçats i amb les boques també unides...

Després va quedar-se quieta, amb aquella mateixa expressió de la primera vegada, exposada als meus ulls àvids que se sorprenien, un cop més, d'aquella mena d'impudor que m'obligà a dir-li : "Que ets diferent !..." Va moure feblement una mà, com per indicar-me que callés, i vaig callar, mig ajaçat prop seu, fins que repetí el gest de la nit, quan va fer-me posar la mà sobre el ventre. Aleshores li vaig preguntar "Per què ho fas, això ?" Ella va mirar-me estranyada. "No ho sé". "Ets tan diferent !", vaig repetir. "Diferent ?" "Sí, tu ordinàriament

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

ets púdica, et repugnen els acudits verds, no toleres les converses atrevides, vesteixes discretament, no t'agrada d'exhibir-te..." Ella obrí molt els ulls. "Ets el meu amant !", va exclamar, com si això ho expliqués tot. I tot seguit, pensarosament : "El meu amant..." Em fità amb atenció i va dir : "Amb tu, tot és d'una altra manera"."Com ?" "Natural", va contestar, "natural i lliure". "I amb l'Ermengol ?" Vaig fer l'equivocació de preguntar. "Amb l'Ermengol..." Es va anar incorporant i encreuà un braç amb l'altre, sobre el pit, com si tot d'una li hagués agafat fred, i reflexionà : "L'Ermengol, sí..." amb una expressió molt semblant a la que devia tenir jo quan vaig dir aquelles mateixes paraules, assegut al seu davant, a l'altre costat de taula. "Ara sóc una adúltera", afegí. "Te n'adones ?" Es va mirar tot el cos amb una llambregada lenta i desencisada, com si ara es fes fàstic. "Ens estimem, Gabriela...", vaig recordar-li. Ella sacsejava el cap. "I què canvia, això, per ell ? Encara potser és pitjor. Déu meu !" Va projectar les cames cap a la vora del llit,com si anés a saltar sobre l'estora, però jo vaig retenir-la. "On vas ?" "Me de vestir". "No", vaig dir. "No ?", repetí ella. "No". Va quedar-se amb la cama mig penjada i jo vaig dir-li : "Jeu". Ella es va anar desfent de les meves mans, però resta on era. "Me n'havia tornat a oblidar, d'ell. Com ahir" "Te n'oblidaràs sempre que siguis meva". "Teva..." Vaig engrapar-la amb violència, la vaig fer girar, i la cama que penjava remuntà altre cop sobre el llit. "No tornem a començar, Gabriela. Està mal fet, però ho hem fet i ho tornarem a fer. De primer, quan m'has dir que me n'anés, m'has fet vacil.lar, però ara no, ara sé que em quedaré i que tu ets meva". Ella m'esguardava amb una altra mena de mirada, com si sospesés alguna cosa, com si es preguntés per primera vegada quina mena de criatura era jo. "Tant, em vols ?" em preguntà. "Sí, i no em recordis que ens portem nou anys". "Però és veritat". Vaig assenyalar cap a l'armari. "Mira't i ho veuràs". Però ella no es va moure, i per això vaig tornar a subjectar-la pel braç i la vaig dur fins davant el mirall. "Mira't !" Ho va fer, dòcilment, com si contemplés un cos estrany. "I només vols això, tu ?" va preguntar-me baixet. "Què vols dir ?" "Això", repetí, i va tocar-se les sines i el baix ventre. "Que potser també et sembla que ets vella per dins ?" vaig replicar-li. "No; no ho sé. Es diferent". "Quan dius que tens nou anys més et refereixes al cos". Ella es va distreure i em fregà el pit amb la mà. "Tu sí que ets ben plantat". Vaig recordar-me de l'Ermengou, físicament ben bastit i agradable, però aquest cop em vaig mossegar la llengua i, en lloc de referir-m'hi, vaig dir : "Som l'un per l'altre". Continuà-

UAB Biblioteca

vem mirant-nos a l'espill i ella em va tornar a tocar el pit, perllongà la carícia fins al ventre. "El meu amant..." digué de nou. "Mai no m'havia imaginat que tindria un amant". "Ja en vas tenir un altre, de soltera", li vaig dir. Mai no ho havia explicat clarament, però així ho havia deduit de les contalles que més d'un cop em féu sobre un festejador anterior a l'Ermengol. "De soltera ? Jo ?" "Sí. Com se deia, aquell noi amb qui sorties ?" Aleshores va riure. "Ah, en Quim !" "Això, en Quim. No t'hi vas entendre ?" "Una vegada, una sola vegada, i aleshores era una criatura". "Però hi vas dormir. Per què ?" Tot d'una em sentia engelosit d'aquell noi desconegut, molt més que de l'Ermengol que podia dormir-hi cada nit. Es a dir, de l'Ermengol no me n'hi sentia gens, sabia que llurs relacions sexuals eren poc satisfactòries i, encara que sembli c osa de ximples, el fet de ser el seu marit li dona va un altre "status" als meus ulls en general tan poc respectuosos amb les formes socials. "Era una criatura", va repetir ella. "No es pot dir que fos un amant". Gairebé em vaig indignar. "Per tu, quan se comença a ser amants : quan s'ha fet dos cops, deu, cent ?..." Però aleshores, davant el seu esgurd, vaig adonar-me de la meva estupidesa, i vaig agafar-li la mà. "Perdona, sóc ximple". Ella, que no semblava gens d'ofesa, xiuxiuejà : "Et sap greu ?" "No", vaig dir, "no té importància". "Sí, te'n sap", i els ulls se li havien posat riallers. "Llàstima que no n'hagi tingut més !" Li vaig pessigar el braç. "Gabriela..." "Ui !" exclamà ella. "Voldria engelosir-te força". "Per què ?" "Perquè jo també ho sóc, de gelosa". "Ja ho sé. Aleshores de l'Harmonia..." Ara em va pessigar ella i jo vaig riure."Oi que m'hauries volgut al teu llit ? L'envejaves, eh ?" "Calla !", va fer. "Quan penso en aquesta pocavergonya que..." Va aturar-se en sec i canvià de to. "Però jo sóc com ella, pitjor encara, perquè ella era vídua i no feia cap mal a ningú...Per què, per què t'he de voler tant, Daniel ?" Va unir les mans en un gest d'angoixa, esmaperdut. "Jo volia ser honesta..." I inesperadament començà a donar-me cops al pit. "Tu, tu, tu..." Vaig haver de subjectar-la pels canells, sense saber si riure o enseriosir-me. "Tu, tu, tu...", continuava ella. "Ets honesta amb tu mateixa", li vaig dir. "QUè vols més ?" Vaig anar fent lliscar les mans pels seus braços, cap a l'espatlla,, fins al coll i les galtes, i li vaig atreure la cara. "M'estimes i ets honesta". "Tu ho creus ? Ho creus de veritat ?" "Sí, Gabriela", i la vaig besar. Ella va abraçar-me, però immediatament es quedà molt quieta, com si hagués sentit un soroll sospitós, com si quelcom l'hagués sorpresa, i jo vaig avançar una mica més el ventre mentre la mirava. "Si, Gabriela", vaig

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

dir de nou, però ara/ja no em referia a la seva pregunta d'abans, sinó a la que em feien, sense necessitat, els seus ulls. En silenci, sense separar-nos, va acariciar-me el pit, davalla la mà cap als flancs, on el gest va aturar-se, tímid, però jo vaig obligar-la a perllongar-lo amb un moviment del braç. "Em vols ?..." xiuxiuejà, i quan vaig assentir amb el cap anà ajupint-se fins que restà agenollada al meu davant. Va besar-me amb uns llavis lents i amorosos i em mirà amb els ulls humils i daurats. "Es honest, això, Daniel ?" "Sí, Gabriela", vaig contestar-li. "Entre tu i jo tot és honest". "Tot ?" "Sí". Vaig culivarème fins que les cares van quedar a la mateixa altura. "Ets dolça, Gabriela", li vaig dir, "i t'estimo molt. També per això. Forma part de mi, i és teu, i vull que ho estimis sense vergonya". "Doncs me'n fa. No sé com he gosat..." "Perquè en tenies ganes, perquè m'estimes. No ens podem estimar amb vergonya. Ha de ser tot clar i pur." "Pur ?" Tenia els ulls incrèduls, penjats als meus, com si fins ara no em descobrís i la maravelàes i alhora li fes por allò que veia."Pur, molt pur. No hi ha res que sigui més pur que l'amor. Per què m'has besat si no per tendresa,pér fer-me més teu encara, per ser més meva ? I això és ser pur, Gabiela. Mira". Em vaig agafar el sexe i l'hi vaig posar a les mans que l'havien abandonat en ajupir-me. "Això és pur, estimada. Es el meu sexe,el meu, el de l'home que estimes i que t'estima amb això, i voldria estimar-t'hi més, molt més..." M'anava exaltant davant la seva/cara enartada, el seu silenci trèmul, la seva mirada líquida. "Quina puresa hi hauria si ens n'avergonyíem, si ens semblés una cosa desagradable, repugnant, antinatural ? Ens hem de conèixer, Gabriela, ens hem de conèixer fins a l'arrel perquè hi hagi més i més puresa. Besa'm i deixa que et besi. No som dos animals que s'aparellen en silenci i amb indiferència, sinó un home i una dona que no en tenim prou amb res perquè ens volem més que no podem aconseguir amb el meu sexe en el teu. Estima'm, Gabriela". I ho va fer, amb la mateixa tendresa, i em tornà a mirar. "Daniel..." "Què ?" "Jo no sabia..." "Què, no sabies ?" Però no ho va dir, es va llençar contra meu, m'abraçà estretament i sanglotà amb un plor sorollós, indòcil, que gairebé va espantar-me. "Gabriela !" Ella bellugava el cap per donar-me a entendre que la deixés plorar, que no li digués res, i fins al cap de molta estona, encara entre llàgrimes, no sospirà : "Déu meu... jo em voldria morir !" Ara si que vaig espantar-me de veritat,i la vaig separar de la meva espatlla per sacsejar-la i mirar-la. "Què dius, Gabriela ?" "Em voldria morir... ", repetí. "Per què ? No ets feliç ?" Només va assentir amb el cap, vigorosament. "Doncs ?" "Jo no sabia..." tornà. "Da-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

niel, Daniel... Daniel meu !" M'arrossegà per terra, rient i plorant, i jo vaig besar-la al meu torn entre les cames, com ella havia fet, amb una mena de respecte íntim, perquè tot el que havia dit era veritat, ho creia, i em pensava que em càldria tota una vida per arribar al fons de tot, al fons de nosaltres mateixos. Ens coneixíem, ens començàvem a conèixer com potser mai no ens coneixeria ningú més, car ningú no sabia com eren el veritable Daniel i la veritable Gabriela que després, allí mateix, sobre el terra, van aparellar-se i restaren llarga estona units, l'un damunt de l'altre, mirant-se als ulls i repetint "t'estimo, t'estimo, t'estimo..."

M'he deixat arrossegar. No sé si tot això t'ho havia de contar, ignoro com ho interpretaràs, que pensaràs de mi, i d'ella. Potser volia justificar quelcom que només es pot entendre si tens ~~mmmmmm~~ present, una de dues : o que la Gabriela no és (no era) ben bé com la imaginàvem o que, tant com m'hagi pogut canviar ella a mi, la vaig canviar jo a ella, i això des del primer dia, des d'aquella nit que va entrar a l'habitació a consolar-me. Ben cert que a una persona només se la canvia quan existeix la possibilitat d'aquest canvi, quan en el fons ja hi ha en la seva naturalesa una disponibilitat. De la de la Gabriela no en puc pas dubtar, aleshores ja feia prou anys que vivia amb el matrimoni per haver tingut lleure d'observar el captenimen de l'un i de l'altre, i em constava que la meva cosina era una noia ~~mmmm~~ ardent que no havia trobat la contrapartida adequada en l'Ermengol. De sempre havia vist que era ella qui prenia la iniciativa, una certa iniciativa si més no. Vivia, doncs, amb una nevessitat no totalment satisfeta que un dia va imposar-se a allò que en deia la seva honestedat precisament perque es tractava de mi, d'un noi que vivia sota el seu mateix sostre, amb el qual havia lligat unes relacions una mica ambigües que s'havien anat creant amb naturalitat, d'una manera gairebé inevitable. I així i tot, no ho oblidem, només cedí perquè la circumstancia era excepcional, perquè vaig obligar-la en un instant que se li feia costa amunt de negar-me res : quan sabia que, per ridícul que fos, estava profundament ferit. I va descobrir un món. No és pretenció meva, m'ho ha dit. No aquella nit, és clar, tot i que l'experiència havia estat reeixida, sinó l'endemà, aleshores que encara li era difícil resistir-se'm i amb tot, com ja has vist, ho intentà. Ella ignorava les seves possibilitats perque no havia tingut ocasió de desenvolupar-les i heus ací que ara, tot d'una, jo les hi revelava. Per força havia de quedar trasbalsada. De fet, doncs, jugaven tots dos factors : no era ben bé com em pensava i, amb la meva amor, la feia sortir de la seva reserva i, conseqüentment, tenia lloc el que en dic

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

canviar-la. Un canvi que no sols havia d'afectar la seva actitud sinó que, com era inevitable, la transformava físicament. Jo no sé si hi creia o no hi creia, en això que una dona "floreix" quan l'estimen. No havia tingut lleure de fixar-m'hi gaire, les dones amb qui havia anat no em preocupaven, no tenia tantes oportunitats d'observar-les, etc. Però amb ella va ser veritat. Un dia, ben d'hora, vaig adonar-me que la Gabriela era tant o més jove que quan tenia vint-i-cinc anys, aleshores que vaig passar a viure a casa seva. Sempre es pot dir, ja ho sé, que d'aquell temps me'n recordo malament. Potser sí. A més, la meva perspectiva havia anat evolucionant. Però jo sempre he tingut aquesta impressió i ella mateixa em deia que se sentia rejovenida. No t'estranyi aquesta mena de confessió, ella i jo vam acabar per dir-nos-ho tot, per parlar l'un amb l'altre amb una franquesa absoluta... o gairebé absoluta. Es veu que amb l'Ermengol no ho havia pogut fer, ell tenia un altre caràcter, en el fons poc receptiu, sense curiositats, mentre a mi me'n sobraven; no em cansava mai de fer-li preguntes, de saber, d'acorralar-la si se'm resistia, al principi. La vaig anar acostumant, doncs, a ser clara, a no avergonyir-se de res, de cap dels seus sentiments, de cap de les seves possibles cobejances, de cap de les seves experiències. I ella va entrar en el joc sense fer-se pregar, sense gaires dificultats, tal vegada perquè obscurament comprenia que la seva conducta quedava més justificada amb un lliurament total que amb la simple "cessió" del seu cos. Això sol l'hauria feta sentir-se bruta, hauria estat prou banal per crear-li remordiments. Al cap i a la fi, feia el salt al seu marit, com qualsevol dona despreocupava que s'avorreix, i ella no ho volia ser, això; mai no s'havia vist en aquest paper. I jo tampoc no la hi veia, era massa burgès, i les situacions burgeses em mereixien un menyspreu irònic. Potser també això explica una certa brutalitat "romàntica" i una ansia d'anar més enllà de la realitat que ja deus haver cópsat en l'escena que t'he transcrit tan fidelment com he pogut, sense dissimular-te res. Em volia embriagar i volia embriagar-la i, d'instint, tot i la meva experiència limitada, sabia que l'amor físic, abandonat a ell mateix, és poca cosa. Els cossos tenen uns límits, unes possibilitats reduïdes, sempre s'ha d'operar a través dels mateixos òrgans i, per moltes combinacions que busquis, sempre n'hi ha poques : s'acaben ràpidament i has de tornar a començar. Només la imaginació pot salvar una parella, i la imaginació crea allò que no hi ha però que pot tenir més força que la realitat i fins i tot existir mentre l'altre ho accepti i, completàriament, et proposi el joc de la seva imaginació, o un estímul que, de vegades, m

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

pot ésser la ignorància, o la innocència, o la credulitat... A partir del primer dia (del segon, de fet) creàvem doncs un món que només seria nostre i establíem les regles que ens permetrien de fer-lo durador. L'amor era una totalitat i ella i jo la podíem aconseguir, ja començàvem aconseguir-la. Això no havia estat possible (prescindint de la meva immaduresa) amb l'Harmonia; ella era una dona tranquil.la,normal, a la qual calia una dosi de mascle perquè n'havia adquirit el costum, perquè sentia una certa pruïja física, com qualsevol animal,i si per atzar li hagués donat més que no esperava s'hauria espantat i m'hauria pres per ximple. De la Cati no cal dir-ne res : era simplement una viciosa, i els viciosos són la gent més limitada, perquè viuen una obsessió sense ales. La Joana, pel seu costat, era una noia simplement natural, massa lligada a la terra d'on venia, i l'Eugènia.. l'Eugènia era verge. Calia que fos algú més subtil, més insatisfet, i alhora lligat al sexe. Calia que hi hagués sexe de veritat i que, de sortida, ja fos entès com un producte (perdona la paraula), civilitzat. No sé si m'explico prpu bé. Hi ha una exaltació romàntica dels amants platònics, de la parella jove que imagina el futur, un futur tantes vegades decepcionador, sempre incomplet (des de la situació platònica) i artificialment alimentat des d'un present que no ha experimentat res i que, per esforços que faci, ignora encara la dimensió enorme del sexe. Però nosaltres érem un home i una dona que s'enfrontaven amb aquesta dimensió i, per tant, tocàvem fons. Un fons que des de fora pot semblar repugnant, com la davallada a una claveguera, on t'omples de merda fins al coll, però que, quan t'hi trobes, veus que és la condició indispensable d'una consecusió que t'explica i et justifica. I nosaltres, jo de primer i tot seguit ella, cercàvem això. Que a la llarga fallaríem, que tothom falla, no ho sabíem.

Ara potser comences a entendre perquè t'he detallat tant aquella escena al dormitori de la Gabriela i que fins i tot l'hagi fet ofensiva. L'hagi fet... Això em preocupa una mica. Ben mirat,fins on la "construeixo" ? M'he aturat un moment i l'he rellegida. Em faig la pregunta que potser tu et faràs : com puc recordar tan bé tot el que vam dir, com ho vam dir i l'ordre en què ho diguèrem ? No ho sé; ho recordo, simplement. O sigui : ho recordo tal com ho he escrit, però potser no va ser ben bé així, potser va ser diferent, potser hi poso paraules que aleshores no pronunciàrem i me'n deixo d'altres que sí que foren dites. Això darrer, sobretot, és forçosament veritat. Pensa: vam restar unes quatre hores tancats a l'habitació i vam parlar molt, molt, fins i tot durant el coit, els coits, ja ho has vist. Amb tot

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

el que vam dir es podria omplir un centenar de pàgines, i jo n'he escrit un parell ! Ja sé que traim continuament el passat, que el deformem, que el dobleguem a les nostres conveniències actuals, però deixant aquesta voluntat d'adaptació de banda, en el nostre mecanisme cerebral hi deu haver alguna cosa que tendeix a la economia, que ordena, que resumeix i concentra les nostres vivencies pretèrites perquè ocupin, per així dir-ho, menys lloc. Una escena que descric ràpidament, breument, com la de la Gabriela agenollada al meu davant, amb el sexe a la boca, i tot seguit jo culivat, i ella amb el membre a la mà, prescendeix de moltes circumstàncies (per exemple : que jo tenia el sexe brut de semen perque no ens havíem rentat, i que això no li feia fàstic, cosa prou important) i no té en compte ni la durada real, llarga, ni el discurs, obligatòriament dilatat també, ja que no vaig callar en tota l'estona. Aleshores, no hi ha dubte, les paraules que vaig dir i les que ara reporto i els fets que vam viure i que ara descric només són els mateixos en la mesura que reflecteixen una situació tal com la veig ara. Però potser ara la veig més clarament que aleshores, quan no m'hauria pogut fer moltes consideracions que la il.luminen, l'enriqueixen, i no pas en el sentit de posar-hi més coses que no hi havia, sinó de descobrir-ne els motius (o alguns motius,si no tots) ocults que ens indueïen a fer el que féiem. D'altra banda,és inútil estendre's sobre això : cal acceptar-ho tal com és i, si hi ha falsedat, s'ha d'acceptar també com una part que és del nostre actuar. Si hi ha voluntat de ser fidel, cal creure que, d'una manera o altra, la traició que ens fem forma part d'aquesta mateixa fidelitat. Ja sé que és paradòxic, però què no ho és ?

Una bona encaixada del teu amic

Daniel

Barcelona,30 juliol de 1967.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York.

Amic Peralta : ara ja veig que aquest estiu tampoc no tens la intenció de deixar-te caure per les nostres latituds perquè vols fer una volta de quinze dies pel Japó amb aquesta noia de Hiroshima prou afortunada per haver nascut el mateix dia de l'explosió de la bomba, en una casa de camp a cinc quilòmetres de la localitat. Com que sé com ets, suposo que aquesta coincidència t'hi hauria fet interessar encara que no fos tan maca com m'expliques. Ja em contaràs coses !

Pel que fa a l'assumpte Prats, que t'encurioseix, no el conec tan bé com et penses. N'he sentit parlar força, sí, però sempre en termes una mica vagues. Per l'editorial passa molta gent, tothom xerra i, per tant, a la llarga es recull una gran quantitat d'informació, però no sempre és prou coherent, prou coincident perque te'n puguis fiar. De la poca simpatia que mostra la Generalitat envers la gent de l'Omnium i les seves activitats, no cal que te'n digui res, ja ho saps, has llegit, com m'escrivies mesos enrera, la "documentació" pertinent que, ciclostilada, també ens ha arribat aquí. Ara, els contactes que en Prats va tenir o no va tenir, per mi són pura conjectura, si bé els considero força versemblants. Entra dintre el tarannà del nostre amic fer una visita a Tarradelles. En canvi, és més dubtós que es deixés convèncer. Es a dir, no. Ho hauria estat si en aquell moment hagués continuat essent el mateix Prats que coneixíem . Però aleshores ja havia establert contacte amb alguns membres de les comissions obreres i reconsiderava la seva posició. Això ho sé més bé, en part perquè jo mateix vaig assistir a alguna d'aquestes reunions il.legals i, en part, per algunes coses que em va dir un vespre que coincidírem al teatre i, com que tots dos anàvem sols, vam fer un tros de camí plegats.

Les reunions, encara que no ho sàpiga amb tota certesa , tinc entès que van organitzar-les uns grups d'estudiants. Els contactes que hi havia hagut a la Universitat, sobretot aleshores de l'acte contra la repressió, devien fer-los veure la conveniencia d'una acció conjunta continuada i, en primer lloc, d 'un coneixement més aprofundit dels objectius d'uns i altres. Jo, la diguem-ne convocatòria (una de tantes que es van fer) la vaig rebre per correu, o més ben dit, algú la va deixar a la bústia de casa, perque al sobre no hi havia segell. Es natural que ho portessin personalment, una carta sempre es pot per-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

dre, sobretot en aquest temps, quan tantes d'aquestes negligències són prou intencionades. Era un tros de paper escrit a màquina on hi havia la data i l'indret on ens havíem de trobar, en una església de la part alta de Barcelona. Hi vaig anar sense dir-ho a la Gabriela. (De la seva actitud sobre aquestes coses ja te'n parlaré).

Hi havia més gent que no em pensava, potser un centenar de persones : estudiants, obrers, escriptors, mitja dotzena de dones i dos capellans sense sotana. Més que res, per desgràcia, i com sol passar sempre, es van fer discursos, però un dels obrers va mostrar-se més concís i va saber centrar la segona part de l'acte sobre fets concrets i la possibilitat d'una acció comuna. Era un noi de Badalona que començà per establir una distinció capital entre l'obrer i l'estudiant : aquest darrer, va dir, no era una classe. Cal confessar que els estudiants presents a l'acte s'ho van prendre bé i ho van acceptar, però com un d'ells assenyalava, no podia oblidar-se que de la Universitat solien sortir els intel.lectuals que ells sí que eren una classe, amb una part de la qual podia comptar el món del treball. El noi de Badalona, extraordinariament jove per la maduresa que demostrava, car no devia tenir ni vint-i-cinc anys, va reflexionar una mica amargament que aquest fer costat dels intel.lectuals, aquest interès que demostraven per la classe obrera, tenia un caire més polític que social. L'intel.lectual no vivia el fet del treball i, sovint, ni l'acabava de comprendre. Procedia d'un altre estament, havia conegut unes altres circumstàncies i la seva visió era deformada per la seva "Realitat", vàlida en termes de la burgesia, però no del proletariat. Des del punt de vista dels representants conscients d'aquesta, era un utopista que creia en una justícia possible en el marc d'unes estructures fonamentalment injustes. Feia les excepcions que calguessin, però l'intel.lectual era per naturalesa un reformista. Va posar, entre altres, l'exemple de l'intel.lectual catòlic, un exemple que podia afectar, i va afectar, en Prats. Vivia en una contradicció permanent, com ho palesava l'actitud de tants sacerdots joves, que els feia tendir a la reforma d'una organització que els obrers ja no podien veure amb confiança i que no formava part dels seus "conceptes operants". Això, és clar, fou contradit per altres assistents a l'acte que eren obrers catòlics, però ell els féu callar en assenyalar-los que acceptaven un principi d'autoritat al qual es subjectaven fins i tot quan el combatien; es tractava, en definitiva, d'una acceptació que els feia sentir-se més catòlics que obrers. Va dir que els alienava. Després d'això ja va ser més difícil d'entendre-s'hi, perquè les

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

interrupcions plovien de tots costats i,com sol passar en aquests casos, degenerà ràpidament. En Prats, tot i que, com saps, a ell li agrada de dir-hi sempre la seva, no va pronunciar ni una paraula, callà com un mort.

Jo vaig tardar dies a veure'l, i aleshores de reunions ja n'hi havien hagut d'altres, a les quals assistí. Jo no, i per això no sé exactament què s'hi va dir ni si hi va prendre part també el xicot de Badalona. Només sé la conversa que vam tenir mentre sortíem del teatre del carrer de l'Hospital i ens enfilàvem rambla amunt, entre els quioscos encara oberts i els darrers turistes de la tardor. "Es indubtable", comentà en un moment determinat, "que per solucionar les coses no n'hi ha prou amb la bona voluntat; perquè cada problema només tolera una manera d'enfocar-lo. Comunistes, anarquistes, catòlics... El dogma ens extravia. Perquè ells també són esglésies, eh ?" Li vaig contestar que sempre ho havia cregut així. "Es clar que s'hauria de tenir els ulls purs d'un infant i l'experiència o els coneixements d'un vell per saber exactament què s'ha de fer. I no és possible. O tens uns ulls nets o tens l'experiència. Una de les dues coses". Va continuar força estona en aquest to, sense fixar-se que jo estava una mica estranyat i el deixava dir sense fer-hi comentaris. Tot allò devia formar part d'un diàleg que sostenia amb ell mateix i que ara es limitava a perllongar o a repetir en veu alta. Fins a la cantonada de Pelayo no em va preguntar, una mica abruptament : "Tu què penses ?" "Jo ja saps que en el fons sóc un incrèdul", li vaig dir."Per tant,no respecto els dogmes. Per desgràcia, però, respecto massa les convencions socials i sóc, doncs, presoner de la meva classe". "Sí, però quina és la teva classe ? I la meva ?" "Ho dius perquè tots dos prodedim de famílies modestes ? No hi fa res". Però ell pretenia que sí que hi feia. Havíem acceptat la burgesia,ens havíem adaptat a la seva faiçó de viure, n'havíem admés els tics i les manies, però era prou profunda, aquesta acceptació, aquesta admissió ?... "La vida que portem respon per nosaltres", li vaig dir. No n'estava segur, ell. "Pensa", va observar a la fi, quan ja ens separàvem, "que potser estem fent una injustícia en nom de la justícia". No sé si el vaig entendre bé, i en tot cas es referia a la seva condició de catòlic. Tot plegat potser és poca cosa; vull dir que aquesta conversa no demostra res, i tot va quedar massa desdibuixat, massa abstracte. Però és una indicació que podria explicar, si ens interessés prou i hi profunditzessim, el seu canvi de posicions o, si vols, l'aparença d'aquest canvi, ja que en definitiva no s'ha materialitzat en res (que jo sàpiga),

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

llevat d'aquesta discrepància amb l'Omnium i de la seva separació de l'organisme, un acte, doncs, negatiu; un no al qual encara no correspon, públicament, un sí. Quan t'arribi aquesta carta ell deurà estar a punt de venir a veure't i, ara que disposes d'uns antecedents més extensos, potser el podràs manejar més bé, amb un cert coneixement de causa, si sortiu a parlar de matèries polítiques, com no dubto que fareu. De manera que potser seràs tu qui m'haurà de contar coses. Em sembla que ja vaig insinuar la possibilitat que es confii més fora de casa que a casa mateix. Altrament, em penso que a tu et té un respecte especial que no vol dir necessàriament que siguis, o hagis estat, un sant de la seva devoció. Penseu, o pensaveu, massa diferentment. Però sap que ets un gran novel.lista i ho ha dit públicament sempre que ha convingut, tot i haver expressar reserves sobre el teu "missatge". En el fons, potser no troba bé que visquis (ara, després de tants anys, ja es pot dir que hi vius) allunyat de Catalunya, perquè la feina s'ha de fer ací, però reconeix que aquesta experiència et deu haver servit i que la teva obra personal no seria ben bé la mateixa si no te n'haguessis anat mai. Fins i tot m'atreviria a dir que l'impressiona que mai no hagis tingut cap vacil.lació pel que fa a l'ús de la llengua, que no t'hagis sentit temptat de passar-te a l'anglès, amb tot el que això significaria per tu : tirades abundants, diners llargs i una audiència mundial. Tot això, com et dic, pot fer que et parli amb franquesa; gairebé n'estic segur.

De moment, m'ha deixat una mica esbalaït el teu comentari quan dius que mentre pots comprendre que la Gabriela sigui una "altra" de com tu la veies (fet i debatut la coneixes poc), no et resulta prou clar que de tot això se n'hagi de derivar, a) aquella fretura de ferme triomfar, i b) la meva adquiescencia, si bé aquesta la trobes més explicable. Em faig càrrec que t'interessi aquest assumpte, i no tan sols per amistat, sinó en la teva condició de novel.lista. La teva narrativa no és de caracter psicològic, t'has ben integrat als corrents actuals i no pot negar-se que ets un home del seu temps, però això, evidentment, no et priva de voler examinar el transfons de la gent i els seus mòbils. La psicologia pot deixar-se de banda en quant a anàlisi a l'hora de bastir una novel.la, però cal conèixer els personatges que poses en escena. La Gabriela i jo no som personatges, no som els "teus" personatges, però la curiositat resta, oi ? No hi ha res tan xafarder com un novel.lista !

El meu esbalaïment,però, no ha durat gaire. Veig molt bé que no era necessari, pel sol fet que m'estimava, que em volgués fer triom-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

far. Com tu insinues, si triomfava em perdia una mica; la dona sempre perd una mica el triomfador. Però pot ser que ella ho ignori fins que ja és massa tard, o sigui fins que el triomf ja ha tingut lloc. A part d'això, hi havia una raó que després, naturalment, ha perdut vigència. Aleshores ella no sabia, no podia preveure de cap de les maneres, que ens casaríem. Ja ho estava amb l'Ermengol, i ell era prou jove i prou sà per viure trenta o quaranta anys més. No se li va acudir mai, ni a mi, que ella i jo havíem d'acabar la nostra vida com marit i muller, en una situació legalitzada. Era la meva amant, la meva "concubina" com deia ella amb poca exactitud en moments de depressió, i a tot estirar podia aspirar a ser la meva companya. La meva dona, normalment, no ho havia de ser mai. Ni en vam parlar en cap ocasió, que recordi. Però precisament per això, a ella, essent com és, li calia una justificació que faria menys condemnable la seva "caiguda". I caiguda no és una paraula que escrigui a la lleugera. Ella no és creient en el sentit convencional del terme, mai no he vist que anés a missa, les pràctiques de la religió no l'han amoinada mai i mostra poca simpatia pels capellans. No té res a veure, doncs, amb la noció de pecat com ens l'ensenya l'església, sinó amb el caire social de la nostra vida. Caiguda és desmeròixer als ulls dels altres, faltar a les convencions de la moral aparent i sancionada per les lleis civils. No era un atzar que durant deu o onze anys hagués viscut honestament tot i sentir-se frustrada. I, després de tant de temps, li venia costa amunt abandonar el confort d'una conducta decent i encetar una vida blasmable, encara que hi donés el seu assentiment, encara que no se'n penedís gens ni mica. Dels seus sentiments, quan la cosa trascendís, ningú no se'n preocuparia. A tothom deixaria ben indiferent que allò nostre fos un amor autèntic i apassionat, no un caprici passatger. De fora només es veuria la transgressió al còdig, com passa sempre. I no hi havia dubte que la nostra relació no sempre restaria amagada; aquestes situacions, era prou realista per admetre-ho, més tard o més d'hora acaben per arribar a coneixement de la gent per discret, per caute que siguis. I no hi ha ningú que ho sigui prou, tots els amants acaben per trair-se, per revelar llur secret. Nosaltres teníem la sort de viure plegats, al mateix pis, i d'haver-hi viscut des que jo era una criatura, i això potser ens assegurava una impunitat més llarga, però no per sempre. Vindria doncs un dia que algú o altre, un veí, s'ensumaria alguna cosa, i calia preparar-se perquè ningú no ho confongués amb un embolic banal. Què dic ? Calia que tothom, ara i en el futur, ho acceptés per raons excepcionals. En dar

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

rer terme cercava allò que jo en dic "una justificació historica". M'entendràs de seguida : ser l'amant d'un gran home no és ben bé el mateix que entendre's amb l'adroguer de la cantonada o amb el fill del propietari de la casa. Aquests tenen una amigueta, una aventura, però un home important té un amor i, si dura prou, com havia de durar el nostre, una "musa" sobre la qual recau una part de la seva glòria. A tu potser et semblarà una mica agafat pels cabells, això, ho trobaràs retorç i massa improbable, una impressió que s'afiançarà quan, després d'haver-me preguntat si ho sé per ella, t'hagi de contestar que no. Però reflexiona -hi sense perdre de vista una situació que ja existia, la de ser jo un escriptor, i un escriptor que, a despit del seu fracàs en un premi literari, prometia, es començava a fer conèixer. Si jo no hagués escrit mai un vers, un conte, és evident que no se li hauria acudit; hauria hagut d'acceptar les coses tal com eren i limitar-se a ser una dona que fa el salt al marit amb un escrivent i procura dissimular-ho tan bé com pot. Però si jo era promès a una certa notorietat (notorietat que, per la resta, augmentava el risc que la nostra amor es convertís en una cosa pública, si no ara, mentre vivíem, un cop morts, en sortir un d'aquests estudiosos que s'acarnissen, diríà's,amb la vida privada dels homes que interessen el públic) la cosa canviava d'aspecte i, posats a fer, més valia prendre precaucions. Com més alt brillés jo, més justificada quedava ella, més envejable seria la relació que tenia amb mi - i més perdonable. No pot negar-se que també jugava un factor d'ambició. Abans no n'havia tingut mai cap, era una noia senzilla i sense pretencions, ho demostra prou que es casés amb un simple mecànic, però si es posava a tenir-me per mi era natural que, poc o molt, em contaminés. Hi va haver un moment que degué fer-li gràcia la possibilitat de convertir-se en una Laura, en una Beatriu, amb totes les diferències que comportava el fet que nosaltres havíem consumat la nostra amor. Fins a cert punt és una veritable llàstima que a la fi no em mostrés a l'altura del seu paper i, burgesament, preferís el matrimoni. O sia que es deixés caure en una trampa, perque no va saber veure que més val ser l'amistançada d'un gran poeta que la seva muller. Potser perque s'adonava que es feia vella i tenia por de perdre'm tot i que aleshores res no assenyalava aquesta eventualitat. Si precisament la nostra amor era magnífica !

Recordo aquell temps, i la recordo a ella, com un somni. A mi, a can Subiró, les hores se'm feien llargues, inacabables,i en sortir corria a casa, impacient, deleròs de veure-la, de tenir-la entre els

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

meus braços. Ella m'esperava al pis, trèmula, palpitant, amb un somrís càlid que em xopava el cor abans de besar-la i endur-me-la al dormitori, al meu, car a l'habitació matrimonial ja no ens hi vam estimar més. M'acollia sempre amb la il.lusió combinada d'una noieta que té la primera cita amb un jovenet i d'una dona ansiosa de repetir una experiència inesborrable i miraculosament nova cada vegada. Hi havia dies que, havent-la besada, restàvem un moment l'un davant de l'altre, mirant-nos, perllongant l'espera, fent gruar el nostre desig, i m'agradava aleshores enfonsar-me en la torbació dels seus ulls, d'aquella cara que al cap d'una estona es deformaria bellament per fer-se després plàcida, serena, i reposar com el seu cos silenciós en apaivagar-se la tempesta amorosa. No ens distreia ningú, no ens podia distreure ningú, el món de fora es feia fonedís, ignoràvem el telèfon si sonava, no contestàvem si per atzar trucaven a la porta... Aquelles hores eren nostres. Sempre, naturalment, que no trobés ningú al pis. Perquè de vegades hi havia alguna veïna que havia entrat un moment, i el moment es perllongava si la dona tenia ganes de xerrar, ja que ella, com deia, no podia pas deixar-la amb la paraula a la boca i dir-li que ens feia nosa. Una tarda, per culpa d'una d'elles, fins ens vam discutir una mica; mai no ho havíem fet, encara, i per això ho recordo. També perquè aquell mateix matí, des del despatx, havia enviat la meva adhesió a l'acte que un grup d'intel.lectuals francesos organitzava a Collioure en memòria de l'Antonio Machado. Era el febrer, doncs. Hi havia la veïna del costat, una noia més jove que la Gabriela, soltera i beata, amb la qual ella havia fet una mica d'amistat. En general, quan em veia fotia el camp, jo no era gaire sant de la seva devoció perquè solia dir coses gruixudes que la molestaven, però aquella tarda havia acudit a demanar a la meva cosina que li ensenyés un punt d'agulla per un jersei que es volia fer. Ella, la Gabriela, era hàbil en aquest es coses , tenia (i té) unes bones mans. S'havien assegut doncs prop de la taula i de seguida vaig veure que n'hi havia per estona. No va ser tanta com em temia, potser tres quarts, però entre la poca simpatia que m'inspirava la Marta i l'abstinència obligada de quatre dies a què m'havia hagut de sotmetre darrerament perquè la Gabriela no permetia que la toqués quan menstruava, em vaig posar una mica nerviós i, forasenyadament, en quedar-nos sols li vaig dir que a les tardes no hi volia veure ningú, al pis. Així, com sona, amb aquesta falta de tacte. Ella es va molestar, naturalment, i m'acusà que jo només veia una cosa. La conseqüència fou que acabàrem fent-nos morros fins l'endemà.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Les discusions entre nosaltres, però, no abundaven, al contrari, més aviat eren rares, ella es mostrava complaent i estava massa enamorada per reaccionar amb hostilitat a les meves sortides, quan les tenia. Ens passàvem les tardes al llit, doncs, estimant-nos i parlant. Parlàvem molt, ja et vaig dir que ens ho confiàvem tot. Curiosament, però, el que més m'agradava era aquell moment, que de vegades es perllongava fins i tot deu minuts, quan, en haver-la tinguda, ella es quedava quieta i silenciosa, en aquella actitud d'abandonament que tant m'havia sorprés el primer cop. Ja no em feia posar-li la mà sobre el ventre, potser perquè li havia cridat l'atenció sobre el gest, però la resta es repetia immancablement. Jo sempre me'n meravellava una mica i per això esperava sense impaciència, en el fons satisfet de provocar aquella reacció. La trobava més bella que mai i ho aprofitava per mirar-la fins a sadollar-me els ulls, sense tocar-la, merament lliurat a un acte de contemplació en el qual ella em sorprenia en "despertar", com ens vam acostumar a dir. Aleshores m'agafava la mà i me la premia mentre els llavis se li dilataven amb un somrís. Em penso que encara que no m'hagués agradat tant de fer-li l'amor, l'hi hauria fet només per gaudir després d'aquells instants que mai no perdien la seva novetat, el seu encís. No inquiria que li passava, però ella no en feia cap misteri i ja deus recordar aquella frase que em digué una vegada : "em sembla com si hagués viscut sempre". Altres cops deia : "Em quedo tan... tan plena ! " El seu cos rumiava, digeria l'amor que li havia donat, i ho feia amb lentitud. Aleshores la seva nuesa tenia un despullament difícil d'imaginar. Els amants es fan l'amor i es queden abraçats, o es mouen i parlen, o ella s'aixeca del llit per rentar-se... Això no li ho calia fer, la Gabriela no pot tenir fills i per tant no li cal protegir-se. I per la resta, la primera nit establia un precedent que a mi va interessar-me de no trencar. Per què ho havia de fer, si allò em donava un sentiment de puixança, si embellia el contacte de dues pells i el canvi de dues secresions, com diu el pensador ? "Ja sóc aquí", feia també alguna vegada. Aconseguíem un moment de tendresa que a mi em feia reflexionar; em semblava una demostració palpable que l'amor físic és quelcom més que una necessitat de plaer, encara que en molts casos pugui reduir-se a això i, de fet, s'hi redueixi ordinàriament. I si aleshores ens tornàvem a abraçar ja no hi havia en aquest acte cap afany sexual, només la sensació, si això és dir alguna cosa entenedora, de participar tots dos en el projecte de l'altre, d'avenir-nos-hi, de saber que res no era possible sense tots dos. Això ens unia més, ens feia més dependents,

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

ens lligava en una xarxa subtil de la qual la sexualitat només era una de les manifestacions possibles, la més alta, la millor, en la mesura que sense ella no s'aconseguia res d'aquella diguem-ne comunió. Jo no sé si tu has sentit mai això amb una dona, ignoro si és un sentiment normal; mai no m'havia passat amb ningú, amb cap de les dones que deia haver estimat. El cos, i prou. I, amb l'Eugènia, la sensació de sentir-se fracassat, negat.

Si algú hagués pogut observar en aquell temps la nostra vida, si un ull capaç de foradar les parets hagués assistit a les nostres tardes sense veure'n més que allò que no necessitava cap interpretació, hauria pensat que èrem uns incontinents, que vivíem pel sexe, que havíem perdut la vergonya i el respecte de nosaltres mateixos. Però s'hauria errat de mig a mig; s'hauria trobat davant el misteri sense entendre'l, sense ni sospitar que existia. D'entendre'l, potser tampoc no l'enteníem gaire nosaltres, però de la seva existència no en podíem dubtar quan dia darrera dia ens adreçàvem al meu dormitori per tornar-nos a "trobar", a "descobrir", en un acte posterior a l'acte sexual. Un "trobar-se" i un "descobrir-se" que es perllongaven més enllà d'aquells deu minuts, en les dues hores o més que seguien, tots dos ben arraulits dintre la protecció dels llençols aleg hores que feia fred o asseguts al llit més endavant, en començar el bon temps. Ara em sorprèn una mica que sempre hi hagués tantes coses per dir, que tots dos haguéssim viscut tant, somniat tant, sofert i gaudit tant perque la tarda s'escapés sense adonar-nos-en i ens calgués reiniciar-la un dia i un altre. Imagina't si pots, tu, el novellista, el noi de vint-i-cinc anys i la dona de trenta-quatre en la soledat de la cambra, tocant-se, joguinejant amb llurs cossos, i parlant potser d'una nena de vuit o nou anys que tenia set nines o d'un noiet de la mateixa edat que assistia a una discusió entre el pare i la mare... Banal, corrent ! Però no ho era. L'episodi no importava, importava la coneixença i més que això, ja t'ho he dit, la participació. No es tractava de distreure's i de passar l'estona. L'hauríem poguda passar d'una altra manera, ella tenia prou capacitat amorosa i jo era prou jove i em sentia prou interessat pel seu cos perquè el jos físic, i únicament físic, es pogués repetir i renovar. I de vegades ja era així, però no sempre. En el fons, érem castos. Somrius ?

Però no acabaria i vull enllestir aquesta carta abans de les dues (ara, aquest any, hem començat a fer jornada intensiva). Passem, doncs, a l'apartat b), a aquesta adquiescència que et resulta més comprensible però que et deixa pensaròs. En aquest moment, de to-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

ta manera, potser ja no t'hi deixa tant. Ara has vist com era la nostra vida amorosa. No l'episodi d'aquella nit primera, o de l'endemà, que podien constituir una excepció, sinó el nostre viure amorós diari o, més senzillament, el nostre viure sense qualificatiu. Diuen que en una parella sempre n'hi ha un que estima més que l'altre i que aquest es deixa dominar. No vull contravertir-ho, perquè em sembla que la primera part de l'oració és veritat : una relació en la qual tots dos amants coincideixin en el mateix grau d'amor és rara, difícilment concebible. També nosaltres,doncs, obeïem la norma : o ella o jo estimava més. Temps enrera ho hauria negat i, en cas d'acceptar-ho, hauria dit : jo. Ara em cal dir el contrari : ella. Per molts motius. Tenia trenta-quatre anys i, versemblantment, jo era la seva darrera oportunitat de viure una gran passió compartida; era casada i em sacrificava la seva tranquil.litat, la seva respectabilitat; accepta des del primer moment la meva concepció de l'amor, aleshores que vaig fer-li veure que entre dos amants tot era "pur"; la dominava físicament, o sigui que obtenia d'ella una resposta profunda en la qual participava jo, sí, però només (com vaig comprendre més endavant) perque tenia lloc d'una manera tan "escandalosa". En altres paraules : no hi havia comparació entre el seu gaudi i el meu, i això la subjectava, la posava sota la meva voluntat. I no vulguis veure una contradicció entre aquestes paraules i tot el que t'he anat dient fins ara. Jo no podia anar més enllà de mi mateix, no podia assolir un extrem més profund, però la meva capacitat no era comparable a la seva en aquest aspecte. Jo em creia que sí, i no vaig adonar-me del meu error fins que vaig veure que ella continuava imaginant-se que ens unieh els mateixos llaços quan jo ja sabia que tot havia canviat un cop més. Es clar que em diràs que això no té res d'estrany, que en la dona hi ha una mena de fidelitat que ens manca a nosaltres i que no es relaciona gens ni mica amb la "resposta amorosa". No hi estic del tot d'acord , però ho puc deixar passar. En fer-te aquesta afirmació, em fio mes que res de la novella visió de la Gabriela que vaig tenir temps a venir, quan ja havia tornat a anar amb altres dones. La meva resposta depenia, havia depengut sempre (cosa que en aquell temps vaig menystenir, oblidar o voler oblidar) d'elles. I si això ~~mmmmmmmmm~~ s'esdevenia amb aquestes també devia haver-me ocorregut amb la meva cosina. Ja ho he dit : jo responia a la seva resposta i tot el mèrit de la relació que havíem tingut era seu; jo, l'element actiu, es convertia en passiu quan es tractava de veritable amor, d'aquesta compenetració pregona i aleshores pràcticament única. Es un assumpte en el qual he pensat força i

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

que m'ha dut a la conclusió, no sé si equivocada, que la qualitat de l'amor de l'home depén més de la qualitat del de la dona que a l'inrevés. Com que tantes dones són superficials, lleugeres, frívoles (i els homes també, és clar) aquesta qualitat és ordinàriament baixa, de pocs quilats, com si diguéssim. La de l'amor de la Gabriela era molt alta i jo vaig arribar tan amunt com vaig poder, tan amunt com ella, em creia. Res del que he assegurat abans no és mentider. Si jo no podia anar més enllà, per força m'havia d'imaginar que no hi havia un punt més alt. Coincidia amb ella fins on podia, i jo em creia que era en tot i del tot. El que sobrava, per part d'ella, no ho podia veure. Ni ho puc veure ara. Això no és comparar dues muntanyes que es poden amidar. Però hi ha una certesa íntima que descansa en fets; sobre tot en aquest : fou ella qui establí el valor últim de la nostra amor un cop vàig haver escombrat tots els prejudicis que l'haurien poguda limitar. Per això deponia de mi. I aleshores, és clar, trobaràs inexplicable que sí jo estimava menys i ella estimava més, pogués, a la fi, influir-me fins a l'extrem de determinar tot el meu futur. Com se menja ? em diràs.

Com que es fa tard, t'ho aclariré tan breument com pugui. En les dones, potser fins i tot en la més tendra, hi ha una duresa que ben pocs homes posseeixen; una perseverança, una obstinació, una continuïtat de propòsit que sovint podem envejar. I ara tu considera, unit a això, un projecte, la seva maduresa superior a la meva i un cert prestigi que se'n deriva va, la necessitat de complaure-la pròpia d'aquell periode en que ens trobàvem, els antecedents ja esmentats d'haver començat triomfant precisament en poesia, l'obscur sentiment que li devia alguna cosa, etc,, i veuràs que tot plegat fa un feix prou gros perquè jo cedís a la seva "ambició". A més, em semblava que ella no podia equivocar-se. Quan em deia, per exemple, "et veig gran", jo sentia aquest futur de grandesa a les mans, ben agafat, actual, i l'havia de veure tal com ella l'imaginava, el creava, perquè no n'hi havia cap més. El meu "projecte" de novel.lista ? Sí, ben cert, però no era un projecte ben definit, definitiu. Aleshores,per part meva, no n'hi havia cap que ho fos. Encara em trobava "disponible", cosa que no hauria passat uns quants anys després si hagués perseverat pàl camí de la narrativa. De fet, això ja t'ho he explicat. També cal creure que jo no era, no sóc, com em veieu tu i els altres, des de fora. Una mica com en la Gabriela, hi havia en mi una altra cosa que sortia a la llum perque algú la "provicava". No tenia un únic destí preestablert, fet ja des d'ara (l'ara que sigui), sinó que disposava de tot un ventall de

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

possibilitats que no poden manifestar-se, realitzar-se, simultaniament. Depén una mica de la circumstància, de la persona o persones amb qui ens relacionem, la concresió de totes aquestes possibilitats disponibles en un sentit determinat. No tinc el més petit dubte que el nostre destí és escassament personal si amb aquest concepte hem d'entendre "decidit per nosaltres mateixos". Ens determinem sols en aquelles zones que no interessen, o que interessen minimament, l'altre o els altres (individu o societat), i potser àdhuc això és insegur, car aquestes zones són influenciades de retruc. En l'home hi ha una "vastedat" en la qual ens perdem i ara, tot d'una, com una mena de revelació, m'adono que cap individu no pot ésser explicat en els termes que empro en aquesta lletra, que he emprat en algunes de les altres. M'explicaria més bé un novel.lista, a cops de diàleg, d'escenes concretes, ni que fossin seleccionades una mica a l'atzar... Es comprèn quan es "veu viure", no quan es desmunta un mencanisme. No et resultava més clar en contar-te aquelles dues escenes de dormitori ?

He de plegar. Ja tindrem ocasió de proseguir.

Una abraçada,

Daniel

Barcelona, 9 d'agost de 1967.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York.

Benvolgut Joan : la teva pregunta és oportuna i ja sabia que un moment o altre la faries. I l'Ermengol, què ? Te n'hauria parlat quan haguéssim acabat de discutir la meva "dimissió", que dius tu, davant la voluntat de la Gabriela. L'Ermengol, evidentment, comptava, era un dels elements del joc, un element essencial del que s'esdevenia a casa seva, entre la seva dona i jo."No s'adonava de res ?" em preguntes una mica escèpticament. Doncs no, no se n'adonava. Després, quan ho va saber, no se'n sorprengué desmesuradament, com veuràs, però no era perquè hagués sospitat o endevinat que les coses havien arribat tan lluny. Aquesta mena d'ignoràncies sempre estranyen a la gent de fora, però en aquest cas era més que comprensible la seva ceguesa. Cal que recordis que ell se n'anava al treball de bon matí, que dinava al taller i que no tornava a casa fins al vespre. Llevat dels diumenges i dies de festa, a mi, pràcticament, només en veia a la nit, a l'hora de sopar. Afegeix a això que era de natural un xicot confiat i bon jan, ben poc inclinat a especulacions i recels. Ell sabia, i aquí tens l'explicació que al capdavall (un cop passada la primera sorpresa) no s'admirés gaire de les nostres relacions, que la Gabriela i jo ens estimàvem força. Com a parents, s'entèn, com a cosins. I també perquè ens unia aquella mena d'interès per les coses literàries, per la cultura i pel país en general, un interès que ell no compartia. S'adonava que era una mica estrany al nostre món i trobava perfectament lògic que aquella preocupació comuna reforcés els lligams del parentiu. D'altra banda no se li escapava que la seva muller, dona sense fills, havia d'abocar en mi, molt més jove que ella, una mica de la tendresa que hauria dedicat a la seva progènia si n'hagués tingut. Creia que em considerava una mica com el seu germanet petit i mai no li hauria passat pel cap d'engelosir-se de l'afecció que em manifestava i que de vegades la duia a escenes tan reveladores com la que va tenir lloc en descobrir-se el meu embolic amb l'Harmonia. No se'n preocupen, les germanes grans, dels nois que arruinen la salut amb una bagassa ? I per ella l'Harmonia no era res més, no fou res més des que va saber que m'hi entenia. Ell, l'Ermengol, veia doncs tot això i ho trobava natural. De vegades el feia somriure i tot. "En el fons és una marassa", va dir-me un dia, no recordo a propòsit de què. I aleshores de l'enrabiada amb la veïna també em féu la lliçó : havia de mostrar-me comprensiu, ella se sentia responsable de mi, em consi-

UAB Biblioteca Universitaria

derava com un fill, etc. I a un fill, a un germanet, no sols se'l respecta i sel protegeix, sinó que amb ell s'hi bromeja, s'hi juga... Si de cas, si hagués estat més fi, més aviat s'hauria pogut admirar que, a partir d'un moment donat, comencèssim manifestar una certa ~~xxxxx~~ circumspecció en el nostre ~~xxxxx~~ tracte. Una persona llesta n'hauria sospitat, d'això. Perquè un cop fórem amants vam perdre la nostra espontaneïtat davant seu; teníem pot de trair-nos. La carícia innocent d'abans podia adquirir fàcilment un matís equívoc, i això no ens convenia; calia evitar-ho. Va nèixer doncs entre nosaltres, la Gabriela i jo, una reserva de tracte, que sense fer-nos cerimoniosos l'un amb l'altre, establia una distància. I ell no va saber veure que aquest era el símptoma d'una falta que amagàvem. Potser va creure que aquest canvi, si l'observà, obeïa al fet que jo m'havia anat fent gran, que ja no era l'adolescent que van acollir a casa seva, sinó un home. Ni que en tingués el costum, la Gabriela no podia continuar tractant-me com anys enrera... En fi, tot plegat són conjectures que em faig. No sé què pensava ni com s'ho mirava, únicament que era un home confiat; fins a l'extrem de deixar-la sortir sola amb mi.

Sí, ja sé que em recordaràs que sempre hi havíem sortit, sols. Hi havia les anades a la platja (tu hi vas venir alguna vegada) que a ell l'emmandrosien una mica, com l'emmandrosia tot el que no fos el treball i la llar. Hi havíem anat molts cops, el darrer estiu no tan sovint perquè jo de vegades tenia altres "obligacions", i perquè a ella ja no li feia tanta gràcia; la meva sosina no se sentia bé en vestit de bany, deia que ja era "massa gran", que la platja és per la gent jove... Però així i tot hi anàvem algun cop. I també al cine. En canvi, no havíem sortit mai de nit i aleshores començàrem a fer-ho. Es a dir, només dues vegades, totes dues amb l'excusa d'una reunió literària. Una excusa legítima, autèntica, tota vegada que les reunions tenien lloc i en una d'elles ens hi vam deixar caure. A l'altra, no. Era una petita festa a casa d'en Gallol, el psicoanalista, i quan vam sortir de casa teníem en efecte la intenció s'assistir-hi. Va ésser ja al carrer que ~~xxxxxxxxxx~~ se m'acudí de proposar-li que la festa la celebréssim sols, en algun local nocturn on es pogués ballar. Em pensava que em costaria molt de convencer-la, però de fet assentí gairebé a l'acte. "On em vols portar ? En un d'aquests indrets on anaves tu ?" Fins i tot estava una mica excitada davant la perspectiva de conèixer de primera mà un "cau de vici". Després, però, un cop a lloc s'hi va sentir malament. Era a l'Ampurium i l'ambient no li agradà, li feien nosa totes aquelles noies tan pintades, els clients que s'engres-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

caven, tot un tràfec eròtic prou visible... No ens hi vam quedar ni una hora. En sortir, però, ja era massa tard per anar a la festa d'en Gallol i massa d'hora per tornar a casa. Aleshores se m'acudí la idea de portar-la en un meublé. Ella no volia, en això era una mica com la Joana que mai no s'havia avingut a posar-hi els peus; li semblava un indret brut, d'una clandestinitat indiscreta i mercenària. "No m'hi sentiria bé", em va dir; "no insisteixis". No vaig insistir. Vam acabar per fer cap al moll, per on ens vam passejar fins a la una, agafats de la mà, mirant les llumetes dels vaixells, el vaivé dels trossos de paper, de les peles de taronja, de les deixalles de tota denominació que es bressblaven en l'aigua del port. Tot força normal i ben honest. Gairebé tant com si l'Ermengol hagués estat amb nosaltres. I si hagués volgut venir hi hauria pogut estar, ja que l'havíem invitat a acompanyar-nos, com la primera vegada que sortírem de nit. Però era natural que a ell no li abellís ni gens ni mica la perspectiva de trobar-se en una casa desconeguda entre persones que no havia vist mai i amb les quals no tenia cap interès comú; ni hauria sabut de què parlar-los.

Era, doncs, un xicot confiat. Això feia una mica més dur l'engany i ella i jo per força havíem d'acabar per referir-nos-hi. Perquè ens anguniejava a tots dos, no sols a ella. Ja deus recordar que l'endemà de la famosa nit em va dir que ell "no s'ho mereixia", allò, i aquesta idea mai no va abandonar-la del tot. De primer sí que sembla que s'hi sobreposava i, durant els tres primers mesos que succeiren l'inici de les nostres relacions, procurà no fer esment del seu marit. Allò nostre era massa nou i absorbent per admetre la presència de ningú més. Es a dir, no és ben bé això. També era nou i absorbent quan començà a parlar-ne. Simplement, no devia saber què fer, el problema era massa desacostumat per plantejar-se'l en termes clars, com faríem més endavant. Ja t'he dit que la Gabriela era una noia honesta, que sempre ho ha estat, i tu saps perfectament que no hi ha contradicció entre aquesta honestedat i la seva conducta. Sobre això, s'hi ha d'insistir. Hi ha massa tendència a creure que només són honestes les persones que no ensopeguen amb la temptació o que saben resistir-la si per atzar se'ls presenta. Aquestes dirien que si la meva cosina era verament honesta només podia fer una cosa : negar-se'n, negar-se'm obstinadament, encara que cremés, encara que es consumís. Oblidarien que no hi ha valor més alt que l'amor i que l'honestedat consisteix a enfrontar-se sincerament amb hom mateix i trobar la resposta més justa en cada moment. I, si no trobar-la, cercar-la. I això era el que feia

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

ella. Mai no havia previst aquell conflicte de lealtats i jo havia forçada a decidir entre ella i el seu marit, entre l'autenticitat del seu ésser i la convenció que la lligava a l'Ermengol. Ara calia decidir com ens havíem d'enfrontar amb el conflicte que ens plantejava l'home en la seva qualitat de persona a la qual devíem respecte. Què era més respectuós, callar, o sigui permetre-li de conservar la seva pau d'esperit, o assabentar-lo del nostre afer ? El dilema, cal dir-ho, només existia per mi; ella sempre va tenir la intenció de parlar-li'n. Una tarda em va dir : "No tan sols li ho dec; m'ho dec a mi,ens ho devem a nosaltres". A mi, ho confesso, em venia a repèl. No sóc tan escrupulós i, si bé l'engany em repugnava, no veia on ens podia dur la franquesa. En una paraula, de problema autèntic no n'hi havia cap; el creava la meva mala fe. Encara devia ser partidari d'allò que es diu : "si els ulls no veuen, el cor no sofreix". L'Ermengol vivia confiat, tranquil, satisfet amb la seva vida. No li faríem més mal, si parlàvem ? Es veritat que hi havia una cosa que m'anguniejava una mica : ella era la seva dona, continuava essent-ho; si ell la demanava, no se li podia negar. Tenia l'obligació de prestar-li un "servei sexual". L'Ermengol no l'exigia gaire sovint, això ja ho sabia, però al capdavall era un home amb les seves necessitats, ni que fossin modestes, i de tant en tant reclamava el que li era degut. No calia que ella m'ho digués, jo ho endevinava fàcilment pel seu posat culpable. Fins aleshores, com vaig aconseguir de fer-li confessar, havia respost a les seves abraçades, encara que fossin, com sembla que eren, insatisfactòries; ell era molt ràpid i el joc amorós preliminar li interessava poc; la Gabriela no sempre aconseguia un orgasme perfecte i suposo, tot i que ella mai no m'ho digué, que de vegades li calia acabar pel seu compte, manualment. Des que s'iniciaren les nostres relacions, però, això canvià. Potser era el sentiment de culpabilitat que tenia i que s'exacerbava quan la posseïa, però ara amb ell ja no sentia res, havia desenvolupat una frigidesa de "defensa" que li feia penosos aquells encontres. Era un motiu més per parlar-li. "No puc simular, afegeixo engany a l'engany", em deia. Que sofria, era evident. En el curs de les sis primeres setmanes de la nostra relació anà perdent pes, si bé seguidament es recobrà i, com et contava l'altre dia, es convertí en una dona més esplèndida que mai. Altres cops, plorava. No era una noia feta per viure situacions ambigües. "Ens fem mal a nosaltres mateixos", deia. "Et penses que no ens en resentirem, d'aquesta situació ?" També reflexionava : "Es un innocent, però un dia o altre farem una imprudència i ho comprendrà tot. Això, si no ens sorprén..."

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Una tarda podia trobar-se malament i tornar més d'hora al pis, o nosaltres, immersos en el nostre món, podíem badar i oblidar-nos del rellotge... Podien passar mil coses. I aleshores, què ? La idea de veure's sorpresa al meu llit, entre els meus braços, la feia estremir d'angúnia, d'aprensió. "Li ho hem de dir, Daniel, li ho hem de dir", repetia. "Ens estimem, això nostre no és un embolic passatger". Jo anava ajornant una decisió. "No ens precipitem, pensem-hi bé". D'arguments autèntics no en tenia, i menys encara quan em deia : "Després serem més lliures, ens estimarem més, podrem anar a tot arreu plegats, viure junts de veritat. No te n'adones ? Ara només disposem d'unes hores robades". Era veritat. Tot el que deia era veritat, sempre tenia raó.

Ara, hi havia altres consideracions que aparentment no es feia però que jo vaig veure de seguida, sense gosar parlar-li'n. No era probable que l'Ermengol s'avingués a tolerar que tot proseguís com fins aleshores, amb la seva benedicció. Només podia fer dues coses : decidir separar-se de la Gabriela o treure'm de casa i retenir-la, perdonar-la. Si feia això darrer, les feines serien nostres per veure'ns. Es clar que ella podia obtar per seguir-me, per abandonar-lo. Però tant en aquest cas com si ell mateix s'inclinava per la separació, se'ns presentava el mateix problema, un problema d'ordre econòmic; amb el meu sou no podíem viure. Ni afegint-hi els quatre diners que guanyava ella amb els sobrets. Ben just ho passàvem ara amb dos sous. Li caldria posar-se a treballar, o jo m'hauria de buscar una feina suplementària, precisament ara que m'havia acostumat a tenir les tardes lliures. Ens convertiríem en dos esclaus del treball, potser la nostra intimitat, la nostra amor, en sofririen... A ella això no se li havia acudit, no se li va acudir fins després. I ben mirat no deixa de ser curiós, la Gabriela sempre ha tocat de peus a terra; vull dir que no és una atabalada, que sap preveure normalment les conseqüències de les seves accions. L'explicació és que aleshores vivia fora d'ella mateixa, que tot allò li venia una mica gran, era un imprevist que la deixava inerme...

Ja veus que la situació era complicada, jugaven una sèrie de factors que embullaven la madeixa. I nosaltres no vivíem prou serenament per enfrontar-los tots alhora. Ens faltava experiència ? D'aquestes coses potser no en pot tenir ningú, car no solen repetir-se en una mateixa vida. D'una banda ens abassegava l'amor i de l'altra la situació falsa que havíem creat. Vam discutir-ho durant dies i més dies, prop de sis mesos. Jo sempre li feia posposar una decisió, com si con-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

fiés que el temps, amb el seu transcurs inexorable, ho acabaria per solucionar tot. Però què podia solucionar ? Si ell, l'Ermengol, hagués estat un vell, hauríem pogut refiar-nos de la seva mort. Fins i tot, si hagués estat una altra mena d'home, per exemple afeccionat a les faldilles, hauríem pogut esperar el moment de sorprendre'l en un embolic. Però era un xicot corrent, normal, que de sortida no ens en donaria cap si nosaltres no la cercàvem. "No puc més, Daniel, t'ho asseguro", em deia ella. Semblava que hauria hagut d'anar-s'hi acostumant, a aquella situació, però no, continuava pensant-hi com sempre. "No puc viure, així", repetia cada cop més sovint. "Li ho he de dir". I potser ja ho hauria fet si hagués pogut veure clars el moment, l'escena, les paraules. No els hi va veure mai. Es ruboritzava només de pensar que se li havia de plantar davant i declarar-li : "Sí, mira, dormim plegats quan tu ets fora de casa",o bé ; "Escolta, Ermengol, en Daniel i jo ens estimem". Feia de molt mal enfocar. Ell l'escoltaria, la fitaria amb una expressió alterada, i ella no gosaria aixecar els ulls de terra. I opinava que en aquest cas no podia substituir-la. "Encara seria pitjor, si li ho deies tu". A més, creia que tenia l'obligació de ser ella. "He faltat més que tu. Sóc una dona, la seva dona". Que li era difícil d'encarar-se amb ell ho demostra prou el fet que quan la fi decidírem que sí, que no ens quedava més remei, encara va deixar passar una setmana sense dir-li res. Ara, tu, potser trobaràs inexplicable que ens calgués tant de temps per posar-nos d'acord i que quan ja feia sis mesos que l'enganyava sentís encara els mateixos escrúpols. Però recorda't de les ocasions en què has estat enamorat. Sis mesos ! Tu saps com van passar, amb quina rapidesa en fugiren de les mans ? El temps, ens el robaven. Les tardes s'acabaven quan tot just les iniciàvem i, sense adonar-nos-en, ens trobàvem al cap de la setmana. Em penso que van ser els mesos més curts de la meva vida. I de la seva. A despit del turment, de les preocupacions que l'abassegaven, de les recriminacions que es feia continuament. Si això encara empenyia, encara precipitava les hores !

Però va arribar el dia i arribà l'hora. Aleshores tenia lloc l'afer Galinsoga, la gent esquinçaven exemplars del diari pel carrer, enviaven protestes a la redacció (algunes en espècies !), circulaven tot de fulls clandestins que explicaven els fets, aquella sortida malhumorada i ofensiva d'ocupant fanàtic que l'home tingué en sentir predicar en la nostra llengua : "El catalán es una mierda" o, segons altres versions, "Todos los catalanes són una mierda", però nosaltres vivíem en un altre clima que féu crisi una nit, a la impensada. Li ho

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

va dir quan ja eren a dormir, espontàniament, sense haver planejat què seria aleshores. Després m'ho va contar tot. Ell la cercava i la Gabriela es va girar d'esquena. "No, deixa'm", li va dir. "Tens son ?", va preguntar-li ell. "Sí", fou la resposta, però en aquell moment es repensà, digué "No", va tombar-se altre cop cap a ell i s'incorporà. "T'he de parlar d'una cosa, Ermengol". I gairebé sense concedir-se una pausa afegí : "En Daniel i jo ens entenem". No va dir que ens estimàvem, va dir que ens enteníem, tal com t'ho escric, com si fos un embolic banal, una de tantes històries de cul que només és el caprici justifica, si d'això pot dir-se'n uha justificació. Es veu que l'Ermmangol es va quedar amb la boca penjant abans de reaccionar amb una pregunta incrèdula : "Tu i en Daniel ?" "Sí, jo i en Daniel. Ja fa sis mesos". I llavors li ho explicà tot, però en una versió arranjada que,a mi, em feia quedar més bé que no em mereixia : havia entrat a la meva cambra i se m'havia lliurat perquè em volia compensar d'aquell fracàs literari. Ell diu que continuava amb la boca penjant i amb els ulls fits al seu damunt, com s'havia imaginat tantes vegades, però al capdavall li va dir : "No m'ho crec". "Hem dormit plegats gairebé cada dia, des d'aleshores", afegí ella. "Quan ?" va preguntar innocentment ell. "A les tardes, mentre tu eres a la feina". Aleshores es va passar la mà per la cara, la seva expressió canvià."Però per què, Gabriela ?" Tot això, saps ? sense cridar, tots dos asseguts al llit, parlant més aviat en veu baixa, diu que gairebé tranquil.la, com si discutissin un afer de la casa o canviessin impressions sobre on podien passar unes vacances futures. "Perquè l'estimo", va contestar ella."Ens estimem". No sabem que li devia passar pel cap, llavors, perquè en aquell moment ja la creia, l'havia de creure per força, però el fet és que tot d'una s'aixecà amb una revolada i, peus nus, va córrer cap a la porta. Ella es va espantar. "Ermengol ! On vas ?" No va contestar-li, sortí de l'habitació i va desaparèixer. La Gabriela es va llevar amb la mateixa rapidesa i, també sense vestir, va córrer darrera seu, convençuda, em va dir després, que l'home volia fer un disbarat.

Jo encara no dormia. Era al llit, amb un llibre a les mans, i em va sobtar la seva aparició. Mai no havia entrat a la meva cambra, en aquella hora. No sé què vaig pensar, potser que la Gabriela s'havia posat malalta, i per això em va sopprendre tant la seva pregunta, feta des del llindar del dormitori mateix, mentre avançava cap al llit: "Es veritat ?" "Eh ?", vaig exclamar, i aleshores vaig veure la meva cosina que entrava darrera seu, precipitada. "Es veritat ?" repetia un

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

ja ell, ara al meu costat. Vaig mirar-la a ella, però no em va fer-li cap pregunta, l'expressió de la seva cara era prou eloqüent. Per això, girant-me de nou a l'Ermengol, vaig contestar : "Sí". No tenia una actitud amenaçadora. Parpallejava i assentí amb el cap a la meva afirmació. "Ben mirat...", féu, sense completar la frase, i es deixà caure a la vora del llit, cap als peus. La Gabriela s'havia anat atansant i, amb una lentitud terrible, com si el gest hagués de lluitar contra la seva voluntat, alça el braç i va reposar-li la mà sobre l'espatlla mentre pronunciava uns mots ximples, d'aquells que només s'expliquen quan estem tan atabalats que gairebé no sabem què ens fem : "No et volia fer mal". "Mal ?", repetí ell com un eco. L'impacte de la revelació minvava i ara és quan començava a veure's que, en el fons, no estava sorprès. "Escolta, Ermengol", vaig dir. "No volíem, ha estat més fort que nosaltres. Durant anys hem resistit..." "Durant anys", tornà ell com un ressò. I tot d'una va semblar-me que si nosaltres no prenéiem una decisió no la prendria ningú, que ell era incapaç de fer res, de reaccionar. Però m'equivocava, car va fer caure la mà de la Gabriela amb un cop sec, va aixecar-se dels peus del llit i,sense una paraula, se'n tornà cap a la porta, la travessà i sortí al menjador. Ella i jo ens miràrem i després la vaig veure córrer al seu darrera, cap al dormitori conjugal. Quan hi arribà la porta ja era tancada i vaig sentir com trucava amb les mans tot repetint : "Ermengol ! Ermengol ! Obre..." Me li vaig reunir, en calçotets i samarreta, tal com anava, i vaig trucar també. "Ermengol, no facis una ximpleria..." Dins no se sentia cap soroll, però per sota la porta i pel forat del pany s'escapava una mica de llum. "Ermengol..." La Gabriela començava a anguniejar-se de veritat i cridava més fort, sense deixar de colpejar la porta. "Despertaràs els veïns", vaig dir-li amb aparent serenitat. Alguns encara no devien ser a dormir, tot just eren quarts de dotze, i potser ja escoltaven el nostre rebombori. Això va calmar-la una mica, però m'urgí : "Fes alguna cosa..." L'habitació tenia una finestra que donava a la galeria i hi vam córrer, si bé ella no acabà de sortir a fora, al darrer moment va adonar-se que anava despulida i el seu respecte a les conveniències fou més fort que la seva angoixa. Però no calia tèmer res. Ho vaig veure de seguida. La finestra era oberta darrera la persiana i, sense cridar la seva atenció, pels intersticis, em fou possible d'observar l'Ermengol, assegut al llit, amb un peu a terra i l'altra cama plegada sota la primera, en una posició que devia ser d'allò més incòmoda. No podia distingir-li la cara, o malament, perquè estava de perfil, però roma-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

nia quiet, com immers en tot de cavilacions profundes i complicades. Vaig tornar al costat de la Gabriela. "Què fa ?" "No t'amoinis, no farà cap disbarat". Xiuxiuejàvem en la fosca com dos conspiradors i aleshores, inesperadament, la situació em va semblar divertida. Explicat'ho com puguis, però ara la possible tragèdia perdia probabilitats, les arestes del drama s'esmussaven. Si no hi havia hagut sang (i en dir sang vull dir escandol, crits, fulminacions, perquè un acte autènticament violent no l'havia previst mai), ara ja no hi seria. Els ànims tan poc exaltats, encara es canmarien i, fos el que fos el determini que prenguéssim, que prengués ell, seria mesurat, propi de persones civilitzades. Podia doncs copsar tot el que hi havia de còmic, de grotesc, en aquella situació : ell tancat i nosaltres espiant-lo per la finestra. Es a dir, espiant-lo jo, i ella al llindar de la galeria, peu endins i peu enfora, preocupada en aquell moment pel que dirien la gent si la veien en camisa de dormir ! "Però què fa ?", insistí. "No res, seu al llit", i vaig endinsar la mà cap als seus pits nus sota la camisa, els hi vaig tocar lleugerament. Ella, sempre tan sensible a les meves carícies, semblà que ni se n'adonava i digué : "No em creia que reaccionaria d'aquesta manera". "T'hauries estimat més que et pegués ?" " No ..." Llavors va sentir la mà que davallava pel ventre, i es va moure. "Deixa'm. Què fas ?" "Et toco", vaig dir simplement. "Torna a veure que fa". La vaig obeir, i l'Ermengol continuava en la mateixa posició, o gairebé, perquè ara es premia el front amb una mà, com si tingués mal de cap. Seguidament, però, va aixecar-se i començà a vestir-se.

Vaig tornar ràpidament al costat de la Gabriela. "Es vesteix", li vaig dir. "Es vesteix ? Per què ?" "No ho sé". Però només es podia vestir per una cosa, per anar-se'n, i per això no em va sorprendre gens de sentir la porta del dormitori que s'obria i al cap d'un moment la del pis. Aleshores ella ja havia fet un pas cap dins, però la vaig subjectar pel braç. "Deixa'l", li vaig dir. "Però se'n va...", féu ella. "Ha de reflexionar, no sap què fer... Deixa'l tranquil". "I si no torna ?", preguntà ella, però ara ja no vaig contestar-hi i, quan la porta fou tancada, me la vaig endur cap al menjador. Després va entrar a l'habitació per tal de comprovar si s'havia endut alguna cosa, però no, havia marxat de casa amb les mans a les butxaques, com jo ja presumia. "Anem a dormir", vaig proposar-li ; "demà serà un altre dia". Però ella es va asseure al llit i començà a contar-me com havia anat tot. "Li ho he dit gairebé sense adonar-me'n... O no. He tingut un impuls i no l'he pogut resistir. Més val així . No podia suportar que

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

em toqués..." I es va interrompre, perquè trucaven a la porta. Tots dos ens vam quedar molt quiets, com si ens haguéssim tornat de pedra, i ens llambregàrem aprensivament. "Qui pot ser,en aquesta hora ?" Ara ja passava de les dotze, el carrer feia dues hores que era tancat... Potser era ell que tornava i s'havia deixat la clau ? "Què fem ?" Vaig travessar l'habitació i fora, al costat de la porta, vaig preguntar sense obrir : "Qui hi ha ?" "Sóc jo, la Marta", contestà la veu de la noia que vivia al costat de casa amb el seu pare. Sense recordar-me que no duia pantalons, vaig obrir. La noia començà : "Que els..." i va ennuegar-se,vermella com un perdigot en veure'm en calçotets. Però va fer un esforç per empassar-se la saliva i tornà : "Que us passa alguna cosa ? M'ha semblat sentir..." "No, no", vaig dir jo. "Vol dir els cops ? Se m'havia tancat la balda del dormitori per dins i no podia obrir. Ja me n'anava al llit", vaig afegir amb un gest que indicava el méu escàs abillament. "Ah, si només era això ! Pensava que ..." No va acabar i, gairebé sense fer cap pausa, em donà la bona nit. Vaig tancar darrera seu.

A l'habitació, la Gabriela, que ho havia sentit tot sense moure's del llit, va dir-me : "li ha cridat l'atenció el cop de la porta del pis; per això ha vingut. Es una xafardera"."Que es faci fotre, doncs !" vaig exclamar. "Em penso que sospita alguna cosa. No te n'havia dit res, però les tres darreres vegades que ha trucat algú a la tarda, era ella. I estava segura que érem a casa". "T'ho ha dit ?", li vaig preguntar. "Sí, dissabte al matí. Amb la seva veu de nyeu-nyeu va fer : vaig pensar, si que n'està d'ocupada, la senyora Gabriela, amb els sobrets !" Era la primera vegada que li sentia expressar una opinió desfavorable sobre la Marta i vaig riure. "Doncs mira que deu haver quedat ben lluida, aquesta nit ! Un home amb calçotets ! Se n'haurà de confessar". "Què farem, ara ?" va preguntar-me ella. "Ja t'ho he dit, anem a dormir. Cal esperar que l'Ermengol decideixi". Ens vam discutir una mica perquè jo no volia que es quedés sola, volia que vingués al meu llit,i ella deia que no estava d'humor per aquests jocs. "No farem res", vaig assegurar-li, però ella em va contradir : "Ja sé que sí. Aquell llit és massa estret, per dormir. I jo estic molt nerviosa". Tot i l'assegurança que acabava de donar-li, vaig fer : "Això et calmarà, doncs"."No podria", digué. "Ah que sí ?, i la vaig agafar en braços per endur-me-la cap al meu dormitori. Ella espernejà. "Deixa'm, Daniel ! No vull... Acabem de passar pel que acabem de passar i tu...." Em donava cops al pit, enfurida, i aleshores rient, vaig fer una cosa: la vaig deixar de nou a terra, amb un gest ràpid vaig aixecar-li la

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

camisa fins damunt el cap per tal d'empresonar-li els braços i me la vaig tornar a carregar al coll, pràcticament nua, perquè només duia les bragues. En deixar-la sobre el llit vaig acabar d'arrencar-li la camisa i ella es redreçà. "Ets un monstre !" em va dir. Jo reia. "Sí", vaig donar-li la raó. "Seriosament, Daniel..." "Seriosament, Gabriela...", la vaig interrompre. Aleshores sacsejà el cap. "Pot haver sortit a matar-se", digué lentament, sense pronunciar el nom de l'Ermengol. De moment em va colpir, però a l'acte exclamava : "Ell ? No !". "No ho sabem". "No t'estima prou, Gabriela", vaig explicar-li. "Se l'ha d'estimar molt, una persona, per matar-se per ella. Se n'ha sorprès menys que no et penses, de tot això nostre. Ho he vist quan s'ha assegut aquí, als peus del llit". Ella va quedar-se pensarosa. "Es veritat. Vull dir que no m'estima prou. Mai no m'ha estimat prou". Em vaig asseure al seu costat, sense tocar-la. "I tu ? Per què us vau casar ?" Ella va esguardar-me, una mica estranyada. "Per què es casen, la gent?" Inclinà el cap. "Aleshores em pensava que sí. I potser tot hauria anat bé si haguéssim tingut fills. Ell hauria estat d'una altra manera. Els homes se'n cansen, de les dones que no poden tenir fills. Potser també te'n cansaràs tu..." "Mai", vaig assegurar, sincerament, sense saber ni intuir que jo, com tothom, també sentiria aquella fretura de continuar-me en un altre ésser; "mai". Ella va sospirar. "Una dona estèril no serveix de res". "No ?" vaig dir, i amb una esgarrapada li vaig estirar les bragues cuixes avall. Ella no va fer cap gest per impedir-ho, però es va mirar el ventre. "Sí, ja ho sé, per fer l'amor". "I et sembla poc ?" "No ho sé..." Seguia el moviment de la meva mà que ara se li passejava pel capdamunt de les cuixes i fregava el pubis, però després me la va treure. "T'he dit que no, Daniel. Ho dic de veritat". Es va incorporar i segué prop meu mentre agafava la camisa de dormir, però jo la hi vaig prendre de les mans. "Molt bé, però no et vesteixis; m'agrada veure't així". "I si torna ell ?" "I què ?" "No te n'avergonyiries,tu ?" Em vaig arronsar d'espatlles. "Fes com vulguis,doncs; posa-te-la". Ho va fer i tot seguit enfilà les calces, ara dreta. En veure la meva mirada suplicà : "No podria, Daniel, no podria... Compren-ho". "Però si no dic res !" "Em mires, i encara és pitjor". No vaig contestar, i ella restà dretà, com si no sapigués què fer , fins que va inclinar-se i em fregà els llavis amb els seus. "Bona nit, Daniel". I la vaig deixar marxar.

L'Ermengol no va tornar fins l'endemà al vespre, a l'hora que solia plegar del treball, quan ja tots dos començàvem a estar convençuts que no el veuríem més. Erem al menjador quan vam sentir la clau que

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

obria el pany i després el cop de porta. Em penso que tots dos estàvem pàl.lids, una mica impressionats. Aquella absència tan llarga, aquell silenci, ens afectaven. Només recordo la impaciència amb què vaig preguntar a la Gabriela en entrar al pis, cap a les quatre de la tarda : "Ha vingut ?" I el seu gest feixuc en contestar-me : "No, no ha vingut". Ara el teníem davant. Va aturar-se a la porta del menjador, amb el gec a la mà, i va dir : "Hola". "Hola, Ermengol", vam contestar tots dos. I ell, simplement : "He vingut a recollir les meves coses". Avançà fins a la taula mentre la Gabriela feia : "Ermengol, jo..." Ell va tallar-la,o potser es va interrompre ella mateixa, que no devia saber ben bé què volia dir. "No", va fer amb la mà estesa. "Ho he pensat bé, el que havia de fer. Plegats no hi podem viure, no hi podríem viure ni que em diguéssiu que no hi tornareu. Algú o altre se n'ha d'anar, i més val que sigui jo". "I on aniràs ?", va preguntar-li la Gabriela. "Hi ha dispeses, oi ? Per sort, el nostre cas és senzill. No hem de pensar en els fills Si n'hi hagués, tot seria diferent. Ara no he de defensar res". Malgrat tot, la Gabriela degué sentir-se una mica ferida, car reaccionà espontàniament : "Res ?" "Res", va repetir ell. "A tu fa molt de temps que t'he perdut, ara me n'adono. Potser és una mica culpa de tots dos". "Jo no et volia fer cap mal, Ermengol..." digué la Gabriela. "No, és clar". "Perdona'm sí..." "No és qüestió de perdó", la tallà ell. "No t'interessa prou, el meu perdó", afegí amb una mica de duresa, més que no li n'havia vist mai. "Si t'interessés ja hauries començat per no faltar-me mai". "La vaig fer faltar jo, Ermengol", vaig dir aleshores, i eren les primeres paraules que pronunciava després d'aquell "hola !" de l'arribada. Ell, però, com si no hi fos, prosegui de cara a la Gabriela : "No em pensava que ho faries..." "Però l'estimo, Ermengol, l'estimo ! No ha estat per ganes d'enganyar-te !". "No he vingut a discutir", digué ell, i s'adreçà a l'habitació, al llindar de la qual va aturar-se. "Dóna'm tota la meva roba i m'enduré una maleta. La resta ja ho faré recollir". Ella va aixecar-se i el seguí al dormitori mentre jo em quedava al menjador, fumant cigarreta darrera cigarreta. Vaig sentir que ella intentava de dir-li alguna cosa, però el seu marit contestà : "Les explicacions són sobreres, no et sembla ?", i des d'aleshores es van moure per la cambra en silenci.

Se'n va anar sense dir-me ni adéu, com si jo fos més culpable que ella tot i la confessió que la Gabriela li havia fet la nit abans. O potser no hauria volgut parlar amb ningú, ni amb ella ni amb mi, sinó que a la Gabriela no tenia més remei que adreçar-s'hi perquè ella

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

sabia on eren les coses. No va deixar adreça, no ens va dir on se n'anava i el vam perdre definitivament de vista. No sé en quin moment es devia traslladar a Navarra, ni vam saber que era allí fins que el seu germà va escriure a la Gabriela, temps enllà, per comunicar-li que s'havia mort. La notícia ens arribà amb retard, car aleshores ja feia temps que érem a Creu Coberta i ell havia enviat la carta al pis de Muntaner.

Per què vam canviar de domicili ? Es fàcil d'imaginar quan es coneix la Gabriela. Què pensarien els veïns en veure que l'Ermengol ja no vivia amb ella ? De primer vam convenir que diríem que era a Alemanya, que se n'hi havia anat sol abans de cridar-la al seu costat perquè volia veure com anaven les coses per allí; i ho vam fer, no se'ns acudí res de millor. Ignoro si s'ho va creure algú. D'aquestes coses se'n sol parlar amb temps, els qui se'n van solen acomiadar-se si més no de la gent del mateix replà. I ell havia desaparegut calladament, de sobte, sense dir res. La Marta, això és segur, no s'ho va empassar i, a la seva manera insidiosa i hipòcrita, no parava de fer-li preguntes o, més bé, de despenjar-se amb comentaris que eren pitjors que les preguntes. "Jo que em pensava que estava tan content amb la casa on treballava !", o bé : "Vols dir que us resultarà, que ell s'hagi de mantenir allí i enviar-te diners ?" La Gabriela començà a mostrar-se una mica brusca,seca, i allò devia acabar de confirmar les sospites de la noia, ~~el~~ la qual no havia oblidat el cop de porta d'aquella nit. A la meva cosina aviat li semblà que la gent se la miraven de "certa manera",que deia ella, i això la posava nerviosa. Després, com va dir-me, la situació no es podria perllongar indefinidament; passarien els mesos, passarien els anys, i tothom veuria que l'Ermengol no tornava, que no feia cap visita, que no escrivia. Un cop més, va ser allò de "no hi puc viure, jo, així". Encara que no sospitessin la relació que l'unia amb mi, que ja era confiar, s'ensumarien que ell l'havia deixada, s'ho ensumaven ja. Calia doncs desaparèixer,començar de nou en un altre indret on ningú no ens conegués. Ara ensopegàvem amb la mena de problemes que m'havia temut, agreujats pel fet del pis, car enlloc no en trobaríem cap de tan econòmic com el de Muntaner, on la Gabriela havia viscut sempre. El traspàs que ens caldria pagar,en canvi, no era una preocupació,tota vegada que hi podríem esmerçar la quantitat que aconseguiríem del nostre. De fet, en aquest aspecte, encara hi vam guanyar ~~xxxxx~~ diners. El barri on a la fi vam anar a raure, Hostafrancs, era més modest, i, un cop realitzades les dues operacions, ens van quedar prop de set mil pessetes que, d'altra banda, les mensua

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

litats ja van encarregar-se de devorar. Entre un lloguer i altre hi havia una diferència de quatre-centes cinquanta pessetes. Ells, la Gabriela i l'Ermengol, en casar-se havien obert una llibreta a la Caixa d'Estalvis, però en deu anys de matrimoni no aconseguiren d'ingressar-hi ni sis mil pessetes, les quals, naturalment, a la meva cosina no se li acudí de retirar. Si bé la llibreta anava a nom de tots sos, ella opinava que ara no hi tenia cap dret.

Tal com havíem previst, doncs, em vaig veure obligat a cercar una feina suplementària, en una casa comercial del carrer de Marina, on a les tardes substituïa un noi que era a fer el servei militar. M'hi vaig quedar cosa de sis o set mesos, fins que aconseguia les primeres traduccions. En aquell moment, però, probablement també ho hauria deixat sense això; la Gabriela, que des que ens instal·làrem a Creu Coberta cercava feina, sense gaire sort, ja que pel que sembla a tot arreu preferien noies més joves o, si eren grans com ella, més expertes en qüestions de despatx, va conèixer per pura carambola una noia que tenia una petita merceria-perfumeria deu o dotze portes més enllà de casa. Era un negoci nou, insignificant, escassament negoci encara, a dir la veritat, i de dependenta no n'hauria necessitat si ella, la Palmira, no hagués estat una entretinguda a la qual agradava de llevar-se tard. L'establiment l'hi havia muntat un amic i, com que a la seva manera la noia era prudent, vull dir previsora, li interessava de conservar-lo. Se li va acudir, doncs, una manera de conciliar el seu interès amb els seus costums, o potser cal dir amb les exigències de la seva "professió", ja que el xifot amb el qual s'entenia, un soltèr una mica granat pel que vam anar esbrinant, era un noctàmbul empedreit que sempre la feia retirar a altes hores de la matinada. La solució era aquesta: posaria una dependenta de confiança que tindria cura del negoci els matins i ella hi dedicaria la tarda. La Gabriela va agradar-li perquè vivia al veïnat, era ja gran i feia cara d'entenimentada. Tot va ser, però, com et deia, una pura casualitat, l'encert que la meva cosina entrés a la botiga a comprar en el moment que la Palmira parlava de l'assumpte amb una altra dona, parenta seva, que vivia a la nostra escala i amb la qual la Gabriela es relacionava una mica. La dona, que d'altra banda s'havia de morir al cap de dos mesos, va respondre per ella i aquella mateixa tarda va quedar enllestit el conveni. Això tenia lloc un divendres i el dilluns següent ja començà a treballar. Era una feina que a ella li agradava, ja havia estat dependenta abans de casar-se i ara encara ho feia amb més gust; com que la mestressa no hi era, ningú no la manava i podia disposar

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

les coses amb llibertat. De fet, si la botiga prosperà, fou més pels seus esforços que pels de la Palmira. Sabia tractar els clients, mentre l'altra era d'un caràcter una mica més indòcil que de vegades s'impacientava si les compradores es mostraven massa cançoneres o llepafils.

Elles dues s'entenien bé i àdhuc van fer una certa amistat que s'accentuà quan l'amic de la Palmira va deixar-la per una altra noia, una francesa que, segons deia ella, "no val ni la meitat que jo". No va tardar a consolar-se del disgust amb un fabricant "riquíssim" que li sortí deu o dotze dies després, si bé pel que es veu era un home que li donava molts disgustos que ella es va anar acostumant a confiar a la Gabriela i fins i tot a mi, al vespre, quan tancava la botiga. Aleshores de vegades pujava a casa a fer estona abans del sopar, i alguns cops també es quedava si la Gabriela la convidava. El fabricant era casat i ara disposava de molt més temps que quan anava amb l'altre, "el meu Romeu", com acostumava anomenar-ho. Al seu amant actual, en canvi, sempre s'hi referia com a "Aquest", com si no tingués nom, i no amagava que no li havia posat gens d'afecte. Però pagava bé, amb els diners era generós i ella el xollava tant com podia. Per això el suportava tot i les queixes que no s'acabaven. Sobretot la molestava que l'exhibís com una mena de mona engabiada. Perquè ell no la duia mai enlloc, tenia por d'un encontre comprometedor, la volia a casa i sovint acudia amb algun amic de confiança per tal de "fer-se veure". Pel que vaig anar esbrinant, era un home que s'havia passat la vida pencant com un condemnat i fins ara, als seus cinquanta-nou anys, no tenia temps de pagar-se una amigueta. Es captenia doncs amb certa ostentació de nou ric, li agradava que les seves relacions de negoci li lloessin el bon gust del pis que li havia posat després de discutir-se una mica (curiosament, en aquest cas era ella qui l'invitava a fer economies, car el pis on vivia era molt "coquetó"), la "classe" de la dona que havia escollit, els vestits que li comprava, etc. La seva vanitat arribava a l'extrem que volia que apreciessin com era la noia de ben feta i un cop va demanar-li que es despullés davant el delegat d'una casa sudamericana amb la qual tenia tractes. Ella, que més que ben feta tenia "ganxo" i una meba de picardia física molt "sexy", s'hi va negar en rodó i després van tenir una escena en el curs de la qual "Aquest" li va dir prou clar que com que pagava manava i, per tant, que no li toleraria "capricis". L'havia fet quedar malament davant el representant, i això no li ho podia perdonar. "Es pensa que sóc un animal", es lamentava ella a la Gabriela. "Però per què

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

no el deixes ?", li preguntava la meva cosina. La Palmira s'arronsava d'espatlles. "Potser encara en trobaria un altre de pitjor. No saps com són, els homes !" Ella, als seus vint-i-tres anys, ho sabia perfectament. Des que un d'ells l'havia"retirada" del bar on treballà de joveneta (deia),l'havien mantinguda un militar, dos funcionaris, un constructor d'obres i el "meu Romeu", l'únic que al seu dir, era "una persona". Començava a estar-ne fastiguejada. "Si puc arrencar la botiga, plegaré", assegurava. Però no tenia la intenció de casar-se. "Ah, no, això no !Per veure-m'hi lligada tota la vida ? Ni parlar-ne. Encara seria pitjor. No en tinc, jo, de manies burgeses ! Més val viure sola que mal acompanyada. Mentre sigui jove, si vull de nois no me'n faltaran, i quan sigui vella, doncs això, seré vella. I prou". A mi m'era simpàtica i de vegades em feia recordar de tu per la seva franquesa una mica cantelluda, com quan un vespre, sense pensar-s'hi, digué a la meva cosina : "Però ets força més gran que ell, oi ?" La Gabriela es va quedar una mica astorada, però ella proseguí : "No, si jo ho trobo molt bé. Ho fem tot al revés. Els homes sempre s'hi haurien de casar,amb dones més grans. Una vegada un metge em va dir que la vida sexual de la dona és més llarga que la de l'home i per tant que encara pot quan ell ja no pot, m'enteneu, oi ?" L'entenïem, però la Gabriela li ho va voler discutir : "No n'estic tan segura. Les dones envelleixen més de pressa". "Les envelleixen els homes", afirmà la Palmira. "Per això que he dit, perquè són més grans i ja no poden tant, o gens. Tu vols dir que els cauen els pits, potser ? O que els surten varices ? I ells, què ? De seguida fan panxa, es tornen calbs, i ja no diguem res de la diferència que hi ha en les ereccions..." Quan sortia alguna d'aquestes paraules, la Gabriela es ruboritzava i tot. "No te'n dones vergonya, de parlar així ?" Però la Palmira reia : "Per què ? Perquè hi és en Daniel ? No veig pas que es posi vermell..." "Tu te n'hauries de posar". "Bona hora,a fe !" Jo estava una mica meravellat, assistia a una condescendencia, per part de la Gabriela, que temps enrera no m'hauria ni pogut imaginar. Ho feia que ara ja no era una "dona decent" i tenia un amant, jo ? O calia atribuir-ho a la simpatia que manifestava a la Palmira i a l'exemple desmoralitzador de la seva vida ? La Gabriela canviava, havia canviat ja. Continuaven sense agradar-li, posem per cas,el acudits bruts,però tolerava una cruesa de llenguatge que abans l'hauria ofesa. Potser també l'ofenia una mica ara, la prova és que encara sabia ruboritzar-se,però se sobreposava, com no havia fet mai, als seus sentiments, a la seva "pudibunderia". Sense això, a la Palmira no l'hauria tolerada mai per

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

molt convenient que li fos de treballar a la seva botiga. No vu dir que arribés a l'extrem de deixar-se contaminar pel seu llenguatge, clar i franc, si bé no groller (no cal confondre una cosa amb l'altra), perquè ella la paraula "erecció" no l'hauria emprada mai; acudia a l'eufemisme "excitat". Això formava part de la bona educació i, fet i debatut, ella havia estat ben educada, no podia confondre-se-la amb una noia com la Palmira que no devia haver rebut mai gaire bons exemples. Recordo que de vegades, tot i llur amistat, la tractava de "desgraciada" quan ella no era davant. La compadia doncs una mica i, secretament, potser fins i tot somniava de contribuir a la seva "redempció" i d'accelerar aquell moment en què ja no li caldria dependre dels homes. Ho demostra l'interès que posava en el negoci i l'escrupolositat amb què el regia els matins. Prou que ho veia, la Palmira. "Vaig tenir sort, amb tu. No em va pas enredar gens, la meva parenta, quan em va assegurar que eres una noia feinera i intel.ligent". A despit de la diferència d'edat, l'havia tractada de tu des del primer moment, hi tractava tothom, llevat de les clientes, davant les quals feia un esforç, segons va dir-me la Gabriela. Amb mi de seguida es va mostrar familiar i recordo que el primer dia que pujà a casa quan hi era jo, en presentar-me la Gabriela, va dir : "Si que tens un marit eixerit !" L'admirava que jo escrivís, aparentment mai no se li havia acudit que els llibres els havia d'escriure algú o altre. No n'havia llegit mai cap. "Per què ?", feia. "Prou que en visc jo, de novel.les !" Tots els llibres eren novel.les, per ella.

En fi, tornant al que et deia, les coses fet i fet no ens havíen sortit tan malament com em temia. No patíem misèria, estàvem junts com havíem volgut i tot tendia a millorar. I la Gabriela no havia de viure amb la vergonya de veure's assenyalada amb el dit, car aquí, a Hostafrancs, ningú no sabia que el seu marit l'havia abandonada, que nosaltres dos no érem casats. La nostra sortida del carrer de Muntaner fou l'única humiliació per la qual va haver de passar, tota vegada que s'assemblava més a una fugida que a un trasllat de domicili. No vam donar la nova adreça a ningú, ni a la Marta, a ella menys que als altres, ja que hauria estat capaç de visitar-nos, i la poca correspondència que podíem rebre me la feia retransmetre al despatx de can Subiró, on mai no vaig assenyalar el nostre canvi de domicili per un excès de prudència. No era un indret on ningú pogués anar a fer preguntes indiscretes amb alguna probabilitat d'èxit ; em penso que ni informes comercials no volien donar, ja ho veus ! Només ho vau saber

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

vosaltres, tu, en Massic i els altres companys de lletres amb els quals em relacionava. Ho vam combinar bé. Amb una mica d'ingenuitat, si vols, però no teníu cap motiu per mirar-vos-ho de massa a prop. Un dia vaig deixar caure que la meva cosina havia enviudat, m'ho vaig fer venir bé per dir-ho a la colla de l'Eixampla, i també deus recordar que t'ho vaig contar a tu : una malaltia sobtada, una infecció que el metge no havia sabut dominar... Més endavant, quan ja havíem trobat el pis de Vreu Coberta, vaig sortir-vos amb una nova contalla : la Gabriela deixava el pis, se n'anava a viure a Tortosa, on li havien proposat una col.locació avantatjosa, i jo m'instal.lava a casa el meu germà. Sempre vaig defugir de donar l'adreça exacta. I aleshores, durant una temporada, vaig desaparèixer de la circulació. Quan em vaig deixar veure de nou, la Gabriela ja tornava a ser a Barcelona i ens havíem casat. En aquell moment tu eres fora, a París. No hi havia veritable motiu perquè us estranyèssiu que no hagués invitat ningú a les noces, havia estat una cerimònia íntima, familiar, com corresponia potser a una vídua i, després, al capdavall, més que amistats jo tenia relacions literàries. Tot va anar, doncs, com una seda...

Però potser ja està bé, per ara; aquesta carta em costarà un ull de la cara, com totes les que t'envio darrerament. L'he anada escrivint sense pressa, a estones perdudes, perquè tampoc no l'hauries poguda llegir de seguida. En aquest moment, suposo que encara ets al Japó. Ja me'n faràs cinc cèntims.

Una encaixada del teu amic

Daniel

Barcelona, 22 d'agost de 1967.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York.

Estimat amic : he anat rebent tota la col.lecció de postals amb què m'has inundat i que t'agraeixo. No sóc col.leccionista, però totes són força interessants i em donen una bona impressió d'aquest Japó modern i occidentalitzat on pel que veig (els transeünts que omplen els carrers de Tokio, Nagoya, Yokohama, etc.) gairebé tothom, si més no a les ciutats grans, vesteix a l'europea. M'adono que tu i la teva amigueta heu fet un periple extens : Osaka, "la capital de l'aigua" segons em dius, Kobe, Hiroshima, Nagasaki, Sendai, les ciutats velles com Kyoto i Nara, el bressol de la cultura japonesa, i tantes altres per on heu passejat la vostra alegria d'amants i, tú, l'ull infatigable i observador del novel.lista, car no dubto que aquest viatge, com d'altres que has fet, es reflectirà en alguna de les teves obres. A mi m'ha impressionat sobretot la fotografia d'aquest jardí d'un temple de Kyoto on es drecen unes quantes roques enmig d'una terra rasclonada amb un rampill (aparentment) que l'ha deixada com una mar en calma. M'ha fet pensar que és un indret on podria passar-me hores meditant, concentrat, com deuen fer els monjos que possiblement hi viuen. En l'uniformitat d'aquesta sorra hi ha una invitació a un pensar recte i en les roques que en trenquen i alhora en reforcen l'harmonia monòtona, una incitació a l'aventura espiritual. ~~Mmm~~ Me l'he mirada moltes vegades, aquesta fotografia, i sempre em fascina una mica i em provoca un anhel imprecís, una mena de nostàlgia d'una altra vida, més recta, més purament intencionada, més alta que l'existència pocasolta que tots plegats vivim. Al mateix temps sento una vaga temença, una mena de paüra, com si hi veiés un perill, una amenaça sorda i profunda que pot anul.lar el sentit de l'"obra humana". Les altres postals capten indrets banals, ciutats, llogarrets, badies, instal.lacions industrials, cruïlles de carretera, que poden atreure la meva atenció i fins i tot retenir-la un moment pel poder de la imatge i pel meu saber que allò és el Japó, una terra on mai no he estat i on mai no aniré (probablement), de la qual mai no sabré res de primera mà, sinó únicament a través de llibres, d'informacions periodístiques i de fotografies, però aquest jardí... aquest jardí que immediatament m'encara amb el Buda, amb el seu silenci, amb la seva concentració, amb les disciplines zen i amb la mentalitat, si m'atreveixo a dir-ho, de satori que, pel que sembla i tu mateix m'has contat en alguna ocasió, sobre pas a l'ample d'Amèrica des dels temps, que ja van reculant, dels "beatniks"... aquest jardí se m'ha convertit en un

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

"centre". No te'n riguis. La meva existència materialitzada que corre darrera els diners, els honors i el sexe, encara no ha tancat totes les escletxes que podrien fer-me accedir, ascendir, a una altra vida. De vegades m'arriben missatges, i aquest és un d'ells. Es clar, no en faré cas, tot es redueix a un instant de melangia, de recança per béns perduts i mai no posseits, a un impuls breu i impotent cap a un "més", cap a un "diferent" que em podria enriquir, i aleshores el ritme diari i acostumat, l'engranatge consuetudinari, reprén amb la seva inexorabilitat irresistible. Un segon, he sentit la meva limitació, però la provocació no ha estat prou forta per arrencar-me d'un món que ara ja m'és consubstancial. La sínia de l'existència segueix i jo vaig fent voltes amb els ulls embenats. M'és agradable, però, de creure (i sé que és fals) que si hagués estat a Kyoto, en aquest jardí, m'hi hauria quedat. Però sóc ací, a Barcelona, suant com sua tothom sota una onada calorosa que ens obliga a tenir balcons i finestres oberts i a sentir, doncs, el batec del món que es manifesta en forma de tramvies, de cotxes, de taxis, de camions, i Déu sap que per la Creu Coberta en passen centenars i milers diariament, de nit i de dia... La Gabriela i jo dormim sobre els llençols i de tant en tant ens fem l'amor amb mesura, conjugalment. Perquè som casats.

Comprenc el teu desconcert i que després de la meva darrera carta, que vas trobar a Nova York en tornar del teu viatge, ja no estiguis segur si som o no som marit i muller. Ho som, tranquil.litza't. Es a dir, no has de tranquil.litzar res, tu vius per damunt d'aquestes coses, ritus i convencions, i fins en dius : "no calia que m'ho amaguessis, que vivieu amitançats; no sóc un puntal de l'ordre burgès". Ben cert que no. I t'ho hauria dit, perquè sé com ets i compenses, si només hagués estat cosa meva. Vaig callar, doncs, per ella, sempre preocupada de respectabilitat. Prou preocupada perquè encara li interessés de casar-se quan ja duiem cinc anys vivint en pecat. Car l'Ermengol es va morir, sí (també sobre això sembla que tinguis els teus dubtes, ara), però més endavant, a Navarra com et vaig dir, on havia anat a reunir-se amb l'únic germà que li quedava, en Maurici. El va matar una grua. O potser el vam matar nosaltres, ja que a Navarra no hi hauria anat mai si no li haguéssim descobert la nostra relació; si hagués sim estat (si hagués estat a ella) menys escrupulosos, ara potser encara viuria i de segur que continuaríem tots al carrer de Muntaner, com no fos que jo m'hagués casat amb algú altre. La nostra amor el va foragitar i a la llarga va convertir la Gabriela en allò que preteníem : una vídua. Em penso que molts homes i moltes dones tranquils i pacífics duen a la consciència crims d'aquests, silenciosos i no sancio-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

nats, crims que oblidem i que, fins i tot quan els recordem, no ens afeixuguen gaire. No els hem vòlgut, ens han caigut damunt a conseqüència d'un acte que, en principi, també podia ésser "beneficiós". Això ens consola i apaivaga els retrets que podríem fer-nos. Els déus saben, però nosaltres ignorem el futur de les nostres accions.

Potser em diràs : Per què vas casar-t'hi ? No hi havia fills, feia prou anys que vivíeu plegats perque haguéssiu tingut temp d'acostumar-vos a la situació... Sí, jo sí. Però ella, no. Ella no s'hi havia acabat d'acostumar mai, i potser no ho hauria fet ni que hagués durat vint o trenta anys més, fins a la nostra mort. No vull dir que me'n parlés, que em sortís emb lamentacions; ho acceptava, ho havia acceptat des del primer moment i, al capdavall, preferia més viure amb mi sense casar-s'hi que amb un altre casada. Ho va demostrar. Per mi riscà la vergonya i la humiliació i va col.locar-se al marge, es convertí en una "amistançada". Atesa la seva mentalitat, però, és natural que, en secret, sospirés per una regulació d'aquell viure en comú i que en quedar-se vídua de veritat se li acudís que ara, a la fi, es presentava l'ocasió d'entrar de nou en la "legalitat". Va referir-s'hi deu o dotze dies després d'haver rebut la carta d'en Maurici, datada d'un mes enrera o poc n'hi faltava. Va ser al llit, una nit d'estiu com ara, amb la cambra intermitentment il.luminada per la resplendor llampeguejant que procedia del carrer, on uns operaris de la companyia de tranvies reparaven una línia, gairebé davant mateix de casa. De tant en tant, sentíem llurs veus que es barrejaven amb les nostres, com moments abans d'havien barrejat a l'abraçada que ens uní, al seu silenci postcoital, no tan pronunciat, no tan perllongat com antany, fins i tot m'atreviria a dir que menys pregon. El temps havia fet la seva obra, els nostres cossos s'havien avesat a coneixer-se, l'espontaneïtat s'havia convertit en hàbit, l'impuls en inèrcia... No ho sé, potser sóc injust, més que res amb ella, però també una mica amb mi. Del que acabo d'escriure podries deduir que el foc s'havia apagat, que únicament quedaven les cendres més o menys calentes, i no és ben bé això. En part, potser, perque hi havia altres cossos de dona que em refrescaven, que em permetien d'escapar a la monotonia, i en part perquè la Gabriela continuava essent bella. Tenia molta cura de la seva persona, no s'abandonava com fan tantes dones en arribar a una edat mes o menys canòniga i, en la mesura que hi havia decadència física, substituïa l'encís natural d'antany amb una experiència que aleshores li havia faltat : sabia fer atractiva la donació del seu cos i àdhuc podria afegir que de vegades adoptava actituds inconscientment provocatives

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

que abans li eren estranyes. Era evident que m'estimava i que volia que continués estimant-la. I això encara val per avui. Però hi ha un ús, un desgast, que res no atura i, poc o molt, com tothom, n'havíem de ser les víctimes. Ja no ens podíem oferir cap sorpresa, res que fos inèdit; sempre renovàven un gest conegut i familiar a despit de l'enginy i de les variacions. Es trist, però és així...

Ens havíem doncs fet l'amor en la calda de la nit ara i adés il.luminada i, al cap d'una estona, quan ja ens havíem separat i cadascú reposava a la seva banda de llit, ella xiuxiuejà : "Dorms ?" "No", vaig fer. I aleshores allargà la mà, va apoderar-se de la meva, me la premé i em va dir : "Sapes en què he pensat ?" "En què ?", vaig preguntar-li. Ella va fer una pausa i després, en forma de pregunta encara, m'etzibà : "Per què no ens casem ?" A mi ni se m'havia acudit, la mort de l'Ermengol no significava res més que això, la seva mort, i no alterava res, absolutament res, del nostre viure. "Casar-nos ?". I em vaig incorporar. Ella reposava entre enlaire, nua com sol dormir sempre que ens estimem, i la meva mirada s'entretingué en la contemplació del seu cos que sortia de l'ombra sota els raigs de llum blavosa i vacil.lant que provenia del carrer : les cuixes plenes i llargues, la petita protuberància del pubis negre, el ventre llis com el d'una noia de vint anys, els pits que s'aplanaven una mica cap als costats degut a la posició... "Casar-nos ?" vaig dir, doncs I ella : "Ara no ens en priva ningú". Va tombar-se lleugerament i l'harmonia del seu cos s'alterà, va dibuixar-se una arruga al ventre i el pit dret es féu més rodó, més compacte. M'havia agafat tant de sorpresa que no sabia què dir. Vaig balbucejar : "Que no estem bé, així ?""Sí", féu ella. "Ja sé que no ha de canviar res, però...", avançà la cara cap al meu pit, s'hi refugià,"em faria tanta il.lusió !" "Bé..." Distretament, vaig amoixar-li els cabells. "No vols ?" va preguntar-me. "M'has agafat tan desprevingut... Com ho explicaríem, ara, després de tant de temps ? No se t'ha acudit que tothom sabria..." Però ella em va interrompre. "No sabrien res. Ens podem casar en una àltra parroquia, no cal que ho diguem a ningú". Es clar, la meva objecció no tenia cap pés. Potser ni ho era, una objecció. Si allò no m'abellia gaire, tampoc no em repugnava. Estava ben decidit a acabar els meus dies al costat de la Gabriela, o a que ella els acabés prop meu si es moria primer, i allò, com ella mateixa havia dit, no canviaria res. Mai no havia tingut la intenció d'abandonar-la, de fer-li una mala passada, encara que un dia l'amor s'acabés. Sempre tindria present que m'ho va donar tot sense reserves i que amb ella havia vis-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

cut una experiència embriagadora. Mai no s'havia mostrat mmmmmm egoista i, per tant, jo no tenia dret de regatejar-li aquella petita satisfacció. Tot això ho vaig reflexionar ràpidament, en un llampec, mentre li acariciava els cabells i ella alenava contra meu. "Tantes ganes en tens ?" li vaig preguntar. Ella va moure el cap abans de dir : "Sí, moltes". Em va envair una onada de tendresa i de pietat quan afegí : "Sempre n'he tingut, encara que no te n'hagi dit res. Sabia que no podia ser". "Però per què ?" Era una pregunta estúpida, la veritable raó no me la podia dir, potser fins i tot ella l'ignorava, o se l'amagava, i calia esperar doncs la resposta que em féu o una altra de semblant: "Perquè t'estimo tant. Vull que siguis més i més meu". "No ho sóc prou ?" "Mai no ho ets prou", féu ella. I la confessió sorprenent : "Sempre pateixo perquè no ho ets prou". Em vaig estranyar : "Vols dir ara ?" "No, sempre. Jo... jo voldria que fos sempre com quan em tens" Li vaig fer alçar el cap, la vaig mirar, fosca, clara, fosca, clara, segons el raig de llum que entrava per la finestra, i ella anà pitjant la seva mà per amagar-se de nou, per defugir el meu esguard mentre mormolava : "Per això n'agrada tant que em facis l'amor, sentirte dintre meu". "Gabriela", i li alçava de nou el cap. "No et pensis que me n'avergonyeixo", digué aleshores, i em mostrà la cara, com si tot d'una s'enorgullís d'allò que deia : "No me n'avergonyeixo gens, gens. M'agrada". Ella no tenia el costum de parlar d'aquesta manera, només ho feia si la provocava, si l'hi obligava, i em penso que va ser en aquell moment que vaig comprendre que si bé es resignaria al meu no, la negativa la feriria profundament, com si em desoladàritzés d'ella, com si renegués d'alguna cosa. Potser va intuir una certa resistència íntima, soterrada, que jo mateix volia dissimular-me, car després d'una pausa digué : "Si no vols, però, no". Vaig replicar simplement : "Sí, Gabriela, ens casarem". Vaig sentir els seus braços que m'enllaçaven, el pes del cos que queia tumultuosament al meu damunt mentre deia : "Daniel, Daniel meu..." Va acariciar-me i en tocar-la al meu torn vaig veure que estava humida. Resta sobre meu i, per primer cop, va ser ella qui m'estimà, car en moure'm va immobilitzar-me amb les natges i digué : "no, jo". Després, cap a la matinada, vaig despertarme perquè les seves mans es passejaven de nou pel meu cos. "No sé que tinc, avui", mormolà en veure que obria els ulls. "Et faig fastic ?" No, no me'n feia, el seu desfici se m'encomanava i, al cap de dues hores, ja llevats, la tornava a posseir encara, aquest cop a la cambra de bany on entrà mentre m'afaitava. Era com una lluna de mel... sense viatge, perquè no en vam fer cap, naturalment.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

L'endemà passat vam començar a recollir els papers que ens calien, vam anar al bisbat, una mica temerosos que el nostre parentiu no ens obligués a demanar allò que en diuen "dispensa", però ningú no ens féu cap observació. Vam haver de pagar tots els "transpassos" de parròquia, perquè decidírem casar-nos a la Sagrada Família, van haver-hi les amonestacions i al cap d'un mes, un matí qualsevol, d'un dia de cada dia, ens vam presentar a l'església en taxi, vestits de diumenge, discretament. No dúiem testimonis, ni se'ns havia acudit, i ens en van fer un noi i un vell que eren a la cripta. Després, a la sagrestia, vam signar... I llestos ! O potser no del tot, ja que la Gabriela va voler celebrar-ho i, en lloc de dinar a casa, vam menjar en un restaurant, concretament a Miramar, perquè, com va dir ella, "un dia és un dia" i, com vaig afegir jo rient, "no ens hem pas de casar sovint". Va ser un dia fora de sèrie en tots sentits i ella, encara que no en vestís, semblava una núvia de veritat. Vam beure més que de costum i confesso que ens vam captenir com unes criatures, jo arrossegat per ella. No podia negar-se que estava il.lusionada! Com una verge..."Avui faria qualsevol bogeria !", va dir-me. I la vam fer. Devia estar begut, però el fet és que vaig proposar-li : "Per què no anem en un meublé ?" Anys enrera, aquella nit que sortírem per assistir a la reunió d'en Callol, s'hi havia negat, però avui li féu gràcia i va riure : "Com si fos la teva amigueta ?" "Sí, o una noia que he arreplegat pel carrer". "Una conquista ?" "Sí, una conquista". Vaig dur-la al que hi ha a la Gran Via, passat cal drapaire, i ella em feia l'ullet quan pujàvem cap a l'habitació, on va quedar-se una mica astorada en veure els miralls. "Poc es deuen pensar que sóc la teva dona !" esclafí un cop sols. "Què dirien, si ho sabien ?" "Es pensarien que som ximples. O potser no, d'altres n'hi deuen venir". "Vols dir ?" Després va tornar a llambregar els espills. "Veurem tot el que fem, oi ?" "Sí, per això són". Ella va quedar-se pensarosa i a la fi digué : "Em sembla que no m'agradarà", i aleshores la cara va il.luminar-se-li amb una idea genial : "I si no féiem res, eh ?" "I em deixaràs sense veure totes aquestes coses que t'has posat ?", vaig replicar-li. Perquè la roba interior l'havia estrenada tota. Es va aixecar una mica les faldilles, fins al capdamunt de les mitges, féu una pausa, l'apujà més, i es contemplà. "Com t'has tornat, Gabriela", es va dir a ella mateixa, però tot seguit deixà lliscar de nou la roba i es passà la mà pel front. "Em sembla que estic marejada, deu ser la beguda". Es va asseure al llit i em mirà. "Em penso que dormiré una mica..." Va dor-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

mir. Vam dormir tots dos, car jo també em sentia espès i vaig acabar per despullar-me i deure pacíficament al seu costat. En despertar-nos ja era molt tard, prop de les nou del vespre, i l'habitació era a les fosques. Ella va tocar-me. "Daniel... on som ?" "En un meublé", vaig dir jo,i vaig obrir el llum. "No, apaga !" Pel corredor se sentien passos, veus, i en algun indret hi havia una aixeta engegada. "Tot deu ser ple de parelles, oi ?" "Es clar, n'hi deu haver d'altres". Aleshores vaig sentir que es llevava. "On vas ?" Des del caire del llit va dir-me : "Més val que ens n'anem. No havíem d'haver vingut". "Recorda que era ets la meva dona, Gabriela". "Però aquí no, no ho vull ser. Tornem a casa". Més endavant ens hi faríem més d'un tip de riure i, si mai tornes i ens sents dir que als meublés s'hi va a no fer res, ja sabràs a què ens referim . Perquè només hi vam dormir, castamement, i si ella hagués estat verge, n'hauria sortit tan intacta com hi entrà, una cosa que deuen poder dir ben poques dones !

Ara ja saps, doncs, que estem casats "com Déu mana", com ho saben la Neus, en Francesc i els seus respectius conjugues, amb els quals pràcticament havíem partit peres en traslladar-nos al pis de la Creu Coberta. Fins aleshores no vam saber que la Gabriela i jo ens enteníem; abans s'havien cregut com tothom (o com tothom feia veure que es creia) que l'Ermengol era a Alemanya. Però això ja t'ho contaré en una altra carta, ara tinc visites i em penso que la cosa va per llarg.

Ben cordialment teu

Daniel

Barcelona, 3o d'agost de 1967.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York.

Car amic : no, pròpiament no he fet vacances. A l'editorial, naturalment, hem tingut dues setmanes de festa i la Gabriela i jo ens hem permès unes quantes sortides breus, allò d'anar-se'n avui i tornar demà, però de fet he treballat tant com sempre. Hi havia la lectura endarrerida de molts originals, he preparat el guió d'una sèrie de conferències que m'esperen el mes que vé i he escrit una bona quantitat de poesia. Tinc ganes de publicar un altre llibre, si bé no sé on ara que en Jornés ha abandonat la seva col-lecció. Ja ho veurem. De primer em cal acabar el llibre. Es tracta d'un conjunt de poemes molt unitaris on proto de descriure l'emergència de l'home conscient i per als quals prevec una continuació o, més ben dit, unes continuacions, ja que això hauria de ser l'inici d'un cicle poètic que ens menaria a la situació actual de la humanitat, amb al.lusions molt concretes als problemes que tenim plantejats. Ja veus doncs que no renuncio, que encara tinc esperances d'arribar a ser alguna cosa, una personalitat que compta. Falta que ho aconsegueixi. La Ganriela troba que fins ara és el millor que he escrit, però jo no comparteixo sempre el seu optimisme i sé que encara ho he de treballar força abans de decidir-me a donar-ho a la impremta. Avui, quan tenim gent com en Bartra i l'Espriu, per exemple, s'ha de ser molt exigent. Ja ha passat aquell temps en què el sol fet d'escriure en català et "situava". Ho sabem tots. Ja et tindré al corrent dels meus progressos, si t'interessa.

Vaig acabar la meva darrera carta parlant-te de l'actitud dels parents, sempre hostil pel que fa a en Francesc. Per això les nostres relacions no han tingut gaire continuitat des que, de jovenets, ens vam quedar sense pare ni mare i cadascú seguí la seva vida, ell instal.lat a casa la noia amb la qual festejava i que després fou la seva muller i jo a casa de la Gabriela i el seu marit. Poques vegades ens visitàvem i, si alguna relació seguida hi havia, era a través de la Neus que va viure amb ells fins que sis anys enrera es maridà amb un company de treball tan esborradís com ella. En aquell moment, doncs, quan la Gabriela i jo ens vam quedar a viure sols i després ens traslladarem a Hostafrancs, encara era soltera, o sia que continuava sota la influència del meu germà. Fou per ella que en Francesc va assabentar-se que l'Ermengol era a Alemanya, una ficció que aconseguírem de mantenir fins al moment del nostre canvi de pis. O, més ben dit, fins que ja feia una setmana que hi vàrem. A ell ja li havia es-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

tranyat força que la Gabriela es decidís a deixar un indret on havia viscut sempre i on pagava poc, i això precisament en absència del seu marit, i àdhuc ens havia vingut a veure un vespre per preguntar-nos si no fèiem una ximpleria. La Gabriela se'l va treure de sobre amb molta diplomàcia després de dir-li que era aleshores o mai : ens havia sortit una ocasió que no es repetiria i els guanys de l'Ermengol a Alemanya li permetien d'encarar-se amb un lloguer una mica més crescut. No ho va poder contradir i, al capdavall, l'assumpte tampoc no li interessava prou. En canvi sí que li interessava, i força, que visquéssim amistançats. Allò posava una taca sobre la família i no ho podia "tolerar". Així mateix ho va dir. Era grotesc ! Ell, precisament ell que mai no havia tingut un gest amical, comprensiu, amb mi ! Trobava ridícul que escrivís, i encara més ridícul que ho fes en català; sempre m'havia criticat i, des que vivia cadascú a casa seva, mai no havíem pogut passar mitja hora plegats sense discutir-nos i gairebé barallar-nos... Però ara no podia tolerar que la Gabriela i jo, dues persones adultes, majors d'edat, s'estimessin !

Com de costum, la notícia del nostre amistançament li va arribar per mitjà de la Neus, la qual en aquesta ocasió es captingué amb una hipocresia repugnant. Perquè el més natural hauria estat preguntar-nos-ho abans de dir res. Però procedim amb ordre. Ella al pis nou encara no hi havia estat mai; la Gabriela, ordenada com era i amb aquell esperit de mestressa de casa que sempre ha tingut, no volia mostrar-l'hi fins que fos degudament pintat i moblat, o sigui,com deia ella, "quan faci goig". Després,per una raó o altra (si queia bé a l'una anava malament a l'altra), tampoc no va dur-l'hi quan ja tot havia quedat pràcticament enllestit però es presentà un problema de conducció d'aigües (el pis era nou, contruit sobre els que ja tenia la finca) que ens aconsellà de continuar cinc dies més al carrer de Muntaner, on vam viure com en un campament de gitanos, sense taula ni cadires, amb els quatre fòtils de la cuina i un matalàs a terra. Va ser incòmode, però divertit, t'ho asseguro. Ella, doncs, la Neus, no va veure el pis nou fins que ja hi érem. Feia sis dies i va presentar-se en sortir del despatx on treballava. Tenia l'adreça, naturalment, però la Gabriela s'havia oblidat de dir-li el pis, o potser ella no se'n recordava, el fet és que va preguntar-ho a una dona que en aquell moment sortia de l'escala. La veïna no sabia els nostres noms i inquirí ben innocentment : "Vol dir aquest matrimoni que ha vingut a viure al pis nou ? Es dalt de tot, la darrera porta". Ella va pujar compungida. La Gabriela li ho va notar de seguida, que feia

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

un posat estrany, i també la desconcertà una mica que la noia no es lliurés a aquella mena d'exclamacions que solen fer-se quan t'ensenyen un pis acabat d'instal.lar, encara que sigui amb els mateixos mobles ben coneguts de tota una vida. En un mot, es mostrà circumpecta, reservada, i va quedar-se poca estona, no més enllà de vint minuts, com si tingués pressa de fugir. Vinsi tot jo, més distret que la Gabriela, ho vaig observar, sense explicar-m'ho. La Neus no ho solia ser, així, i quan fou fora ho vam comentar. "Has vist quin posat ?" "Si, ni que li sapigués greu", vaig dir. "Ja era bleda i ara només li cal que es torni llunàtica". Després ens en vam oblidar, però només fins l'endemà. Perquè l'endemà vam rebre la visita d'en Francesc. Ell i la seva dona havien estat també invitats a veure el pis nou, no cal dir-ho, però va venir sol, sense la Miquela. Sol i amb ganes de moure soroll.

Ja d'entrada, va dir : De manera que era això ! Ara s'explica tot' Vam pretendre que no l'entenïem, però ell proseguí : "I de segur que l'Ermengol tampoc no hi és, a Alemanya; us en deveu haver desfet, oi ?' Jo vaig cridar : "Es por saber de què parles ?" I ell, gairebé irònic : "Encara ho vols més clar ? Us heu amistançat". La Gabriela, agafada de sorpresa des de les primeres paraules que ell pronuncià, encara no s'havia refet i semblava una mica encongida sota el pes de la seva culpabilitat, però a mi va sobtar-me una ràbia freda que ni ganes no em deixà de negar-ho. Me li vaig plantat davant, doncs, i li vaig escupir a la cara : "I tu què n'has de fer ?" Però en Francesd no es deixà impressionar. "Molt, n'he de fer. Es una vergonya per tota la família.Només fas coses per avergonyir-nos, perquè de segur que tot és culpa teva", es desencadenà. "Un artista, un escriptor !", va exclamar despectivament. "Et deus pensar que escriure és una patent per fer el que et doni la gana... I tu", va girar-se a la Gabriela,"tu que hauries de tenir més seny i ets prou gran..." "Deixa-la en pau !", el vaig interrompre. "Deixa'ns tranquils a tots dos i fes-me el fotut favor de tornar-te'n per on has vingut. Apa ! No n'hem de fer res, dels teus consells !" "Desgraciat !", i va mirar-me de cap a peus, com si contemplés un insecte. "Fot el camp, Francesc !". I vaig alçar els punys. La Gabriela, esporugida, es precipità entre nosaltres. "No, Daniel, no !". Vaig obrir les mans. "Però que se'n vagi, això és casa nostra..." "No ho serà gaire temps, en pots estar segur. No sé si saps que hi ha unes lleis contra els adúlters com vosaltres..." "I tu les faràs aplicar, oi ? ens denunciaràs..." "Sí", digué. Vaig apartar la Gabriela que continuava interposada entre nosaltres i, tan serenament com vaig poder, li vaig preguntar : "Em vols dir què t'he fet ?" "Què

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

m'has fet ?" "Sí,què t'he fet", vaig repetir. "Perquè em vingués amb aquestes amenaces cap que t'hagi fet alguna cosa molt greu..." "Me la pots fer", va replicar ell. "Em pots perjudicar, si se sap. I se sabrà, tu mateix ho deuràs dir als teus companys, una cosa així no els l'amagaràs; entre vosaltres deu donar to..." "No sapsque t'empatolles" vaig riure gairebé. "Que potser tens por de perdre la col.locació ?" Ho havia dit una mica per dir-ho, tot i que sabia que a la companyia on treballava ell, la "Immobiliària", eren gent molt tocats i posats, exigents, afeccionats a controlar la vida dels empleats, als quals s'imposava un decorum extrem segons ens havia contat algun cop la Neus,perquè ell no en parlava mai, amb mi, del seu treball. Els amos, dos, eren uns vells cedistes picapits i no em costava d'imaginar-me un despatx on tothom procurava fer-se la traveta amb molta correcció, però mortalment, sense compassió. I ho vaig encertar; era allò. Em va costar una mida de treure-li-ho i abans que ho confessés vam estar a punt de tornar a pegar-nos, però a la fi ho va reconèixer quan després de dir-me que jo era una figura pública, o un home públic, li vaig replicar : "Des de quan ? Si mai no m'has donat cap bel.ligerància, sempre has fet veure que era un no ningú que perdia el temps..."Aleshores amb una mica de repugnància, ja que no li agradava d'haver-ho de dir, va explicar-me que al despatx hi havia qui em llegia i que el senyor Flores, un dels dos cedistes, fins li havia dit darrerament : "Es una mica revolucionari, oi, el vostre germà ?" Ell s'havia espantat, en aquella casa s'hi trobava bé, hi progressava, no faltaven perspectives de calçar-se amb la gerència, i aquella por li feia imaginar gegants on només hi havia molins de vent. "I tu t'atreveixes a tractar-me de desgraciat ?", li vaig dir. "Que no et veus, potser ?"

A la Gabriela semblava interessar-li més, quan va tranquil.litzar-se una mica en comprendre que al capdavall no hi hauria cops, de saber com havia esbrinat allò del nostre amistançament; opinava que si fins aleshores m'havia tingut a casa diguem -ne a dispesa, era prou natural que la seguís al pis nou sense que ningú ens hagués d'acusar de complicitats amoroses, i li volia fer dir d'on ho havia tret, però ell s'hi negà, cal dir-ho en honor seu (!), i va pretendre que ja feia temps que ho sospitava, sense que pogués explicar satisfactòriament què havia originat aquestes sospites quan gairebé no ens véiem mai. Però jo vaig olorar-me que la cosa procedia de la Neus, no podia procedir de ningú més, si bé aleshores no veia clar com podia haver estat tan fina. Potser alguna paraula imprudent que havíem deixat es-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

capar la Gabriela o jo quan vingué a veure el pis, o abans ?

Ho vaig aclarir dos dies després, quan a les set, la seva hora de plegar, vaig presentar-me a la casa on treballava; vull dir que vaig anar a esperar-la a la sortida, naturalment. Aleshores encara no festejava, no s'hi posaria fins al cap d'unes setmanes, i va sortir amb una companya, però en veure'm la deixà. Va saludar-me gairebé com de costum, una mica sorpresa de la meva presència, però jo no vaig anar amb embuts. "Què saps, de la Gabriela i de mi ?",li vaig preguntar mentre ens allunyàvem per la Ronda de Sant Pere, on era el despatx. "Com, què sé ? Què vols dir ?" Però el to de la seva veu i el desconcert que manifestava la seva cara ja l'havien traida. "Vull dir el que dic. Què saps i com ho saps ? Perquè vas ser tu qui va anar a en Francesc amb la història que vivíem com marit i muller,oi ?" No es va atrevir a negar-m'ho, i aleshores fou quan em va repetir les paraules de la veïna (mai no he sabut qui era, no va saber descriure-me-la i, per la resta, no té cap importància). "I amb això en vas tenir prou ?", vaig fer una mica admirat. La dona havia vist una parella jove que s'instal.lava a la casa i podia haver-ne deduit fàcilment que fóssim marit i muller, però a mi em semblava insuficient perquè ella s'ho prengués al peu de la lletra; se li havia d'haver acudit que podia equivocar-se. I sí, va confessar-me, d'això sol no n'hauria fet cas, però tot d'una, com congriats per les paraules de la veïna, van tornar-li a la memòria tot de petits fets, d'actituds, de paraules que havia observat o sentit en el curs de les seves visites al carrer de Muntaner. Sobtadament va adonar-se que no ens captenïem exactament com dos cosins, que ens manifestàvem, sobretot des d'un temps ençà, una mena de confiança més pròpia de persones que "festegen". Aquest és el mot que emprà. "Però ni així no podies estar segura de res", vaig fer. "Si, ho vaig estar. Fins i tot va estranyar-me no haver-hi caigut abans". "I per això li ho havies de contar a ell ?" "Es natural, oi ?" digué ella, i tot seguit volgué sermonejar-me : "Per què ho feu, Daniel ? No saps que no està bé ?" "I tu sí, tu ho saps ?". "Ella és casada", va replicar-me i, com si fos un bon argument : "I és molt més gran que tu". No vaig poder estar-me d'una ironia : "I això ho empitjora ?" Però la Neus no ha servit mai gaire per discutir, per raonar, ha viscut massa anys al costat del meu germà, i això no li ha fet cap favor. Va tornar a repetir doncs que no estava bé i afegí que ens féiem mal a nosaltres mateixos. Després : "El que m'estranya és que la Gabriela... No la tenia pas en aquest concepte". "En quin concepte ?" "Vull dir que no creia que fos tan lleugera".

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Gairebé em vaig enfadar i fins li vaig fer uns quants crits, amb gran astorament seu, car alguns transeúnts es giraren. "En parles com si fes homes per les cantonades ! D'això et serveix anar a missa cada diumenge ? Per parlar de la gent amb tan poca caritat ? No se t'ha acudit que ho pot fer per amor, perquè m'estima ?" Però ella no comprenia que es pogués canviar d'home amb aquella"facilitat". Havia jurat de ser fidel a l'Ermengol i li ho havia de ser encara que el món s'ensorrés. "Per què no esperes a parlar-ne quan t'hi trobis, d'això ?", vaig dir-li. Però és clar, ella no s'hi havia de trobar mai, era una criatura temerosa de Déu, no una perduda com la Gabriela. No ho va dir, però ho pensava, n'estic segur. El que sí que va dir-me és que no tornaria a veure'ns. "No sabria quina cara fer-li", explicà. "Veus ?", vaig dir-li."Ets tu qui s'avergonyeix, no ella. I saps per què ? Perquè en ella hi ha bona intenció i tu, en canvi, només saps pensar en termes de pecat, de porqueries, de vici. Apa, ja ho pots dir, oi que creus que és una viciosa ?" "Una mica, sí". Ja pots suposar que vam acabar pràcticament renyits, com dos dies enrera amb en Francesc, el qual declarà igualment que no tornaria a posar els peus a casa, que em fes càrrec que de germà no en tenia cap, en fi, tot el reguitzell de melodramatismes absurds que després, a soles amb la Gabriela, fins em van fer riure. De tota manera, va complir la paraula, i la Neus també. O gairebé, ella. Perquè una tarda, al cap de molts mesos, elles dues es van trobar pel carrer i parlaren. La Gabriela sortia d'uns magatzems, em sembla que em va dir de l'Aguila, i la meva germana venia per Pelayo, sola, badoquejant. Ella, la Gabriela, es va aturar arran de carrer, sense dir-li res, per veure que faria l'altra. I la Neus es veu que va dir tímidament : "Hola, Gabriela". I la meva cosina, com si ignorés la conversa que havíem tingut aquella tarda : "Gairebé no et coneixia, noia. Com que ara no vens mai per casa...", així, amb naturalitat. "Tinc molta feina", va dir la Neus, "i a més ara festejo..." "Només és per això ?", va preguntar-li la Gabriela. "O hi ha alguna altra cosa ?" I com que ella no contestava : No et sembla que m'havies de donar una oportunitat, abans de condemnar-me ?" La meva germana va balbucejar quelcom sobre no sé què de voler estalviar-li un mal moment, i la Gabriela li va dir : "Si l'Ermengol ho va comprendre, per què no ho has de comprendre tu ?" Això ja no era al carrer, perquè la va fer entrar en una granja tot i que de primer la Neus no volia, deia que tenia tard. Jo, quan la Gabriela m'ho contà, vaig enfadar-me. "No en deus cap a ningú, d'explicació; no t'has de justificar de res", vaig renyar-la. "Qualsevol diria que hem fet una cosa monstruosa. Si

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

no se'n volen fer càrrec, pitjor per ella. No els necessitem per res". Però ella s'havia explicat a fons, ni que només fos per excepció va sortir de la reserva que habitualment observava amb els altres i la Neus potser començà a adonar-se que hi havia més coses que no havia pensat, que no es tractava d'un cas d'adulteri banal i que una dóna té dret de refer la seva vida, ja que més endavant a la inesperada, un dia va pujar a presentar-nos el seu promès, un xicot una mica eixut al qual ella devia haver explicat la situació, tota vegada que se'l veia força nerviós i fins i tot m'atreviria a dir que un xic estranyat de trobar-se amb una llar com totes i amb una parella, confio, ben normal. A les noces, però, no ens hi van invitar, potser en Francesc va posar-hi el seu "veto", i pel restant la visita no es repetí. Vam rebre la participació de casament i prou.

Jo estava resentit i per això, quan vam casar-nos al nostre torn, ni se m'acudí de fer-los-ho saber. Per mi, podien continuar creient tota la vida que vivíem "en pecat". Però la Gabriela era d'una altra opinió, aquella renyina se li havia quedat clavada al cor i, sense dir-me'n res, d'amagat, va escriure a la Neus. A casa del meu germà, fixa't ! perquè no sabíem on vivia, ella. M'ho va confessar quan la carta ja era al correu, quan ja no hi podia fer res, i la vaig tractar de tot, però es negà a enfadar-se i fins i tot em féu observar :"Per això no t'he volgut dir res, perquè sabia com reaccionaries". "Però és que tu no tens dignitat ! T'etziben guitzes i tu encara els llepes els peus !" Ella em contestà : "No se n'ha de tenir tant, d'amor propi. Són els nostres únics parents i al capdavall, si volem que ens comprenguin, també els hem de comprendre nosaltres". "O sia que tu trobes bé que ens deixessin de banda, com un llebrosos, només perquè vam fer una cosa que ells no aprovaven ?" "No, això no, però entre trobar-ho bé i comprendre'ls una mica..." "Doncs que vinguin", vaig esclafir jo, "i ja veuran la rebuda que els faig !" Però no em vaig poder fer passar el gust de no deixar-los creuar la porta del pis, ja que quan van visitar-nos jo no era a casa. Acudiren la Neus i la Miquela, la dona del meu germà. Era un dissabte al vespre i jo havia assistit a un acte que se celebrava al Fòrum Vergès. Ella les va rebre com si mai no hgguessin tingut cap diferència, com si no hi hagués hagut renyina, i elles dues, amb la mateixa solemne hipocresia, no van fer cap al.lusió a una situació superada. La Neus va portar el nen que havia tingut recentment (cosa que fins aleshores havíem ignorat) i la Miquela la nena petita. Potser els van dur a tall d'escut protector per si jo els feia mala cara, però ja et dic que van tenir la bona

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

sort de no trobar-me. Es van quedar fins tard i, de fet, en tornar a casa, a les nou, tot just feia vint minuts que eren fora. Sobre la taula *encara hi havia els residus del xeflis amb què els havia obsequiat* la Gabriela i el pis feia olor de criatura. Ella estava tan contenta que, la veritat, no em vaig atrevir a aigualir-li la festa. I, al capdavall, tot allò ja m'ho podia esperar. Per què havia volgut que ens caséssim, ella ? No pas perquè els nostres lligams amorosos es reforcessin, ni perquè fos més seu com deia potser sincerament, sinó perquè aquell vincle legal la protegia, li permetia, sense engany, de reincorporar-se a un món burgès del qual havia estat exclosa contra la seva voluntat. Me'n feia càrrec, aleshores coneixia ja prou les dones per adonar-me que sempre l'havia fet viure amb l'ai al cor, en la inseguritat, però això no m'obligava a perdonar el capteniment dels meus germans. Li vaig dir, doncs : "Molt bé, les pots rebre sempre que vulguis, les pots visitar sempre que en tinguis ganes, però amb mi no hi comptis. No t'he d'acompanyar pas". "No has de ser tan rancuniós", es lamentà ella. "No ho sóc, i per això tens tota la llibertat de tractar-hi. Però jo amb ells ja no m'hi sentiria bé; no tenim res en comú, ni interessos ni afectes. L'únic que et prometo és que, si vénen mentre jo sigui a casa, no el donaré cap cara da". Però mai no han vingut sovint, a despit de tot. El meu germà únicament dues vegades, la *primera gairebé en visita "oficial", amb la dona, poc de temps* després d'acudir ella amb la Neus. Aleshores ja sabia, perquè la Maquela ho havia dit a la Gabriela, que en Francesc feia temps que havia pogut escàlar, com sempre desitjà, el lloc de gerent de l'empresa on treballava, i ell m'ho repetí aquell diumenge. Com que feia tant de temps que no ens véiem, vaig trobar-lo una mica canviat, envellit i amb un inici de calvície que devia avenir-se d'allò més amb el seu càrrec. El seu sogre, el lleter, s'havia mort no feia gaire (sense que ens ho comuniquessin, naturalment) i duia dol, un dol dels que ja no s'estilen, vestit negre, camisa blanca, etc. També el seu gest s'havia fet una mica solemne, una mica èmfatic i protector, de persona que ha triomfat en la vida i li agrada que es vegi. Vaig observar, però, que ja no em tractava amb aquella mena de menyspreu entre indignat i irònic i fins va referir-se a les meves activitats literàries amb una certa eqüanimitat. M'havia vist sortir sovint als diaris, no ignorava que havia guanyat un premi, ni que fos d'una cosa tan inútil com la poesia, li arribaven continuament notícies del que feia i això, vulguis o no, l'impressionava. O potser provava d'afalagar-me en veure la meva actitud displicent, la distància que establia entre tots dos

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

i que féu patir una mica la Gabriela, la qual m'ho va retreure després com si no li hagués exposat prou clar el meu punt de vista. En canvi, amb la Neus, quan ens vam ensopegar, no em vaig mostrar tan rigurós. Ella no era carn ni peix i no era culpa seva que hagués hagut de viure amb en Francesc durant tants anys, des que encara era una nena. També ella havia patit d'aquella situació, i no per mòbils egoístes com el meu germà, car ella no havia de defensar res ni socialment ni professionalment. Ara, des que era casada, havia deixat la feina i vivia amb el seu marit a casa de la sogra, vídua d'un ferroviari. Em va semblar entendre que ho passaven molt justet i que amb la vella no s'hi acabava d'avenir; quan va visitar-los, la Gabriela em digué que era una dona molt manaire. Manaire i impertinent, perque la darrera vegada que la meva muller ha estat a casa seva, amb motiu de la naixença del segon fill de la Neus, li ha dit : "Que no viuen bé, vostè i el seu marit ?" Exactament així, tal com sona ! La Gabriela diu que es va quedar com si l'hagués fulminada un llamp. "Per què ho diu ?". "Com que sempre ve sola... Deu ser un home molt estrany". I en contar-m'ho la Gabriela afegí : "I, ben mirat, sí que ho ets una mica. Vés que et costaria...". Jo m'ho vaig prendre a broma : "No res; per això té més mèrit". Però ella és impermeable a aquesta mena d'humor, un petit defecte que la deixa més aviat indefensa quan algú té sortides per l'estil en les festes, actes o reunions a que assistim i als quals continua acompanyant-me sovint, com quan decidí que havia de fer "carrera", tot i que hauria de reconèixer que li falta caràcter per adaptar-se a determinades situacions o per acceptar algunes exigencies. Per exemple : és massa gelosa. No diu res, però ja m'adono que pateix una mica si en veu riure amb una altra dona, o parlar-hi massa estona a soles, en un d'aquests "a parts" que inevitablement tenen lloc. Mai no m'ha posat en ridícul, això no, i ningú no ha observat mai res, però jo la conec molt bé, la Gabriela, em vaga d'haver-la estudiada i girada damunt davall, com un guant. I he arribat a la conclusió, no gens de sorprenent, que en el fons aquesta no és la seva veritable manera de ser i que es captindria ben diferentment si fos més jove, si tingués els meus anys. Mai no l'ha deixada d'enquimerar que sigui més gran, més "vella", com diu ella. Et confiaré una cosa ? No sé per què t'ho pregunto, te n'he confiades tantes, m'he despullat i l'he despullada tan completament davant teu, que ja no tindria sentit callar-te aquest petit secret !

No m'ho va dir. Ho vaig descobrir per pura casualitat, encara no fa dos mesos, un vespre que vaig tallar-me mentre retallava unes revistes amb una fulla d'afaitar i ella ja era al llit. La fulla era

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

vella i oscada, bruta d'haver-se passejat per tots els calaixos plens de paper, i vaig voler desinfectar-me. Tenim una farmaciola on no fico mai les mans perquè sempre que ho he provat m'hi he perdut, però el iode no em costaria de trobar i hauria estat ximple despertar-la per tan poca cosa. Vaig anar a cercar-lo, doncs, i quan enretirava el petir flascó vaig veure que, darrera, al fons de tot, hi havia un potet amb un nom que coneixia per atzar, per haver-lo vist escrit no feia gaire en una revista francesa de les que arriven a l'editorial. Es un producte nòrdic, "Beltux Pollen", i no vaig poder llegir el text, en suec, del paper que l'acompanyava, però tampoc no calia. Aquestes píndoles són les píndoles de la joventut i sembla que tenen molt d'èxit arreu on són conguades. Es pretèn que no tan sols ajuden a conservar-se en forma sinó que fins i tot tenen la virtut de rejovenir-te més o menys; et liquiden malestars, apaties, petites malures pròpies de la maduresa i de la senectud... En una paraula, et treuen anys. I ella se les prenia, se les pren, perquè des d'aleshores he observat que els flacons es van renovant. No sé d'on els treu, qui l'assabentà de la seva existència, ni li ho he preguntat. No vull dir-li'n res, d'això. Suposo que hi va ensopegar sense buscar-ho i que hi deu haver algú que les imposta més o menys d'amagatotis. I el fet és que, sigui per suggestió, sigui per mèrit del pol.len, sembla que sí, que obren un efecte favorable. No vull dir que la Gabriela es vegi més jove que uns quants anys enrera, però certament que no es veu més vella i ja vaig dir-te en una altra carta que més d'una dona en la seva trentena li podria envejar el físic. No ha augmentat de pes com sol passar amb l'edat, conserva el ventre llis i els pots encara força durs i erectes tot i que diuen que les dones que els tenen abundants, com ella, els cauen més de pressa. Tot això perquè veis fins a quins extrems es capaç d'anar per tal de conservar-me. S'explica doncs que sempre se senti una mica engelosida quan em veu fer broma amb altres dones i ja pots imaginar-te, ara, l'escena que vam tenir aquella matinada que tornava del llit de la Montera. En contar-t'ho hi vaig passar ràpidament, vaig dir-te que no estava acostumada a veure'm fer aquelles hores; encara no m'havia decidit a explicar-me a fons com faig ara. En aquell moment ja érem amants, fins i tot vivíem ja sols, però ella encara no m'acompanyava com s'acostumà a fer en canviar de domicili i simular que érem casats.

La vaig trobar desperta, llevada, asseguda al menjador, i en entrar em va dir : "Ja saps quina hora és ?" "Sí, molt tard. No m'havies d'haver esperat". "I ara surts de la reunió, a les cinc de la

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

matinada ?" Tot això sense cridar, sense perdre la serenitat. "Ens hem entretingut", vaig dir. "Hi ha hagut una llarga discusió i després encara hem fet temps pel carrer. Ja saps com van, aquestes coses..." "M'has fet patir..." es queixà, però es va interrompre, com si ja no pogués contenir-se més i, amb la veu canviada, féu : "No et puc creure, Daniel, no et puc creure. Aquestes no són hores..." "Però si et dic que ens hem entretingut en sortir !" Ella semblava que no em sentís, perquè prosegui : "No m'ho mereixo; no tinc un no per tu, t'ho he sacrificat tot..." Havia d'estar molt trastornada per dir-me això, no era costum seu recordar-me sacrificis i abnegacions, però jo, impressionat i tot, em vaig molestar com s'hauria molestat qualsevol altra persona culpable al meu lloc : "Amb què surts, ara ?",li vaig cridar. "Ja m'has fixat una hora de retirar, com si fos un col.legial ?" "No, ets prou gran per saber el que fas. Però no m'ho mereixo", insistí ella "Què, no et mereixes ? Parla clar, dona !" "No res, deixem-ho". "No, ara ja has començat", em vaig obstinar. "Si m'acuses d'alguna cosa, vull saber de què és". Ella em va mirar, un esguard llarg, atent, escrutador. "Has anat amb una dona, oi ?" Jo vaig esclafir una rialla nerviosa i escanyolida. "Ets ximple !" "Era jove ?" em preguntà. "Però què et passa, Gabriela ? A què treu cap, tot això ?" "Era jove ?" tornà. "Ja m'ho pots dir". "Per què ets així, Gabriela ?" Però ara ja no criadava, tenia uns ulls tan tristos que em sentia verament penedit d'aquella aventura amb la protectora de les arts i les lletres i suposo que fou aquest penediment i el desig de conhortar-la que em féu allargar la mà i acariciar-li els pits per sota la bata que duia, perquè al llit s'hi havia ficat; com vaig saber després, no va llevar-se fins a quarts de quatre, quan, havent-se despertat, va veure que jo encara no era a casa. Però ella va dir : "No em toquis". "Per què?" "Si m'estimessis ho comprendries", va replicar-me. Em vaig tornar a retreure. "Molt bé, Gabriela; si en vols fer una tragèdia, fes-la. No te'n privaré",i vaig deixar-la per anar-me'n al dormitori. Em vaig despullar i em vaig ficar al llit,però no tenia son tot i l'hora que era i, al cap de vint minuts, quan ella entrà al seu torn, encara continuava despert. Per darrera les parpelles vaig veure com es treia la bata i es quedava en camisa abans de gitar-se al meu costat, però ben lluny, a l'extrem del llit, a punt de caure com qui diu,per no tocar-me,per defugir el contacte odiós del meu cos que sortia d'entre els braços d'una altra. Si esperava que ploraria, vaig equivocar-me, però encara era pitjor. Va quedar-se quieta, molt quieta, gairebé sense respirar; de fet, amb una immobilitat tan forçada, tan artificial, que

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

m'inpressionava més que no haurien fet les llàgrimes. Cal convencer-la que no he dormit amb ningú més, vaig dir-me. Potser seria difícil, la Montera s'havia mostrat exigent, però llavors era més jove que ara i, sobretot, estava acostumat a usar el sexe. Això, evidentment, és important. N'hi ha que diuen que com més n'abuses més de pressa s'acabas, però jo no ho crec i,per la resta, hi ha una abundant literatura mèdica especialitzada que assegura el contrari. Només l'home i la dona entrenats a servir-se del sexe poden donar tota la seva mesura. Creen un estat de disponibilitat que facilita la resposta a l'estímul, per petit que sigui. No han de lluitar amb inhibicions ni temors de cap mena, es capteneh amb naturalitat, segurs que el cos respondrà. I respòn. Vaig provar-ho, doncs. Vaig allargar la mà per tocar-li les natges nues, ja que darrerament, des que vivíem sols, l'havia acostumada a dormir sense bragues, només amb una camisa de dormir. Ella no es va moure, continuà immòbil, com si la meva mà no existís, però la tensió que endevinava encara augmentà, feia més forçada la seva actitud. Vaig insistir, vaig anar palpant, cos amunt, cap als pits. I ella continuava impassible, falsament impassible, tancada en la seva rancúnia, en la seva tristesa. "Gabriela..." vaig fer. No contestà. Vaig agafar-li la mà i la hi vaig acompanyar. En aquell moment ja m'ho podia permetre. Però ella va apartar-la. Jo vaig esperar un moment ,i tot seguit : "Em deixaràs així ?" Silenci. "No veus que et desitjo, Gabriela ?", i vaig subjectar-li el braç. Aleshores es girà i, aprofitant el seu moviment, vaig enfilar-me-li damunt sense donar-li temps de dir que no. Però potser no m'ho volia dir. No m'ho va dir. "Gabriela..." I a la fi parlà : "Has anat amb una altra,digues ?" "M'hi he vist obligat, Gabriela, no me n'he pogut escapar", em vaig sorprendre confessant-li, i fou l'única vegada que li vaig confessar una falta d'aquestes. "Però et vull a tu, només a tu, no ho veus ?" Aleshores sanglotà, però va deixar que li obrís les cuixes i que la penetrés. "A tu, Gabriela, només a tu", vaig repetir. "Perdona..." Em va agafar fort, sense preguntar-me qui era aquella, plorant encara, i jo li eixugava les llàgrimes amb els llavis sense moure'm de dintre seu, lent, prou lent per ~~[illegible]~~ enfollir-la, per fer-li perdre el món de vista... Fins l'endemà no va preguntar-me : "Qui era ?" "La Montera", vaig dir. "No hi aniràs més", va decidir, i jo vaig acceptar : "No". I no, no hi he anat més, amb ella. Però aquest episodi potser fou un dels motius que van ~~[illegible]~~ animar-la a acompanyar-me tan aviat com la nostra situació ho va permetre. D'altra banda, a despit de les petites contrarietats esmentdes, en aquell ambient aviat s'hi va sentir

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

bé. Em veia relativament afalagat, i això li agradava. Va trobar-se amb persones que havien conegut el seu pare quan feia de periodista, i el detall també hi contribuí. Ha demostrat ser més sociable que no em creia aleshores, quan vivia amb l'Ermengol i s'anava tancant a casa. Deu ser cert que les dones són una mica allò que enfem els homes, però també és veritat el contrari, ja ho has vist. Sense mi no seria el què és, ni seria tan jove si les píndoles ajuden a conservar-s'hi, ja que mai no n'hauria pres, però jo també seria un altre i probablement viuria més d'acord amb mi mateix. Però qui sap ? Potser havia de fracassar de totes passades i ara disposo de la comoditat d'una coartada...

M'ha sorprès que en la teva darrera lletra no em diguessis ni un mot d'en Prats, si el vas veure o no el vas veure. Potser te'n vas oblidar, al capdavall ja fa dies de la seva visita. Sé que torna a ser aquí, perquè m'ho han dit, però jo no me l'he ensopegat encara, cosa ben natural a l'estiu, quan la vida ~~[illegible]~~ literària fa un parentesi abans de reprendre amb els primers dies de la tardor.

Amb l'abraçada de costum,

Daniel

Barcelona, 9 de setembre de 1967.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York.

Amic Peralta : com ja s'ha convertir en costum des que ets fora, et reportaré els nostres fets de l'onze de setembre, cada cop més decidits i, alhora, més contrariats per les forces de l'ordre i del desordre, com veuràs. A poc a poc hi ha més gent, en general gent jove, i això és l'interessant, que es fa conscient de la importància "significativa" que té per a nosaltres aquesta data en circumstàncies com les actuals. Més gent, dic,però no prou, encara, i bon tros li'n manca. Perquè al capdavall no cal fer-se il.lusions, érem un miler, o no gaires més, a reunir-nos entorn de l'indret que antany ocupava el monument a en Casanova. Tot va començar d'acord amb unes "normes" que ja semblen fermament establertes per part d'ells, i nostra : s'observava una afluencia desacostumada de transeünts que, cap a les vuit, decidien fer un passeig per la Ronda de Sant Pere, carrers d'Ali-Bey, de Girona, etc., fins a confluir prop de la placeta als bancs de la qual, per cert, seien algunes persones, cal suposar que gent del veïnat, que no foren molestades. Totes les cantonades, i aquesta és la norma, eren guarnides de policia, dos, tres, quatre individus de paisà que ens ullaven amb recel, reforçats per la presència dels grisos que, de dos en dos, patrullaven per aquella àrea. Als carrers veïns n'hi havia més, aquests als "jeeps", disposats a entrar en acció si convenia. L'espectacle era insòlit i no és estrany que molts transeünts "innocents" s'aturessin a veure que passava. Tots plegats estem fets a aquesta mena de concentracions policials, però fins i tot ara, a tants anys de distancia, continuem admirant-nos-en una mica.

Jo baixava sol, pel carrer de Girona, i en arribar a la cantonada d'Ali-Bey vaig travessar cap a l'altra banda, amb la intenció de creuar la plaça, però un sergent de la policia armada va separar se dels dos companys amb qui parlava i volgué saber on anava. "A la Ronda", vaig dir-li. "Passi per l'altre costat", m'indicà ell. "Però si vaig aquí mateix, en aquest costat !" "Aleshores, faci la volta". I jo, com si per primer cop m'adonés de la presència de tants guàrdies : "Que potser passa alguna cosa ?" "No, no passa res. Faci la volta", va repetir, educat i correcte, però amb la fermesa que ja pots suposar. Una mica més avall, a frec d'edifici, hi havia tres inspectors de la brigada político-social que es miraven el nostre intercanvi de polideses amb un esguard alhora atent i avorrit. En el fons, tots a-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

quests papers que els obliguen a fer no poden agradar-los gaire. Em vaig desviar doncs per Ali Bey i, tot seguit, Bailen avall, però en arribar de nou a la Ronda un altre policia armat va interceptar-me el pas i m'obligà un cop més a canviar de vorera. "Per aquí no es pot passar", va dir-me. A l'altra banda em vaig ensopegar amb en Bonjoch que pujava i, després, amb en Masich que baixava, el primer amb la seva premesa i l'altre sol. Ens vam aturar un moment, indecisos, i vam continuar cap al bar que hi ha davant mateix de l'indret que ocupava el monument; era ple i en Bonjoch va explicar-nos que cada any s'hi reunia la policia, però cal dir que hi havia xicots que no en feien cara. Potser eren els clients habituals. Entre Bruc i Girona es passejaven tot de grupets de tres o quatre persones, la majoria coneguts i habituals d'aquestes cerimònies, i també hi vaig veure la Mercè Arnó amb una amiga, una noia rossa d'aparença estrangera; l'hi devia dur perquè es fes càrrec de com celebràvem la festa patriòtica i, si molt convé, potser era una periodista. Altres grups, sempre petits, contemplaven els aparadors encara il.luminats d'aquella banda de Ronda però l'animació encara era escassa i vam decidir pujar per Bruc, fer la volta per Ausiàs March i donar un cop d'ull als "jeeps" dels encontorns. N'hi havia fins i tot al passeig de Sant Joan, tan amunt com el carrer Casp, al qual ens arribàrem abans de tornar a davallar, aquest cop per Bailen, dón, Ali Bey enllà, sortírem per segona vegada gairebé enfront de la placeta. Els grups de policies no s'havien mogut d'on eren i el nombre de passejants i de badocs havia augmentat lleugerament. Els inspectors escrutaven les cares, les fotografiaven amb ulls acostumats a retenir les fisomies, cercant tal vegada aquelles que ja tenien vistes d'altres ocasions, fora o dintre la comissaria. No deien res a ningú, però. Tothom circulava disciplinadament, sense aturar-se, com no fos davant les botigues, i en Masich comentà per tercera o quarta vegada que érem quatre gats. "Abunden més ells que nosaltres. Sembla que sigui la seva festa", afegí. "Encara és d'hora", vaig opinar, esperançat, i la xicota d'en Bonjoch va dir-nos que molts nois del seu curs havien promès d'acudir. No sé què esperaven. al capdavall ja eren gairebé dos quarts de nou.

Aquest cop vam arribar-nos fins a la plaça d'Urquinaona i aleshores, en tombar cap a Ausiàs March per tal de fer la volta per allí, ens vam trobar amb en Bassas i set o vuit més que s'havien reunit prop del quiosc dels diaris. Tot seguit vam veure més grups a l'altra banda, a tocar de les parades dels autobusos, un d'ells capitanejat per en Prats; també n'hi havia a la vorera del cine Maryland.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

"Baixarem per Bailen, en manifestació", va dir-nos l'advocat, impecable, amb una flor al trau de l'americana, les sabates tan cirades que recollien tota la llum del carrer. Hi havia estudiants, uns quants nois que semblaven obrers, noies, àdhuc alguna senyora gran, i una nodrida representació dels migrats partits catalanistes. La policia patrullava per l'altra banda, però en aparença no se'ls havia acudit que les operacions s'iniciarien tan lluny de l'indret de la commemoració, a tres blocs de distància. Cap a dos quarts i mig els grupets de l'altra vorera travessaren el carrer cap a la banda de mar i tot d'una ens trobarem reunits quatre o cinc dotzenes de persones que, darrera en Bassas, l'Arnau i en Seral, ens les vam emprendre en direcció de Bailen. De moment ningú no ens cridà l'atenció, ni vam veure cap "jeep" en aquelles cruïlles, però prop de Bailen si que n'hi havia un i els policies, que eren dins, van baixar precipitadament. Aleshores el grup que formàvem ja era una mica més crescut, se'ns havien afegit potser dues dotzenes més de nois, o sigui que tot plegat semblava el seguici d'un enterrament. O ho hauria semblat sense el nostre aire resolut que, una mica, ens feia sentir com una força capaç d'arrossegar-ho tot. Va circular la veu prudent que no féssim res, que ens abstinguéssim de tot acte de provocació, però que no ens disgreguéssim. Pel costat del passeig de Sant Joan venia un altre grup, potser una trentena de persones que també avançaven organitzades i que se'ns uniren quan els grisos ja corrien cap a nosaltres amb les porres preparades. Hi va haver un moviment de reculada que fou vençut, però la manifestació s'aprimà i molts s'esmunyien a ran de cases, com si se'n desolidaritzessin, mentre d'altres, en Bassas en primer lloc, no cal dir-ho, provaven de proseguir com si els policies no hi fossin. Ja havíem tombat, davallàvem pel carrer, mig perseguits i escampant-nos per la calçada i l'altra vorera, i ara havien acudit més grisos que cridaven ordres. En vaig veure un que venia cap a mi, recte com una fletxa, com si m'hagués assenyalat entre tota aquella gent, i tot d'una em vaig trobar sol. Sense adonar-me'n havia corregut, havíem corregut tots els qui ocupàvem aquella ala de la manifestació, alguns carrer amunt, altres carrer avall, uns tercers, entre els quals em comptava, cap al fals refugi de les entrades, on hi havia veïns i transeünts sorpresos pels esdeveniments que ens miraven com si ens haguéssim tornat ximples. Ara de les cantonades havien sorgit uns quants xicots de la "brigada de la porra", d'aquests que solen actuar al marge de la policia, però sense que les forces d'ordre públic els molestin mai, cosa que un sentit o altre deu tenir, oi ?

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Se'ls ha vist en d'altres manifestacions i no és rar que maltractin persones o pertorbin actes culturals i fins i tot religiosos que no els agraden. De vegades en pesquen algun, si hi ha una denúncia concreta, però mai no hi ha proves suficients, o troben testimonis que assenyalen la seva presencia en algun altre lloc, de manera que al capdavall se'n surten amb tots els pronunciaments favorables, com se diu judicialment, o amb multes insignificants, desproporcionades al vandalisme de llur actuació. Disposen de porres i de cadenes de bicicletes, com els "gangs" de pinxes d'Amèrica i d'altres contrades, però avui s'havien armat més a consciència i alguns brandien trossos d'ampolles trencades que subjectaven pel coll. Ben usada, aquesta pot ésser una arma mortal. Alguns dels reunits potser ni van arribar a donar se'n, car aleshores la desbandada ja era completa i només un nucli més decidit provava d'obrir-se pas cap al monument, però jo vaig veure com en una cantonada dos d'ells agredien una parella, noi i noia, que s'escapolia a frec de façanes. Uns quants ens hi vam precipitar i ells se'ns giraren amb els braços alçats, promptes a colpir sense manies encara que les ferides haguessin de desfigurar un rostre fins a la mort. Cal observar que no lluny d'allí hi havia tres grisos que ho van veure perfectament tot i no van fer ni un gest per impedir la salvatjada. Ens vam haver de defensar com vam poder, jo amb una infantil puntada de peu al canell del qui tenia més aprop i una correguda abans no reaccionés. La parella agredida en primer lloc també s'escapava i, *després, el panorama canvià completament amb la irrupció d'un grup* que entrava al carrer, fugitiu d'alguna persecusió o amb ànims de refer-se. No em vaig esperar, i fent la volta per dalt, al cap de dos minuts desembocava altra vegada al carrer de Bailen i corria avall, fins que vaig aturar-me en sec en veure dos inspectors que feien detencions. En tombar vaig trobar-me amb en Prats i en Bassas i tota tres provarem d'atansar-nos a la placeta per la banda de baix, on s'havia reunit una bona quantitat de gent que passaren pels altres carrers o corregueren entre les porres de la policia en desfer-se la manifestació. Tothom semblava animat, potser més i tot que abans, com si l'acció obligada ens hagués estimulat, però ja acudien dos "jeeps" més de grisos i començaren a sentir-se les consabudes ordres de "circulin, circulin !" Ens van anar empenyent cap a ls carrers de sota, sense detenir ningú i amb més prudencia que no m'hauria cregut després del que havia passat. Tots, o molts, ens arrossegàvem per les portes, amb ganes de quedar-hos , però al mateix temps tampoc no volíem rebre ni ens abellia que ens portessin a la comisaria, de manera que,

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

a repèl, obeíem. Encara ens vam quedar a la cantonada, però, mentre els policies retrocedien per tornar a netejar llur reraguarda. Explicat així, pot donar-te la falsa impressió que a darrera hora ja érem una multitud, que havia anat acudint més i més gent, però no, sempre vam ser si fa o no fa els mateixos, reunits, disgregats, tornats a reunir, corrent pels carrers laterals, però confluint cada cop de nou en direcció de l'indret on antany hi hagué l'estàtua. A un quart de deu tot estava llest i amb en Prats, en Bassas, i algú més que no conec de nom, vam retirar-nos per Trafalgar, d'on vam sortir a la Via Laietana pel carrer d'Ortigosa. Volíem donar un cop d'ull a la Comissaria, per si véiem entrar algun dels detinguts, però ja els hi devien haver portat i, com que els paratges no eren gaire sans per nosaltres, a la fi decidírem tocar el dos.

Prop de Fontanella en Bassas se'n va anar amb els altres, i en Prats i jo ens vam quedar sols. Com que no hi havia cap taxi lliure, vam anar proseguint cap a Catalunya i ell em va dir que t'havia pogut veure a Nova York abans del teu viatge, tal com em confirmaves tu en la teva lletra, precisament rebuda el matí, on me n'anuncies una altra en la qual em parlaràs de la vostra entrevista. Però ara ja el veig una mica més clar, en Prats, tota vegada que allò que en principi havia de ser una conversa de pocs minuts, fins que passés un taxi buit, es va convertir en una xerrada de tres quarts d'hora o més que per comoditat acabàrem al Navarra. Va contar-me que vivies en un apartament prop del Village, cosa que ja em vaga de sobres de saber, i que estaves molt ben instal.lat, que es notava que et guanyes bé la vida i que la Masami, la teva amigueta japonesa (diu que vau sopar tots tres plegats) és una noia molt fina i molt bonica, d'unes faccions orientals dolces i, al seu veure, força pures. Em va semblar que, a despit d'això, li feia certa gràcia que t'entenguessis amb una noia de l'imperi del sol naixent. També afegí : "Vaig adonar-me que estan força enamorats", i això es veia que mereixia la seva entera aprovació. M'explicà igualment que ara tenies la intenció de començar un llibre sobre els exiliats, cosa que encara no m'havies dit. Es veritat que tu ets una mica reticent a parlar dels teus projectes i no t'agrada de referir-t'hi fins que ja són un fet; ell devia estirar-te la llengua. Tot això, però, no va dir-m'ho fins al final de la conversa, iniciada d'una manera molt diferent, quan després d'uns comentaris sobre la diada i l'acte al qual acabàvem d'assistir, em preguntà: "Tu, com ho veus, tot això ?" Com va aclarir tot seguit, es referia a la situació en termes generals i, per tant, potser valdrà la pena

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

que et repeteixi amb un cert detall el que em va dir. "Cada dia em preocupa més", féu, "el doble aspecte del nostre problema, alhora social i nacional. Confesso que, anys enrera, al primer hi donava una importància secundària; o potser era que no hi havia reflexionat prou. Veia allò que és o que em semblava que era més immediat per nosaltres i em preocupava únicament de fer prevaldre els drets de la nostra personalitat. Fins a cert punt, tenia la impressió que la resta s'aniria solucionant tota sola. Però no és així. Simultània amb la nostra lluita se'n desenvolupa una altra de caràcter social que no podem ignorar, en la qual hem de prendre igualment part, perquè també és la nostra". Va fer una pausa que vaig respectar-li, i aleshores prosegui : "Una societat burgesa com la que encara enfoquen tants, com la que enfocava jo mateix, ja no és viable. I, a més, és injusta. I no podem, no hem de voler construir res sobre la injustícia; prou que n'hem sofert. Construir una Catalunya fora del seu temps, anacrònica, supeditada al voler i als privilegis d'una casta dominant, seria un error. Cal evitar-lo. Aquest aspecte, tu ja el tocaves en la teva novel.la... De passada, darrerament la vaig rellegir i em pensoque la vaig entendre més bé. Llàstima que no hagis fet més coses en aquest sentit. Hi veies més que nosaltres". "L'ambient no em sostenia gaire", vaig balbucejar. Aquestes referències a la meva obra sempre m'amoinen una mica. "L'ambient", va replicar-me ell, "mai no ha sostingut els qui lluiten per una cosa nova. Un cert ambient, és clar, perquè sempre n'hi ha d'haver d'altres; res no surt del no res... De tot això", digué llavors, "en vam parlar una mica amb en Peralta. Cada dia em convenço més que és un xicot que val molt. Té opinions ben afermades i madures. Es curiós que quan tots nosaltres començàvem me'l mirés amb una punta de recel; potser em resultava massa renovador, com tu mateix. Aleshores jo estava molt lligat a una sèrie de prejudicis que m'ha costat d'anar desarrelant". "A tu", vaig dir-li quan callà, "t'ha passat una mica el contrari del que sol passar a la gent, que amb els anys es tornen conservadors. Tu... " Però ell em va interrompre : "No, no; és ara, si de cas, que sóc conservador. Vull dir sempre que les coses s'entenguin com cal. Aquell que vol conservar una forma de vida, una estructura, periclitada, acaba sempre per destruir-ho tot. Jo crec, ara, que conserva precisament l'individu que renova. Si el futur del món és socialista, i d'això ens n'anem adonant cada dia més, només ens conservarem, només continuarem essent nosaltres mateixos, si acceptem i afavorim el socialisme, o sigui si marxen d'acord amb la direcció que en aquest moment assenyala la his-tòria. La història", afegí una mica dogmàticament, "no tolera errors ni passos en fals;

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

els fa pagar sempre. Jo no sé si el socialisme és la solució de tots els mals de la humanitat, la forma última i perdurable, però sí que em sembla saber que el futur, sigui el que sigui, hi passa. Negar-ho és tancar els ulls o posar el cap sota la sorra com diu que fan els astruços. No ho creus així ?" "Sí. Però el que m'estranya una mica és que ho creguis tu. No et molestis, però estàvem tan acostumats a veure't com un aliat de la burgesia, de les forces clericals..." "Sí, ja sé. No et creguis, però, que hagi deixat de ser catòlic. Em penso que ho seré sempre; o diguem simplement cristià". "Això ja és diferent". Ell va torçar el gest. "Ho és o no ho és. Per nosaltres potser no hi ha cap més forma possible de cristianisme. Forma natural, vull dir. També en vam parlar amb en Peralta, d'això, i en el fons em sembla que hi està d'acord. Per desgràcia nostra, dels qui creiem, l'església es mostra d'una prudència massa extremada, severa i tot, i la seva doctrina social encara no ha superat l'etapa capitalista; ho he de reconèixer. Quan parla de respecte a la propietat privada, accepta una estructura injusta per molt que defensi el dret de tothom a la dignitat d'una vida material suficient, exempta de misèria. Per dir-ho amb discresió, és una doctrina tímida". "L'església sempre ha cregut que tenia el deure de constituir-se en un fre", vaig comentar jo. "Sempre m'ha semblat força sorprenent i m'admira encara que tants segles d'experiència no li hagin ensenyat que les masses segueixen els capdavanters, l'existència dels quals fa automàticament reaccionaris tots els moviments que queden darrera, ressagats". Ell va somriure : "Bé, tu de vegades ets molt absolut, però en el que dius hi ha una bona dosi de veritat. Si l'església hagués sabut mantenir el seu impuls revolucionari dels primers temps, Marx hauria estat inútil. Desgraciadament, se'l va fer necessari. Gairebé tot el que Marx va dir, ho podia haver dit l'església. De bon començament ja ho havia començat a dir. Per això era el moviment dels pobres, dels oprimits, dels desposseïts de tota mena. Quan Jesús diu que és més difícil que un ric entri al regne dels cels que no pas que un camell passi pel forat d'una agulla, condemna el seu món i un món futur que avui combaten més els marxistes que l'església". "Quina és la teva posició enfront d'ells ?", li vaig preguntar aleshores sense reserves; les seves paraules m'autoritzaven a fer-ho. "De respecte", va contestar sense pensar-s'hi. "Fonamentalment, no hi ha veritable antagonisme entre les dues posicions. No ens cal acceptar necessariament la mística marxista per ser marxistes ni la doctrina social de l'església per ser cristians. La mística marxista reserva una esperança per als nostres

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

descendents i renuncia a procurar-ne cap a l'home personal que viu ara, i ara vol dir en qualsevol moment concret. Això, en darrer terme, representa una contradicció, com la representa que la doctrina social de l'església vulgui enquibir-se en una estructura que Jesús hauria combatut, com va combatre l'estructura equivalent del seu temps. T'adverteixo", reflexionà, "que això no és tan agafat pels cabells com podria semblar-te a tu, agnòstic i escèptic per naturalesa, i alguns marxistes ho han reconegut." "Hi tens contactes,potser ?". Ell afirmà amb el cap. Aleshores ja érem asseguts al Navarra, en una taula del fons, tocant la paret, i parlàvem en veu baixa tot i que els nostres veïns immediats eren tres noies anglesses que no ens devien entendre. "Sí, hi tinc contactes, i ja fa temps. Va interessar-me d'establir-n'hi tot seguit que vaig adonar-me que estava al costat d'una causa perdedora. Però no m'hi vaig acostar perque fos perdedora, sinó després de reflexionar per què ho era. La resta anà venint a poc a poc. Abans, aquesta gent em semblaven fanàtics, i el mateix opinaven ells de nosaltres; després he vist que la voluntat de diàleg és autèntica i que no creien, sinó que raonaven segons unes línies realistes i més flexibles que no sembla de fora. Potser han canviat. També hem canviat nosaltres". "Però continua essent un fet que condemnen el nacionalisme. Com t'hi pots avenir , en aquest aspecte ?", li vaig dir. Ara,tu em faràs el favor de creure que entenc l'enfocament del problema en qüestió des del punt de vista dels marxistes, però volia saber fins on havien arribat a una entesa ell i els seus contactes. "Sí", va replicar-me, "condemnen el nacionalisme en la seva forma burgesa. Es el que déiem. També el condemno jo, avui, aquest. Però l'experiència m'ha demostrat que no són sords quan els parles de pobles oprimits i colonitzats. Al capdavall, Marx i Lenin havien assumit la seva defensa i la URSS, encara que només sigui en teoria, que no ho sé del cert, sempre s'ha preuat de respectar les comunitats nacionals. Es clar, ja sé, com tothom, el que va passar a Hongria l'any 1956. Fou vergonyós i molts comunistes, vull dir gent del partit,també opinen així. L'exemple de Xina, d'Albània, de Yugoslavia hi són per molt, en aquesta manera d'opinar. S'obre pas el convenciment que les vies del socialisme són més d'una i que han de passar per una fase nacional. Això es comprèn molt bé. A l'home se li ha de respectar allò que és seu i que alhora comparteix amb els altres perquè no és un previlegi de classe. El marxisme ha de ser un enriquiment de l'individu, de la humanitat sencera, i malament podria haver-hi enriquiment si començava per desposseir-nos d'uns béns en darrera anàlisi immaterials que contribueixen a la nostra realització".

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

No sé si et semblarà que "construeixo" massa aquesta conversa que en bona part fou un monòleg. Potser em diràs que l'inflo, però ja saps que en Prats sempre parla una mica com si fes un discurs. Té molta facilitat de paraula, està avesat, com jo, a adreçar-se a auditoris nombrosos, sap ordenar per tant el seu pensament i és afeccionat a servir-se de termes que en una conversa poden semblar afectats, però que en ell no ho són. En aquest sentit, pots estar segur que sóc fidel a la seva manera d'expressar-se. La mateixa que va tenir, probablement, amb tu i que ja havia començat a desenvolupar quan tots plegats iniciàvem la nostra vida pública. D'un altre, diria que li agrada d'escoltar-se, però referit a ell no crec que sigui veritat. Una certa solemnitat de pose i de llenguatge li és consubstancial : el gest breu, la lentitud de l'exposició, el joc sever de la fisonomia... Cal dir que les nostres veïnes de cafè semblaven fascinades. No paraven de mirar-nos i, de tant en tant, xiuxiuejaven entre elles. Ell, però, em pensaria que ni se'n va adonar. D'altra banda, les noies no han estat mai la seva debilitat, ja ho hem reconegut altres cops.

"I com reaccionen a aquesta evolució, les teves velles relacions polítiques ?" vaig tenir la curiositat de saber. Ja que havia començat a confiar-se'm, bé valia la pena que aprofités l'ocasió de fer preguntes que un altre moment potser hauria cregut indiscretes, si més no en aquesta forma tan directa. Amb en Prats sempre ha passat una cosa una mica estranya : parla molt franc, però observa unes zones de reserva a les quals no et deixa arribar fàcilment. "Malament", digué. "Ja saps que vaig deixar l'Omnium, i altres elements m'han retret allò que en dirien una mena de revisionisme. No tothom, però. No ignores que avui hi ha entre nosaltres molts burgesos socialitzants". "No ho he acabat d'entendre mai, la veritat", vaig comentar. "Sí, s'entén molt bé", em va contradir ell. "El joc doble és una cosa ben normal. Es tracta d'aprofitar el millor de dos mons. Ara gaudeixen de la seva situació privilegiada i el dia de demà, si s'escau, podran recordar els mèrits que han fet". "Però n'han fet ?", vaig insistir. "Ells es pensen que sí i els altres els ho deixen creure, però la jugada porser no els sortirà tan bé. Ara és fàcil de ser socialista, perquè només cal ser-ho de boca. N'hi ha prou amb declarar-t'hi. Si ho fossin sincerament, tots aquests que tenen fàbriques i indústries donarien un altre tracte als obrers. Jo només veig una cosa, que quan es discuteix un nou conveni col.lectiu es mostren tan estiracordetes com el qui més. Es clar, no són ells personalment, és tot el consell d'administració, tot l'aparell directiu, però això no enganya ningú. De fet, hi ha un gran desconcert. Ideològicament ningú no vol declarar-se de dreta, ja ho deus

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

haver observat, però a la pràctica la gent continuen actuant com a reaccionaris. Una cosa prou lògica en una societat com la nostra on, a la falta d'educació política, s'afegeix l'ús d'una terminologia extremista que cada dia va sent més comú a tots dos costats en pugna. Pot arribar un moment, i en certs aspectes gairebé ja hi som, en què dretes i esquerres diguin el mateix, però en un sentit diferent, és clar. Això no ajuda ningú, perquè res no pot voler significar dues coses contradictòries alhora. Faríem un bon treball si contribuïem a aclarir conceptes, i jo em proposo de fer-ho, he redactat ja alguns articles que miraré de publicar... no sé on". "Potser en castellà", vaig insinuar-li, i ell assentí : "Ja hi he pensat. Fora d'aquí, a Madrid. Potser a Cuadernos para el Dialogo, encara que puden tant a democràcia cristiana. Però no hi conec ningú. I ells saben qui sóc. En aquest món modern nostre,si no disposes d'un òrgan d'opinió, estàs perdut. Queden les conferencies, però tu i jo ja sàbem com va,això. O són veritablement públiques i, per tant, controlades, amb el delegat governatiu que no es perd ni una paraula, o són privades i hi assisteixen a tot estirar cinquanta persones a les quals en general no has d'ensenyar res. A mi se m'havia acudit una cosa que a tu també et pot interessar... Es tractaria d'organitzar una mena de xerrades als casinos dels pobles. Uns actes de caràcter totalment informal,com es diu ara. Jo ho veig així : et poses en contacte amb una persona que compti dintre la vida local i a través d'ella es fa córrer la veu que determinat vespre l'escriptor que sigui passarà unes hores al poble i que ell, el prohom local, el durà al cafè. Pot haver-hi un cert moviment de curiositat entre les forces marginals i reunir-se, doncs, un auditori potser més extens que no ens pensem. Aleshores, és clar, caldria tenir l'habilitat de saber convertir la "conversa de cafè", en un"diàleg dirigit", però jo m'hi veig perfectament amb cor.. Deixem totalment de banda la literatura, l'art i l'anècdota cultural i ens comcentrem en qüestions fonamentals, en una obra de "cultura política". En molts d'aquests indrets, viles de sis o vuit mil habitants per amunt, hi ha d'haver, hi ha persones inquietes i disconformes que potser només esperen una orientació. I convé aprofitar-les. Nosaltres, els barcelonins, tenim una gran tendencia, ben inconscient,o sia que no és qüestió de mala voluntat, a creure que només compta Barcelona, i això és fals; compta tot el país,el país sencer, i a tot arreu hi ha gent aprofitable, disposada a fer servei per poc que els donis l'oportunitat... O potser et sembla que sóc massa optimista ?" "No", vaig dir-li. "En molts auditoris de fora Barcelona he observat un in-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

terès i una avidesa que de vegades no es troben aquí. La gent es desperta d'una llarga dormida, n'estic segur, i els senyals abunden". "Què me'n dius, doncs ? Ho faries ? Vull dir, podria comptar amb tu, si aconseguia d'endegar degudament aquest projecte ? De relacions amb gent de moltes viles no me'n falten, i tu també en tens. Fins i tot seria convenient treballar en equip. Dos xerraires", i va somriure irònicament, "farien més impressió que un de sol". "Sí, es pot fer", vaig acceptar. "La idea m'agrada". "Ja m'ho pensava, que t'agradaria", va dir, i aleshores, potser injustament, se m'acudí de sopitar que, si s'havia quedat sol amb mi, si havia iniciat aquella mena de conversa, fou amb la finalitat precisa d'exposar-me les seves intencions, de demanar-me la meva col.laboració. En Prats no s'ol fer les coses a l'atzar, és un home que sempre "en porta una de cap", com se sol dir. No improvisa, no és de la classe d'individu que espontàniament et surt amb allò de "A propòsit..." Ell traça els seus plans i hi persevera obstinadament sense altres modificacions que les que imposen les circumstàncies. "Avui mateix", va dir-me tot animat, "faré una llista de tota la gent que ens pot ser útil. I tu també, fes-ho. Després compararem notes i decidirem". Ja em tens, doncs, compromès a fer campanya amb en Prats, un xicot amb el qual anys enrera m'hauria semblat difícil de col.laborar i que ara expressa uns punts de vista prou acostats als nostres. Penso que és una llàstima que tu no siguis aquí; entre tots tres formaríem un equip imbatible.

Pràcticament, aquest fou el final de la nostra conversa. Vam dir més coses, sí, però em penso que amb el que t'he contat en tindràs prou per veure el to i el caient de l'entrevista. Quan ens vam separar ja eren més de les deu, i fins llavors no se m'acudí que la Gabriela em devia esperar angoixada, com cada any el dia onze de setembre, quan acudim a commemorar un final amb ànsies de principi o, més bé, de recomençament.

Ben teu,

Daniel

Barcelona, 13 de setembre de 1967.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York.

Volgut amic : com calia esperar, l'intercanvi d'impressions que vau tenir tu i en Prats incideix en la mateixa línia de la conversa que et repetia dies passats, amb l'afegiment que tu vas preguntar-li sobre els seus possibles contactes amb la Generalitat. No, no em sorprèn la seva posició ni trobo que sigui contradictòria : ells representen l'únic govern ligítim i no n'hi haurà cap més mentre el nostre poble no es trobi en situació d'elegir-lo. No els conec, ni sé ben bé qui forma el consell, i per tant ignoro com pensen, si han evòlucionat o si s'han encastelàat, com és possible, en posicions vigents l'any trenta-nou i ara sobrepassades, però d'una manera o altra simbolitzen el hostre desig de perdurar i ens representen, encara que fos malament, que ja et dic que no ho sé. No hi pot haver, doncs, pugna d'autoritats, i no dubto pas que algunes de les forces que els combaten són més "reaccionàries". De tot àixò potser ~~xxxx~~ seria convenient parlar-ne en aquest projecte de xerrades que continua endavant, car tots dos, en Prats i jo, hem establert ja les nostres llistes de coneguts i amics i, un cop eliminades les coincidencies, hem descobert que tenim relacions en dues dotzenes de ciutats entre els sis i els cinquanta mil habitants. Algunes d'aquestes relacions són suspectes, en el sentit que es tracta de veritables "patums" locals que conreen un "catalanisme folklòric" espantadís i, socialment, no veuen més enllà del calaix de la botiga. Tindrien por de comprometre's, doncs, i no podem pas anar amb enganys i sorprendre llur bona fe. Àixò ha quedat ben clar : la persona que ens servirà d'introductor ha de conèixer les nostres intencions i ha d'estar disposada, per tant, a acceptar el blasme, si n'hi ha, dels seus conciutadans. Blasme relatiu, naturalment, perquè el fet de dur-nos a prendre cafè al casino de la seva vila no solidaritza ningú amb les nostres opinions. Però a les viles petites, sobretot, tothom va amb peus de plom, i en alguns indrets àixò pot ésser un "handicap". Ja ho veurem, s'ha d'estudiar més aquesta qüestió i caldrà fer potser uns quants viatges preliminars, dels quals s'encarregarà el mateix Prats, tota vegada que ell gaudeix de més llibertat de moviments; no està lligat, com jo, a la taula d'una editorial on, per comprensius que siguin, podria ésser mal vist un abús d'"absències". També hi ha la Gabriela, la qual em caldrà dur enganyada sobre la veritable finalitat de les "xerrades" si no vull que pateixi massa. Sempre té por que em posin a la presó i em penso que per a ella el pitjor dia de l'any és l'onze de

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

setembre. Té un pànic gairebé cerval a les detencions, als escorcolls, a les molèsties que poden seguir-se d'una manifestació o d'un acte clandestí descobert. L'espanta la possibilitat que em maltractin, el fet de quedar-se sola, la idea d' una condemna de mesos o d'anys... En això si que no ens hem avingut mai, i és inútil provar de fer-li veure que si tothom pensés com ella encara seríem on érem quinze, vint anys enrera. No ho vol admetre. "Hi ha mil maneres legals de fer les coses", diu, però no sap enumerar-me-les, i amb motiu ! De vegades, abans, me li'n burlava i li retreia la contradicció que hi havia entre els seus sentiments, les seves conviccions, i aquella abstenció que em predicava. Però es tracta d'una repugnancia diríem física, i no hi pot fer res. Si l'acorralas, admet que sí, que és inconseqüent, però això no és prou perquè rectifiqui. L'heroi, si de cas, l'han de fer els altres, els marits, els pares, els fills, els germans de les altres dones, no el seu Daniel. I el seu Daniel ha hagut de fer més d'un equilibri per evitar discusions i ha hagut d'anar renunciant a moltes coses a benefici de la pau i de l'harmonia conjugals. No tantes com ella es pensa, però més que jo no voldria. Sovint li he dit que una de les maneres de sobrepassar-se a aquests temors seria participar ella mateixa en els actes, acompanyar-m'hi, però sempre s'hi ha negat. "Si passava alguna cosa, tindria un atac de nervis, n'estic segura". Què es pot fer,doncs ? Quan em cal assistir a alguna reunió que em sembla inevitable, o prou important i prometedora perquè m'hi arrisqui, he d'acudir a excuses i expedients com una criatura massa lligada pels seus pares. En general no és difícil, això no, però sempre faig les coses amb un coró interior, amb un sentiment de culpabilitat que, per la resta, també existeix quan no les faig, car aleshores em sento covard. Deu anys enrera, en començar a entendre ns, tot això era més senzill, d'activitats subterrànies no n'hi havia tantes o no arribaven al meu coneixement, i no se m'invitava a participar-hi, cosa ben natural : no era tan conegut i la gent no es recordaven de mi. Però durant els darrers anys tot se m'ha complicat : abunden les inociatives, hi ha una inquietud i un afany de treballar que multiplica els contactes, les reunions, els projectes, els actes d'oposició.

El primer al qual vaig assistir (el primer d'alguna importancia) fou quan va tractar-se de constituir una mena de sindicat d'escriptors, artistes i intel.lectuals, un projecte que ara sembla que es vulgui resuscitar i que aleshores va fracassar. Sindicat potser no és nom que li esqueia, car de fet es projectava una associació de caràcter patriòric on hi hauria lloc per tota la nostra gent que, en un

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

sentit o altre, més a l'esquerra o més a la dreta, formessin entre l'oposició. Acte va celebrar-se a casa d'en Seral, i devíem ser una quarantena. Se'ns va dir que allò només era un primer intercanvi de punts de vista i que la "convocatòria" havia estat limitada per raons d'espai i de seguretat. O sia que no hi érem tots els qui hi havíem de ser, i en canvi n'hi havia alguns que hi sobraven; per això va fracassar la cosa. La convocatòria s'havia fet amb poca discriminació i foren invitades algunes personalitats de pes, amb l'esperança que llur adhesió podia arrossegar gent que ja es movien dintre determinades òrbites, en alguns casos una mica dubtoses. Jo vaig trobar que no tenia gaire sentit, i així es va veure aviat, quan una d'aquestes "patums" manifestà que encara no havia arribat l'hora d'organitzar un moviment com el que es pretenia, que calia esperar que la situació madurés més. Jo tenia al costat la Mercè Arnó i allí és on vam fer veritablement coneixença i iniciarem unes relacions que, durant una temporada, em feren anar de corcoll en tots els aspectes, politicament també, ja que ella estava ficada en una sèrie d'activitats en les quals em vaig veure obligat a secundar-la. Aquell vespre estava indignada i va dir ben alt que mentre tothom mostrés tant de seny no aniríem enlloc. Quan un metge ben conegut que no havia desdenyat de fregar-se amb la gent de la situació ni es féu escrúpol d'acceptar una medalla o condecoració explicà que ell no havia assistit ni pensava assistir mai a una reunió clandestina quan tot podia resoldre's legalment, ella va replicar-li que com era que, si tot resultava tan senzill com pretenia, a ningú no se li hagués acudit encara de demanar autorització per fundar sindicats i associacions. "I pel que fa a les reunions clandestines", va afegir, "aquesta ho és. No ho sabia que ho seria, quan l'han convocat ?" Van posar-se una mica violents, sobretot quan ell s'ho agafà des de dalt i va sortir amb allò de "senyoreta, vostè encara és molt jove..." Hi vaig intervenir : "Potser per això encara no ha tingut temps de lligar interessos i, per tant, veu les coses més clares. No hem vingut aquí a parlar de les nostres edats". "Però l'experiència té algun valor, no m'ho negaran", va pretendre ell. I la noia, decidida : "No ens serveix, a nosaltres". L'ambient s'havia anat animant i un altre noi que aleshores no coneixia cridà : "Una experiència de vençuts". "O de venuts", afegí una veu femenina, la de la novel.lista Carme Ribes. Ja pots adonar-te, doncs, que el temps l'aprofitarem poc; més o menys educadament, ens vam dedicar a apostrofar-nos fins a dos quarts d'una de la nit, quan tothom decidí separar-se, molt més d'hora que no s'havia previst.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Vaig sortir amb en Pallàs, en Canes i la Ribes, però jo era l'únic que tirava cap al passeig de Gràcia i els vaig deixar a la cantonada de Lauria, d'on vaig proseguir tot sol. Com que era d'hora, tenia la intenció de tornar a casa a peu i me les vaig emprendre per la Granvia sense pressa; caminar sempre m'ha agradat i feia bon oratge. Quan ja era davant el Coliseum, però, un cotxe frenà al meu costat i en girar-me vaig veure que la Mercè s'inclinava cap a la finestreta. "Puja", va dir, "que et portaré". "No sabia que tenies cotxe", vaig comentar. "Doncs ja ves. Puja". Vaig obeir-la i immediatament començàrem a parlar de la reunió d'on sortíem. Jo, aleshores, a ella la coneixia poc, més que res de veure-la per aquí i per allà, però no es pot dir que mai haguéssim tingut una veritable conversa, llevat, fins a cert punt, del dia de l'homenatge a l'editor Cabrera, ja feia un any, i em va sorprendre d'una manera força agradable de descobrir que era una noia tan vehement i ferma en les seves idees. "Quan m'han dit el nom d'algunes de les persones que hi assistirien", va comentar, sempre referint-se a la reunió, "ja m'han vingut ganes de quedar-me a casa. En Seral és massa optimista, hi ha gent amb la qual no es pot comptar. Però ell s'imagina que perquè ara fan declaracions ambigües els atraurem fàcilment. I ja ho has vist, et surten amb això de l'acció legal. Permisos !", féu despectivament. "Tu sí que m'has agradat", vaig dir-li. "Tan clara". "Tampoc no has estat malament tu", em contestà. O sigui que ens vam dedicar mútuament una sèrie de compliments. "Jo no hi crec gens", manifestà després, "en aquesta mena d'associacions que han d'aplegar tanta gent. No dic que no calgui intentar-ho, s'ha de provar tot, però no hi crec. Costa massa d'unir les voluntats. Un grup petit, compacte i ben avingut pot fer molta més feina". "Potser depèn de la mena d'acció que es vulgui portar a cap", vaig fer-li observar jo. "La garantia d'un grup petit és que les filtracions hi són difícils i, per tant, pot actuar amb més impunitat. Mentre sigui prudent, és clar." Ella va mirar-me. "Tu hi creus molt, en això de la prudència ?" "Què vols que et digui ? Sí, i no. La prudència duta als seus darrers extrems aconsella la gent de no comprometre's". Havíem arribat a la plaça d'Espanya i llavors, amb un cop d'ull al rellotge, em preguntà : "Tens tard, tu ?" Em vaig arronsar d'espatlles. "Em llevo matí", vaig dir-li. "No sé si saps que sóc un treballador. Però molts dies me'n vaig a dormir a les dues. Per què ho dies ?" "Podem fer un passeig cap a Castelldefels", em proposà. "No cal que hi arribem". Vaig imaginar-me el que no era, perquè aquell dia no cercava pas una aventura eròtica, sino una complicitat política. No m'ho va dir fins que ja tornàvem, després de girar cua en una gasolinera, a uns dotze

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

quilòmetres de Barcelona. Aleshores va explicar-me que ella, dues noies més i un noi, un estudiant de farmàcia, havien constituit un grup que es proposava de dedicar-se intensament a la propaganda subversiva. Es proposava, perquè la cosa era recent i tot just havien pogut fer dos o tres treballets, i intensament gràcies als recursos d'una de les noies, filla de casa bona i liberalment proveïda de diners pel seu pare, un home que, excepció entre les excepcions, coneixia les activitats de la noia i les aprovava. "Hem començat", va dir-me la Mercè, "per una campanya diguem-ne de propaganda. Volem redactar una sèrie de fulls una mica vibrants i fins ens proposem de tirar un butlletí mensual, una cosa com la que fan els del Consell Nacional Català, però amb més solta, vull dir sense eslogans sentimentaloides". "Imprès ?" "Si pot ser, sí. De moment, però, seria ciclostilat. Ara, el que ens falta, és un bon redactor. Per desgràcia cap de nosaltres tres no té gaire habilitat amb la ploma i jo mateixa, encara que em penso que escric força correctament, a l'hora d'explicar-me sóc pesada, poc àgil, i em surten unes redaccions que, si són una mica llargues, inviten a no llegir-les. Això ens preocupa. El menjar no sols ha de ser bo, sinó que ha d'entrar pels ulls, no et sembla ?". Vaig assentir, rient. "I havíeu pensat en mi perquè us doni un cop de mà.." Ella va moure el cap d'una banda a l'altra, sense girar-se, atenta a la cinta de la carretera que s'estenia al nostre davant, neta i amb ben poca circulació. "No, no hi havíem pensat. Hi he pensat ara, aquesta nit, després de sentir-te a la reunió. Tu podries ajudar-nos, tens un estil suggestiu i fàcil, vull dir planer. No tots els nostres escriptors poden dir el mateix, encara que literàriament alguns siguin més bons". Ho va dir sense adonar-se'n, amb tota ingenuitat, tot i que ella ordinàriament no té res d'ingènua, i no em va molestar. Hi estava totalment d'acord : n'hi havia de més bons... afortunadament per la nostra literatura. Em vaig quedar contemplant el seu perfil decidit, fins i tot una mica baronívol i que encara ho semblaria més si no fos per la línia del coll, de les espatlles i del pit, tan inconfusiblement femenina. Ella proseguia : "No et donaria gaire feina. Nosaltres ja ens encarregarem de recollir les notícies que interessa de comunicar i tu l'únic que hauràs de fer és amanir-les amb la teva salsa". Jo me li'n vaig riure, sense deixar de mirar-la. "Tu penses en alguna altra cosa. Una notícia la redacta tothom". Aleshores va fer que sí amb el cap. "Hi ha els tracs. Això és més difícil. Tu em sembla que ets un home ple d'idees". "No em coneixes prou bé per dir-ho", vaig replicar. "Dic que m'ho sembla", precisà ella. "Ja ho veu-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

rem. Ara jutjo per la teva novel.la, on n'hi havia moltes". "Es possible..." "No t'agrada el nostre projecte ?" em va preguntar. S'havia adonat d'una reticència per part meva, i la vaig tranquil.litzar. "No és això. M'agrada, i trobo molt interessant aquesta iniciativa. Però tu sola no pots decidir res. Falta saber què diran els teus companys". "Ells ? Encantats, home ! Si precisament la Roberta és una de les teves grans admiradores !" "La Roberta ?" "La dels diners, per entendre'ns. Ja la coneixeràs." Com pots veure, va donar pràcticament per descomptat el meu assentiment des del primer instant, i jo no m'hi vaig saber negar. Sempre he admirat la gent que fan coses, i més encara si són dones. De moment, però, endut per aquest mateix interès, havia passat per alt que una col.laboració sostinguda amb el grup podia posar-me en conflicte amb la Gabriela, i per això l'endemà, després de reflexionar-hi a fons bona part de la nit, a migdia vaig trucar-la. No em quedava més remei, si volia ésser un d'ells, que posar les cartes sobre la taula, si no amb tots, amb ella.

Ens vam tornar a veure aquell mateix vespre, en plegar jo de la feina. M'esperava en un cafè de prop de l'Arc de Triomf i la primera cosa que féu fou dir-me : "No et deus haver repensat pas..." "No, no m'he repensat", vaig contestar-li, "però hi ha un petit inconvenient, de seguida ho veuràs". I li vaig explicar quina era la posició de la Gabriela. "Es una mica patològic, si vols, però és així; ella mateixa pateix de ser d'aquesta manera, n'estic segur, i, és clar, em fa patir a mi, perquè m'obliga a renunciar a moltes coses. Ara, això que em vas proposar ho puc fer, però ha de ser discretament; vull dir que amb el meu domicili no hi compteu per res, ni per posar-vos en contacte amb mi ni per emmagatzemar-hi papers. Em podeu telefonar al despatx, ens podem veure allí on sigui quan convingui, però a casa res. Te'n fas carrec ?" Ella semblava pensarosa i, mentre assentia, digué : "Es curiós, l'altra noia del grup, la Maria Teresa, es troba en un cas semblant..." "¿Que es casada, també ?", em vaig estranyar. "No, és soltera. Però festeja amb un noi que no vol saber res de política. Sí, me'n faig càrrec, que dius tu, però no us acabo d'entendre, si vols que et sigui franca. Jo, amb un noi al qual no pogués dir-li-ho tot, no m'hi casaria mai. He tingut ocasió de fer-ho, però no he volgut. Potser això em costarà haver-me de quedar soltera, ja començo a ser gran, tinc vint-i-set anys...", i s'arronsà d'espatlles. "Es clar", afegí, "que enamorar-me, allò que se'n diu enamorar-me, no ho he fet mai. Si estimava algú, potser seria diferent. Ara, a sang freda, des de fora, un cas com el de la Maria Teresa sobrepas-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

sa el meu enteniment. Em pensava que era únic. I veig que no". Va sospirar i, després, en un altre to, afegí encara : "No hi ha inconvenient, ho podem fer com dius. De tota manera, de domicili fins ara només n'hem utilitzat un, el de la Roberta, I,si convingués, també podríem fer servir el meu. Això no és problema". "Una cosa et voldria demanar", li vaig dir. "Que tot això quedi entre nosaltres dos. Hi puc comptar ?" Ella va somriure. "Estic acostumada a guardar secrets. No t'amoinis". "Ja els n'has parlat, als altres, de la meva integració al grup ?", vaig preguntar-li. "Encara no; no he tingut temps. Quan els ho hagi dit, ja et telefonaré perquè els coneguis".

Ho va fer l'endemà passat. Es a dir, em va telefonar la Roberta. Vaig sentir una veu dolça i equilibrada que deia : "El senyor Bastida ? Vostè mateix ? Bé... no ens coneixem, però una amiga li ha parlat de mi. Sóc la Roberta". "Ah, hola ! Sí", vaig fer. "Demà a la tarda l'esperem a casa. Pot venir ?" "A la tarda ?" "Es dissabte",em recordà. "Ah,sí !D'acord. A quina hora ?" "Les cinc li sembla bé ?" "Perfectament. A les cinc". Fins després no em vaig adonar que no sabia l'adreça de casa seva ni el seu cognom per cercar-la al llistí telefònic, de manera que em va caldre trucar a la Mercè. De passada, vaig preguntar-li : "Com és que m'ha telefonat ella ?" Va riure : "Ja n'ho pensava, que m'ho preguntaries ! Ha estat cosa d'en Max, el de farmàcia, saps ? Quan ens vam veure va dir que com que ens reuníem a casa seva era ella qui havia de fer la invitació. Quan el coneguis ja t'adonaràs que és un noi molt tocat i posat, ple d'idees sobre qüestions d'etiqueta. No, si som una colla com n'hi ha poques !"

Ho eren, més que per allò, per l'entusiasme amb què havien decidit dedicar-se a la "causa". La Mercè ja havia tingut altres activitats, però per ells tres, la Roberta, la Maria Teresa i en Max, era la primera aventura, si deixem de banda algunes manifestacions estudiantils en les què havia participat aquest darrer. Quan vaig presentar-me a la casa, una torre amb jardí, a Sarrià, ja hi eren tots, reunits al dormitori-sala d'estar de la Roberta, una habitació ampla i confortable, dividida en dues peces, com una mena de "suite", una d'elles el dormitori pròpiament dit i l'altra una cambra amb un divan, butaques, una taula, una llibreria plena de volums desordenats... La finestra donava al jardí, d'on pujava (o baixava, perquè l'arbre era molt alt) una flaire d'eucaliptus que enamorava. Els vaig trobar simpàtics tot seguit, sobretot la Roberta, la més jove de la colla, ja que tot just tenia vint anys, mentre els altres dos fregaven els vint-i-tres. L'estudiant de farmàcia, tal com m'havien fet preveure les paraules de la Mercè, va començar per tractar-me una mica massa

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

cerimoniosament, però abans d'acabar la reunió ja em deia també de tu, com havien fet d'entrada les dues noies malgrat el "vostè" amb què la Roberta es despenjà per telèfon. En principi, la reunió era per establir contacte, per fer una mica de coneixença, però de fet als vint minuts ja ens posàvem a la feina, estimulats per l'observació que se m'acudí en dir incidentalment la Maria Teresa que els dos o tres escrits que havien publicat fins aleshores no els firmava ningú. "Cal posar-hi un nom", vaig assegurar-los. "El que sigui, però un nom; que es vegi que es tracta d'una organització. Això sempre ajuda a fer el pes, encara que després compliqui la tasca dels historiadors, que s'imaginaran que existeixen més partits que no hi ha", vaig acabar una mica humoristicament. De manera que ens vam posar a cercar un nom i a la fi adoptàrem el de "Front Revolucionari Català", ben poc original si vols, i no cal dir que totalment desproporcionat a les nostres forces, sobretot més endavant, a partir de l'any següent, quan la Maria Teresa va casar-se i en Max, que aquell curs havia acabat la carrera, decidí tot d'una quedar-se amb l'establiment que, al seu poble, traspassava un farmacèutic vell i sense fills.

Ens reuníem un cop cada setmana, sempre a casa de la Roberta, la qual era orfe de mare i, per tant, no havia de donar comptes a ningú de les seves accions. El seu pare viatjava força i, en tot cas, mai no era a casa quan nosaltres hi anàvem. No recordo haver-lo ensopegat ni una sola vegada. En general ens véiem cap a les set i restàvem plegats un parell d'hores. Ens comunicàvem les notícies que havíem recollit en el curs de la setmana, decidíem les que tenien interès i jo hi feia un comentari allí mateix, al dormitori saleta de la Roberta, la qual després les ordenava i s'encarregava de ciclostilar-les en forma de butlletí. Perquè acabàrem per publicar-lo, ja ho saps, t'enviava els números. Si te'n recordes, no en van sortir gaires, cinc en total, una mica irregularment i, el darrer, quan ja ens havíem quedat sols la Mercè, la Roberta i jo. A despit de la deserció dels altres dos, potser encara hauríem continuat si no haguessin sorgit complicacions de caràcter "sentimental". En aquell moment, quan això s'esdevingué, la Mercè i jo ja érem amants. La cosa va tenir lloc d'una manera ben natural, un vespre que en acudir al xalet de la Roberta la noia no hi era. La criada, una dona castellana de mitja edat que no entenia ni un borrall de català, potser perquè era una mica sorda, va fer-me passar dormitori mentre em deia que la seva mestressa havia hagut de sortir però que tornaria aviat, i al cap de cinc minuts introduí igualment la Mercè. Es probable que no hagués passat res sense el cop de te-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

lèfon de la Roberta per assabentar-nos que la seva absència seria més llarga que no havia previst i que potser encara tardaria mitja hora. Ens podíem esperar ? Vam dir que sí, és clar.

Era un vespre molt xafogós i la Mercè, que havia acudit tota suada, en autobús, perquè tenia el cotxe espatllat i no va trobar cap taxi, decidí que mentrestant es dutxaria a la cambra de bany anexa al dormitori i que només utilitzava la nostra amiga. Jo, més per facècia que per res, car fins aleshores la nostra relació no havia traspassat els límits d'una correcció amical, vaig dir-li : ¿Per què no ho fem tots dos ?", convençut que s'ho prendria rient, com una broma que era, però en lloc d'això va aturar-se enmig de la cambra, em mirà i, seriosa, digué : "Per què no ? Sempre em costa d'arribareme a l'esquena". Així de senzill. Vam despullar-nos, ens vam ficar sota la dutxa i ens vam fer l'amor mentre l'aigua espetegava damunt nostre. Quan la Roberta tornà, ja ens havíem vestit de nou. Des d'aquell dia ens acostumàrem a anar al mateix meublé on després duria la Gabriela. Ella va confessar-me que ja feia temps que en tenia ganes, de dormir amb mi, però que es pensava que no m'agradava prou en veure que mai no li feia cap insinuació. No m'estimava. Per a ella el sexe era purament una qüestió d'higiene i preferia més fer-ho amb un home casat per tal d'evitar-se complicacions. Aquestes eren les seves explicacions, però no vaig tardar a donar-me que no correspoien a la realitat; no tolerava competències, encara que fossin platòniques com la que li feia la Roberta. Ella sempre m'havia mostrat molta amistat, si discutíem algun punt em donava immancablement la raó, mostrava una gran preferència a seure prop meu i en tots els seus actes i paraules traspuava una mena d'admiració per mi que, no cal que ens enganyem, m'afalagava força i em feia interessar per la seva persona, sense que per la resta se m'hagués acudit mai de lligar-hi una intriga amorosa que tampoc no hauria estat fàcil, car la Roberta era verge i tenia la intenció de continuar en aquest estat fins que trobés l'home de la seva vida. Això m'ho havia dit ella mateixa. Era una noia una mica ingenua i plena de bona fe i, sovint, quan jo arribava primer que la Mercè, la qual tenia una certa tendència a retardar-se, em parlava de les seves coses amb tota franquesa, amb una confiança que palesava prou clar que em devia considerar una mena de germà gran, comprensiu i no mancat de tacte. Cap a la fi, em penso que em contava coses que no havia dit mai ni a la Mercè, com quan va explicar-me que un cop havia estat a punt de caure, aleshores que dos anys enrera, quan en tenia divuit, en el curs d'una festa al poble on estiuejava, un noi italià aconseguí

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

de fer-la beure més del compte i després va endur-se-la en un bosquet de pins que clapava el turó de la vila marinera. "Em penso que va salvar-me el vent", em digué. "Feia un oratge quiet,dolç, una mica xafogós, que s'avenia amb les seves paraules, amb la carícia dels seus dits... perquè em tocava i jo no deia res, el deixava fer... I aleshores va alçar-se el vent, una brisa sobtada que s'endinsa entre els arbres i féu remorejar les branques dels pins mentre em fuetejava la carn i s'enduia les teranyines que tenia al cap. Em vaig redreçar i, en veure la seva cara, vaig esclafir la rialla..." I en contar-m'ho reia de nou, com si encara sentís les ditades del vent. M'havia anat convertint doncs en el seu confident i la Mercè, que fins aleshores havia observat la nostra amistat creixent sense protestar i sense saber en realitat fins on arribava, començà a molestar-se que ens avinguéssim tan bé. Una tarda àdhuc em preguntà : "Hi has dormit, amb la petita ?" Jo gairebé em vaig enfadar. "L,hauries de conèixer prou per saber que no és d'aquestes". Resposta imprudent, no cal dir-ho, ja que després em va caldre donar-li tota mena d'explicacions per convencer-la que no havia tingut la intenció d'ofendre-la. "Però no és com nosaltres", vaig dir-li. "Ella, això s'ho mira amb uns altres ulls. Potser perquè és verge". "Totes les dones ho són fins que deixen de ser-ho", em va recordar. "Em posa nerviosa la seva manera de mirar-te. Quan hi ets tu, sembla que no hi hagi ningú més". Aviat va començar a parlar-li en tons agres,a trobar mal fet tot el que feia, a burlar-se de les seves ingenuitats, i ella un dia se me'n queixà : "No sé què li dec haver fet, a la Mercè; sempre es mostra tan brusca..." Jo vaig preferir ser-li franc com ella ho era sempre amb mi. "Em penso que està una mica engelosida de la nostra amistat". "Però per què ? No ho som tots, d'amics ?" No s'havia adonat de res, o no havia sabut interpretar degudament el que veia, car de vegades la Mercè es permetia alguna carícia davant seu, em tocava la cara,em despentinava i, un cop, fins va besar-me. "Som amants", vaig dir-li. Ella obrí uns ulls grossos i admirats. "Ah !" I després : "L'estimes ?" "No", vaig fer. "Per què, doncs ?..." Em vaig arronsar d'espatlles. "No ho sé. S'ha presentat així i és agradable", vaig explicar, tot de sobte una mica avergonyit d'aquella actitud que davant seu semblva més cínica que no era. "Però tu ets casat, Daniel". reflexionà. "Tampoc no l'estimes, la teva dona ?" "Sí, però no té res a veure una cosa amb l'altra. L'estimo encara que n'hi hagi d'altres. Potser l'estimo més perquè n'hi ha d'altres... Potser hi han de ser perquè pugui continuar estimant-la", vaig acabar, gairebé sorprès del que deia i de la part de veri-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

tat que contenia. "No ho entenc", mormolà ella, i jo vaig estar a punt de posar-me a riure. Com podia discutir els meus problemes conjugals i amorosos amb ella, una noia de vint anys que no tenia la més petita idea de la complexitat de les relacions, dels sentiments humans ? "La Gabriela no la canviaria per ningú", vaig dir-li, "però de vegades és bo tornar refrescat als braços de la persona que estimem. Refrescat i enriquit, carregat amb noves experiències que la fan més estimada, que ens fan estimar-la més bé,més completament, i ens sanen de les ferides que inevitablement comporta el viure diari entre un home i una dona..." Ella, que continuava mirant-me amb uns ulls molt oberts, va saltar a la conclusió : "Cal ser infidel, doncs, per estimar ?" "No, Roberta, es pot estimar perfectament sense ser això que tu en dius infidel. Depén de les persones, de les seves necessitats, de les seves exigències". "Vols dir que ella no és tan... tan... tan excitable com tu ?" "No em referia a aquestes exigencies", li vaig explicar. "Volia dir que hi ha molta gent que s'acontenten amb molt poc amor,o amb gens". No vam poder continuar perquè pel corredor ressonaven els talons de la Mercè, però ella no havia quedat totalment satisfeta i més endavant insistí en aquesta conversa. No sembla gaire convençuda de les meves afirmacions quan vaig dir-li : "Si un matrimoni, si dos que s'estimen, o un [redacted] d'ells, necessita un estímul fora d'aquest matrimoni, d'aquest amor, té dret de cercar-lo perquè en lloc de prendre,dóna", però després hi devia pensar sovint i, si més no, va quedar convençuda que era un home de recursos, capaç d'enfrontar-se amb la vida amb sinceritat, car temps a venir, de fet gairebé recentment, encara no fa un any, va venir a consultar-me un problema. Mentrestant ja havia tingut temps de casar-se i de tenir un fill, cosa que sabia perquè un vespre que sortia de les oficines de la Catalònia, on havia anat a parlar d'un assumpte de distribució, me la vaig trobar a la llibreria, fullejant les darreres novetats. Precisament aleshores estava prenyada. Era el primer cop que ens véiem des que renunciàrem al "Front Revolucionari Català", ja que ella no sovintejava el món literari, i aleshores em semblà una mica distreta, com absent, potser a causa del seu estat. També vaig pensar que, amb el matrimoni, s'havia sobreposat a aquella admiració que abans li inspirava. Però no era ben bé així, m'ho demostrà en acudir al meu consell en lloc de confiar-se, com semblava més natural, a una amiga. D'una manera o altra devia haver-se assabentat que era treballava amb en Brull, perquè em telefonà al despatx per demanar-me una entrevista, "quan et vagi bé, no corre cap pressa", afegí. Ens vam citar per dos dies després,

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

al vespre, en un bar de la Diagonal on sabia que podríem parlar tranquils. Mai no m'hauria imaginat, però, la mena de consulta que em volia fer. S'havia casat enamoradíssima, amb un noi que era enginyer industrial, i ara s'adonava que amb aquell amor trontollejava. El seu marit, que de primer també semblava molt enamorat, des que havien tingut la criatura s'anava distanciant d'ella. Sí, encara era atent i afectuós, però ja no la volia com abans, es mostrava una mica rutinari en l'acte amorós, cada cop més espaiat. I ella, tragèdia de les tragèdies, havia descobert que era una dona fogosa. No m'ho va dir amb aquestes paraules, va voler ser més púdica i digué "en tinc necessitat", sense adonar-se que al capdavall poca diferència hi havia entre totes dues expressions. Jo, ho confesso, em vaig entendrir i, impulsivament, li vaig agafar la mà. "M'alegro que t'hagis recordat de mi, Roberta. Hi ha poques persones amb les quals m'agradi tant de pensar com en tu. Creuràs que de vegades enyora aquelles converses sempre tallades que teníem tot esperant la Mercè ? Però és clar, si no te'n recordessis ara no series aquí". "Et devia semblar ben ingenua, oi ? Però encara ho sóc, Daniel, ja ho veus". "Millor. No sé per què, em fa bé pensar que hi ha persones com tu. Voldria poder ajudar-te". Ella no havia oblidat ni un mot de la nostra conversa quan s'assabentà que la Mercè i jo érem amants i ara es preguntava si no li calia "estimular el seu matrimoni". "Ja sé que no havia de ser sempre com els primers dies, els primers mesos, però no em creia que s'hi acostumaria tan aviat, a mi. Potser em repeteixo massa, potser sóc sempre massa igual, al capdavall jo no he anat amb cap altre home i només sé les coses que m'ha ensenyat ell. Per això em pregunto si un altre..." "Tu en tens ganes, d'un altre, Roberta ?", li vaig preguntar. "No". "A pesar de la teva necessitat ?" "Jo l'estimo a ell. Ho faria pel que tu vas dir aleshores, per amor". Li vaig tornar a acariciar la mà. "Ets una nena, Roberta. Ets casada, afillada i tens vint-i-sis anys, però ets una nena. No a tothom li serveixen els mateixos remeis... si allò que vaig dir-te ho era, un remei. Tu ets tan clara, tan franca, que si et deixaves abraçar per un altre ho diries al teu marit. Sí , sí !", vaig fer en veure que anava a interrompre'm. "Li ho diries. Perquè de coses potser n'aprendries, però et sentiries culpable i encara seria pitjor. Això bloquejaria els teus sentiments, acabaries per sentir-te incòmoda amb ell i ell ho notaria. Jo t'aconsellaré que facis una altra cosa. Per què no li parles amb sinceritat ?" "Li he de dir que no... que no em deixa satisfeta ?" "Sí. Parleu sense vergonya, que ell et digui que voldria fer, com, quan... Hi

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

ha matrimonis desavinguts que aconsegueixen una harmonia de propòsit el dia que es decideixen a ser francs en el pla sexual. Potser a ell li agradaria que anessis vestida de certa manera, o que adoptessis una determinada posició, i no s'atreveix a demanar-t'ho". Ella restà pensarosa. "Sí, però com ho faig, això ? No és tan fàcil.." "Bé me'n parles, a mi; no pots tenir menys franquesa amb el teu marit, Roberta !" Però ella em va contradir. "Doncs sí, no li'n tinc tanta. Potser precisament perquè l'estimo i tinc por de perdre'l. Tu... tu ets diferent, ets un amic, i encara que pensis coses lletges de mi sé que les comprendràs. Però amb ell les hi he de fer". "Però oi que veus que si tot continua com fins ara cada dia us trobareu més distanciats ? El perdràs, doncs, això és segur". Llavors se m'acudí una idea. "No sé què m'hi jugaria que amb ell no et mostres prou lliure. Tu tens una necessitat, però no la hi manifestes. Te la guardes per tu, temorega que si ell se n'adona et prengui per una calenta. Oi que és una mica això ?" Ella va envermellir lleugerament i assentí. "Una mica, sí. De vegades... de vegades tinc ganes de besar-lo per tot arreu... i que ho faci ell amb mi, però no goso". "Fes-ho, doncs. Aprofita un dia que et sembli més... més engrescat, quan no sigui capaç d'exercir una facultat crítica... S'entèn, sempre que no sigui una persona d'una pudibunderia exagerada o malaltissa". "No, això no"."Doncs estic segur que descobriràs coses interessants. Ara, anar amb un altre, no. Si tingués autoritat damunt teu, t'ho prohibiria; ja veus que et dic".

Mirada retrospectivament, aquesta conversa em sembla senzillament fabulòsa. Un home i una dona units per una amistat que voreja gairebé un sentiment amorós, probablemnt no exempt d'implicacions eròtiques prou precises, asseguts en un bar anònim i discutint la vida sexual que ella mena amb un altre home ! Oi que és admirable ? Però no ho he somniat, no s'ho inventa el novel.lista que hauria pogut ser. La conversa va tenir lloc i només de mi depenia que em contés més coses. M'hauria contat el que hagués volgut, amb pèls i senyals. I jo no ho volia saber. Saps que tan com m'afalagava em feia mal, allò que em deia ? No l'havia cobejada mai sexualment, no era, no és, el meu tipus de dona, però gairebé em molestava que fos capaç de parlar-me amb tanta fraquesa sense ser meva. I ja t'adones que l'hauria poguda tenir. Res no era més fàcil que decidir-la a buscar-se un altre "partenaire"; i probablement no m'hauria dit que no si m'hagués proposat per aquest paper. No em tenia per un home experimentat ? I, modestament, ho dec ser una mica. Vaig atinar a donar-li un bon con-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

sell i ara diu que torna a ser feliç. Perquè ens hem tornat a veure, sí, dos mesos després del nostre encontre al bar. Ara ha descobert que el seu marit és un home al qual agrada que es mostri una mica agressiva, que se li rebregui, que se li escapi, que torni i el turmenti, que sigui difícil i alhora li ho permeti tot. Ja veus...

Però ens havíem quedat amb el problema "sentimental" que provocà aquella amistat excessiva de la Roberta, la confiança que ens teníem i la seva"adoració", per emprar un dels mots pronunciats per la Mercè. En aquell instant passava pel punt àlgid del seu "enamorament" (que ella negava) i, tot i que després de les meves revelacions la Roberta es mostrés més prudent, el mal ja estava fet; a ella gairebé la molestava que m'adrecés la paraula. Quan estàvem tots tres junts, hi havia sempre una tensió que no facilitava gens ni mica el nostre treball i que degenerava en desavinences d'opinió massa pronunciades perquè fos possible de continuar parlant d'un grup unit amb una sola finalitat. Començarem a passar-nos per alt algunes reunions. Ara i adés la Mercè em telefonava dissabte al matí per dir-me que aquella tarda volia que l'acompanyés a aquest o a aquell indret. Hi havia, per exemple, una carta de protest a que calia fer signar per un centenar d'intel.lectuals, i ella s'havia compromès a aconseguir una trentena de firmes. Si jo hi anava, li facilitaria les coses. O un grup d'estudiants feia una xerrada i l'havien invitat a assistir-hi; calia estimular-los, que comprenguessin que no estaven sols, que la gent del país que comptava comprenia llurs inquietuds i es feia un honor d'encoratjar-los. La meva presència hi contribuïria. I tot de coses per l'estil. A la Roberta, l'avisava o no l'avisava; de vegades, ho feia jo. "Mira, noia, avui no podem venir". Ningú no va dir mai prou, doncs; l'assumpte morí lentament, em pensaria que sense que en aquell instant ho lamentés cap de nosaltres tres. Ells no van renyir mai, és clar; no hi havia motiu. I sé que anys més tard encara es veien alguna vegada, m'ho va dir la mateixa Roberta la tarda que em confià les seves penes, quan jo ja feia molt de temps que amb la Mercè no hi tenia altres relacions que les que sostenim amb una persona que pensa més o menys com tu i amb la qual e t veus sovint en tota mena d'actes. Ens havíem separat amicalment, quan em sortí un competidor en la persona d'un empleat d'ambaixada ros i d'espatlles quadrades que, no sé per què, havia tingut l'acudit ben lloable de voler aprendre català. No va molestar-me i, en el fons, em vaig treure un pes de sobre. La Mercè, al llit, és estupenda, sense inhibicions de cap mena, ben a l'inrevés, sempre plena d'iniciatives, però hi havia aquella contraparti-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

da del seu anar continuament amunt i avall que m'arrossegava i, ~~amb~~ adesiara, em posava en conflicte amb la Gabriela quan ella s'ensumava que no totes les meves activitats eren tan clares i lícites com volia fer-li veure. A la Mercè la coneixia, i fins i tot hi simpatitzava; m'ho va dir un dia que van tenir una llarga conversa a soles a les postres del sopar de concessió del premi Joan Santamaria. "Es intel.ligent i sembla molt decidida", va comentar. Mai no se li acudí, però, de relacionar-nos, i menys encara de pensar que ens enteníem. No et faci estrany, ho sabia poca gent, a la Mercè sempre li ha interessat de conservar una bona reputació i si a la llarga no ho ha aconseguit és perquè el nombre dels seus amants ja comença a sumar i no tothom és tan hermètic com jo, que no n'havia parlat mai a ningú fins ara (excepció feta, naturalment, de la Roberta, la qual ha estat tan discreta que a hores d'ara la Mercè encara deu creure que no en sap res). "La nostra societat", em deia de vegades, "encara és massa hipòcrita per reconèixer que una dona és tan lliure, o tan poc lliure, com un home. Diuen dels fills... Que no és prou fàcil de solucionar, això, amb tots els mitjans anticoncepcionals que hi ha i que haurien de ser posats a l'abast de tothom ?" Recorda que tot això passava abans de la celebre "píndola". "Jo vaig perdre la virginittat als dinou anys", afegia, "i mai no m'ha passat res. Però aquí interessa que les dones siguin ignorants, per tenir-les ben lligades, ben esclaves". Sempre parlava amb decisió, clarament, sense sentimentalismes, i s'hauria sorprès d'allò més si li hagués dit que en el fons ho era força, de sentimental. Ella no confessaria mai que havia estimat molt, com Jesús digué de la Magdalena, però a jutjar per la meva experiència d'ella (i tot el que t'he contat ho palesa) no en tenia prou amb el sexe i es comprometia emocionalment amb els seus amants. Ho deu fer encara, i potser més a mesura que es fa vella. Qui sap si comptat i debatut no és aquest el motiu de la seva volubilitat ? Potser té por que, si s'abandona massa, després ja no se'n sortirà. I això la desmereixeria als seus propis ulls, li furtaria aquella disponibilitat de què es vanta, l'empresonaria com un ocell tancat en una gàbia, i ella vol conservar la seva llibertat.

Fer cert, hi havies tingut res a veure, tu ?

Amb una abraçada,

Daniel

Barcelona, 23 de setembre de 1967.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York.

Estimat amic Joan : no, ella no em va dir mai res; no m'ho hauria dit encara que entre vosaltres hi hagupés hagut alguna cosa. No amagava, ben al contrari, les seves experiències anteriors, però de noms no li agradava de citar-ne, i jo no tenia cap interès a insistir : quan només s'ha compromès la carn, no hi ha motius de gelosia. Tot va ser doncs una pura conjectura meva en recordar un dels teus personatges, la Nora de "Hi arribarem a temps", en la qual em sembla veure més d'un tret del seu caràcter i fins i tot algunes idiosincràcies del seu capteniment amorós. Pensant-hi bé, es veu prou clar que gairebé no hauries tingut temps, d'ésser el seu amant; com no fos que hagueïssis menat menat dues intrigues alhora, amb ella i amb la Paqui, la dona de l'enginyer. Després ja te'n vas anar. De tota manera t'asseguro que amb la Nora la vas ben retratar, la Mercè. Potser no té res de particular; amb algú o altre han de coincidir, els personatges de ficció.

Això, la teva novel.la, em fa pensar en un projecte que tenim i del qual ja fa dies que vull parlar-te. Quan em posava a escriure't, però, era com si m'ho traguessin del cap. Es tracta del següent : d'una col.lecció de novel.la on publicaríem tots aquells llibres que al seu temps van ser més o menys fonamentals i que encara no han perdut vigència. Novel.les modernes, a partir del 1900. Precisament es titolaria "Biblioteca Bàsica de Novel.la Moderna", o un nom semblant. Hi hauria obres com "Les lauriers sont coupés" de Dujardin i "Voyage au bout de la nuit" de Céline, per exemple. I no cal dir que "A la recherche du temps perdu" i l'"Ulysses". Aquest darrer em diuen que ja el té una altra editorial, però sembla que ensopega amb dificultats de traducció i confio que el podríem comprar. Com que no es tracta de passar-nos deu anys preparant-lo, com fou el cas amb l'edició argentina, he pensat de confiar-lo a tants traductors com capítols té el llibre. Amb un altre text, això seria una equivocació, probablement ens enfrontaríem amb problemes d'estil que ens obligarien a fer tot de retocs per unificar-lo, però amb el llibre de Joyce és diferent. Tu saps més bé que jo que cada capítol té volgudament un estil diferent i que, per tant, un treball en equip podria donar un resultat esplèndid sempre que encertéssim a confiar cada fragment al traductor més idoni. Que jo sàpiga, això no ha estat fet en cap llengua, i és un experiment

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

que val la pena d'intentar. (El cas de la traducció francesa, encara que hi intervinguessin unes quantes mans , no es ben bé el mateix; Stuart Gilbert revisà i completà la traducció d'Auguste Morel, posteriotment revisada encara per Valery Larbaud i el mateix autor) En Joan Brull està entussiasmat amb la idea i creu, com jo, que podríem aconseguir la millor traducció que s'hagi fet del llibre d'en Joyce. Encara no hem establert una llista de possibles traductor, és massa d'hora, ens cal de primer assegurar-nos els drets de traducció, però jo ja en tinc dos o tres d'ullats, i un d'ells ets tu. Em cal dir te que,si es fa,tots seran novel.listes. Ens calen persones que tinguin un sentit creador de la prosa. A tu si acceptaves, et confiaria un dels fragments més perillosos, el monòleg final. Sé que podries fer-ne una meravella, no tan sols pel teu domini ara tan aprofundit de l'anglès sinó perquè sempre ha estat un dels teus capítols predilectes. Estic ben convençut que la Molly Bloom trobaria en tu un interpret ideal del seu "stream of conscience", un procediment narratiu en el qual, a més, tens la mà trencada, ja que sovint te n'has servit en les teves pròpies novel.les. Què me'n dius ? També et pregaria que em suggerissis títols. Em penso que tinc un bon coneixement de la novel.-lística moderna, però sempre és possible que se m'hagi escapat alguna obra. Es clar que tot això no corre pressa. Es un projecte que va fent camí i, si el portem terme, no publicarem més de quatre títols l'any. Jo, la veritat, hi estic il.lusionat i no estalviaré esforços per fer-ne la millor col.lecció del país quant a presentació i característiques formals. Pel que fa a les obres escollides, no hi ha dubte que ho serà. Aquí, darrerament, s'han publicat coses molt bones,però les col.leccions de les quals formen part en comprenen també una quantitat que s'hi incorpora perquè són llibres que estan de moda, s'han venut bé al seu país d'origen o han estat duts al cinema. Nosaltres tot això ho evitarem, volem que els textos siguin realment basics,mal n'hi hagi de relativament desconeguts com el que et citava de Dujardin. Vindrà a ser una història de l'evolució de la novel.la moderna vista a través de les obres que l'han provocada i sense les quals no s'hauria arribat on s'ha arribat. Falta, naturalment, que el públic respongui.

Ja veig, per tots els comentaris que hi fas, que una figura marginal de la meva "història" ha atret particularment la teva atenció, adhuc el teu interès : la Roberta. La seva ingenuitat involuntariament una mica perversa i sempre temptadora, la seva "adoració", aquesta confiança gairebé sense límits que va dur-la a explicar-me els seus pro-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

blemes conjugals... Si visquessis aquí tot això no et semblaria gens de sorprenent. Ara vius lluny, en un ambient on ets mm desconegut o poc conegut, i encara que a casa nostra et sobren admiradors i admiradores, és natural que no se't confiin per escrit. Si et tenien a l'abast de la mà, més d'una confidència "risqué" hauries rebut. Hi ha una mena de persones (i suposo que això passa a tot arreu) que, quan t'has convertit en una figura més o menys pública i t'has guanyat una fama d'accessibilitat, es pensen que ets com un pare confessor que pot orientar, aconsellar, perdonar. Perquè el cas de la Roberta no és únic. O només en la mesura que ho és cada cas particular. M'he trobat amb d'altres, alguns d'ells ben amoinosos i que fins i tot han perseguit la complicitat, per així dir-ho, de la Gabriela. Com per exemple el de la Tina (Constantina), una dona d'uns trenta-cinc anys que vaig conèixer a la redacció d'un setmanari on havia acudit a pidolar que li publiquessin un article. No havia publicat mai res, ni ho ha fet fins ara, i després va dir-me que es dedicava a la literatura (?) com a derivatiu, perquè tenia molts problemes i era terriblement dissortada.Quan me la van presentar, féu : "En Daniel Bastida ! Jo li ho he llegit tot a vostè. I la seva novel.la tres o quatre vegades. Es meravellosa ! Per què no n'escriu més ?" Em va donar conversa (m'adulà) durant vint minuts, ens vam separar molt afectuosament, ella amb una llarga i càlida estreta de mà,i ja no la vaig tornar a veure fins al cap d'una mesada, un vespre que era en una reunió, un coctail d'aquests que ara s'estilen i que es pretén que ajuden al llançament d'un llibre. La Gabriela també havia vingut, algú la hi presentà, i ella va saber fer-se prou simpàtica perquè la meva dona, en ser a casa, em digués que era molt agradable. En el futur, com veuràs, va rectificar la seva opinió. No t'ha passat mai, això de conèixer una persona amb la qual, a partir d'aquell moment, comenceu a coincidir sovint a tot arreu ? Vivíeu a la mateixa ciutat, us movíeu en el mateix ambient o en ambients convergents, però mai no us havíeu vist. I aleshores, per art i màgia d'una presentació casual (en aquest cas la redacció d'una revista on ni ella ni jo no havíem ficat els peus amb anterioritat),els vostres camins es creuen una i altra vegada, com si ho féssiu a posta. Aquest fou el cas amb la Tina. En el curs de dos mesos me la vaig ensopegar una dotzena de vegades, sol o amb la Gabriela. Fins que a la fi, un vespre que plovia, em vaig veure materialment obligat a compartir-hi un taxi. Jo sortia amb en Callol i vam convenir que el vehicle ens anés deixant als domicilis respectius, de primer a ell, després a la Tina, que viu al carrer de la Diputació, i finalment a mi. En quedar-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

nos sol al taxi, ella s'ho va fer venir bé per parlar dels nous llibres, de les coses que li havien ensenyat i, a poc a poc, anà a parar al que li interessava : ja sabia que jo era un home molt enfeinat i gairebé no gosava demanar-m'ho, però tenia tanta necessitat de consell! Volia escriure una novel.la, ja la tenia pràcticament feta, car es basava en la seva pròpia vida, però no sabia ben bé com enfocar-la i els dos capítols redactats fins aleshores la deixaven poc satisfeta. Per què no anava a casa seva a prendre café un dissabte havent dinat, o si volia al vespre ? Me'ls llegiria.

En aquell moment ja havia hagut de suportar les lectures de massa afeccionats perquè aquesta perspectiva m'il.lusionés; de fet, em fastiguejava. Vaig escapolir-me doncs tan bé i tan polidament com em fou possible d'aquella trampa ruixada amb café i em vaig fer el propòsit d'evitar novells "tête-à-tête", en un taxi o on fos, amb una dona que tot d'una em semblava amenaçadora. Però ella persistí. L'endemà passat va enviar-me el seu original amb una noteta on em demanava perdó pel seu atreviment. El vaig ficar en un calaix i no hi vaig pensar més fins al cap de quinze dies, quan va telefonar-me per preguntar-me si podria assistir a una petita reunió a casa seva, però per sort coincidia amb un sopar en el qual jo seria un dels oradors, cosa que em facilità una sortida airosa del compromís en què em posava. Va preguntar-me pels seus capítols i no em va quedar més remei que prometre-li que aviat els hi tornaria amb les observacions que em suggerissin. Vaig llegir-los, doncs. No hi havia per on agafar-los. Vaig redactar una nota plena de vaguetats d'aquestes que no volen dir res i la hi vaig enviar, per correu. Ella va replicar-me amb una carta llarga i expressiva, plena d'afalacs i d'expressions d'agraïment que feren riure la Gabriela per la seva extravagància. Després, com que encara no en tenia prou, va venir personalment a l'editorial a insinuar que li havia estat molt útil, i s'ho va combinar per fer coincidir la seva presència amb l'hora de plegar, de manera que sortírem junts. Ja al carrer, va dir-me que em volia parlar d'un altre assumpte que podia interessar-me. Em vaig veure obligat a convidar-la a fer el vermut i a escoltar-la. Tenia diners i se li havia acudit que podria esmerçar-los en la publicació d'una revista, o reculls trimestrals si no li donaven el permís, dedicada exclusivament a la creació literària. Una mena d'antologia del que s'anava fent al país, per entendre'ns. Però ella ja veia que tota sola no se'n sortiria, que li calia algú "entès i de prestigi" per dirigir-la. I, com ja deus haver endevinat, havia pensat en mi. Em vaig quedar una mica sorprès, però em costava de prendre-mela seriosament i per això, en primer lloc, vaig voler saber de quant

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

disposava. "De cinquanta mil pessetes", em va contestar. Amb una mica més, em poso a riure. "Cinquanta mil pesseres és menys que res, en el món de l'edició", li vaig dir. "No en tindries ni per un sol número". Perquè aleshores ja ens tutejàvem, naturalment. Ella, que en negocis no hi entenia gota, s'havia imaginat que, si podia fer sortir el primer, els ingressos que proporcionaria la seva venda podrien subvencionar l'edició del segon i així successivament. La vaig desenganyar. Una empresa editorial sense diners llargs estava condemnada per endavant al fracàs i més valia que oblidés aquella idea; hi perdria bous i esquelles i no guanyaria per disgustos. Sí, era totalment desenraonat. "Però jo una cosa o altra he de fer", va dir-me aleshores. No la vaig entendre. "Com vols dir ? Per què ?" "Tothom necessita una raó de viure", va contestar-me. "Una raó de viure ? Però que no tens el teu marit, i els teus fills ?" Ella mateixa, temps enrera, m'havia dit que era mare de dues nenes. "El meu marit... No vivim bé, ell i jo", va explicar-me, i tot d'una vaig tenir la certesa que la confessió que seguiria era el veritable objectiu de la seva visita. Per això vaig callar. Es a dir, vaig fer "ah !", però ella ja en va tenir prou. "No hi hem viscut mai, no estem fets per entendre'ns". Hauria pogut recordar-li de nou l'existència de les dues filles que alguna cosa o altra demostrava, però hauria estat de mala fe i vaig continuar callat. "A tu ja t'ho puc dir", féu. "Tu, potser perquè ets un escriptor, coneixes el cor humà". Textual, eh ? "No ho explicaria a tothom", afegí. I llavors va contar-m'ho en detall. Fins als trenta-dos anys li havia repugnat el coit i tot contacte físic amb un home. "I tot perquè ell, la nit de noces, em va pràcticament violar", digué. Havia errat els comptes,o potser les emocions del matrimoni imminent havien pertorbat els seus processos fisiològics, el cas és que el matí de la cerimònia va llevar-se amb el desagradable descobriment que tenia la regla. No podia pas posposar-ho, naturalment, ja era massa tard,de manera que va haver de resignar-se a confiar que en Josep Maria es mostraria comprensiu a la nit, quan se n'assabentés. Se'n va assabentar abans, quan els altres encara dihaven , perquè havia estat tota una festa, amb molts convidats, en un hotel de luxe on van reservar una habitació per canviar-se abans d'emprendre el viatge de noces. Van pujar-hi tots dos i ell volgué aprofitar-se a l'acte. Havia begut força, estava excitat i acabava d'engrescar-lo la idea que ho feia com qui diu als nassos dels altres. No va enfadar-se en descobrir que ella menstruava; en prescindí alegrament tot i les protestes de la noia que, va dir-me, s'oposava amb tota energia a començar llur vida

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

matrimonial amb un acte realitzat en aquelles condicions. "Em repugnava", m'assegurà. "Sempre m'ho havia imaginat d'una altra manera, sense presses, sense violències, amb tendresa... I no, va ser brutal, exigit. I encara perquè després, temps a venir, m'acusés que jo ho havia fet a posta, allò de casar-me quan tenia la regla. Devia haver anat amb altres i d'aquesta manera li donava més fàcilment gat per llebre, li amagava que ja no era verge... No t'ho pots imaginar", afegí. Havia sofert un traumatisme del qual ja no es recobrà. L'acte sexual se li havia fet odiós, el defugia tant com podia, i això menava a discusions inacabables, acusacions de frigidesa. "I em penso que tenia raó; aleshores era frígida. Va caldre que trobés un altre home... Durant anys he viscut convençuda que era anormal, perquè em deia que una *persona corrent s'hauria sobreposat als efectes immediats* d'aquella violació. Al capdavall altres noies han estat violades, i en condicions pitjor, i bé han dut després una vida sexual com tothom, normal. Jo, no. Potser perquè ell és impacient i malgenmut. Mai no s'ha mostrat gens de comprensiu. Al contrari, sempre m'ha insultat, sempre ha tret les conclusions indegudes de la meva conducta... Només et diré que de vegades fins i tot m'ha acusat de ser lesbiana. Et deuen agradar les dones, a tu, feia. I no és veritat, m'agraden els homes... Però aleshores no ho sabia, em pensava que en la intimitat tots serien com ell, i durant molt de temps, tot i que d'ocasions no me n'han faltat mai, li vaig ser fidel per por, per repugnància. Sovint em venien ganes de venjar-me'n, però ni això no era prou fort per fer-me cedir quan algú em sol.licitava. Fins que vaig trobar en Carles". S'havien conegut a casa d'una amiga, era cosí d'ella, un noi que havia viscut molts anys a l'estranger i estava casat amb una anglesa. S'havien tornat a veure per casualitat al Museu Marítim, una tarda que ella hi entrà per distreure's. "M'he fet molts tips de voltar sola per la ciutat, de visitar museus, exposicions i monuments, com una forastera. Anava a la deriva, em calia esbargir-me, trobar un altre interès que m'omplís la vida... ja t'ho he dit", féu. Van sortir plegats i, com que encara era d'hora, es van passejar pel port; després va acompanyar-la a casa en cotxe. "No em va fer cap insinuació, no provà de conquistar-me, com es diu; va mostrar-se precisament molt correcte i amical. Vam descobrir que teníem més d'un gust en comú, que admiràvem els mateixos escriptors, que compartíem la mateixa passió per la música "folk"... Ell és un noi molt culte, més que no pas jo, parla cinc llengües, ho ha vist tot, ho ha llegit tot, perquè s'ha fet un tip de viatjar..." Breu, que van convenir que es

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

tornarien a veure i de tant en tant, una tarda, sortien plegats, com dos bons amics. Fins que un dia ell va dir-li : "Em sento molt bé amb tu, Tina; mai no m'havia sentit tan bé amb ningú. Ets tan dolça i tan femenina..." "I la teva dona ?" va preguntar-li ella. Mai no n'havien parlat, dels respectius conjugues, i ara ell arronsà imperceptiblement les espatlles. "La meva dona..." feu, i callà una bona estona abans d'afegir : "Hauria d'haver trobat una noia com tu, Tina; una noia amb la qual fos possible de viure, de sentir-se alegre, de compenetrar-se..." "No ho sóc pas, jo,d'alegre". va replicar-li ella. "Bé, no, no ho ets. Tampoc no deus ser feliç. Però quan sóc amb tu sento un contentament íntim que només es pot expressar amb la paraula alegria. Estic segur que ho entens". "Sí, també jo sento el mateix", va mormolar ella. Aleshores el noi va alçar la mà i va tocar-li la cara, una carícia que la Tina, diu, no podia suportar; tot d'una, però, va descobrir que amb ell era diferent i es va emocionar tant que esclafí el plor. Eren al cotxe d'ell,a l'entrada d'un camí, on s'havien aturat a fumar una cigarreta,i començava a caure la nit. Li ho va contar tot, sense deixar de plorar. Ell va escoltar-la en silanci i després digué: "Som dos naufrags, Tina". Feia vuit mesos que no dormia amb la seva muller i creia que ja no hi tornaria a dormir mai més. Ella no el volia, no l'havia volgut mai. Hi havia tingut dificultats des de bon començament. Quan consumaren el matrimoni, ja feia cinc dies que eren casats. Va caldre que l'anés persuadint a poc a poc, a cop de carícies, de tendresa, de paciència. "Va contar-me unes coses..." féu la Tina aquell migdia mentre féiem el vermut. "Ella fins i tot s'havia sotmès a un tractament psicoanalitic, però sense resultat, potser perquè se'n va cansar abans de completar-lo. Es cansava de tot. Ell, és clar, vivia sexualment famolenc i,quan no podia més, acudia als serveis d'una professional. Em va fer una pena tan gran que li vaig agafar la mà i, gairebé sense saber el que em feia, li vaig dir : Vine... No, no és veritat", rectificà. "Sí que ho sabia el que em feia; però d'una manera estranya, com si ho fes una altra persona que es repetia : és ara o mai, ara o mai, ara o mai... Perquè m'havia commogut tant que estava excitada, saps ?" Sense abandonar-li la mà va menar-lo cap a l'interior del bosc, en aquella hora ja gairebé totalment fosc, i es deixaren caure sobre un tou d'herba, darrera unes bardisses. "Va ser un amor magnífic", em confià ella. "Era fort, i puixant, i jo hi vaig respondre cada vegada. Va ser com una autèntica nit de noces". A partir d'aleshores s'havien vist cada dia, s'havien estimat cada dia, no assossegaven, com si tots dos acabessin de des-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

cobrir un món. I ell més que ella. Diu que no pensavaen res més, que vivia per aquelles hores. El seu treball, una feina d'analisis econòmiques d'empreses pel que vaig comprendre, se'n començà a resentir, no es podia treure la noia de la imaginació, només veia cuixes, ventres, pits, sexes... El coit,en lloc d'apaivagar-lo, l'exacerbava, el tenia en un estat d'eretisme mental permanent que ni li permetia de dormir. De vegades, a mitja nit, s'aixecava, la telefonava i, sense preocuparse poc ni gaire de la seva dona, li donava una cita, l'obligava a vestir-se, a sortir de casa, a acudir a un meublé. En aquell temps el seu marit era a Bilbao, on instal.lava una indústria, però ella no volia acollir-lo al pis, tenia por dels veïns i de la reacció d'en Josep Maria si se n'assabentava. "No podia durar", em va dir. "Ell mateix ho va veure i em digué que si continuàvem d'aquella manera es tornaria boig. Però no tenia prou força de voluntat per deixar-ho, per renunciar-hi;; ho havia de fer jo, me li havia de negar..I ho vaig fer. Jo l'estimo, Bastida, l'estimo de veritat, i no vull que per culpa meva li passi res. Ara ja fa sis mesos que no ens veiem. Però així no hi puc viure. He provat d'anar amb altres homes,però no és el mateix."

Què podia dir-li ? Eren quarts de tres i continuava parlant, hauria estat capaç de parlar fins l'endemà, fins la setmana següent. Es deixava arrossegar per l'impuls de les seves pròpies paraules i començava a afegir detalls, a reportar converses i fets sobreentesos un moment abans, em mirava amb uns ulls febrosos... A la fi vaig tocar-la pel braç. "Es tard, Tina". No podia imaginar-me-la bé com a dipositària d'aquella passió que havia evocat, ni el caràcter ni el tipus no hi responien, era una dona vulgar, corrent, una mica massa plena i amb els braços prims, gairebé sense pit, lleugerament garrella. No ho acabava d'entendre. "Es tard, Tina", vaig dir doncs, i ella semblà adonar-se per primer cop que ja era l'hora de dinar, que a casa seva devien esperar-la... Abans d'acomiadar-nos, una mica precipitadament, encara va tenir temps de preguntar-me : "Tu que m'aconsellis que faci ? Hi he de tornar ? Et sembla que hi he de tornar ?" "Em poses en un compromís, Tina", vaig dir ben sincerament. "M'has d'ajudar", féu aleshores, quan érem a la porta; "m'has d'ajudar..." Passava un taxi i vaig fer-la aturar, però no vaig cometre l'error de ficar-m'hi amb ella. "Ja parlarem", vaig dir imprudentment. Ella, ja dins, encara va afegir : "No visc, no assossego..." I quan el taxi engegà va adreçar-me un somriure pàl.lid, com si s'anés a morir.

L'endemà telefonava a casa. No sé exactament què li devia dir, a la Gabriela, i ella mateixa no n'estava ben segura. Per sort, el dia

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

abans li havia parlat de la nostra entrevista; si no, potser s'hauria malfiat. "Pel que he entès, et vol tornar a veure", em digué. "Només ens faltava aquesta !" Al.ludia un fet curiós que tenia lloc en aquells moments i que ja feia tres o quatre mesos que durava. Un vespre que jo no era a casa, va telefonar una dona per preguntar-li per mi; volia saber si li signaria un llibre que havia comprat per obsequiar una amiga i van convenir que passaria l'endemà a migdia. Però no va presentar-se. En canvi, telefonà de nou a mitja tarda, digué que li havia estat impossible de venir i que no sabia quan podria fer-ho. Començà a donar tot d'explicacions, com si calgués,i de fil en agulla li anà explicant una història complicada on intervenien el seu marit, una cunyada i una amiga d'ella, a més d'un altre matrimoni que mai no vam saber si eren parents o no. Entremig hi havia una qüestió d'interessos i un "ell" que podia ésser un amant de la cunyada, de l'amiga,d'ella mateixa o de la dona del matrimoni amic o parent. La Gabriela se'n va sortir amb tot de "sí", "ja ho veu", "quines coses", "sembla mentida", etc, i a la nit em va dir que devia ser una guilàada. La setmana seguent repetí la telefonada i des d'aleshores no havia deixat de trucar cada quinze o vint dies. "Però per què ?" volia saber jo. "M'explica coses,es veu que la consola". Ja li ho havia dit; un dia li assegurà que era molt comprensiva i que la seva "amistat" li feia un gran bé. "Vostè no sap en quines tribulacions em veig. Ell..." i tornava a engegar el disc. "Sempre em conta el matèix", deia la Gabriela. "Però ara ja ho deus començar a entendre, oi ?" "No del tot. Passa d'una cosa a l'altra no m'atreveixo a demanar-li aclariments, perquè no acabaríem mai". De vegades la tenia una hora a l'aparell. "L'únic que sé del cert, ara, és que hi ha o hi ha hagut un doble embolic, entre la cunyada i el marit de la parenta, o amiga, i entre aquesta i l'ell misteriós". "I ella i el seu marit que hi pihten, en tot això ?", m'estranyava jo. "Paciència", reia ella; "potser acabaré per aclarir-ho". Però cada cop s'enfosquia més, anaven sortint altres coses, disputes de rellogats (no s'entenia si ho eren ells o en tenien a casa seva),la mort de la mare (de qui ?), una casa que tenien en algun lloc, fora de Barcelona,etc,etc. No era estrany, doncs, que ara exclamés : "Només faltava aquesta !" I encara no ho sabia prou bé, car després de dues temptatives marcades per veure'm i d'una altra telefonada en la meva absencia, un dia la noia va presentar-se al pis. Quan vaig arribar-hi eren totes dues assegudes al despatx i ella ja li ho havia contat tot, o gairebé tot, car vaig sorprendre-les en ple episodi del bosc. Hauries hagut de veure la

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

cara que feia la Gabriela ! Després em va dir : "I no se'n dona vergonya, de contar tot això a un home ?" Però no, no se'n domava. Adhuc em va fer llegir unes cartes que ell li havia escrit i que no deixaven cap mena de dubte sobre les coses que havien fet tots dos. Unes cartes d'adolescent malaltís que ella conservava com un tresor. Feia preguntes com aquesta : "Jo em dic si no val més cremar fins al final i deixar la meva joventut delirant dintre teu, oh immensa !" La Tina trobava que tenia ànima de poeta. També les seves consideracions eren saboroses : "Em va descobrir el meu cos. I tu ja saps que és, per una dona, un descobrimant com aquest..." Perque això sí, jo ho sabia tot, em feia càrrec de tot, era un individu superior que comprenia les dones, els homes, els infants; la meva poesia, segons ella, ho demostrava. Feia elogis extravagants del nostre matrimoni : mai no havia vist una parella tan feliç i ens envejava; estava segura que ens aveníem en tot, al llit i fora del llit. Quan les seves penes la deixaven reposar un moment, s'interessava per la nostra intimitat, però aquestes preguntes només les feia a la Gabriela, a soles. Perquè durant un parell de mesos va venir sovint a casa, tot i que en aquell moment ja li havia donat, li haviem donat tots dos, junts i separats, tots els consells possibles. La Gabriela fins i tot havia accedit a conèixer en Carles. Es a dir, a veure'l. Ella ho volgué i van passar-se prop d'una hora, en un taxi, esperant que sortís de l'empresa on treballava. Diu que és alt, descarnat i amb la cara xuclada. "M'ha fet molt mala impressió, sembla tuberculós", va dir-me la Gabriela a la nit. La Tina havia plorat i se li abraçà mentre el xicot, ignorant de la seva presència, passava a dos metres del vehicle. Nosaltres preteníem que es reconciliés amb el seu marit; potser ara que els sentits se li havien despertat trobaria més satisfactori dormir amb ell... Però no, ja ho havia fet; en Josep Maria de tant en tant encara tenia exigències i ella s'hi sotmetia. I res, no podia reaccionar. En el fons només volia que li diguéssim l'única cosa que no volíem dir-li : torna amb en Carles i mata'l. I potser ho ha fet, car ara fa temps que no en sabem res. Devia cansar-se d'esperar en va i, un bon dia, va desaparèixer gairebé tan sobtadament com s'havia presentat, sense reclamar els dos darrers capítols de la seva novel.la, que encara tinc en un calaix de taula. Perquè entre confidència i confidència continuava escrivint, impermeable a les crítiques despietades que ja li feia darrerament i que, com vaig adonar-me, encara augmentaven el prestigi que tenia als seus ulls. La Gabriela opinava que era ximple, però a la fi havia acabat per acallar un recels no declarats i alhora prou

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

apatents : el temor que ella "tenava per mi". Però em pensaria que ni se li acudí, tot i que ara i adés encara es permetia alguna aventureta per tal de veure si podia oblidar en Carles. Es a dir, només se'n va permetre una, que jo sàpiga, durant aquells mesos que ens vam relacionar tant; si n'hagués tingut d'altres, també les hauria confessades Cal afegir, també, que se'n penedia. Encara em sembla veure l'expressió de la cara de la Gabriela quan ensdigué : "Sóc una desgraciada, perquè m'ha agradat !" Jo vaig fer-li observar que d'això es tractava, que l'única probabilitat que tenia d'oblidar el seu amant era que també li agradés amb els altres. No era això el que cercava ? Ella mateixa m'ho havia dit el dia de la nostra primera entrevista. I aleshores, no sé si una mica contradictoriament, afegí que "s'havia imaginat que era ell", tot i que per altra banda no hi havia comparació : en Carles tenia una potencia viril admirable. La Gabriela, revoltada, abandonà el despatx. Després em va dir : "Saps què li passa, a la teva amiga ? Que és una nimfomaníaca. Tinc ganes de treure-me-la desobre; no sap parlar de res més". Però la compadia i ara més d'un cop em pregunta : ¿Què se'n deu haver fet, de la Tina ? Pobra noia..." En el fons li té una certa simpatia i, en algun lloc molt recòndit della mateixa, àdhuc devia afalagar-la, a despit del seu amoinament, que em consultés les seves desaventures. Es una prova del meu prestigi, com totes les altres visites que es deixen caure pel pis i que ella acull somrient. De vegades vénen per no res, a canviar impressions, a discutir la situació, que sé jo ! S'han presentat individus que ni m'han dit el seu nom, que encara ara no sé qui són i que han començat a discursejar de literatura, sobre Catalunya, de política... "Vostè què opina ? Creu que fem progressos ?" N'hi ha que es queden mitja hora, d'altres que s'instal.len per tota la nit i ensobliguen a sopar a les dotze. Han assistit a una conferència meva, han llegit una entrevista, o un llibre... Miren atentament a l'entorn, com desitjosos de veure com vius, si tens gaires llibres, si ets una persona de gust, si et guanyes bé la vida, i ja no tornen més. O sí. N'hi ha que tornen al cap de mesos, d'un any, o tres o quatre vegades seguides , sempre sense demanar-te res, llevat d'una mica de temps, unes opinions, la confirmació d'esperances o de temors que els inspira la situació. De lluny en lluny n'hi ha un que ha escrit un llibre i te'l porta, però aquests més aviat solen acudir a l'editorial i es mostren més tímids encara que després s'impacientin una mica en veure que al cap de quinze dies o tres setmanes l'original continua sense llegir. Molts es captenen com si no en tinguéssim cap més, com si haguéssim muntat l'empresa amb l'única finalitat de llegir-los a ells. Exagero, és clar. Però

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

n'hi ha que t'ho fan pensar. De fet, no els blasmo. Per a ells, allò és el més important del món. Temps a venir s'avindran a reconèixer que era un rave (si ho és) i se n'avergonyiran, però ara, acabat de sortir de la seva ploma, del seu esforç, del seu dolor, per força ha d'ésser una obra mestressa, un estudi definitiu . No ho pensàvem nosaltres, també, anys enrera, quan acudíem amb el primer original sota el braç al despatx d'un editor ple de feina, potser amoinat per qüestions econòmiques i certament exasperat per assumptes de permisos i censures ? Per això, davant l'autor novell sovint em dic : Sóc jo, jo que recomenço l'aventura. I aleshores voldria que el text que em presenta fos veritablement un prodigi, la meravella que ell s'imagina. Per desgràcia, es pot dir que mai no ho és...

Una encaixada del teu amic

Daniel

Barcelòna, 2 d'octubre, 1967

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York.

Volgut amic Peralta : començo aquesta carta encara impressionat per la mort del "Che" Guevara a Quebrada del Yuro. Com a tantes altres persones,em costa de creure-ho... Darrerament, la meva "història" ens ha fet negligir de referir-nos a esdeveniments tan importants com les violències racials d'Alabama, Newark, Harlem, la guerra dels sis dies entre àrabs i jueus, les carnisseries del Vietnam i les eleccions (quina farsa) al Vietnam del sud, la mort de gent tan importants com Luthuli i l'Ilya Ehremburg, el segrestament de Tshombe i la sortida de De Gaulle a Montreal, on animà uns moviments separatistes que de cap de les maneres no toleraria (no tolera) a casa seva, una mostra més, doncs, del doble joc que afecionen els polítics i que cada dia em fa més repugnància. Vivim en un món progressivament més incòmode i més hipòcrita, dominat per la mala fe. Potser per això m'ha impressionat tant la mort del "Che", un dels pocs homes purs que encara quedaven. He dit que em costava de creure-hi, però ben mirat no és ben lògic que l'hagin matat ? Els governants ja no poden tolerar l'esperança, i ell n'era una. No saben, però, que continuarà essent-ho, perquè si han liquidat l'home de carn i ossos, no podran res contra el símbol. Hi ha tota una joventut que seguirà fidel al seu fantasma; el "Che" encarnava llur afany de llibertat i de justícia, com anys enrera la Marylin havia encarnat un somni sexual. El mite no és tan fàcil de destruir com el cos feble que cedeix a l'acer o al verí... Però em pregunto què ha passat, com han pogut localitzar-lo precisament ara, uns quants mesos després de la detenció de Debray. El van fer cantar? Debray ha escrit un llibre formidable (he llegit l'edició cubana) i em dol aquest mal pensament que, d'altra banda, es fan, o es faran, molts. Recordo que el darrer número de la revista "Newsweek" (el darrer que he llegit, s'entèn) parlava de la Conferencia d'Estats Americans celebrada a Nova York i reportava unes paraules del delegat de Bolívia, segons el qual el "Che" dirigia el moviment de "guerrilles" al seu país. Com ho sabia ? Fins aleshores feien veure que ja era mort, que potser l'havia fet assassinar el mateix Fidel Castro... Com es que tot d'una reconeixien que era viu, i precisament a Bolívia ? Encara que no vulgui, no puc estar-me de relacionar-ho amb la detenció de Debray. Què opines, tu ? De segur que tens més elements de judici. No podem fiar-nos de la premsa d'aquí, i potser ni tan sols de les publicacions estrangeres que entren. Al capdavall, si no responen al mateix matís, totes venen a tenir el mateix to. Sigui com sigui, i sempre que no es

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

tracti d'un gran "bluf" en el qual em costa de creure, ara si que el "Che" és mort. El revolucionari que no en tenia prou amb propugnar una abolició de les classes socials i anava més enllà de les planificacions econòmiques perquè hi veia més clar que tants altres partidaris de la revolució permanent que no saben que cal emprendre una reforma total de l'home. No m'estranya que la joventut estigui consternada. Potser només ella el podia entendre... A la gent més gran, ni que siguin d'idees polítiques i socials avançades, els revolucionaris que s'escapen d'una ortodoxia coneguda els fan poca gràcia. Més se'ls estimen morts, com m'acaba de dir en Santana per telèfon.

Te'n recordes, d'ell ? Estic segur que te n'havia parlat. Es aquell director que anys enrera volia portar al cinema un dels meus contes, de primer sol i després "combinat" amb una altra història. Va demanar-me de fer el guió, però jo vaig negar-m'hi amb molt d'encert, car a la fi la pel.licula no s'ha fet mai; vull creure que no va ser per culpa meva, de guionistes n'hi ha prou. O potser no, car ara ha reaparegut per demanar-me'n un altre. Fa quatre dies. "Aquesta vegada no us hi negareu", va dir-me; "és en català". Creu que ha arribat el moment de fer un cine nostre i ja venia amb una història preparada;de fet, amb un guió enllestit. A part que era en castellà, però, no acabava d'agradar-li, si bé la matèria bàsica, com diu ell, era acceptable. "Sempre he tingut ganes que col.laboréssim, vós i jo", va explicar-me, "i em penso que ara tenim l'opprtunitat de fer-ho". Però volia que l'escrivís en deu dies ! Imagina't, una història que no és teva, amb la qual de primer t'has de compenetrar una mica, i et donen deu dies per enllestir-la ! Gairebé el vaig tractar de ximple. Però ell no es va immutar. Sabia que era capaç de fer-ho, que si convenia trauria forces de flaquesa. Havia de començar a rodar al cap de dues setmanes a tot estirar, ja tenia productor i fins i tot algun actor. La cosa ja havia sofert altres ajornaments i ara, si no complia, el projecte se n'anava en orris. Una d'aquestes històries complicades de la gent de cine, on intervenen tantes persones que sembla mentida que arribi mai res a fi de bé. Ens vam estar cinc hores parlant i discutint, des de les deu deu vespre, quan entrà a casa, fins a les tres de la matinada. Va llegir-me el guió, que ell mateix acabà per qualificar d'"imfame", acceptà gairebé totes les objeccions que hi vaig fer, que foren moltes, i àdhuc les accepta amb entusiasme, perquè això volia, una persona capaç de trobar-hi els punts febles i d'esmenar-los. No s'havia equivocat, jo tenia un sentit crític que m'"obligaria" a aconseguir la història que desitjava,versemblant, humana,

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

real... Parlant parlant , va resultar que ja hi havien intervingut cinc guionistes. A jutjar pel producte que tenia davant, cadascun d'ells devia haver empitjorat l'obra dels altres. No comprenia tanta obstinació. "I per què no en cerqueu una altra ?", li vaig preguntar. "D'històries bones n'hi ha moltes". Però no, calia que fos aquella, el productor ja l'havia aprovada i ara, si li sortia amb un altre assumpte, no hi voldria saber res; hi havia un contracte que el lligava. "He de fer-ho, Bastida", va dir-me. "Quedi com quedi, he de fer-ho. Però, és clar, m'interessa que quedi be, que sigui bona. Vós ho podeu fer. Proveu-ho..." "En deu dies ni parlar-ne", tornava jo per enéssima vegada. I ell : "Només són cent pàgines, ni això, noranta-cinc, noranta vuit... Deu pàgines cada dia. I podreu aprofitar moltes coses, hi ha indrets on només hauríeu de tocar el diàleg..." "No pot ser, Santana; en deu dies no ho pot fer ningú. I s'hauria de tocar tot, conservar unicament la idea base, ja que us hi obliga el contracte amb el productor i la seva aprovació . La línia argumental no és acceptable ..." La Gabriela ens va dur cafè tres vegades, però a la fi, a dos quarts de dues, cansada, se n'anà a dormir. Vam beure whisky, ens vam fumar un paquet de cigarretes i vam tancar la finestra per no despertar els veïns. Es va posar una atmosfera impossible que l'endemà encara no s'havia dissipat del tot. Suàvem. Ell acudia a arguments que podien impressionar-me : "Això pot ser la naixença del cinema català, Bastida. No podem tenir en compte d'altres temptatives com "El Judes", "La ferida lluminosa" o "Maria Rosa", que foren doblades. Aquesta serà rodada directament en català,per gent catalana, amb capital català i tot... No us diu res, tot això ?" "Precisament motiu de més per fer-ho bé. No podeu rodar una història que fa riure. Cal que sigui una cosa digna, amb cara i ulls". I ell :"Per això he vingut a trobar-vos". "Amb deu dies de temps !", vaig recordar-li. "He vingut de seguida que hi ha hagut la possibilitat de fer-ho en català". Car el projecte primitiu era de fer-la en castellà, no els havia passat pel cap que podrien aconseguir el permís per fer-la en la nostra llengua. "I ara ja el teniu ?", se m'acudí de preguntar-li. No, no el tenien. De primer calia presentar l'obra i establir que procedia d'un text original català; però el tindrien,els organismes competents es mostraven molt ben disposats, hi havia pràcticament la promesa en ferm de donar-lo... sempre pendent de l'aprovació de la història, és clar. I ara tot fallaria per culpa meva. "No pot fer un altre, algú que treballi més de pressa", vaig dir-li. "Jo ja fa anys que no escric novel.les, potser estic una mica rovellat..." Vaig començar a donar-li noms de narradors en actiu, però ell sacsejava

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

el cap, de primer em pensava que perquè no li agradaven o no hi tenia confiança, però després va dir alguna cosa que em féu ensumar que jo no era el primer escriptor català amb qui parlava. També els altres s'hi devien haver negat, potser per falta de temps, potser per falta de pràctica. O potser havien acceptat i els guions tampoc no satisferen en Santana. Podia ésser qualsevol cosa. La qüestió era que el tenia allí, masegant-se la cara, turmentant els pocs cabells que ja li queden, lamentant-se : "Si vós em falleu..." Parlà de diners, m'oferia cinquanta mil pessetes, o sigui un promig de cinc-centes per pàgina. Mai ningú no m'ha pagat res tan bé, tan generosament, però encara no era la darrera paraula, ell ja es feia càrrec que si acceptava hauria de deixar de banda altres feines; acabà per dir-me : "Pels diners no renyirem... Què voleu, setanta, setanta-cinc mil pessetes?" "Però si no és això, Santana, és el poc temps que em doneu. Encara que fos un treballador molt ràpid, la sola idea que tinc l'obligació d'escriure deu folis diaris em privaria de fer-ho. I la història...", tornava. Acabats tots els recursos que se li acudien, àdhuc mig insinuà que tenia una certa obligació envers ell. "Sempre m'he portat bé amb vós", va dir. "Gairebé m'ho deveu..." Es clar, tu no pots saber a què es referia, però el fet és que durant molts anys en Santana ha estat l'única persona que no ha ignorat el meu amistançament amb la Gabriela. Quan tothom ens prenia per casats, ell sabia que no ho érem . Es fàcil d'explicar. Havíem pensat en tothom, ho havíem previst tot, però amb ell no hi comptàvem. Era un individu amb el qual ni se m'havia acudit que podia tornar a tenir tractes. La idea de dur el meu conte al cine havia fallat, em creia que definitivament. Però aleshores li passà pel cap de barrejar la meva història amb la història d'un altre noi i, un dia, quan la Gabriela i jo ja ens havíem traslladat a Hostafrancs, va telefonar al carrer de Muntaner, on es pensava que continuàvem. El telèfon ens havia seguit a la novella adreça, però poc després ens canviaren el número i el nostre anà a parar a una casa de pneumàtics on, com és natural, no coneixien cap Sastida. Va trucar a la porteria, doncs, i allí van ser prou bocamolls per explicar-li amb una mica de detall que érem fora, que no havíem deixat adreça, i amb motiu, car ella i jo havíem foragitat el marit i ara féiem vida marital. Com la Gabriela havia temut, tothom havia anat lligant caps. Ell va procurar-se l'adreça de Creu Coberta a través d'una editorial i un vespre va presentar-se a casa. No amagà que ho sabia tot, al contrari, manifestà un cert interès a posar-me al corrent quan em digué : "No hi teniu bons amics, al carrer de Muntaner". Després afegí : "Per mi no us amoineu, sóc un home discret; de la vi-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

da dels altres no n'he de fer res". I sí, mai no ha arribat a les meves orelles que escampés la notícia, tot i que era temptador de fer-ho. D'altres no s'en n'haurien estat. I ara, al cap de tants anys, imprevistament, em passava la factura . Perquè aquest és el sentit que tenia aquell "gairebé m'ho deveu..." Però jo me li'n vaig riure. "No sigueu criatura, Santaba. Cal alguna cosa més per treure un text amb cara i ulls en deu dies". "No hi ha manera de convencer-vos, doncs ? Quant de temps us sembla que necessitaríeu ?" "Si acceptava", vaig dir-li, "voldria un mes de coll. Un mes i el dret de canviar aquesta història de dalt a baix". Ell s'hi agafà : "D'això ja us he dit que sí. N'hi ha prou amb conservar la idea de l'adolescent enamorat d'una dona madura que no l'accepta però en canvi vol atreure'l quan ell, al cap d'uns anys, s'enamora de la seva filla. Dintre els límits d'aquesta situació, podeu fer i desfer al vostre grat". "Però el temps continua essent de deu dies", vaig recordar-li. "Sí". "Doncs no. Ho sento molt, Santaba, però no puc"."Es la vostra darrera paraula ?" "Sí". Va quedar-se callat, va encendre la cigarreta que ja devia fer dotze o tretze i aleshores digué : "Fem un tracte, doncs. Us dono cinc dies perquè em feu una sintesi argumental en...diguem en unes quinze pàgines. Com si escrivíssiu un conte. Això sí que ho podeu fer, oi ?". No gaire entusiasmat, vaig convenir : "Potser sí". "I jo us pagaré deu mil pessetes pel treball, tant si m'agrada com si no m'agrada. Si no m'agrada, no en parlarem més. Si m'agrada, com estic segur, disposareu de deu dies, fins al mateix moment de començar el rodatge, per lliurar-me la meitat del guió definitiu i de deu dies més per completar-lo. En conjunt, doncs, tindreu vint-i-cinc dies de coll, gairebé tants com me m'heu demanat". "Vint dies", vaig contradir-lo. "Els dinc primers seran per la sinopsi". "No hi fa res, us prepara el terreny. Quan us poseu a fer el guió, ja sabreu on aneu". A mi se'm va acudir : "I l'autorització ?" "Per això vull també la sinopsi. La presentarem en lloc del guió. Després caldrà sotmetre'ls-el, és clar, però em penso que puc aconseguir un permís condicional. Si sé que d'aquí a quinze dies puc disposar de la meitat del guió definitiu, d'una manera o altra me les arranjaré per fer-me amb el càstró de rodatge i començar immediatament. Si convé, després podem anar més a poc a poc, però he de comenpar a rodar a la data fixada. Què me'n dieu ?" Eren tres quarts de tres tocats, estava rendit, el coll em feia mal de parlar i de fumar... Vaig acceptar. I ara gairebé n'estic content. Ahir al vespre vaig acabar l'esbòs argumental, catorze pàgines escrites en tres dies. Aquest matí les hi he fet portar; precisament el noi era camí de casa seva quan la seva impaciència l'ha obligat a te-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

lefonar-me per saber si la cosa avançava satisfactòriament (és quan de passada hem fet uns comentaris sobre la mort del "Che"). Suposo que abans de la nit sabré si li han agradat o no. Si les aprova, se'n resentirà el meu llibre de versos, en el qual no he deixat de treballar des de l'estiu, per dissort em cal dir que sense gaire èxit. De primer n'estava satisfet, ja t'ho vaig escriure, però ara cada cop estic menys segur que sigui "bo", que es tracti d'autèntica poesia. Versos sí, però poesia... Em cal confessar que no sóc un gran poeta, que mai no ho seré, i que ni ella ni jo no hi vam veure clar. La Gabriela no ho vol reconèixer, sempre troba excuses per explicar que se'm tingui, com se'm té benvolentment, per un poeta menor. Però s'enganya a consciència, vol sostenir-me la moral. Probablement ara ja no l'enquimera tant la idea que puc haver-me quedat pel camí de la "grandesa", aquella justificació històrica de què et parlava ja no és necessària, estem casats, el nostre amistançament és una història vella que no interessa ningú. Afalaga més la seva vanitat, perquè em té, i terriblement (encara que ho amagui), que un director de cinema em vingui a buscar amb aquestes urgències per fer una pel.lícula. Immediatament va trobar bé que hagués acceptat. En pujar d'obrir la porta del carrer a en Santana, encara estava desperta. Havia dormit, però s'havia tornat a desvetllar. "Es meravellós", va dir. Estic segur que tenia ganes que li fes l'amor. Sempre li ho endevino per l'expressió dels ulls, pel to de la veu. Però jo estava esgotat i me li vaig girar d'esquena.

No t'estranyis si ara les meves cartes no sovintegen tant; serà senyal que en Santana ha aprovat la meva història. M'haurè de passar totes les hores lliures de cap a la màquina.

Ben cordialment

Daniel

Barcelona, 11 d'octubre de 1967.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York

Benvolgut amic : abans d'ahir vaig rebre el teu darrer llibre i ja l'he llegit. Feia tant de temps que no ens hi havíem referit, des d'abans de l'estiu, que ja gairebé me n'havia oblidat. I aleshores encara em parlaves d'unes dificultats de censura que semblava que ajornarien la publicació. Per sort, no ha estat així i ara ja és a l'aparador de totes les llibreries, o de gairebé totes, perquè encara n'hi ha algunes on aparentment els sap greu d'exposar massa material català. Com acabo de dir-te, l'he llegit ja, en dues sessions, i m'explico perfectament que els nostres "mentors" de terra endins t'hi posessin pegues : aquest encarament de les generacions en funció, diguem-ho així, de la guerra civil i de la situació a què donà lloc, s'ha tractat poc i mai amb tanta sinceritat, amb tanta valentia. T'ho dic sense ganes d'adular-te, i per això afegiré que, al mateix temps que m'ha admirat un cop més per l'actualitat dels temes que tractes i per aquestes grans qualitats literàries teves que sovint ens permeten d'oblidar que fas literatura, m'ha fet adonar d'una cosa : que la teva absencia de Catalunya ja és massa llarga. Els teus nois, aquests obrers i estudiants que poblen la novel.la, són joves de la nostra generació, dels qui tenim entre trenta i quaranta anys, i no els xicots de vint i vint-i-dos que pretens retratar. El conflicte és actual, l'ambient és actual , però ells, nois i noies, no. Molts no ho notaran. Vull dir molta gent dels nostres anys. I s'explica : no freqüenten la joventut. Però jo que hi he hagut de tenir tractes sovint i n'hi tinc encara, sé que ells són d'una altra manera. Fins i tot el seu llenguatge ha canviat. Des de fora no ho pots veure i, sense voler, caus en un cert anacronisme. Ells tenen més consciència dels problemes que nosaltres. Parlo en uns certs termes generals, encara que siguin limitats. Nosaltres érem quatre gats, en aquell moment no hi havia una consciència collectiva prou estesa perquè tu, jo i vint més fóssim representatius. I,si existia, era massa soterrada perquè algú se n'adonés. Si n'hi havia que es movien era únicament per raó de "joventut", que és el que passa amb els teus personatges, no per una situació política, social, etc. concreta. Ara, sí. El país ha canviat, i ha canviat en pocs anys. O diguem que durant aquests pocs anys, vuit o nou, el canvi s'ha manifestat. Hi ha una reacció més precisa, més intencionada.I, paradoxalment, passen coses tan estranyes com això de la universitat de Barcelona que, després d'anys d'agitació, de sobte no es mou. Però un bon observador ho podia haver vist venir.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Hi ha estudiants que parlen de cansanci, de desgast, de l'impacte de les sancions, etc,, però de fet és probable que hi hagi una altra cosa : un excès d'inquietud que es tradueix en una fragmentació de voluntats. Tothom vol el mateix, però només fins a un cert punt; a partir d'allí, les solucions divergeixen. Cada partit té la seva, i n'hi ha dotzenes (jo conec aquests : "Federación Universitaria Democrática Española", "Unión de Estudiantes Demócratas", "Frente Socialista Universitario" "Partido Comunista-Marxista-Leninista", "Acción Sócial Democrática Universitària", "Partido Comunista", "Federación Universitaria de Estudiantes Antifacistas", "Asociación Nacional de Estudiantes Independientes", "Partit Socialista Unificat Català", "Federació Nacional d'Estudiants Catalans", "Moviment Febrer 62", "Sindicat Democratic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona", "Nova Esquerra Universitària", "Catòlics Catalans", "Bloc d'Estudiants Nacionalistes", i els que oblido en aquest moment). Em parlen de discusions inacabables, de desavinences, d'odis, d'intrigues, de guerres sordes. I si és difícil d'acabar de comprendre-ho bé sense viure-ho, sense trobar-se en el joc, els resultats parlen tot sols. Es possible d'imaginar que hem arribat en un moment en què importa més la construcció que l'enderrocament. Això no és cap mal mentre l'enderrocament no presenti cap problema. Però aquí, ara, el presenta. Cal tenir solucions, sí, però de primer cal disposar d'un"espai" on aplicar-les. Tot això preocupa encara que no s'hi sàpiga posar remei, i el teu llibre ho hauria de reflectir si pretén posar en escena la gent jove de l'any 1966. Mai no t'havies arriscat a arribar tan a prop, a cercar una coincidència entre el moment d'escriure un llibre i la data dels esdeviments que descriu. I ho has fet amb l'assessorament de diaris i revistes, però sense preocupar-te prou de la mentalitat que aquests retalls de premsa i aquestes informacions no exposen ni deixen endevinar prou bé, en part perquè les escriuen persones que no hi entenen, que no hi simpatitzen, i en part perquè no poden parlar ni que vulguin. No et molestarà, n'estic segur, que per una vegada em decideixi a donar més importància als factors negatius de la teva novel.la que als encerts indiscutibles. Perquè la crítica és constructiva, com tu la vols i l'acceptes. El llibre és bo, sospito que a hores d'ara ja no en pots fer de dolents, tens massa ofici i ets massa creador, però podia haver estat més que això : una fita. I no dubto que ho hauria estat si visquessis aquí. Cal que tornis. Aquest exili voluntari ja ha durat prou. Vine amb la teva Masami, ja que sembla que això vostre és seriós. Una japoneseta companya d'un escriptor català encara pot ocasionar admiracions i fer una mica d'enrenou, però la nostra societat,

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

que no sempre ha estat tancada del tot, s'obre més i més. D'altra banda, ara tens un prestigi prou sòlid (i en el teu cas és un prestigi autentic) perquè t'ho puguis permetre tot. I d'oportunitats de guanyar-te la vida te'n sobraran. En aquest moment hi ha prou editorials per donar-te feina, jo mateix em comprometo a fer-te un lloc a can Brull si et convé. Tindràs traduccions (de passada, continuem les gestions per fer-nos amb els drets de l'obra d'en Joyce; m'ha alegrat que accepteessis d'encarregar-te del monòleg de la Molly) i amb això sol ja et podries guanyar la vida. No pas esplendidament, és clar, però amb suficiència. I els teus llibres també rendeixen; amb alguna excepció, són els que es venen més bé. I aquest d'ara,"Llibertat provisional", encara es vendrà més, hi pots pujar de peus. Enfi, no t'he d'explicar res, prou que ho saps. Només repeteixo amicalment : torna.

Al capdavall no hem fet res amb en Santana, la meva sinopsi no li agrada. M'ho vaig témer en veure que passaven la tarda, el vespre i la nit sense tenir notícies seves. I en vaig estar segur quan l'endemà va continuar fent el mort. Just com anava de temps, la cosa era prou clara. Em venien temptacions de trucar-lo jo,però una mena d'amor propi me'n privà. Era ell qui havia de dir-me una cosa o altra : sí o no. No ho va dir; no ho ha dit encara. De fet, s'ha captingut d'una manera estranya. Tres dies després em va fer dur un sobre amb deu mil pessetes i una nota on deia que me les enviava "tal com havíem convingut". Res més. Què et sembla ? Amb ell sempre m'ha passat una mica el mateix. moltes presses, molts projectes, moltes persecusions quan li ha interessat una cosa i després,sense explicacions de cap mena, una desaparició sobtada, fins que li ha tornat a convenir de posar-se en contacte amb mi. Però mai no havia estat tan barroer. Potser no té res a veure amb la sinopsi,això; poden haver sorgit altres entrebancs; encara que ell pretenia que ho tenia tot lligat, no te'n pots fiar. (Per exemple, m'he assabentat que perque donin el permís de rodar una pel.lícula en català cal que el guió procedeixi d'una obra catalana publicada). Sigui com sigui, tenia una certa obligació de posar-me al corrent. Aquest gest d'enviar-me els diners sense cap explicació és una mica ofensiu. La Gabriela, que anys enrera, quan ell començà a aparèixer i desaparèixer capritxosament, li agafà una mica d'antipatia, encara està més molestada que jo, potser perquè havia trobat tan meravellós que em convertís en guionista d'un cinema català. Sortosament, si ens ha fallat això, prospera en canvi el projecte que teníem amb en Prats Més : el dia vint-i-u ja celebrem la primera xerrada. Te'n parlaré.

Quant al que em dius d'en Debray i la CIA, ho trobo més que dubtós com tu mateix. Em sembla molt natural que aquesta agència que actua

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

pràcticament amb una independencia absoluta vulgui desacreditar el revolucionari francès, i això és motiu suficient per no creure les espècies que s'han posat en circulació. Si va dir alguna cosa (i ja vaig escriure't que preferia creure que no), devia ésser obligat pels maltractes als quals de segur que el van sotmetre. La carn és feble, i la dels intel.lectuals encara més. Podria acceptar, doncs, que les tortures li resultessin intolerables, ~~mmmm~~ però és inversemblant una col.laboració amb la CIA. Que els agents d'aquesta organització intervinguessin en la captura del "Che" (i ja no dic en la seva mort, perquè ara sembla ben establert que de fet al van portar a Higueras, encara viu, només ferit, i que allí decidiren executar-lo per tal d'evitar-se un procès sensacional) és més que probable; al capdavall abunden en els països de l'Amèrica llatina i hi actuen amb tota impunitat, si no protegits pels governs sotmesos a l'imperi del dòlar. No hem de permetre que ens enfanguin homes que respectem per les seves idees i que a ells el van nosa. Això, aquests rumors, ens han de fer menysprear encara més uns serveis que s'han convertit en una potència maligna, en una mena de càncer de la civilització. Però no comencem a fer sermons...

Una abraçada del teu amic

Daniel

Barcelona, 27 d'octubre de 1967.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York.

Amic Peralta : comprenc que hagis trobat ampla matèria de reflexió en les consideracions (una mica sumàries) que et feia l'altre dia a propòsit de "Llibertat Provisional" i que et preocupi el seu posible desfasament. T'havia de preocupar, a tu que vols cenyir la realitat de tan a prop i deixar una obra de testimoni de la gent del nostre temps i dels seus problemes. Estava disposat a insistir amb raons més abundants si el que et deia et semblava poc convincent. Al cap i a la fi et vaig escriure com sempre, improvisant sobre la marxa, desordenadament i espontània, sense ni rellegir-me. Però no cal. Has tornat a donar un cop d'ull al llibre i tot seguit has vist a què em referia. Això és suficient. Em plau sobretot que no t'hagis volgut atrinxerar en les teves posicions i defensar el llibre a ultrança, com en el teu lloc haurien fet d'altres per als quals és sagrada la més petita ratlla que escriuen. Potser perquè n'escriuen poques. La teva obra és prou extensa i hi abunden suficientment els encerts perquè puguis reconèixer els errors. Errors relatius, és clar. Penso, per exemple, en que n'hi hauria prou amb situar l'acció sis anys enrera i amb modificar alguns fets que han tingut lloc posteriorment per reduir els meus arguments a no res. Aleshores encaixarien perfectament els personatges i l'instant. Perquè l'obra és bona. Potser no t'ho vaig remarcar prou, enderiat com estava a fer-te veure aquell "defecte", però no voldria que hi hagués dubtes sobre això. La relació entre els fills, noi i noia, i la mare que determina l'actitud del clan familiar, t'ha inspirat algunes de les pàgines més reeixides i literàriament més belles que has escrit mai. I hi ha prodigis d'observació en aquestes frases i passatges breus que es van escampant al llarg del llibre per exposar d'una manera tan colpidora la situació del mascle sotmès a la femella de l'espècie. I què dir de l'estudi que fas de l'ansia amorosa del noi, una ànsia personal, individual, que es va confonent amb el daler d'un poble, d'una comunitat, i llavors ja és consciència (i acció dintre d'aquesta consciència), i tot seguit novament amor, un amor concret per l'"ella" que, sense saber-ho, encarna un altre vessant de l'ànima col.lectiva ? La descripció general de la ciutat també és excelent, com de costum , si bé hi ha detalls que corresponen igualment a sis o vuit anys enrera. Aquell trajecte en el tramvia 59, posem per cas, ja no era possible l'any seixanta-sis, car el recorregut de la línia havia canviat. Detall menor, no hi ha dubte, però te'n podria assenyalar d'altres, igualment insignificants, si vols, i que no esmentaria si no fos per-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

què a la llarga, per acumulació, poden fer que acabis per descriure una ciutat "irreal", la que duus dins de quan hi vivies. Per sort, veig que has reaccionat molt favorablement a la meva suggerencia de tornar; senyal que,en el fons, ja en començaves a tenir ganes. Que no pot ser de seguida, ja ho sé; has d'esperar que acabi el teu contracte. El que m'ha estranyat una mica és la teva reticència sobre la Masami. Què et passa, amb aquesta noia ? Tenia la impressió, m'havia anat acostumant a la idea, que no era precisament el que en diríem una aventura banal...

Bé, en Prats i jo vam anar a fer la nostra primera xerrada. El nostre hoste o introductor fou un arqueòleg local , un afeccionat que pel que sembla en Bosch Gimpera estimava força (ens va ensenyar unes cartes), car es tracta d'un home ja d'edat que l'havia conegut en temps de la Universitat Autònoma, una persona força culta i d'un acull simpàtic i cordial. Vam sopar a casa seva, amb la seva dona i la filla petita, una bellesa de vint-i-sis o vint-i-set anys que no comprenc per què no s'ha casat. Quan ja ensmenjàvem les postres va acudir una altra de les filles amb el marit, un xicot si fa no fa de la nostra edat que ha escrit versos i obres dramàtiques, algunes d'aquestes representades més d'un cop pel quadre escènic del casino on vam anar seguidament a prendre cafè, acompanyats d'una altra notabilitat que també acudí a casa de l'arqueòleg amb un fill seu, estudiant del darrer curs de batxillerat que, segons ens van dir, "promet molt". No me'n vaig poder fer càrrec, ja que el vam intimidar una mica i en tota l'estona no obrí la boca.

Al casino, ja hi havia el secretari que ens esperava amb una quinzena de socis que ens foren presentats abans de passar a la saleta del fons, on prendríem cafè. "Es més discret", va dir-nos el secretari. Es notava un aire d'espectació, les tres dones en aquell moment presents (mullers de socis) anaven mudades i enjoiades com si es disposessin a assistir a una funció de gala, un dels hòmes duia una flor al trau de la solapa... Nosaltres havíem pretès un acte "espontani" i tot allò tenia un aspecte tan terriblement organitzat i "oficial" que en Prats va xiuxiuejar-me a l'orella : "D'aquí a deu minuts tindrem la guardia civil aquí". No anava del tot equivocat, car el tinent de la guarnició local és soci i acudí a fer una partida de tresillo una mica més tard. Ningú no li parlà, però, de la sessió que celebravem i en sortir, cap a les dues, ja era fora. Es clar que per força havia d'haver-se adonat que passava alguna cosa d'"anormal", hi van haver moltes entrades i sortides (bé, moltes entrades, però poques sortides; la gent, un cop dins, es quedaven) que haurien cridat l'atenció al més

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

badoc, però no hi devia donar importància; al capdavall no érem les primeres"personalitats" a les quals es feia la gara gara.

En Prats i jo havíem convingut amb l'arqueòleg que, conforme a la nostra primera idea, no hi hauria presentacions, que la gent s'anirien reunint al nostre entorn, fent tertúlia, i es menaria una conversa de caràcter general en la qual intervindria tothom que volgués, si bé nosaltres dos, com era natural, duríem la veu cantant. Però no va anar ben bé així. El secretari, un "puntal ferm" com va dir-nos el nostre amfitrió, va voler fer el seu discurset i "imposar" als presents la importància de la nostra presència, de l'estada entre ells de "dos il.lustres representants de la jove intel.lectualitat catalana". Després d'allò, els reunits devien esperar que els faríem un parlament i van quedar una mica desconcertats en veure que, en lloc d'aixecar-nos, continuàvem asseguts davant les nostres tasses de cafè i ens posàvem a xerrar tranquil.lament amb l'arqueòleg i un altre senyor que jo tenia al costat. Tothom escoltava amb un silenci "religiós". Si en Prats i jo no haguéssim estat tan acostumats als actes públics, de segur que ens hauríem sentit una mica cohibits. Sortosament, érem homes "bregats" i no vam tardar a encarrilar les coses. En resposta a una pregunta del propi arqueòleg, el meu company explicà algunes característiques de l'edició catalana i em passà la paraula, per així dir-ho, perquè acabés de completar-les amb el coneixement que per força n'havia de tenir com a director de les activitats de la casa Brull. Vaig anar derivant cap a la situació de la cultura catalana abans del trenta-sis, quan aquesta cultura no havia de donar compte a ningú de les seves manifestacions. Algú, aleshores, va fer una observació sobre la censura i les possibles dificultats que se'n derivaven, en Prats i jo vam assenyalar una sèrie de títols no autoritzats, citàrem autors especialment perjudicats i, a la fi, jo vaig pronunciar els mots de "discriminació" i d'"esperit totalitari" que havien d'animar definitivament la xerrada. Un dels reunits, un home d'uns quaranta-cinc anys que seia prop de la Montserrat, la filla petita de l'arqueòleg, no devia aprovar les meves manifestacions i tot d'una pregunta si pretenia convertir aquella reunió en un acte de caràcter polític. En Prats em va prendre com qui diu la paraula de la boca. "Es un acte polític", recalcà. Es van sentir unes quantes exclamacions breus, la gent respirà més fort i després van contenir-se l'alè quan en Prats afegí : "I tots vostès han vingut a fer aquest acte polític". L'home que seia al costat de la Montserrat, digué : "No pas jo. Em prometia d'assistir a una reunió cultural". "La cultura s'ha polititzat", vaig contestar-li. "I vostè, com tots els altres amics aquí presents, ha vingut perquè nosaltres

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

representem una actitud política en la nostra condició d'escriptors catalans". Ell va voler saber : "Es, doncs, una manifestació política, escriure en català ?" D'altres veus van privar-nos de contestar. Aquelles respostes nostres a les quals després alguns es referiren com a la nostra "valentia", van sobtar molts dels reunits, però una minoria les acceptà immediatament, perquè ja eren les seves, potser a la insabuda, i aquesta minoria, tot d'una, va apoderar-se del diàleg. No vull dir que en perdéssim la direcció, no; continuament es referien a nosaltres, ens demanaven confirmació o aclariment, però ells, els pocs que ja tenien una decisió presa d'abans, ara s'havien animat i, per obra nostra, ja no temíen de manifestar-se obertament. A partir d'aquell instant pot assegurar-se que ja havíem assolit el nostre objectiu, i en Prats i jo ens vam mirar significativament més de quatre cops. Tot anava bé, molt més bé que no havíem confiat. Les preguntes i respostes creuaven la saleta d'una banda a l'altra, s'encenien les discusions i en un tres i no res, per un parell d'hores, tothom havia perdut la por. Això ho vaig fer remarcar quan una dona em preguntà : "Però vostè creu, senyor Bastida, que ens convé tornar als temps d'abans, quan ningú no s'entenia ?" "Mai no hem de voler tornar als temps d'abans", vaig replicar-li; "cal superar-los. Però potser no ens entenem sobre l'entendre's, i perdoni el joc de paraules. Hi ha l'entesa de la por, i tots sabem que és estèril. I hi ha un no entendre's que ens fa lliures. Miri : ara, aquest vespre, vostès han discutit com potser no ho havien fet mai, s'han atrevit, lliurement, a dir coses que callaven i, per tant, s'han sentit vostès mateixos tal com eren, tal com són. Després d'això, qui gosaria elegir voluntàriament la por?" "Molt ben dit, sí senyor !", va saltar un home de cabells blancs que després l'arqueòleg va dir-nos que era un fondista. "El món és de tots i l'hem de fer entre tots; no com volen uns quants". L'individu que de primer era oposat a fer política també s'havia deixat contaminar i digué : "Es evident que no estem acostumats a un diàleg franc". Un vellet nostàlgic preguntà : "Vostè creu, senyor Prats, que el solucionarem el nostre problema ?M'anima molt que els joves pensin com vostès, però ells són més, sempre seran més, i no ens han volgut entendre mai, ni amb monarquia ni amb república. No és una qüestió de règim polític..." En Prats convingué que, efectivament, no tot era qüestió de formes de govern, si bé n'hi havia algunes que ens eren més favorables, però seguidament precisà que per aconseguir alguna cosa positiva, per solucionar el nostre problema, ens calia la voluntat de fer-ho, la voluntat col.lectiva, que ara encara no existia prou, no era prou estesa, etc. Més endavant, la filla petita de l'arqueòleg

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

va dir : "Senyor Bastida, jo voldria fer-li una pregunta. El catalanisme, fins ara, ha estat més que res una preocupació burgesa, un ideal burgès. Aquí mateix, en aquest acte, tots som burgesos... Opina que ha de continuar essent-ho ? Vull dir : el nacionalisme és un sentiment lligat a una classe,la burgesa, sense la qual no existiria ?" "No", vaig contestar; "no és obligat que sigui així. Ni desitjable. No crec que el nostre nacionalisme passat hagi estat sempre exclusivament burgès, i confio que en el futur ho sigui cada dia menys Amb en Prats n'hem parlat algunes vegades, d'això, i en conjunt estem prou d'acord. No ens interessa un nacionalisme que creii o conservi previlegis, ni un nacionalisme imperialista. Potser seria més just parlar de recobrament de la nostra personalitat per evitar etiquetes perjudicials. No hem de voler un nacionalisme estret que sigui una barrera contra una barrera, sinó un poble unit i conscient que partici en el món, que col.labori en una tasca comuna. No es tracta d'aillar-se, d'isolar-se, sinó d'obrir-se, de comunicar-se. El nacionalisme només és una bandera contra un poble opressor que no et respecta, que no et reconeix, que t'humilia, no un acte d'orgull dels qui es creuen millors i volen viure sols. Nosaltres sols no és un crit de combat vàlid. Ha de ser nosaltres amb els altres, amb tots. Però en termes d'igualtat. Això es conforma a les tesis socialistes que defensen la dignitat de l'home. El nacionalisme burgès és el residu d'una època que estem superant ràpidament i que amagava o dissimulava els interessos de casta, de classe. No l'hem de voler,l'hem de combatre..." Em vaig llençar, noi. Vaig parlar potser un quart davant la mirada una mica irònica, però amical, d'en Prats, el qual després va dir-me : "Em pensava que acabàries per donar-los un espant..." Però no es va espantar ningú. Fos aquella mica d'aurèola de gent important, d'escriptors de la capital, que dúiem, fos consciència culpable de molts dels presents, el cas és que el meu petit discurs fou acollit amb mostres d'aprovació. Tots eren burgesos i llur nacionalisme (si n'hi havia que veramente fossin nacionalistes) era burgès, però en aquell moment el condemnaven. Recordo el que va dir-nos l'arqueòleg a la sortida : "La gent estan més preparats que no ens creiem a un canvi; llevat dels obrers, tothom s'avergonyeix una mica de la seva condició... Viuen indecisos, temerosos, però saben que hem fet un món injust i que cal posar-hi remei. Jo em penso que és la primera vegada que passa, això". Volia dir, suposo, que era la primera vegada que a la revolta dels de baix s'afegia un cert assentiment dels de dalt.No ho sé, és una matèria molt complexa i,per la resta, em sembla que l'assentiment de la burgesia (si existeix) és condicionat per tota una sèrie de re-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

serves que un proletariat exigent i amb consciència de classe no accep tarà.

Teníem la intenció de tornar a Barcelona aquella mateixa nit, hi ha un exprès que passa a la matinada i s'atura a la vila, però l'arqueòleg i la seva família no ens ho van permetre. Devíem estar cansats, arribaríem tard, l'endemà era diumenge, ells ja ens havien preparat una habitació a casa seva... Es una casa gran i de dormitoris els en sobren. El meu, a la banda de darrera , donava en un jardinet de la casa de l'altre carrer, on hi havia un gos que per desgràcia es va passar part de la nit bordant no sé quins fantasmes, però el llit era còmode, amb dos matalassos. Vaig dormir fins prop de les deu, quan la família es disposava a anar-se'n a missa. En Prats, que ja s'havia llevat, va acompanyar-los-hi; com ja vaig dir-te, la novella orientació del seu pensament no l'ha fet renunciar al catolicisme, i continua practicant. En canvi, amb sorpresa, vaig descobrir que no practicava la filla de la casa. Va quedar-se a servir-me l'esmorzar, un esmorzar abundant que no sabia com acabar-me, i en dir-li : "Ara jo la privo de complir amb els seus deures", em contestà : "Fa anys que considero que no ho són". Ella ja havia esmorzat, però es va asseure a taula a ferme companyia. Es una noia interessant que va fer els seus estudis a Anglaterra i ha viscut també una temporada a França, d'on ha tornat fa cosa d'un any per enterrar-se, incomprensiblement, al poble. Perquè no vaig trobar gaire convincent l'explicació que va donar-me per iniciativa pròpia, en veure que m'estranyava una mica. "Els meus pares ja són vells i estan delicats, els cal tenir algú al costat..." A mi van semblar-me dues persones plenes de salut i, a més, tenen dues altres filles, la que vam conèixer i la gran que no es deixa veure. En fi, no hauria estat delicat de fer-li preguntes. En canvi, ella en va fer moltes, però gairebé sempre de caràcter impersonal, relacionades amb el país. O sigui que vam continuar fins a cert punt el diàleg iniciat la vetlla al casino. Va significar-me la seva profunda desconfiança amb la classe a la qual pertanyia, egoista, vanitosa, ignorant. No compartia els punts de vista tan esperançats del seu pare i va dir-me : "Ara vostès se'n tornen a Barcelona convençuts que han promogut, que han accelerat una presa de consciència, però no s'enganyi, quan hi tornin a pensar, abui mateix, la meitat o més recordaran que viuen en pau, tranquils, sense por que els prenguin res o els truquin a la porta a altes hores de la matinada i que vostès els proposen de renunciar a aquest estat de coses tan confortable. Fa més de vint-i-cinc anys que escolten cada dia el mateix llenguatge, i és l'únic llenguatge que els arriba de veritat al fons del cor. No se'n fii, que ahir reaccionessin

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

bé. Fa anys que penso una cosa : que en secret la major part de gent de l'oposició, entre ells els nostres catalanistes, tenen por d'un canvi; la situació els agrada perquè assegura l'ordre, el seu ordre, i alhora els permet de sebtir-se revolucionaris. Qui sap si no és per això que no fan res, llevat de parlar ?" "Aleshores, vostè creu que un acte com el d'ahir és totalment inútil ?", vaig preguntar-li. "No. Hi ha els joves, o relativament joves, i l'acte és justificat encara que només hagi contribuit a crear un estat de consciència més clar en dos o tres d'ells. Entre la ~~mmmmmmmmmmm~~ il.lusió i el descoratjament hi ha la realitat. I li ho recordo perquè vostè és un poeta i, per tant, es deu il.lusionar fàcilment". Jo em vaig posar a riure. "Diuen que els poetes són lúcids..." "Jo no ho he cregut mai",em replicà. "No li agrada, la poesia ?" "M'agrada molt, però mai no he vist que fossin lúcids sobre el destí d'un poble, la transformació d'una societat o la naturalesa de l'home. Interpreten la humanitat en termes de les seves esperances , com tothom, i, perquè ho fan bellament, ens creiem que hem de confiar en ells". Vaig quedar-me una mica sorprès d'aquesta interpretació, ja t'ho puc dir, i llavors se m'acudí de preguntar-li : "Té amics i amigues, aquí, vostè ?" "Alguns. Per què ?" "I els parla així ?", vaig tornar a preguntar. "No. Ordinàriament parlo poc. I tampoc no els veig gaire. Què mira ?", va fer en veure que la fitava amb una mica d'insistència. "No ho sé. Es molt bonica, Montserrat". "Gràcies", va replicar ella estranyament. "Perdoni si l'he molestada". "No m'ha molestat", digué, però se li va encendre una mena de llampec als ulls que semblava advertit : compte, perill ! O potser m'ho vaig imaginar ? Car seguidament va proseguir amb tota placidesa la conversa que teníem, seriosa, greu.

Els seus pares, en tornar de missa, encara ens van trobar a taula però aleshores fou qüestió de córrer perquè el tren passava al cap de vint minuts i en Prats no el volia perdre tota vegada que per aquell migdia tenia anunciada la visita d'un poeta d'Alguer. La Montserrat i el seu pare ens van acompanyar a l'estació i, pel camí, se'ns afegí un matrimoni que la nit abans havia assistit a la reunió. El marit digué : "Un dia han de venir a donar una conferència. Si més no vostè", se m'adreçà, "perquè el senyor ~~mmm~~ Prats ja va venir i no és qüestió d'abusar, oi? Ens va agradar molt, el que van dir ahir..." Va acudir-se'm de mirar la Montserrat, la qual em correspongué amb una llambregada ràpida i irònica que ara, després del que haviem dit a l'hora d'esmorzar, podia interpretar perfectament. "Ja tenen el tren aquí", féu, i aleshores tots començàrem a encaixar. En Prts potser havia observat una certa complicitat entre la noia i jo, car quan ja ens

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

havíem instal.lat em va dir : "Es maca, oi ?" "Sí", vaig contestar-li, "i sembla intel.ligent. Què carall hi fa, al poble ?" Ell es va arronsar d'espatlles. "No ho sé. No li ho has preguntat ?" "No. No sóc tan indiscret". Ell va riure i tot seguit es posà a parlar de la reunió. Tots dos vam convenir que el nostre programa havia començat d'una manera prou favorable per animar-nos a dur-lo endavant amb més interès que mai. I cal dir que no ens hem adormit; a hores d'ara, quan t'escric, ja tenim compromeses dues xerrades més, per als dies onze i divuit de novembre, en dues localitats diferents, la segona sol.licitada (fixa't !) espontàniament per una de les forces"inquietes" (més que no pas "vives" en el sentit convencional) del poble, un metge amic de l'arquebleg al qual aquest parlà del nostre acte. Aquest home val totes les pessetes. Cal dir, però, que nosaltres hem sabut quedar bé amb la família. L'endemà, dilluns, vaig enviar uns rams de flors a la seva esposa i a la Montserrat, amb una cartolina on vaig escriure simplement el nom d'en Prats i el meu. Això m'ha valgut una noteta cordial de la noia, la qual afegeix no tan enigmàticament com sembla: "Potser anava errada; encara se'n parla". Es clar que en aquell moment només havien passat cinc dies...

Bé, amic, no et queixaràs pas que no et conto coses !

Ben teu,

Daniel

Barcelona, 4 de novembre de 1967.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York.

Estimat amic : ben a l'inrevés del que suposes, el teu problema no tan sols no em resulta incomprensible, sinó que també ha estat el meu. I dic ha estat perquè ara ja fa temps que hi vaig trobar solució. Escrius : "No sé si sóc capaç de resignar-me com tu", sense saber que jo no em vaig resignar. Aleshores, quan la Gabriela i jo vam començar a dormir plegats, i fins i tot després, en "amistançar-nos", no vaig plantejar-me ni poc ni gaire la qüestió de la seva esterilitat. Era prou jove perquè els fills em deixessin indiferent. No fou fins força més endavant, cap als trenta anys, que vaig començar a preocupar-me'n. Exactament com ara te'n preocupes tu. Comprenc molt bé, doncs, el teu desencís en assabentar-te que la Masami no pot donar-te descendencia i els dubtes i vacil.lacions en què et debats entre l'amor sincer que sents per ella i la perspectiva d'una vida en comú que no pot donar fruit. I em dius que no hi ha res a fer, cap esperança de posar remei a les deficiències de la naturalesa, car es tracta d'una immaduresa dels òrgans genitals que afecta l'uter i les trompes i fa donc que, funcionalment, quedin per sota del normal. També em parles d'ovulacions incompletes, de pertorbacions endocrines... Supojo que tot deu estar relacionat i potser si que té raó el ginecòleg en fer observar que pot tenir relació amb les circumstancies de la naixença de la noia, aleshores de l'explosió de la primera bomba atòmica. Implicitament, gairebé asseguraria que em demanes consell, orientació, i això a despit de creure que el problema m'és estrany, cosa amb la qual demostres prou bé el teu desconcert. D'una banda dius que "no pots" deixar-la : l'estimes i ella no en té la culpa; si la deixes et sentiràs en contradicció amb totes les teves creences, amb totes les teves lleialtats i, per tant, et faràs còmplice d'una traició ètica, constant i que sempre m'ha repugnat", com escrius. Són paraules molt grosses, amic, però responen perfectament a la teva manera de ser honesta. D'altra banda "no pots" usar el cos de la Masami com una cosa, "com una mà". Són dos "no poder" en aparença contradictoris, però és que potser no t'adones que hi ha més traició en el segon que en el primer. No ets un home qualsevol, ets un creador, i et cal nodrir-te d'actes creadors. La teva lleialtat fonamental és "la promesa". Jo no et dic si has de deixar o no has de deixar la Masami; no en sé res. Tot depén de la qualitat de l'amor que sents per ella. De lleialtat només en pots tenir una, amb el teu futur, i et cal decidir si hi ha més futur, o sigui més "promesa", al

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

costat d'una noia que estimes encara que no et pugui donar fills carnals o prop d'una altra dona capaç de concebre però (potser) emocionalment més "neutra". El meu cas, del qual et parlaré detingudament un altre dia (avui no tinc temps), és diferent. Jo, en un moment determinat m'he trobat "buit", però tu has assolit la "maduresa del teu somni", t'has realitzat a través de la teva vocació i tot el restant que obtinguis ho obtindràs de més a més. No era, no és indispensable. O, en tot cas, només ho és l'amor , i també l'has trobat. Que potser no durarà ? No; de segur que no. Tampoc no dura la vida i l'acceptem, ens hi "sacrifiquem". El futur és això actual, perque cal passar-hi, perquè sense un ara no hi ha un després. D'altra banda, has pensat en l'amor que infligeix un sofriment al sofriment natural de l'"estimar" ? No és fecund, això ? Et semblarà que m'he convertit en l'advocat de la Mosami, d'una noia que no conec, que no sé com és ni que et pot donar, però en ella no hi penso i, en darrer terme, ni m'importa; és un nom. M'importes tu i la teva obra. No dono consells, no te'ls donaria ni que me'ls demanessis frabcament. Raono, exposo el meu punt de vista en relació a qui ets, a la teva circumstancia, i si ella se n'ha de beneficiar, millor, però res més. Jo sé que hi ha ,per haver-hi passat com et dic, darrera aquest afany de paternitat, sobretot en aquesta hora, abans dels quaranta anys, quan encara tenim massa vida personal perquè els fills siguin una companyia imprescindible o ens arrossegui el confús desig de delegar-los una part del nostre ésser : hi ha la nostra voluntat de lluitar contra la mort, de vencer-la, de deixar prou rastre darrera nostre perque la seva victòria no sigui total. Però tu, amic ! Quina perduració més gran pots desitjar ? Has creat amb la intel.ligència i amb la sensibilitat, i això és més gran, més durador. Es més viu, un fill de carn i ossos ? Un fill que potser et "trairà", no respondrà a res del que volies, et renegarà ? I més endavant, quan et parli dels meus fills i de les meves inquietuds, no diguis que em contradic; jo sóc un home corrent i, per tant, només tinc una sortida "comuna". Ja hem precisat que podia no haver ocorregut així si anys enrera, amb l'ajut de la Gabriela, no m'hagués enganyat sobre mi mateix i hagués tirat per un altre camí, però ara tot això ja ha estat decidit i no puc fer marxa enrera. Pitjor encara : Potser tampoc no la faria encara que pogués; m'he avesat a la rutina de ser com sóc, he creat habits, un ambient, unes necessitats... No ens mesurem l'un per l'altre, doncs, car si tots dos hem ensopegat amb la mateixa pedra, una dona estèril, l'accident no té la mateixa gravetat per tu que per mi.

Nosaltres,aquí, proseguim la nostra tasca i, com t'havia anunciat,

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

celebràrem una altra xerrada. O més ben dit, vaig haver d'encarar-m'hi en solitari, tota vegada que en Prats tingué el mal acudit d'emmalaltir la vetlla del viatge. Es al llit, amb grip i una febre de trenta-nou que no el deixa. Van telefonar-me de casa seva a darrera hora, car ell aleshores encara no sabia que es tractava de la grip i tenia l'esperança de sobreposar-se al seu malestar. Si no hagués estat tan tard encara hauria mirat d'ajornar la reunió, però no podia ser i em va saber greu deixar plantada aquella bona gent que ja ens esperaven. Hi vaig anar sol, doncs. I em cal reconèixer que l'exit potser no fou de la mateixa categoria de l'altra vegada. No pas perquè no hi era en Prats, sinó per la presència d'un cap dur que contrarestà els meus esforços tot seguit que va veure cap on tirava. Potser a cada reunió n'hi ha d'haver un, a la primera ja havíem ensopegat amb l'home de quaranta-cinc anys que s'alarmà que féssim política. Ara, aquest era d'una altra llei; la política no l'espantava, però havia de ser la seva "Tot això que diu estaria molt bé si darrera nostre no tinguéssim una experiència catastròfica. Molts se n'han oblidat, d'altres són massa joves per recordar-ho o per haver-ho viscut, però el catalanisme fou un dels factors que ens van dur a la situació que féu possible la guerra civil", va declarar. "Jo sóc tan català com vostè, com el qui més, i si algú vol publicar llibres en la nostra llengua, per exemple, no hi tinc res a dir. Però si d'això se n'ha de fer una bandera i ha de ser una excusa perquè tornem a començar, no. Espanya no ha d'entrar en convulsions cada trenta anys per culpa nostra". Vaig fer-li observar que la guerra no l'havia desencadenada Catalunya, i ni tan sols les esquerres, sinó un cop d'estat de les dretes i els militars, els quals no deixaven pas de reconèixer-ho, ben a l'inrevés, ho reivindicaven en emprar la paraula "alzamiento". No calia pas creure que es referien a un alçament de l'enemic, oi ? No cal dir que immediatament van sorgir els desordres, l'anarquia que féu obligatòria la sublevació, l'assassinat del protomàrtir Calvo Sotelo, etc. Recordo que vaig preguntar-li : "Vostè sap qui seria el protomàrtir si la victòria hagués estat republicana ?" No ho sabia. "El tinent Castillo". No el recordava. "I sap quin fou el motiu immediat de la mort de Calvo Sotelo ?" vaig proseguir. "Precisament l'assassinat del tinent Castillo, el qual els seus companys es van creure obligats a vengar". El meu interlocutor tot bé uns cinquanta anys, o sia que aleshores, l'any trenta-sis, en tenia divuit o dinou, era prou gran per adonar-se del que passava al seu entorn, per llegir els diaris que nosaltres hem hagut de desenterrar després, però si bé no havia oblidat l'"experiència catastròfica", com digué, la seva memòria li feia traició quan es tractava dels fets

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

concrets. I, si els recordava, els interpretava d'acord amb un realisme tan burocràtic que perdien tot sentit. Com quan ens anàrem remuntant fins a l'origen de la República i es pensà que em faria callar en dir-me que s'havia procedit a una veritable usurpació del poder; hi havia hagut més vots monàrquics que republicans. No obstant, el rei havia hagut de fugir, es proclamà la República... Per què ? Entre els reunits n'hi havia que assentien. Eren fets, no se'n podia dubtar. Tocàvem terra ferma. Què dic ? Sòlida roca. Em vaig veure obligat a iniciar un mètode socràtic de reconeguda virtut. Quantes "provincies" hi havia, a la península ? Quaranta-nou. Quantes capitals de província van votar per les dretes ? Dues. Quantes per les esquerres? Quaranta-set. D'on van sortir doncs els vots de les dretes ? Dels pobles i llogarrets. Quina política es feia als pobles i llogarrets ? De cacics. Eren de la dreta o de l'esquerra, els cacics ? De la dreta. N'hi havia, a les ciutats importants ? No, o no tenien la mateixa força. Qui va votar doncs més lliurement ? Els habitants de les capitals. Quins vots expressaven més la voluntat del país, doncs ? La conclusió s'imposava. "Es la mateixa que van treure el rei, els monàrquics i les dretes", vaig declarar en conseqüència. T'he contat aquests detalls perquè vegis que va ser una sessió trista, perquè t'adonis de com cal repetir sempre les mateixes coses. Es a dir, repetir... Entre els assistents hi havia xicots joves que no en sabien absolutament res, de tot això. Fins a cert punt, per a ells va ésser una il.luminació. L'individu no el vaig convèncer, naturalment, i tant me feia; era més interessant que aquests joves s'adonessin que feia una falsa interpretació de la realitat i que representava una actitud que durant tota la vida els havia amagat l'ou. Si bé l'èxit, com et deia, fou menor que en l'ocasió anterior, tampoc no vaig perdre el temps. Els vaig obligar a veure la necessitat de revisar conceptes i dades, la inconveniència de fiar-se dels tòpics en ús. Entre altres el de l'espanyolisme. Perquè, com no podia faltar, l'home acaba per sortir amb allò de "tots som espanyols". No sabia que s'havia ficat en una trampa. Una mica més de mètode socràtic. Aleshores tots teníem els mateixos drets i deures ? Naturalment. Entre ells, és clar, el dret d'emprar la pròpia llengua ? Sí, ja el teníem. Que podia adreçar un escrit al govern redactat en català ? No, perquè no era la llengua oficial. Quina era la llengua oficial ? La castellana. O sigui la de la gent de Castella i altres contrades que parlen en castellà ? Sí. Però no la dels catalans, bascos i gallecs ? No, ja ho acabàvem de dir. Aleshores, la gent de parla castellana tenien més drets que els altres, car podien servir-se de la llengua llur per un com̀es on

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

no s'acceptava la nostra o la dels altres pobles amb personalitat històrica ~~[illegible]~~ pròpia. L'argument seu, llavors, fou que era natural que s'hagués escollit com a idioma oficial el de la majoria. No sense una mica de mala fe, la que es mereixia la seva, vaig replicar-li que en aquest cas també devien tenir més dret al govern de la nació els pobres que els rics, atès que eren majoria. No estaven preparats, va arguir. Per què ? Els faltava instrucció. No hi tenien el mateix dret que els rics, si també eren persones ? Certament. Per què no l'exercien, doncs ? Els faltaven recursos, va haver d'acceptar a la fi. No tenia l'estat obligació de suplir-hi, si no els eximia dels deures comuns ? Sí. I ho feia ? No, no del tot. En aquest cas els tractava injustament... D'una cosa passàvem l'altra, m'havia proposat d'acorralar-lo i ho vaig aconseguir. Ell, de tota manera, va voler tenir ~~[illegible]~~ el darrer mot : "Amb paraules tot es pot justificar, i les paraules són el seu ofici", va dir-me. "La realitat, però, és més complicada". En Prats hi hauria passat una bona estona. La contradicció l'estimula i, encara que jo no ho faci del tot malament (modèstia a part), ell té la rèplica més oportuna, més esmolada. Ell els hauria fet riure a espatlles de l'infeliç ! I dic infeliç no perquè pensés diferentment, sinó perquè no pensava, havia deixat que els altres ho fessin per ell. Després, en sortir, vaig saber, cosa que ell no va creure oportú de dir-me durant la discusió, que havia format part de la "División Azul" i que, de vegades, encara manifestava nostàlgies per aquell ordre nou, hitlerià, que no havia pogut instaurar-se. Això va contar-m'ho un empleat de l'ajuntament que va semblar-me un puntal molt ferm : havia intengat de fer redactar el català tots els textos oficials de caràcter local, com tot ajuntament té dret de fer, però no se n'havia pogut sortir. "I no sols això", afegí, "sinó que van estar a punt d'expedientar-me. No va prosperar perquè no podia ser : estava dintre la llei". Ell i ~~[illegible]~~ dos nois d'Acció Catòlica em van entreteni encara fins a les quatre, amunt i avall del passeig , on s'adreçaren instintivament, com deuen fer els dies de festa al vespre, en sortir del cine. Un sereno refugiat en un portal ens mirava cada cop més estranyat...

Aquesta segona ~~[illegible]~~ xerrada m'ha reformat encara més en el convenciment que en Prats va tenir una idea encal.lent quan se li acudí de moure'ns pels pobles. Un dels nois d'Acció Catòlica va dir-me : "Aquí també som uns quants que pensem així, i amb totes les conseqüències. I de segur que n'hi ha més que s'ho callen. Però ningú no s'atreviria a dir les coses que ha dit vostè. En un poble la gent es coneixen massa, tenen por de comprometre's. Si t'assenyalen amb ~~el~~

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

el dit, te n'has d'anar. De primer s'ha de crear un ambient, i ningú no pot fer-ho més bé que vostès, els escriptors de Barcelona". El meu amfitrió en aquesta ocasió (només a sopar), fou un vetes i fils, antany membre d'Acció Catalana, però em penso que no havia previst que parlaríem tan clar i que hi hauria polèmica. Es va espantar una mica, no m'explico d'altra manera la seva fugida en acabar-se la reunió, quan mormolà "el deixo en bones mans", referint-se a l'empleat municipal, i s'allunyà cap a casa seva. Suposo que més d'un cop ens hi trobarem. Ni els mateixos que són o es diuen "dels nostres" no tenen les idees sempre prou clares.

Una bona notícia abans d'acabar : la "Dirección General de Política Interior" ha autoritzat la reobertura de l'Omnium, tancat com ja saps des del 63. Es inútil de dir que els diaris no n'han parlat, com si no tingués cap importància. Només hi ha hagut una excepció, que jo sàpiga, la del setmanari "Destino", on han publicat una entrevista amb el secretari de l'entitat. Ho vaig veure precisament el vespre de la xerrada, al poble, on va mostrar-m'ho el botiguer abans de sopar. Per això me n'he recordat, car la cosa ja data de dies.

Fins la teva. Una encaixada de

Daniel

Barcelona, 14 de novembre 1967.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York.

Amic Peralta : per correu a part t'envio el retall que em demanes de "Destino", el primer llibre d'un novel.lista de vint-i-cinc anys, en Batlle, que em penso que t'interessarà perquè toca el problema de la immigració, i un exemplar de la revista "Racó" que m'ha facilitat la Montserrat i on hi ha un article que parla de tu. Amb ella ens vam veure de nou ben incidentalment, quan tornava de la tercera xerrada, també en solitari; en Prats, que ja estava més bé, volia venir, però vaig disuadir-lo, la febre l'havia deixat molt feble i li costa de refer-se. La reunió va transcórrer normalment, tothom es mostrà ple d'atencions i convençut per endavant, el metge amic de l'arqueòleg ha sabut crear un cert ambient i això es notava de seguida. Ell mateix és un home franc, que parla sempre clar, d'una manera una mica brusca, com ja solen fer alguns metges, i sembla que més d'una vegada ha tingut topades amb elements oficials, però ara s'ha acostumat a dir que posa en pràctica el "contraste de pareceres" tan a la moda. Un home pintoresc, en conjunt. Vam sopar en una fonda perquè, diu ell, la seva dona no ha après mai de cuinar i, a més, aprofita totes les ocasions per defugir la llar. Observa que això ho digué davant la seva esposa, la qual, d'altra banda, va acompanyar-nos perquè "no volia cuinar per ella sola". Tenen dos fills, dos nois que estudien,medicina l'un i d'advocat l'altre, però no els vaig conèixer, són a Barcelona. Va declarar-me que l'hivern anterior havia tingut una alegria quan detingueren per primera vegada el petit, "més revolucionari que el gran" segons acord dels dos conjugues que em va semblar que s'avenien força bé. A dormir, sí, em volgué a casa seva, on viu "fortificat contra la reacció", i cito un cop més les seves paraules. Va mostrar-me la seva biblioteca, on figuren tots, absolutament tots els llibres catalans publicats des de la represa de les nostres edicions."Ara ja començo a arruninar-m'hi", va dir, "i de vegades m'he de barallar amb la dona, però això ja estic acostumat a fer-ho". Ho llegeix tot llevat de les novel.les, les quals deixa per la seva muller, de passada una bona admiradora teva que s'impressionà i tot quan va saber que érem bons amics. En un mot, fou una vetllada excel.lent en tots sentits.

I en tornar vaig trobar-me amb la filla petita de l'arqueòleg. La vaig veure a l'estació amb la seva maleteta i el portamonedes i vaig abaixar ràpidament el vidre de la finestreta per cridar-la. Va explicar-me que a Barcelona hi anava sovint;hi té una tia i una cosina i

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

posa a casa d'elles, en general dos o tres dies. El tren anava gairebé buit, potser per ser diumenge, i érem sols al compartiment. Vam tenir doncs temps i ocasió de xerrar una mica de tot, més que res d'ella. Es reservada amb les seves coses personals, però vaig saber forçar-li una mica les defenses. Amb sorpresa, vaig assabentar-me que pintava. "L'altre dia no me'n va dir res, no m'ensenyà cap tela seva !", vaig exclamar. "Per què havia de fer-ho ?", contestà ella. "Es treball d'afeccionat. No ensenyo mai res a ningú; no tinc ganes que la gent se'n burlin". Vam coincidir en la nostra admiració per l'obra d'en Joan Miró que tots dos trobem prodigiosa i, com va dir ella, "potser la més inspirada de tota la pintura actual". Això ens atansà una mica més i la portà a dir que li agradaven les coses "simples, sense metafísiques", una expressió una mica sorprenent. Però tota ella ho és, de sorprenent Per exemple, diu que si cregués, si fos religiosa, es faria monja. No entèn els catòlics sincers, els pocs catòlics sincers, que continuen fent vida "mundana". "Hom s'ha de lliurar a allò que sent", afegí. "Però vostè sent la pintura i no s'hi lliura", li vaig objectar. "Senyal que no la sento prou, que es simplement un passatemps". "Què sent, doncs ?", em vaig arriscar a preguntar, i ella va arronsar-se d'espatlles, com si no sentís res o desdenyés de comunicar-m'ho. "No s'ha casat, tampoc", vaig dir aleshores, sense saber ben bé perquè m'havia sortit aquell "tampoc". "No", va dir ella, sense oferir cap explicació, i em va semblar que es retreia. Vaig oferir-li una cigarreta que accepta i després volgué que li contés com havia anat la xerrada i quina impressió m'havia fet el metge, un vell conegut d'ella al qual el seu pare ja la porta va de petita tot i que prou que n'hi havia a la vila. "Sempre deia : el que li convé és estudiar poc i córrer força pels camps, com a totes les criatures. Si la tanques en un col.legi, per força se't criarà anèmica. Aire, aire !" Però a ella no li agradava el camp. Tampoc no li agradava la ciutat, de tota manera. "Em penso que no m'agrada res", manifestà a la fi,i llavors es posà a riure per primera vegada des que ens havíem trobat. "Vostè, és clar, deu pensar : una dona. Les dones mai no saben què volen..." Jo vaig moure el cap. "Sí, amor. Exactament com els homes", Ella botí els llavis. "No ho crec.Res no ho demostra. Guerres, camps de concentració, tortures, matrimonis desavinguts, enganys, insults, menyspreus..." anà enumerant. I jo : "Les aparences,sí, ho contradiuen, però la necessitat d'amor existeix. Es difícil viure sense ésser estimat." "Però no sense estimar, oi ?" em preguntà. "També", vaig fer jo. Ella ho negà."No; ens ho pensem, que estimem. De fet, volem altres coses, però preferim donar

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

el nom d'amor a la nostra cobejança. L'amor ho accepta tot, és humil..." Com m'hauria agradat de fer-li unes quantes preguntes indelicades, de caràcter íntim ! Però no vaig atrevir-m'hi, en ella hi ha quelcom que m'impressiona una mica. La seva bellesa ? Potser sí. L'altre dia, en parlar-te'n, ja vaig qualificar-la de beutat, em sembla. I ho és. Potser no havia vist mai cap noia tan bella. Es clar que es tracta d'una apreciació personal, en Prats no va trobar-la tan formidable i en referir-nos-hi digué que era bonica,maca; una de tantes, doncs. I no. Fisicament és una meravella, car en parlar de la seva bellesa no al.ludeixo únicament la cara, sinó tota la seva persona, ben feta, harmoniosa... Només el caminar la desparença un xic, es mou una mica comprimida, com si patís de dolor i li costés d'articular els genolls, però és poca cosa. Em sembla que hauria d'haver desvetllat passions, com una heroina romantica, i més encara quan tenia divuit o vint anys i devia posseir aquella gràcia fràgil de les coses tendres que era ha anat desapareixent sense que l'hagi perduda del tot. Se m'acudí que potser li agradaven les dones, però no ho crec, té un concepte massa poc falaguer del seu propi sexe, en un moment de la nostra conversa va dir que les dones no es respectaven prou, que acceptaven de bon grat que se les considerés un objecte. La idea no té res d'original, però no sembla pròpia d'una lesbiana. Es clar que no cal fiar-se'n, al capdavall això que en dic el seu concepte poc falaguer s'estèn a gairebé totes les coses i fins abraça en Picasso, del qual va explicar-me que havia "abusat" del seu geni. I cito en Picasso precisament perquè tenia la intenció d'anar a visitar el seu museu, i no sols hi anà sinó que vaig acompanyar-l'hi. S'hi referí incidentalment quan ja érem prop de Barcelona i jo, gairebé sense pensar-m'hi, vaig preguntar : "Puc venir ?" Ella no s'ho esperava i, potser amb un pèl d'hostilitat, féu : "Per què ?" "Vol creure que no l'he visitat mai ?", vaig mentir-li. Ella insinuà un somrís i contestà simplement : "Vingui, doncs".

No va ser una experiència gaire satisfactòria. Ni gaire ni gens. Es mostrà freda, distant, com si s'hagués penedit de la seva condescendencia, i davant les teles i dibuixos no va fer pràcticament cap comentari i gairebé ni contestà els meus. En una paraula, va captenir-se com una estranya. Amb la noia que havia conegut setmanes enrera,a casa seva, només tenia de comú la perfecció física de la seva persona. En aquell menjador de casa seva, mentre esmorzava, havíem intimat una mica, si més no iniciarem un principi d'amistat. Al tren ja va ser una altra cosa, però així i tot és mostrà prou avinent. Ara no, ara sembla-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

va molestada per la meva presència. De res no servien els meus esforços per fer-me agradable i, a la fi, el meu amor propi em jugà una mala passada. Em costava de deixar les coses d'aquella manera, no estic acostumat a que em tractin amb tanta indiferència i per això, quan ja sortíem, li vaig dir : "No ho hem encertat, avui: ho haurem de tornar a provar". "Provar què ?", preguntà ella. "De sortir plegats.Per què no em telefona al despatx, un dia que torni a Barcelona ?" Ella va fitar-me una llarga estona, escrutadora, i aleshores digué : "Què busca ? Perquè vostè és casat, oi ?" Pots imaginar-te com em vaig quedar. Em sembla que mai no m'han donat un miquel com aquest. Què hauries fet, tu ? Jo vaig inclinar-me una mica, amb un gest que volia ser irònic i no sé pas si ho aconseguia. "Encantat d'haverpla coneguda,senyoreta", li vaig dir,i me'n vaig separar. No sé quina cara devia posar-hi, perquè no vaig entretenir-me a mirar-l'hi.

Havia de ser precisament aquell dia que ens arribés una multa del governador ! Una multa per la Gabriela. Vaig trobar-la a casa, amb el paper oficial a les mans, encara calent dels dits del policia que l'hi acabava de lliurar. No se'n sabia avenir i jo, que estava de molt mal humor, vaig afegir llenya al foc en dir-li que no pagaríem, que l'única actitud digna era anar a la presó. Va amoinar-se tant com quinze dies enrera, quan l'havien citada a la comissaria, on vaig acompanyar-la a declarar. Però ben mirat la cosa resultava còmica. Ella que sempre s'havia mostrat tan prudent, que mai no s'havia ficat en res, havia hagut de caure en l'error de signar l'única carta pública que ens duria conseqüències ! N'hi havia per riure. I tot havia estat una pura casualitat, i àdhuc m'atreviria a dir que una falta de discerniment de l'encarregat de recollir les signatures. A mi ja m'havien avisat per telèfon. Uns quants dels que assistiren a la manifestació més o menys frustrada de l'onze de setembre havien redactat un escrit de protesta adreçat al governador. No s'hi deia res contra la policia, únicament es denunciava l'actuació d'unes colles d'incontrolats que atacaren uns pacífics manifestants amb ampolles trencades i altres objectes contundents i es demanava l'adopció de mesures enèrgiques contra aquestes forces que eren les que veritablement pertorbaven l'ordre. Ara no tinc el text a mà, però en substància el contingut era aquest. Estava disposat a firmar-ho ? Naturalment, la pregunta era ociosa. Sempre he firmat totes les cartes, protestes, demandes i comunicacions que han arribat al meu coneixement. No crec en la seva eficàcia, però menys eficaç és encara no fer res. Uns noiets, doncs, suposo que estudiants, van acudir l'endemà al meu despatx, on no van trobar-me. Aleshores s'adreçaren a casa i,com que tampoc no hi era i els corria

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

pressa d'enllestir, se'ls acudí de demanar a la Gabriela si no volia firmar ella ja que jo no podia fer-ho. I ella acceptà. Estava acostumada a veure que mai no passava res i no va donar-hi cap importància. Però aquest cop en tenia. Potser al cap d'una mesada, un migdia va trucarme en Bassas. "Bastida ? Om que vau firmar la carta al governador ?" "No, ho va fer la meva dona. Per què ?" "Us vindràn veure la policia, o us faran anar a la comissaria. Ja n'han cridat tres o quatre i ara anem avisant els altres perquè no s'espantin. Es tracta d'un simple reconeixement de firma..." "I per què, això ? No ho sabeu ?" "No", va dir ell. "Probablement confien que alguns es retractaran", L'explicació va semblar-me insuficient, però tampoc no en vaig saber trobar cap més. La Gabriela de seguida es va posar nerviosa i no va començar a tranquil.litzar-se fins al cap de quatre o cinc dies, en veure que no acudia ningú. Potser ens passarien per alt, potser només havien cridat els mes significats i que ja tenien "fitxa" d'altres ocasions... En aquell moment ja sabia de més companys citats a declarar, però en faltaven molts. Cal que tinguis present que la carta la signaven prop de dues-centes persones. Mai no han arribat a cridar-les totes, però la Gabriela ha estat un dels elegits, no sabem per què. No han seguit cap ordre aparent, tot fa creure que els noms foren escollits una mica a l'atzar. El fet és que el policia amb la citació va presentar-se al cap d'una setmana d'haver rebut l'avís d'en Bassas. Un simple paperet comminant-la a acudir a la Comissaria Central l'endemà a les deu del matí. Com et deia, hi vam anar tots dos. Ens va rebre un funcionari atent que ens féu seure en un dels despatxos de la brigada social, exhibí una carta, preguntà a la Gabriela si aquella era la seva firma i tot seguit es posà a escriure a màquina. Com havia dit en Bassas, el document era una declaració per la qual l'interessat reconeixia que la signatura de la lletra era veritablement la seva, I res més.

Res més fins aquell matí de la meva anada al museu Picasso amb la Montserrat. Un altre funcionari policial havia acudit amb l'ofici que venia a desequilibrar el nostre presupost amb una multa ! Com que és un document curiós , te'n transcric la part més interessant. "DECRETO - Con motivo del escrito dirigido al Gobierno Civil en Septiembre próximo passado y de las actuaciones realizadas posteriormente, resultan acreditados los siguientes hechos :

"Haber suscrito Vd. en forma colectiva una solicitud dirigida al Excmo. Sr. Gobernador y remetido copia de ella a las autoridades locales, en la que, con el pretexto de censurar a la fuerza pública ac-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

tuaciones que son ocasionalmente obligadas para disolver reuniones o manifestaciones no autorizadas, se hace una apologia de quienes, al manifestarse, infringieron la Ley, y una crítica inexacta de quienes velaron por su cumplimiento, creando con ello un clima de incitación a la violencia, de desacato a las normas relativas al Orden Público y de las providencias adoptadas para mantenerlo.

"Como en los hechos aludidos aparece Ud. responsable de una infracción prevista en el articulo 2º, apartados f), h) e i) de la vigente Ley de Orden Público de 30 de julio de 1959, el Excmo, Sr, Gobernador ha acordado, en el uso de las facultades que le confieren los artículos 18 y 19 de dicho texto legal, atendida la gravedad y trascendencia del hecho y circuntancias personales de Ud. a efecto de lo dispuesto en el artículo 20, la imposición de la multa de QUINZE MIL PESETAS".

A continuació se'ns diu que tenim quinze dies hàbils per pagar, però que podem presentar recurs de súplica al Govern Civil i al Ministre de la Governació dins del termini de deu dies i sempre que hàgim dipositat abans una tercera part de l'import de la multa a la caixa de dipòsits de la Delegació d'Hisenda. Però no ho farem. A hores d'ara ja hem tingut ocasió de reunir-nos tots els afectats i, gairebé per unanimitat, s'ha convingut que no ens rebaixarem a fer una súplica a una autoritat que ignora substancialment el contingut de la carta signada per la Gabriela i els altres, o sigui la referència als grups incontrolats (o massa controlats !), que no pagarem i que estem (estan) disposats a anar a la presó com a insolvents si el governador, com té poder per fer, es decideix a adoptar aquestes disposicions. Els advocats del grup (tres) opinen que abans d'arribar a aquest extrem es poden fer tota mena de maniobres dilatòries i, per començar, s'ha pogut aconseguir que tres dels jutjats municipals als quals ha passat l'afer es declaressin incompetents en qüestió de multes de caràcter polític. Demà passat ens hem de tornar a reunir. Jo, si vols que et sigui franc, més aviat ho trobaria divertit si no fos per la Gabriela. I això encara que al final hàgim d'acabar pagant. Però la meva dona no està per brocs i viu amb l'ànsia de sentir trucar al pis els oficials encarregats d'embargar-nos. Perquè el bo del cas és que a ella poden embargar-la mentre a mi, si hagués firmat jo, no m'ho haurien pogut fer ! Vam posar el pis a nom d'ella, per precaució i també perquè al capdavall ja hi anava el que vam deixar, i com que no tenim rebut dels mobles ni dels altres objectes de la llar, se suposa que pertanyen al titolar. Ella ja es veu sense nevera, sense ràdio, sense taula, sense trinxant, etc. Per sort, diuen que el llit no se'l poden endur. No s'ha

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

perdut tot, doncs. Sempre ens podrem consolar fent-nos l'amor !

Em diràs que ignoro a gratcient les excitades exclamacions que et suscità la revelació de l'existència dels meus fills, exclamacions de les quals encara conserva ressò la teva lletra quan escrius : "Que potser no tocarem mai fons, amb tu ?" T'ho volia explicar, m'he posat a la màquina tot seguit que la "abriela se n'ha anat a dormir (sí, t'escric des de casa, ara a l'editorial tinc massa feina perquè em sigui còmode dedicar-te unes hores, sempre hi ha visites i interrupcions de tota mena)i estava ben decidit a narrar-te els fets, però he començat amb això de la Montserrat i una cosa ha anat arrossegant l'altra. Se m'ha fet tard i la meva dona em crida. Des del dia de la multa que dorm malament i quan veu que són més de les dues i encara continuo treballant, s'enquimera. Troba que descanso poques hores i que això no em pot ser bo. Ajornem-ho doncs encara una mica. Només vull dir-te, ara, que les consideracions que fas a propòsit dels arguments de "defensa" que et proposava l'altre dia, no són admissibles. A quin deure pot faltar la persona que no té fills, en una terra on hi ha milions de persones que es dediquen a procrear amb tanta abundancia que fins i tot amenacen el futur de la humanitat si no ~~aaaaaaaaaa~~ aconsegueix de colonitzar ràpidament d'altres planetes ? No és una argumentació seriosa, amic, i em penso que ho saps.

Una afectuosa abraçada,

Daniel

Barcelona, 25 de novembre de 1967.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York.

Car amic :molt bé, t'ho explicaré "in-extenso", com vols i com ja m'he acostumat a fer. Potser si que en aquestes cartes"compenso" una mica el possible novel.lista que duia dintre. En això tens tota la raó. No me n'adono i tot d'una em trobo narrant... Abandonem-nos-hi doncs un cop més.

Deus recordar que un dia et parlava d'una noia, una entretinguda, la Palmira, que havia posat una botiga a Creu Coberta ? Com vaig dirte, la Gabriela hi treballava al matí i àdhuc aconseguí d'arrencar el negoci d'una manera prou satisfactòria, però més endavant algú va oferir a la noia un traspàs temptador pel local i ella, que en tenia ullat un altre de més cèntric i més car, es va deixar convèncer quan l'amic que la mantenia aleshores s'avingué a afegir els diners que faltaven. La novella botiga, també una merceria-perfumeria, era a tocar de la plaça de la Universitat, un negoci ja acreditat i amb dues dependentes. La mestressa, una dona vídua i ja vella, havia decidit retirar-se tota vegada que ningú no la continuaria; el seu únic fill era metge i, naturalment, no estava per botigues. Malgrat les dues dependentes, que la Palmira no despatxà, la Gabriela hauria pogut seguir-la al novell local, en les mateixes condicions, però en aquell moment la nostra situació econòmica ja havia canviat força i ens podíem passar perfectament del seu sou. Després d'un canvi d'impressions, vam coincidir en que no hi havia cap necessitat que es prengués aquelles molèsties; no era el mateix treballar dues portes més amunt de casa que haver de trasladar-se cada dia a la plaça de la Universitat. Ho va deixar,doncs. La Palmira se'n va fer perfectament càrrec i més endavant fins i tot devia alegrar-se d'aquella decisió, ja que una de les noies que he retà de la vella també "valia totes les pessetes" i era d'absoluta confiança, com va dir-nos ella mateixa. Perquè durant un quant temps encara va continuar visitant-nos, si bé no amb la freqüència d'abans. Després, com era inevitable, la vam anar perdent cada cop més de vista i a la fi deixarem de veure-la del tot.

Quan jo me la vaig ensopegar una tarda, ja havien passat quatre anys i potser ni m'hi hauria fixat si ella mateixa no em crida l'atenció. Aleshores ja havia complert la trentena i començava a preocupar-me la impossibilitat de tenir fills amb la Gabriela. No et diré que hi pensés sovint, això no, tenia prou feina i d'altres motius de distracció, però ara i adés, a la impensada, m'assaltava una mena de frisança que de vegades persistia fins i tot quan feia esforços per sobreposar-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

m'hi. No he estat mai un home "criaturer", estava segur que els fills m'haurien impacientat més d'un cop i que tenia poques qualitats de pare. Però la frisança hi era. Potser no es tractava d'allò que en diuen tenir "algú per qui treballar", algú a qui llegar els teus béns, algú que continuara el teu nom. El meu nom el continuarien perfectament els fills del meu germà, el meu treball ja tenia destinatari i de béns no en posseïa. No era això. Un imperatiu biològic ? em preguntava. No hi ha cap raó perquè el sentin únicament les dones. També nosaltres som fets per procrear i hi ha d'haver doncs una urgència encaminada a aquesta finalitat, quelcom més que la trampa del sexe. Començava a sentir-me "incomplet" sense que per la resta acabés de destriar "com" podia completar-me un fill. Repetir un procés... Em veia jo mateix, infant, i m'entendria una mica. Devia ser això. No havia renunciat encara a la meva infància; potser no hi renunciava mai ningú. Poc feliç i tot com fou, havia estat encara massa breu, ara ho veia, i no podia repetir-la personalment. Però un fill me'n retornaria fragments, em procuraria un viure-la de nou per procuració... No ho sé. Sembla pueril. M'ho sembla fins i tot a mi, ara. Però això, si de cas, només era part d'un tot en el qual s'integrava també, i no sé si principalment, un "veure crèixer" que ens il.lusiona. L'arbre, l'obra, el fill que creixen... Assisteixes a un procés que has desencadenat, que en certa manera és més teu que el creixer que vas fer quan eres tu qui es feia gran. Generes un possible, un futur, i això et dóna també futur a tu que ja no en tens tant o no en tens gens. I a través d'aquest futur et millores... Quantes hores no he passat provant de destriar d'on venia aquella necessitat, què l'originava, quina explicació tenia i per què havia de sentir-la jo, jo que encara era jove i podia satisfer la meva vida personal, com feia, per altres camins ! Però la satisfeia de veritat ? No del tot, els meus sentiments ho demostraven. Uns sentiments que em feien nosa, un desig, un afany que em sobraven. La Gabriela no la deixaria mai, i la Gabriela no em podia donar fills. No la convenceria, ara, als seus trenta-nou anys, de fer-se fer una operació que al capdavall no oferia cap seguretat, segons ella mateixa m'havia dit anys enrera, quan encara vivia amb l'Ermengol. D'aquestes coses ja no en parlàvem mai, ella semblava ben resignada i, si no ho estava, s'ho callava. Probablement més per mi que per ella. Sempre quedava, és clar, el recurs d'adoptar una altra criatura, un orfe, un fill de l'amor com diuen... Però no era el mateix. No sé si l'hauria pogut estimar, i sense amor no tenia objecte cridar una vida jove al meu costat. Calia que sentís la meva ditada, la meva empremta. No vull dir que se m'acudís d'imaginar un fill meu que havia

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

de repetir-me, no. Ni calia que se m'assemblés. Se'ns assemblen, les nostres obres ? No sempre. Però han satisfet l'impuls creador. Per això vaig escriure't que el teu cas i el meu no són comparables. Es cert que aleshores em referia al "deixar", però tot plegat és una mica el mateix. Es crea per "deixar", egoistament o no. Jo em penso que en aquells moments no m'hi sentia, d'egoista, però això no alteraria res. Un acte creador no es fa en el buit, perquè la possibilitat de fer-lo ja el nega, aquest buit. Es fa per omplir-lo una mica més i, per tant, per allunyar la mort. Això potser no ho he vist fins després, quan m'ha abandonat la preocupació i ja no havia de témer res. I ja sap amb quina cautela, amb quines reserves cal entendre aquesta paraula. Però ajuda a fer una mica de llum.

Fos com fos, aquesta era la meva situació quan vaig ensopegar-me amb la Palmira, ben lluny de creure que ella em donaria la solució sense pensar-hi, que gràcies a ella se m'acudiria, perquè ara sé que des del primer instant vaig parlar seriosament. Jo baixava per Sepúlveda quan vam encreuar-nos. No m'hi havia fixat, ja t'ho he dit. Fou ella qui s'aturà i va posar-me la mà al braç. "Des de quan no saludem els amics ?", digué. La vaig reconèixer a l'acte, naturalment, continuava essent aquella noia magra que un cop havia fet dir a la Gabriela : "No sé què li veuen, els homes; ni és bonica". Però ella s'ho mirava amb els seus ulls de dona. Jo sí que ho sabia, que hi veien. Aquell aspecte seu de "gamine", desimbolt i aparentment immatur, irradiava una càrrega sexual que altres dones més "fetes" no tindran mai. No li calia ésser bonica, a ella. Si ho hagués estat , hi hauria perdut. "Tu, no t'havia vist !", vaig exclamar. "Sempre tan ensimismat... Què fa, la Gabriela ?". Vam bescanviar unes quantes informacions d'aquest calibre, fins que va preguntar-me ; "On anaves, ara ?" "Enlloc. M'he passat la tarda traduint i he sortit a estirar les cames. I tu ?" "Acabo de tancar la botiga", digué. "Si vols, et convido a fer la cervesa. Tampoc jo no tinc res a fer". Era molt propi d'ella, allò, i em vaig posar a riure. "Tu convides, però pago jo, eh ? D'acord ?" "Ni parlar-ne. Els negocis em van bé, saps ?" Després m'ho confirmaria al bar on vam entrar, a la cantonada de la plaça de Sepúlveda, on hi havia tot de gent que esperaven un cotxe, el de Corbera si no vaig equivocat. Havia tingut molta sort; guanyava més diners que no volia i s'havia comprat un apartament a Castelldefels. Jo em vaig admirar. "Però tant dóna, un negoci d'aquests ?" "La vella que el tenia abans va poder pagar la carrera del seu fill i és propietària no sé de quantes cases. I abans la gent no compraven com ara

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

que vivim en una societat de consum" va esclafir. "No em digueis que et fas amb un sociòleg o un economista !" Ella va brandar el cap, somrient. "No em faig amb ningú. Ara visc sola". Gairebé no m'ho podia creure, però era veritat. L'industrial que la mantenia se li havia mort i aleshores decidí que ja en tenia prou, al capdavall havia aconseguit el que perseguí sempre, emancipar-se econòmicament. "Amb el negoci ja no necessito ningú. I pots creure que visc molt més tranquil.la. Faig el que vull, quan vull i com vull. Lliure com l'aire !", i va alçar el vas en un gest de victòria abans d'atansar-se 'l als llavis. "Fins que t'agafi la pruïja de casar-te...", vaig dir jo. "Casar-me ?" Va tornar a deixar el got sobre la taula i, sense eixugar-se la bromera que li havia quedat a les comissures dels llavis, proseguí : "No m'has mirat bé, tu. Et penses que he sortit del foc per llançar-se a les flames ? No, maco,no". "Ets tremenda", vaig fer. "Però quan et trobis amb un que t'agradi una mica més que els altres, ja en parlarem..." Ella em mirava maliciosament. "Mai no n'hi haurà cap que m'agradi per sempre. I per dormir-hi no cal pas que els demani la mà, oi ?, i va tornar a riure. "M'agrades molt", vaig declarar-li. "Tu no vas mai amb embuts". "Per què n'he de fer ? Què creus que em donarien ? La gent es pensen que fent l'hipòcrita hi guanyen alguna cosa, però no és veritat. Tu ja ho saps". "Potser sí, però sóc més prudent". "T'ho fa ser la Gabriela", manifestà ella. "Un dia he de venir a veure-la. Ha canviat gaire ?" "No, és la mateixa de sempre". "I tu també, ja ho veig. Sempre tan maco". Els ulls li brillaven i en tornar a beure em mirà per damunt del vas."Per què no veniu un dia a Castelldefels ?", em preguntà aleshores. "Un diumenge". "Ara, a darrers de setembre ?" "Es quan s'hi està més bé. Tinc un apartament a tocar mateix de la platja. Jo hi vaig tot l'any. Quan em sento malhumorada o la ciutat em cau al cap, m'hi escapo". "Sola ?" vaig somriure. "Ja t'agradaria de saber-ho, oi ?" Vam fer una mica de broma intencionada mentre ens acabàvem la cervesa, tots dos espontanis, com dues persones que saben molt bé que poden manifestar-se lliurement sense ofendre's. Amb ella sempre m'hi havia sentit a gust, jo, i aquell dia no era una excepció. Estava content d'haver-la trobada i vam anar prolongant la conversa. Ella seia amb una cama sobre l'altra, la faldilla més amunt dels genolls, despreocupadament com les noies s'anaven acostumant a fer, i mostrava un inici de cuixa bruna on es veia una piga molt negra, rodoneta. Ara el cotxe de línia ja havia marxat i ens havíem quedat pràcticament sols al local. Va explicar-me que tenia un parell de pretendents, però eren dos xitxarel.los als quals feia una mica de set el negoci. "Dos morts de gana", va dir despectivament.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

"I estàs tornant burgesa", vaig acusar-la jo. "Es comença així. De seguida tindràs necessitat de sentir-te una dona respectable i aleshores, diguis el que diguis, hi cauràs. Un marit sempre vesteix". "Em coneixes poc", va contradir-me. "No hi caig, jo, en aquestes trampes". "Molt bé, potser no", vaig reflexionar aleshores. "Però n'hi ha d'altres". "Quines ?", va voler saber. "Els fills. Totes les dones volen fills. En això no deus pas ser diferent." "No", digué, i tot d'una tenia els ulls greus. "Ja hi he pensat. Un dia m'agradaria de tenir-ne un. O dos. Sí, dos". "Veus ?" Però ella va denegar i tornà a somriure. "Doncs no, ni així. Els puc mantenir perfectament tota sola". "Vols dir fills naturals ?" "Per què no ?" contestà tranquil.lament. I jo, amb tota espontaneitat : "No fotis !" Però ho deia sincerament i, mentre encenïem una cigarreta, em recordà que vivíem a la segona meitat del segle vint i que les coses ja no eren com en temps dels nostres pares, quan una noia que s'havia deixat prenyar era capaç d'acceptar qualsevol home per evitar la vergonya de quedar-se soltera amb un fill. "I després", afegí, "ells ja no en pateixen tampoc com abans, quan tothom se'ls mirava de reüll, com si fossin una bèstia estranya, i els tractaven de bords". "No, ja ho sé, no té la mateixa importancia, i encara menys en una capital. Així i tot ets una pionera, noia !", vaig dir gairebé admirat. "Ben poques dones pensarien com tu". "No sóc sola, n'hi ha d'altres. I jo sempre he cregut que de la meva vida ningú no n'havia de fer res. Si a algú no li agrada, ja sap que li toca de fer". "No et sembla ?" Vaig assentir. "I ja tens ullat el pare ?", se m'acudí de preguntar-li, i aleshores, quan encara no tenia tota la frase fora de la boca, va sobtar-me un pensament. Per això, quan digué que no, vaig proposar-li : "Vols que sigui jo ?" Tenia una mà sobre la taula, al costat del vas, i vaig veure com els dits s'anavén obrint sincrònicament amb els ulls que em fitaven gairebé desconcertats. "Tu ?" féu amb una veu sorda. Jo només vaig moure el cap afirmativament. "I la Gabriela ?", preguntà aleshores. "No en pot tenir, ja ho saps". I van continuar fitant-nos, un moment silenciosos, molt quiets. Després mormolà : "No puc creure que parlis seriosament". Però hi parlava. Havia trobat la sortida, si ella volia. Però ella continuava escèptica. "I tu voldries tenir un fill amb mi, amb una noia que ha anat una mica amb tothom ?" "Doncs sí. Encara que t'estranyi, em penso que pots ser una bona mare. I sempre m'has agradat". Ella digué : "No és el mateix. Si tens ganes de dormir amb mi, digues-ho... Però no", es va contradir; "jo no li ho podria fer, això, a la Gabriela". "Per-li què ?" "Som amigues, em va ajudar...", prosegui ella. "Per-li què ?", vaig repetir. "Seria una porcada i jo puc ser el que

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

vulguis, però..." "No em pot donar fills, Palmira", vaig recordar-li. I ella : "Per què els vols, tu ? No, fas broma...", decidí. "Els vull" vaig reafirmar. "Potser no els coneixes tan bé com et penses, els homes..." I llavors li ho vaig abocar tot, vaig confiar-li els meus pensaments, vaig parlar-li d'aquella frisança que em sobtava sovint.. Ella em mirava, em mirava, de primer encara incrèdula i després a poc a poc convençuda tot i que va dir : "Mai no m'hò hauria pensat, que fossis així". "Doncs ja ho veus, ho sóc". "Ho sap, ella, que en voldries ?" "No en parlem mai, seria cruel que li ho digués". "Es clar", va concedir. I es va quedar callada, amb la vista fita el seu davant, fins que digué : "Però jo... ja m'agrades, ja, no et creguis... però jo sempre havia pensat que ell no en sabria res, que seria un desconegut. Això és diferent". "I no val més ?", li vaig preguntar. "No ho sé. Em penso que no. Si mai arribava a les orelles de la Gabriela... Me l'estimo molt, Daniel". "I per això fa anys que no l'has anada a veure ?", li vaig recordar. "No vol dir res. Es una bona noia i... No estaria ben fet". Jo gairebé em vaig molestar : "Molt bé, no ho estaria. Però d'altres n'has fet, de coses mal fetes". "Ho dius perquè els homes que em mantenien eren casats ?" "Sí, enganyaven la dona amb tu. Mai no vaig veure que et mostressis escrupulosa". "No ho entens", va assegurar-me. "Després, no sé per què parlem ! No el vull pas per dama, un fill !Quan el vulgui, qui sap ón seràs o on seré jo ! I encara puc canviar d'opinió..." Em va passar la mà pel braç, asseguts i tot com érem, s'inclinà cap a mi i, una mica inconseqüentment , afirmà : "Però m'has fet feliç, Daniel. No tothom en voldria tenir de fills amb mi. Sobretot la gent que saben com sóc. Sóc bona per una rebregada al llit i prou, jo... Ens n'anem, ara ?" A fora, però, encara vam continuar parlant-ne. Ella vivia al carrer de Manso i la hi vaig acompanyar. Fins a la porta, perquè, com va dir-me, allí no n'hi pujava mai cap, d'home. En sentir-la, vaig riure agrement. "No ho faràs mai,el que has dit. Per això em surts amb l'excusa de la Gabriela i la teva amistat per ella. Tens ganes d'enganyar-te, de fer-te l'emancipada. Una noia que es prepara a tenir fills naturals, encara que sigui d'aquí a deu anys, no es preocupa de l'opinió dels veïns. Em pensava que no, però veig que sí que has canviat. Et casaràs, seràs tota una senyora burgesa, et faràs grossa i, els diumenges,aniràs a missa i compraràs un tortell per postres", vaig dir gairebé amb ferotgia. Ella s'ho va prendre rient. "Quant t'enfades encara estàs més simpàtic". "Però és veritat",vaig insistir. I ella : "Es clar que no". "No et preocupa l'opinió dels veïns ?" Ella denegà. "Gens ni mica. El pis precisament me'l va proporcionar una dona que sap molt bé qui sóc. I, com

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

que és una xafardera, també ho deuen saber els altres, encara que no ho diguin". "Doncs per què ?" em vaig estranyar. "No sé si t'ho sabré explicar", va dir. "Em dóna una sensació d'independència, de ser jo mateixa... Durant massa anys cap pis no ha estat realment meu. Sempre hi havia algú que tenia dret d'entrar-hi a qualsevol hora del dia o de la nit. L'amo, el que pagava. No sé per què, però si hi rebia un home em semblaria com si em quedés sense alguna cosa. Ja sé que és ximple i que costa d'entendre. Deu ser una rareza meva". "Però quan coneixes algú que t'agrada...", vaig objectar-li. "Tu vols saber massa", rigué. I així ens vam separar, o gairebé, perquè després, quan ja m'allunyava, encara em cridà : "Dóna records a la Gabriela, eh ?" Però jo no ho vaig fer.

Estava irritat amb mi mateix. Ben mirat havia estat ben ximple. Per què me li havia d'haver confiat d'aquella manera ? Que no m'ho podia pensar que ni ella no sabia el que volia ? Tot eren ganes de parlar. Un fill natural ! Et dic que sí ! Aquestes entretingudes, reflexionava, quan es decideixen a fer bondat són pitjor que les altres dones. Ella podia dir el que volia, parlar era fàcil, però allò del pis ho demostrava prou clarament. Acabaria per convertir-se en una senyora respectable com li havia predit, canviaria de casa i, en un altre veïnat, potser seria la primera de tirar la pedra a qualsevol desgraciada que s'escaigués a viure al barri. Ho havia vist més d'una vegada, això. La conversa que havíem tingut, però, m'obrí unes certes possibilitats especulatives i, en el curs dels dies següents, més d'un cop vaig reflexionar que, si ella no hagués volgut, potser n'hi hauria d'altres que acceptarien. També eren ganes d'enganyar-se, naturalment. Mai no havia trobat cap noia especialment desitjosa de tenir un fill natural, ni era probable que la trobés ara. La cosa, si de cas, havia de ser feta amb perfidia, i la veritat, el meu desig de tenir un fill no eren tan abassegadores perquè m'hi decidís. No em sabia veure enredant una pobra noia, simulant una badada i posant-la en un compromís per satisfer un caprici que no compartiria. Vaig mirar d'anar-ho oblidant. Molt bé, moriria sense fills, com no fos que la Gabriela em precedís i jo tingués l'oportunitat de casar-me de nou. Es a dir, de casar-me, perquè en aquell moment encara no ho estava...

I aleshores, al cap de mesos, un dia d'abril, la Palmira em telefonà al despatx. Ja ni hi pensava, en ella; no ens havíem tornat a veure més. "Daniel ?", va fer. "Escolta... T'agradaria de venir a Castelldefels ?" Així, sense preparacions de cap mena. "Amb la Gabriela, vols dir ?", vaig fer, sorprès. "No, tu sol". "Ah !" El cor em va

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

fer un salt. Perquè ho vaig entendre des del primer moment, no podia demanar-m'ho per res més. Era sincera i s'havia repensat. "Quan ?", li vaig preguntar. "Et sembla bé, diumenge ?" Però jo els diumenges acostumava passar-los amb la Gabriela, em seria díficil de trobar una excusa convinvent... "No, diumenge no pot ser". ""Quin dia et va bé, a tu ?" "Dissabte", vaig dir-li. "Però el dissabte no et deu anar bé a tu, hi ha la botiga...", vaig afegir. "No te'n preocupis, de la botiga. En havent dinat ?" "A les cinc, si pot ser". "A les cinc i dotze minuts hi ha un tren. T'esperaré al baixador del passeig de Gràcia", féu. "D'acord ?" "D'acord", i vam penjar.

Erem dinarts, em quedaven quatre dies per inventar una excusa. Perquè hi hauria de passar la nit, a Castelldefels, això ja ho veia. Tot d'una, vaig adonar-me que vivia molt lligat, que en tots els meus moviments em calia considerar la Gabriela. Potser era una mica per culpa meva, jo mateix l'havia avesada així. Solíem anar plegats a tot arreu, si bé es cert que de tant en tant preferia quedar-se a casa, sobretot si assistia a alguna tertúlia, encara que hi vinguessin dones. Les tertúlies no li agradaven. Però no hi ha cap tertúlia que duri tota una nit. Només podia fer una cosa : simular una conferència fora de Barcelona. A les conferències no m'hi acompanyava mai, ni que fossin a ciutat. Deia que li feia estrany de trobar-se entre el públic quan parlava jo. D'altra banda, ja les hi llegia a casa, car les conferencies sempre les he escrit per endavant encara que després, sovint, improviso en part. Vaig empescar-me tota una història, doncs, i en arribar a casa vaig explicar-li que en Veciana, de Lleida, un poeta que havia conegut no feia gaire però amb el qual havíem simpatitzat de seguida quan ens presentaren la nit dels premis de Santa Llúcia, m'havia telefonat al despatx. Celebraven un cicle de conferències (cosa que era veritat, havíem vist la nota al diari) i l'orador previst per la nit de dissabte havia hagut de sortir precipitadament de viatge i no sabien amb qui substituir-lo. Ja comprenia que potser era abusar dir-m'ho tan a darrera hora, però no tenia jo per casualitat cap conferència sobre els aspectes actuals de la novel.la catalana ? No hi feia res que ja l'hagués pronunciada en algun altre lloc... I vés per on, sí, ho tenia, d'una anada que havia fet a Reus. Havia acceptat,doncs. No cal dir que la Gabriela ho aprovà, ja saps com sempre volia que em fes veure... Només hi havia un perill, que els diaris en parlessin, d'aquells actes. Però fins aleshores (se n'havien fet ja tres, de conferències) no ho havia vist enlloc. Unicament la nota esmentada quan encara s'havien d'iniciar. Però calia que m'hi exposés, i el risc tampoc no era tan gros. El dia-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

ri sempre l'he comprat jo, no estem subscrits a cap, i si per ètzar veia que s'ocupava de la conferència que veritablement havia de tenir lloc, sempre era a temps de comprar-ne un altre que no en parlés. Podia sortir be, sí. I hi va sortir.

A tres quarts de cinc i minuts vam trobar-nos a l'estació. Ella duia una bossa on després vaig veure que hi havia tot de menjar, i vestia una ~~[illegible]~~ brusa groga amb la faldilla llisa, molt senzilla. Si no hagués estat per les sabates de talons alts, hauria semblat que anàvem d'excursió. "Vas donar-me una bona sorpresa", li vaig dir, però ella féu : "Ja t'ho explicaré al trem". Havia tingut una ensopegada i me'n parlà amb tota franquesa. Dos mesos enrera, havia conegut un noi, un xicot estranger que una tarda entrà a la botiga, hi bromejà i després acudí a esperar-la. Va agradar-li i durant els tres dies que ell restà a Barcelona van sortir plegats. No, no havien anat a Castelldefels, en aquell moment una de les dependentes estava malalta i no podia deixar la botiga. Es veien en plegar i passaven la nit junts en un meublé. "Era un noi tot eixerit, semblava sà", va dir-me, "però quan ja era fora, al cap de deu o quinze dies, vaig notar que em passava alguna cosa, com si tingués una irritació, sapa ?" Va anar a consultar el metge, el ginecòleg, el quàl va donar-li l'agradable notícia que tenia purgacions. "Me les devia encomanar ell, per força, no havia dormit amb ningú més", afegí en contar-m'ho mentre el tren corria cap a Castelldefels. Es va espantar, mai no havia tingut cap malaltia sexual, sempre havia estat de sort i en general es mostrava precabuda. "Però sempre ve un dia que bades", comentà. "I ara ja tornes a estar bona ?", vaig preguntar-li. Sí, havia seguit el tractament prescrit pel metge, el qual havia tornat a visitar per assegurar-se que no quedava rastre de res. L'home ja li havia dit que era una malaltia sense importància, que avui es curava fàcilment. "Però tot d'una vaig començar a pensar", digué. No se li havia acudit mai que podia ensopegar-se amb un home malalt, potser per allò de no haver-s'hi trobat fins aleshores. Però es podia repetir, ara ja no seria mai més tan confiada com abans. "I imagina't", féu, "que tingués la desgràcia de fer-me embarassar per algú malalt de blenorràgia, o pitjor, de sífilis... No puc pas demanar-los un certificat de bona salut, oi ?" Això excloïa rotundament un desconegut. "I llavors vaig tornar a pensar en tu", acabà. De tota manera, va preguntar-me : "Perquè tu estàs sa, ~~mm~~ veritat ?" "Mai no he tingut res", vaig tranquil.litzar-la. "Però tenia entès que volies esperar, que no et corria cap pressa...", li vaig fer observar. "No. Però també jo em podria posar malalta. No vull dir precisament d'una malaltia venèria, sinó del que fos. Això del pensar és

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

com les cireres", somrigué; "un pensament s'enganxa amb l'altre i vaig dir-me : Palmira, ara ets jove, forta i tens salut, però no saps quant pot durar. Has complert vint-i-set anys, una edat molt convenient per tenir fills..." "I la Gabriela ?", vaig interessar-me. "Ja no et preocupa,ella ?" "Sí, això és l'únic que no m'agrada. Si ho sabia, de segur que no m'ho perdonaria. Però ben mirat, per què ho ha de saber ? Tu no li diràs res. I d'altra banda tampoc no és com si ens haguéssim d'entendre, com et diré ?... regularment. Quan estigui prenyada, ho deixem córrer,no et sembla ?" Jo vaig botir una mica els llavis, insegur. "Potser aleshores en hi haurem acostumat. No oblidis que no és com si no m'agradessis , com si ho féssim per complir diguem amb una mena de deure. Tu sempre m'has agradat". "I tu també, si no, no hauria pensat en tu". "I si ens encapritxem, doncs ?" "Hem de mirar que no passi. No hi estàs d'acord ?". Jo vaig inclinar el cap. "Vols dir que l'ha fet mai ningú, una cosa així ? Un home i una dona que saben que no s'han de casar, que no han de viure plegats, més i tot, que no hi volen viure, i que, fredament, es disposen a fer una criatura..." "Fredament ?" va riure ella. "Ja ho veuràs, això", "Ja m'entens. No sé de ningú que s'hagi trobat en aquesta situació". "Algú o altre ha de començar, doncs. Per què no tu i jo ?". Vaig passar-li el braç per l'espatlla. "Ets una noia estranya, Palmira. Estic molt content". "Jo també", va dir, i se m'arraulí. "Va ser una sort que ens trobéssim aquell dia", i va besar-me sense preocupar-se de les dues dones que ocupaven el compartiment de davant, a l'altre costat de passadís.

Vam sortir del tren enllaçats per la cintura, com dos enamorats jovincels, i, al llarg de la via, ens adreçàrem al seu apartament, en una casa nova de dos pisos que fou construïda l'any anterior gairebé a frec de platja. S'hi pujava per unes escales exteriors, com les que sembla que hi ha a Nova York, per cas d'incendi,i davant s'obria una ampla terressa que gairebé ocupava la meitat de l'extensió del pis, una mena de tres peces, menjador -cuina, dormitori-bany i vestíbul-sala d'estar. Encara no era totalment moblat, només hi havia l'habitació, una taula i cadires al menjador i alguns atuells de cuina, però així i tot es veia acollidor i agradable, potser perquè era nou i la distribució de les peces havia estat ben estudiada. També hi contribuïa aquella immensa clapa d'aigua que llepava la platja,encara no a cinquanta metres de l'edifici. Va deixar la bossa a la cuina, en va treure el menjar i,en girar-se, vaig abraçar-la amb les mans abaixades cap a les natges mentre li cercava els llavis. Ella va deixar-se tocar, però després se separà. "Per què no fem un passeig ?Fa una tarda molt bonica..." Encara era d'hora,el sol s'allunyava darrera les muntanyes,

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

penjat a l'horitzó, i la mar anava i venia mansament, amb tot d'onades curtes que després s'allargaven platja amunt, endins. Vam sortir. L'aire era una mica fred, però tenia una salabror agradable i tots dos vam respirar a fons mentre ella, penjada al meu braç, deia : "Jo hi viuria sempre, al costat del mar. Ja sé que em diràs que a Barcelona també n'hi ha, però no ho sembla. Per això la primera cosa que se m'acudí, en tenir diners, fou de comprar l'apartament. No que el tingui encara pagat del tot, però ja no falta gaire. Hi vinc sovint". "Ja m'ho vas dir", li vaig recordar. Al pis s'havia canviat de sabates, s'havia tret les mitges, i ara, quan arribàrem a la sorra fina, va descançar-se i caminava peus nus, amb les bambes a la mà. "Deixa-les", li vaig dir, "ja les trobarem en tornar. Jo també ho faré". La sorra era fresca, en alguns llocs humida i tot, però els peus s'hi acostumaven ràpidament, i més encara quan ens posàrem a córrer. "No m'agafes !", va dir, i sortí disparada. En veure que li guanyava terreny es va anar aixecant la faldilla que li destorbava la cursa i se l'arrengussà a la cintura, però li tornava a caure i jo, darrera seu, reia, atent al moviment ràpid de les cames primes i nervioses, de les cuixes que es fregaven entre elles, dels peus menuts. En aquella hora a la platja no hi havia ningú, llevat d'una silueta que es movia més lluny i, a desgrat de les cases, algunes encara no acabades, allò tenia un aire de solitud que, quan miraves cap al mar, et feia pensar en indrets remots, apartats de la civilització. Quan vaig atrapar-la, vam caure tots dos sobre la sorra, mig abraçats, i ens quedàrem panteixant i ella amb els cabells embullats per l'alaneda del vent. Després vam reprendre el passeig fins que es féu fosc. Sovint ens aturàvem a besar-nos, però ja no vaig tornar a tocar-la fins que érem de nou a casa i ja havíem sopat. Aleshores vaig comprendre que anys enrera un dels seus amants hagués volgut exhibir-la nua davant els amics; sense roba continuava tenint aquell aspecte de "gamine", però precisament això donava al seu cos una gràcia que de vegades no tenen altres dones més belles, una mena de fragilitat que només es desmentia a l'hora de l'amor, quan descobries el seu desig persistent i tumultuós que li feia creixer els membres àgils i endurits com una molla d'acer. Nit enllà bramulava la mar, ara i adés ens arribava la remor d'un camió que progressava feixuc per la carretera o el terratremol d'un tren que pertorbava un instant les vibracions de l'aire, i nosaltres érem allí, en aquella illa de llum, tancats i absents, un paràntesi en l'univers, abocats al nostre món immediat, sense recordar ja que perseguíem una finalitat, car acabàvem de descobrir que respondíem l'un a l'altre amb una precisió desusada, que entre els nostres cossos hi havia quelcom

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

més que un acord maquinal, una entesa viva i apassionada que després de l'amor li féu exclamar mentre em mirava : "Per què no m'ho havies dit mai ?" Jo em vaig posar a riure, i aleshores ella s'adonà de l'absurditat de la pregunta. "Com ho podia saber ?" vaig contestar-li."En tenies ganes, de mi ?",s'interessà després. Jo vaig estimar-me més ser franc. "No especialment; com de qualsevol altra dona més o menys bonica o graciosa, suposo". Havíem encès una cigarreta, una de sola,i ens l'anàvem passant. "I tu,que potser hi pensaves algun cop, en mi?" "No gaire", confessà. "Et trobava simpàtic i ben plantat, però els homes no m'interessaven pas tant com et penses. M'han interessat més després, quan no hi he hagut de dormir per obligació. En aquell temps, n'estava una mica tipa ". "No ho semblava pas", vaig somriure jo. "Encara recordo com parlaves del teu Romeu". "Sí, és l'unic al qui vaig posar una mica d'afecte, però en el fons... Em creuràs si et dic una cosa ?", em preguntà tot d'una. "Digues-la i ho veurem". "Al llit no ho he passat bé, allò que se'n diu bé de veritat, fins que els homes he començat a escollir-los jo. Oi que sembla mentida ?" Vaig tornar a ficar-li la cigarreta entre els llavis. "No ho sé. En tot cas, no hi ha dubte que ara ho passes estupendament". "Presumit !", féu. Jo vaig dir : "Eres freda, potser ? No t'hi veia pas, jo". Ella va moure el cap darrera un petit núvol de fum. "No, però això, com tot, s'ha de fer quan en tens ganes, amb homes de la teva edat i que també es preocupin una mica de tu. Tots aquests vells no se'n preocupen poc ni gens Només pensen en ells i en les seves extravagancies. I després encara volen que els estimis", digué gairebé indignada. "Veuen que t'han de pagar per arribar-te damunt, que tu fes el possible per evitar-los sempre que pots i encara s'imaginen que els estimes !" "No t'enfadis, jo no hi tinc cap culpa" vaig recordar-li. "No", va dir sobtadament apaivagada. "Tu ets jove. I a tu sí que t'estimo", decidí. "M'estimes?" "Ja m'entens. Besa'm". Llençà la cigarreta i va cercar-me els llavis mentre m'abraçava. "Amb tu s'esta bé", xiuxiuejà. "Em penso que he sabut escollir". "No t'ha deixat prenyada mai ningú ?", li vaig preguntar. Ella va separar-se una mica. "No, mai", i aleshores em mirà als ulls amb un esguard intens i tot d'una enfebrosit : "Prenya'm, Daniel"

No sé si ho vaig fer, Naturalment. De tota manera, si no fou aquella nit, va ser un altre dia, o potser l'endemà al matí,abans de marxar. Jo sol, perquè ella volia quedar-se. Va acompanyar-me a l'estació, encara tota càlida i amorosa de les hores que acabàven de passar plegats i, a punt de separar-nos,em digué : "Ni que no passés res, no me'n penediria gens ni mica". No podia haver dit a qualsevol altre noi dels qui havien dormit amb ella des que era "lliure",però vaig a-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

preciar la seva bona intenció i la vaig besar ràpidament, com qui s'acomiada d'una esposa.

Ens vam tornar a veure l'endemà passat, tal com havíem convingut, i em cal dir que li vaig fer una mala passada. Perquè quan parlà d'anar al meublé m'hi vaig negar. "Al teu pis", vaig exigir. Ella no volia, era una qüestió de principi, però després de discutir-ho li vaig fer observar : "No oblidis que jo sóc una excepció". A la fi s'hi avingué, de mala gana, però seguidament va oblidar-se'n i em sembla que àdhuc li féu una certa il.lusió mostrar-me el seu cau, molt net, molt ben moblat i, per desgràcia, amb dues teles horribles d'aquestes que es compren a "El Barato" o en altres indrets per l'estil. Divendres, en tornar-hi, vaig compareixer-hi amb dues reproduccions, un Modigliani i un Monet, per substituir-les. Són els únics presents que li vaig fer. Vam continuar veient-nos amb certa regularitat fins al cap d'un mes, quan una tarda em va dir : "Ja fa cinc dies que m'havia d'haver vingut la regla". "Et sembla que..." "Sí", digué. "Ho dec estar. Ja m'hi devia quedar la nit que vam anar a Castelldefels". "De tota manera", vaig aconsellar-li, "no et facis encara il.lusions. Cinc dies tampoc no són res". Però ho eren. En van passar cinc més, deu, i ja no li quedà el més petit dubte, ni a mi. "Sí, ho estic". Una mica més endavant anà a veure el metge, el qual li féu una analisi i li ho confirmà. Jo vaig preguntar-li : "I bé, canviarà alguna cosa, entre nosaltres, això ?" "No, pots venir sempre que en tinguis ganes". "Si en tens tu, també", vaig recordar-li. Ella se m'abraçà. "Sempre en tinc, Daniel, ja ho saps. T'estimo molt". Vaig poder anar assistint doncs a la lenta deformació del seu cos, al creixement del ventre que s'arrodonia i on més endavant, quan ja estava verament grossa, em feia posar les mans mentre em preguntava : "No sents ?" No sentia res, naturalment, però ella deia que sí, que la criatura es movia dintre seu. "Em penso que en dóna puntades de peu", reia. Al vuitè mes van deixar de fer-nos l'amor, però encara l'anava a veure un cop cada setmana i sempre li demanava que em mostrés el ventre. Em feia una il.lusió estranya veure-li tan crescut. Jo, per gust, encara hi hauria dormit, no trobava gens de repugnant aquella deformació, però ella no ho volia, ni que fos en postures avinents, tenia por que la convulsió dels orgasmes podria perjudicar la criatura. L'embaràs era normal i ella gairebé sempre va trobar-se bé, amb molts pocs vòmits i mareigs. Un dia va dir-me : "Si és un nen li posaré el teu nom". Jo, que hi havia pensat més de quatre vegades, vaig replicar amb tota naturalitat : "Li posarem Daniel Bastida Xarai". Es va quedar d'allò més estranyada. "El vols reconèixer, potser ?", em preguh-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

tà en un xiuxiueig. "Sí. Ja vam quedar que avui dia un fill natural no queda estigmatitzat com temps enrera, però dur els dos noms, del pare i de la mare, no el perjudicarà pas gens, oi ?" "No", va dir ella. "No sembla que te n'alegris", li vaig fer observar. "Es que estic sorpresa. No em pensava que ho faries". "Per què ? Es el meu fill,no?" "Daniel Bastida Xarai..." assaborí ella lentament. "I si és una nena, Palmira", vaig dir. Però per això no hi va voler passar, el seu nom mai no li havia agradat i, de fet, ara ja feia temps que l'anomenava Mira. Tampoc no volia posar-li el nom de la seva mare, morta molts anys enrera, perquè ella l'havia venuda per primer cop a un home, quan tenia quinze anys. Es tota una història, potser un dia te la contaré. (No hi ha res de veritat en allò que servia en un bar fins que algú la "retirà",com deia abans). "Vols que li posem el nom de la teva ?", em suggerí. Però en saber que s'havia dit Joaquima, Quimeta, no va agradar-li i,a la fi, ens posàrem d'acord que la batejaríem Rosa, en record d'una germaneta que ella havia tingut i que,com deia, "per sort es va morir als dotze anys",al.ludint que la mare probablement també l'hauria venuda. Però no ens n'hauria calgut preocupar tant, aleshores, perquè va ser un noi. Va nèixer el dia 23 de gener, amb tota puntualitat, en una clínica. Ella va continuar vivint sola fins al darrer moment, és una noia valenta, i em deia : "A casa no hi vull ningú. Quan senti els primers dolors cridaré un taxi i llestos". Ho va fer així, sense molestar els veïns, i va resistir fins que li semblà que anava de veres. A les dues de la matinada va telefonar a la llevadora i s'adreçà a la clínica; al cap d'una hora, la criatura ja era al món. Jo no ho vaig saber fins l'endemà, vint minuts després d'arribar al despatx, quan van trucar-me per indicació seva i vaig tornar a sortir veloçment sense donar explicacions a ningú. Ella era al llit, una mica pàl·lida, lluminosa, amb el seu aire infantil de "gamine" que potser és una mica trapella però mai no ha trencat cap plat. El nen... doncs el nen era com tots els nens, una meravella, però lleig i fastigós com ell sol, arrugat com un simi. Es diria Daniel Bastida. Se'n diu.

Ara tu potser et preguntaràs si no estava una mica ximple de voler donar-li el meu nom. O si ja no ho estava en voler tenir-lo amb ella, amb una dona de moral més que dubtosa que, quan li convenia, se m'anava amb el primer que li feia peça. Com puc tenir la seguretat que és el meu fill ? Qui em garantitza que no m'ha donat gat per llebre ? Qui pot saber si durant aquell temps no va permetre's altres capriècis, d'un dels quals podria ser fruit la criatura que ara m'imagino meva ? Doncs bé, tots aquests pensaments que em faig ara en honor de les teves possibles objeccions, no m'han amoinat mai, i pre-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

cisament per això : la Palmira és una noia de moral massa amplia i massa lliure per prendre's la molèstia d'enganyar-me o d'enganyar qui sigui. No m'havia demanat mai res; vaig ser jo qui li ho demanà. No em necessitava, no necessitava ningú. Es a dir, només un mascle que ejaculés una mica de semen dintre seu. No volia carregar-se amb un home, ni ho vol ara. No la preocupa el dir de la gent, en prescindeix olímpicament. Mai no es va avergonyir d'estar prenyada, no féu res per evitar de parlar amb les veïnes del fill que esperava, s'hi referia ~~amb~~ amb tota espontaneitat, com la cosa més natural del món. I per tot el que sé, per la mica que sé, aquesta és l'única actitud amb que poden encarar-nos amb la gent si volem que ens respectin . No l'engany, sinó la franquesa. Això és l'inici d'una moral nova. Vols que et digui una cosa ? Jo estic orgullós de la Palmira. No del seu passat, del qual cal culpar l'ambient en què va viure i la falta d'escrúpols de la seva mare, sinó de la dona que en un moment determinat arriba a ser i que, per la resta, potser tampoc no seria si no hagués passat per aquella experiència. Es una dona lliure. Aquesta mena de dona ideal que tantes pàgines ha fet escriure als novel.listes i dramaturgs i que tanta por sol fet als homes. Potser també me'n faria a mi si fos la meva dona. Però no, una noia com ella no pot ésser la muller de ningú en el sentit convencional del terme. Ella no ho sap, ella no és conscient del que representa i, si en un aspecte això és un mal, en un altre és un bé, car ho representa amb naturalitat, espontàniament, no en virtut d'una concepció teòrica, d'unes idees i, per tant, en contra de la seva naturalesa, en la mesura que pugui parlar-se de naturalesa quan ens referim a un producte del nostre ambient, de la nostra societat. Quina mare millor podia donar als meus fills ? Si ella no es maleja, si no li agafa una pruïja de respectabilitat a darrera hora i l'edat, els diners o el que sigui no l'obliguen a renegar d'ella mateixa, cosa sempre possible, en farà unes criatures diferents, lliures com ella, un noi i una noia sans i sense prejudicis. Perquè ara ja són dos, darrerament vam tenir una nena.

M'ho va demanar ella quan el petit encara no tenia un any. Francament, com fa totes les coses. "En vull un altre". "Ara, tan aviat?", vaig preguntar-li jo. "Sí, m'agradarà que creixin junts. Vols ?" Volia naturalment, i de nou vam anar a Castelldefels, on no havíem tornat més. Ella sempre ha estat convençuda que en Daniel el vam engendrar allí i, per tant, és comprensible aquesta mena de sentimentalisme. Va deixar-lo amb una noia que per força s'ha vist obligada a posar-se al pis a despit de la seva repugnancia a compartir-lo amb estranys i, com l'altra vegada, agafàrem el tren de les cinc. He par-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

lat de primer de sentimentalisme, i la paraula potser era instint. Ara, al cap de dos anys, la nostra relació s'havia anat modificant poc o molt, la urgència del nostre desig havia cedit una mica i sovint ens véiem sense què ni ella ni jo ~~m~~ penséssim fer-nos l'amor. Els sentits reposaven. Però el nostre petit viatge tornaria a desfermar-los, a encendre'ls. Ja va començar al tren, on vaig enllaçar-la com la primera vegada, i continuà després a la platja hivernal, més trista que aquell dia d'abril i per on ens passejàrem abrigats, però amb un engrescament renovat, tota vegada que quan tornàvem cap a l'apartament vaig fer-la caure damunt la sorra i en veure els seus ulls consentidors la vaig posseir. Després restàrem llarga estona l'un sobre l'altre, immunes al fred, i ella alçà les mans i va acariciar-me les galtes, els cabells, amb un gest tendre que s'avenia amb la lluminositat de la seva mirada. "Ets feliç, Daniel ?", em preguntà. Jo vaig sorprendre'm una mica. "Feliç ? Què vols dir ?" "Voldria que ho fossis molt. Amb mi o amb qui sigui. T'estimo, saps ?" "Sí". Va abraçar-me per darrera el coll, em premè contra seu i xiuxiuejà : "Ara ja no serem joves gaire temps més... No penses mai en la mort, tu ?" "Sí, sempre hi he pensat". "Jo no, només darrerament, des que vaig tenir en Daniel. Abans em veia eterna, sempre jove..." "I què ha canviat ?" "Els fills et canvien. A una dona la canvien", precisà. "Ara sé que tot s'acaba i que ell serà gran i jo vella. Per això gairebé em sembla estrany desitjar-te com et desitjo avui, com una adolescent. Quan m'has abraçat al tren he tingut ganes de tu, i quan hem saltat a l'estació, i a casa... Tota la tarda que tinc ganes de tu. Tantes ganes que em feia mal". Va besar-me les galtes, els ulls. "Gràcies ", digué estranyament, i jo vaig sentir que la volia de bell nou i que ella em tornava a esperar... Va ser una nit bella, vam restar desperts fins a les sis de la matinada mentre el vent, cada cop més fort, udolava i alçava unes onades blanques i enormes que vaig veure en aixecar-me a fer café i mirar per la finestra. Ella estava contenta, però l'endemà al matí va posar-se trista, i jo vaig comprendre perfectament per què : a Castelldefels ja no hi tornaríem mai més plegats. Res no ens en privava, és cert, podíem anar-hi sempre que vulguessim, simplement a estimar-nos, però jo sabia que no ho faríem. Aquest cop no va voler quedar-se, feia un dia rúfol i tot de núvols s'acastellaven sobre el mar, on potser en la llunyania ja havia començat a ploure. Van caure quatre gotes mentre esperàvem el tren darrera la paret que ens protegia, ella més "gamine" que mai amb els seus pantalons negres, callada i melancònica i, alhora, serena amb la certitud que dins ja duia un altre fill. Seria una filla. Una noia que va néixer en plena caní-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

cula, una tarda que es desencadenà un aiguat : el que prometia la matina que fou concebuda i que no arribà a esclatar, car després, quan érem al tren, fins i tot sortí un raig de sol... I aquesta és la història.

.....

Tota la setmana que arrossego aquesta carta. No vindrà d'aquí que l'allargui una mica més per dir-te que s'ha celebrat una altra reunió entre els multats governatius. A alguns ja els han passat la papereta del jutjat (no tots van declarar-se incompetents) concedint-los un terme de tres dies per fer efectiu l'import si no volen ser embargats. No vaig assistir-hi, però la Gabriela em contà que tothom continua disposat a resistir ferm i a deixar fer les agències executives si arriba el cas. De tota manera, la setmana que vé, quan els advocats hagin preparat la cosa, tots, cadascú pel seu costat, individualment, és clar, faran la declaració de pobresa de què et vaig parlar. Sembla que no cal témer massa una investigació de la justícia a Hisenda; diu que ho tenen tot molt desordenat i que és difícil d'entendre-s'hi. Conten casos que fan riure, d'individus que han acudit a fer declaracions de pobresa amb el cotxe, sense que ningú pensés a fer-los observar que si més no tenien el vehicle. Algun dels reunits, multat ja anteriorment i declarat sense béns, paga la multa a poc a poc des de fa més d'un any; li descompten una quantitat mensual, dues o tres-centes pessetes, de sou. Es allò que la propaganda comercial aconsella : en "còmodes" pagues mensuals. Tothom s'ho pren amb bon humor, i això ajuda la Gabriela, la qual ja no sembla tan amoinada. Es veritat que a nosaltres encara no ens han passat cap recepta.

Un darrer item : el mateix dia que et vaig escriure l'altra carta, cinc després d'haver anat a veure les obres d'en Picasso amb la Montserrat, vaig rebre una nota d'ella : "Perdoni. No es mereixia la meva resposta; no em va dir res ofensiu. Perdoni". L'endemà vaig replicar-li : "No té importància; oblidat. No comprenc què li passa, però a vostè l'ha ferida algú". En el mateix estil telegràfic d'ella.

Una cordial encaixada del teu amic

Daniel

Barcelona, 7 desembre de 1967.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York.

Car amic : a la fi he donat per definitivament enllestit el llibre de poemes, el qual ja té títol : "Arrel de l'home". Continuo sense sentir-me'n gaire satisfet, però estic cansat de treballar-hi i sé que no puc millorar-lo. Què ho fa ? Porto una vida massa agitada que no em permet de concentrar-me o he deixat de sentir verament la poesia ? O potser la mica de do poètic que hi havia en mi, que podia haver-hi en mi, era un fruit natural de l'adolescència que després he anar perllongant artificialment, ajudat per l'ofici, pel costum d'escriure versos i moure'm entre gent que n'escriu ? No ho sé. Només sé que ara tinc pressa de desfer-me d'això, d'aquest llibre que gairebé em fa nosa i la continuació del qual (recorda que n'hi havia d'haver una) cada dia veig menys clara. No he fet, però, cap pas per assegurar la seva publicació. La poesia, a casa nostra, s'està morint per falta d'editors i de públic. Si m'ho proposava potser podria col.locar-lo a les "Edicions catalanes", però fins ara no hem publicat cap llibre de poemes i seria probablement mal vist que comencessim amb un de meu. D'altra banda, tampoc no és tan senzill com això, no sóc l'únic que decideix sobre els textos que cal donar al públic. Hi ha el consell, del qual formen part en Brull, el director comercial, l'Ordeig, i jo, naturalment. Tots tres som responsables del que es fa. Ens reunim una vegada cada setmana i discutim els projectes en curs, n'enbastem de nous i deixem de banda els que per una raó o altra semblen inconvenients a la majoria. Es un procediment que no em fa particularment feliç, tota vegada que l'Ordeig hi entén poc, en literatura, i només té presents les probabilitats comercials del llibre. Es clar que és la seva feina i que està bé que controli o freni els meus diguemene entusiasmes per coses poc rendables, però el públic potser no el coneix tant com es pensa, i sovint ens hem equivocat. A més, té un criteri poc segur, d'una reunió a l'altra es repensa sobre plans ja concretats i els hem de tornar a discutir. Es un teixir i desteixir continu. Ara mateix, ha posat en quarantena la necessitat de la biblioteca basica de novel.la contemporània, quan pràcticament ja era tot lligat. Passem per un moment de crisi, hem de reduir despeses i anar sobre segur si no volem quedar-nos pel camí. Proust, Joyce, Céline, Svevo, Broch, etc., estan molt bé, però fa tants anys que s'esperen que poden continuar esperant-se. Aquest és el seu criteri. I en Brull, que és influenciable, vacil.la. No sabem doncs què fer. A mi em desespera aquesta eterna provisionalitat del nostre programa i em penso que

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

al capdavall això ens perjudica. Vull dir que provoca en tots nosaltres un sentiment d'inseguretat que ens fa excessivament prudents. Ell, l'Ordeig, creu que jo sóc massa audaç i, encara que no ho sigui, ja sé que pensa que em refio massa dels milions dels Brull; un home que en té tants no se'ls pot acabar. Però no és cert. M'he abstingut de proposar moltes coses que m'agradaven precisament perquè em faig càrrec que una editora és una empresa comercial destinada a fer diners per als seus propietaris, com tots els negocis. Ja veus doncs si sóc poc lliure. Quan vaig entrar a ocupar aquest lloc, m'imaginava que seria enteramen responsable del que faríem , que no compartiria aquesta responsabilitat amb ningú. Bé, amb en Brull ja hi comptava, és clar, és l'amo,però l'Ordeig me'l veia més aviat com un simple consultant en casos dubtosos des d'un punt de vista econòmic. I no ha estat així. Una editorial és una cosa complexa i no és estrany que també hi diguin la seva els distribuidors. Se suposa que ells saben més bé que ningú quins són els gustos del públic. Diguem que en tenen un coneixement més de primera mà. En canvi,però, no en tenen cap els lectors-assessors, i també depenem d'ells. Un director literari no s'ho pot llegir tot i ha de confiar en el criteri d'altres professionals, en general dos o tres. I els professionals tenen manies, tabús, una optica desenfocada, com tothom. Ara mateix, l'any passat, dos criteris adversos ens van fer refusar un treball titolat "La tècnica i l'humanisme", dintre la línia de "Les dues cultures" de C, P. Snow, perquè dos d'aquests assessors que el devien llegir de pressa van coincidir en apreciar que estava mal escrit i no aportava cap punt de vista original. Doncs bé, el llibre ha estat publicat per una altra editorial i és un dels "bestsellers" de la tardor. L'he llegit i em sembla excel.lent. Potser un corrector d'estil l'ha millorat,però això també podien fer-ho els nostres. En tenim dos. De primer s'encarregava de tot un noi expulsat de la universitat per activitats polítiques, però des de fa unes setmanes disposem també d'en Massic. Es veritat que vaig oblidar-me de dir-t 'ho. Ja feia treballs per nosaltres (això si que t'ho devia haver dit, oi?), i com que té uns bons coneixements gramaticals i la feina va en augment (a despit de la crisi !), ens el vam quedar com a corrector fix. A la pràctica ha resultat una mica lent, perquè és molt meticulós, però cal reconèixer que deixa uns textos exemplars. Això, no sé per què, em fa pensar en la reaparició d'en Servalls, del qual ja t'havia contat que es feu fonedís en desil.lusionar-se del món literari. Ha escrit una altra novel.la i ens la va venir a proposar. Sap prou bé que fins ara no n'hem publicat, de novel.les, però ell creia modestament que podíem ini-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

ciar una col.lecció amb la seva. En convencer-se que no, l'ha dita a l'Aymà i després a les Edicions 62, però les impressions que en tinc no són gaire favorables i sembla que no l'hi han acceptat. Només li faltava aquesta ensopegada.

En Prats i jo continuem les nostres xerrades. N'hem fet dues més i ja comencem a veure que com més petita és una comunitat més recelosa, menys oberta, es mostra la gent. Sembla mentida el mal que fa la por. N'havíem d'haver fet una tercera, dissabte passat, però a darrera hora ens vam veure obligats a suspendre-la. El contacte, en aquest cas, s'havia establert a través d'un petit industrial, en Roureda, fill d'un alcalde dels temps de la República, un home molt segur segons en Prats que ja el coneixia, però al poble també el devien conèixer i algú es va alarmar; algú que ja tenia notícies de les nostres xerrades (si més no d'una d'elles) i sabia què havíem dit. Ignorem qui és, ho ignora el mateix Roureda, si bé va donar-nos a entendre que ell tenia les seves soppites. En tot cas, algú prou important o prou poderós dintre la comunitat per fer moure el batlle, un home, contà el nostre contacte, "incapaç de prendre cap iniciativa si no el burxen". Nosaltres no vam assabentar-nos-en fins divendres, quan el fill de l'ex-alcalde va fer expressament el viatge a Barcelona i se n'anà de dret a veure en Prats, el qual em telefonà per si podia acudir a casa seva. La nit abans, dijous, en Roureda fou cridat a l'ajuntament, on el batlle li pregunta què hi havia de cert en uns rumors que corrien, segons els quals es proposava d'organitzar un acte polític, i si havia demanat el permís corresponent. Ell, és clar, va fer veure que venia de l'hort. Un acte polític ? Al poble ? Sí, va insistir el batlle; es deia que havien d'acudir dos agitadors o activistes de Barcelona. "No en conec cap", va replicar-li en Roureda. "Deu ser un malentès". Però l'altre estava ben informat, sabia que es tractava de dos individus "perillosos" que ja havien celebrat conferències en altres indrets i "soscavaven els ciments del règim". No consentiria que això es repetís al poble, prou escarmentat amb el bany de sang del trentaeis (només van matar el capellà, diguéen Roureda). No volia saber res, no demanava explicacions, però si que l'advertia que estava disposat a cridar la guàrdia civil de la localitat veïna (al poble no n'hi ha) si algú intentava de promoure "desordres públics". "Per això he vingut", acabà en Roureda. "Ateses les circumstancies, em sembla aconsellable que ajornem la xerrada; potser més endavant..." Hovam haver de deixar córrer, doncs. Però tots dos estem disposats a proseguir la nostra tasca. De fet, aquest contratemps encara ens ha animat. Ens dóna la sensació que

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

sóm verament "perillosos" i, per tant, útils. Que algú ens temi, resulta reconfortant. Com va dir en Prats amb una de les seves grans frases, ens cal escollir "entre la prudència i el servei". I no era pas qüestió de pensar-s'hi gaire. Potser sí que encara acabarem a la presó !

No és ben bé exacte, com m'escrius, que ara tingui dues llars. Amb la Palmira no hi visc, no la mantinc ni mantinc els nostres fills No pot parlar-se, doncs, d'una segona llar, i només amb moltes reserves. Es cert que em deixo caure sovint pel carrer de Manso, on ella continua vivint, però al capdavall, encara que m'hi senti com a casa meva, allí sóc un visitant. Això, a la llarga, ens pot plantejar un altre problema, no previst. Ara ells són unes criatures, però més endavant començaran a fer preguntes, els estranyarà que el pare no visqui amb ells i la Palmira es veurà obligada a inventar-se tot d'explicacions. Què els dirà ? Amb el temps, la veritat. Si més no, aquesta és la seva intenció. Però i mentrestant, mentre encara són massa jovenets per entendre-la, per fer-se'n capaços, amb acceptació o sense acceptació ? Hem refusat la ficció de l'oncle. Ella sadona que no m'hi avindria mai. Sóc el pare i no vull amagar-ho. Ens encaminem doncs a una sèrie de malsdecap que no imaginàvem i tot d'una descobrim que ens trobem enxampats. Vam burlar la societat i aquesta se'n venjarà a través dels nostres fills, forçosament educats en les seves normes. Cal dir que el problema em preocupa més a mi que no pas a ella. Dec ser més convencional. Ella resta més lliure, més "original". Es una dona magnífica. I ara ho puc dir amb tot desapassionament, sense que m'arrossegui cap fal.lera sentimental o dels sentits. Ocasionalment, encara dormim plegats, i ens agrada, no puc negar-ho, però el costat "costum" està guanyant la partida. I no perquè ella ja no valgui la pena, perquè les maternitats l'hagin perjudicada físicament; ningú no diria que té dos fills, encara sembla una nena tot i que raneja la trentena. O potser la veig així perquè jo també em faig vell... D'altra banda, el sexe ja no li interessa tant, sé que fa força bondat. Ja suposo que això no durarà, ara reposa, el seu cos passa per una etapa de quietud, com si anés digerint, "rumiant", tots els esdeveniments dels darrers temps, el nostre engrescament, els embarassos, la naixença dels menuts, la satisfacció de trobar-se amb dues joguines vives a les mans... Però es farà una mica més gran i un dia sentirà l'urgència d'aprofitar el que li resta de joventut, de defensar-se contra la vellesa, de lluitar contra el temps que la marcirà. Ho he vist, ho veig en la Gabriela. Té temporades terribles, potser exacerbades per la consciència que jo sóc més jove, i aleshores em vol cada

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

nit i, tristament, m'adono que no sempre la deixo satisfeta. Aquest problema no el tindré amb la Palmira. En cercarà d'altres, però ja sé que ho farà discretament, vull dir que al pis no els hi portarà, que els nostres fills no en sofriran. Sofriran d'això altre que he dit més amunt, de la "rarera" d'un pare, i algun cop se m'ha acudit que podria haver-hi una solució si jo em decidia a revelar la seva existència a la meva dona. Es un pensament insensat, ja ho sé. La feriria massa, i estic segur que tampoc no acceptaria de compartir-me. I la Palmira tampoc no ho voldria, interferiria amb la seva independencia. No, ben mirat encara crearíem una situació més impossible. Però ara ja t'adones com estic de preocupat. Quan un home se li acudeixen aquestes solucions és que està preocupat. No et creguis, però, que em penedeixo de res. En Daniel i la Rosa són dues criatures meravelloses i no t'amagaré que n'estic enamorat. Massa i tot, perque la Palmira m'acusa que les hi "gaig malbé". Potser sí. Es natural que les consenteixi si les veig relativament poc i que els porti joguines que de vegades a ella la fan riure, perque sóu coses amb les quals encara no tenen edat de jugar, sobretot la nena, que encara no té un any i mig. Però a mi m'agrada i m'ho puc permetre. Volia contribuir al seu manteniment, passar una mensualitat a la Palmira, però ella s'hi va negar en rodó. "No em guanyo prou bé la vida, jo ? Més i tot que tu, oi ? Si em donaves res, encara que fos per ells, em tornaria a sentir con una entretinguda". N'hi deu haver poques, com ella. Es desinteressada. Saps que et dic ? Que si no hi hagués la Gabriela m'hi casaria. Si podia convencer-la, és clar, ja que les seves idees no han canviat gens. No, em penso que no s'hi avindria. Potser ho hauria aconseguit quan vam anar a Castelldefels, i la segona vegada més que la primera, sobretot aleshores que ens vam estimar a la platja. Un moment, vaig sentir que no em podia negar res. Vam estar tan a prop com puguin estar-hi dues persones, i això tampoc no es repetirà. Probablement amb ningú més. En fi, per què especular amb l'impossible ?

Una abraçada

Daniel

Barcelona, 19 de desembre de 1967.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Daniel Bastida
Barcelona.

Amic Daniel :

com més penso en les teves revelacions consecutives, més em convenço que, sota la superfície, duus una vida audaç. Diguem que en tu hi ha un amor pel risc. El vas escollir quan acceptares de fer la teva amant de la Gabriela, una dona casada i amb nou anys més que tu. No ens deixem enganyar per la vulgaritat de l'aventura. En aquestes històries pot haver-hi una originalitat. Afegim-hi ara que és estèril i la teva acceptació de casar-t'hi, anys després, es converteix en atrevida. No és aquesta una manera de viure perillosament ?

I encara ho havies de complicar més amb el pacte que feres amb la Palmira. No tens una doble llar, em dius, però no pots negar que duus una doble vida. I ara descobreixes que totes dues són insuficients.

No és potser aquí on et cal cercar els motius d'aquesta pobresa poètica que m'anuncies sense pronunciar la paraula ? La poesia reclama el domini de la passió, una lucidesa que tu no t'has pogut permetre mai. No dic l'ordre, sinó la disciplina. Des del projecte que fou fet en nom teu i que sempre t'ha estat una mica estrany, fins a la teva realització eròtica, mai no has mestrejat els elements de la teva vida sobre els quals tenies poder. I aquesta és l'audàcia : deixar-te'ls arrabassar de les mans. Per això més amunt em refereixo a l'acceptació. Acceptació de la Gabriela que se t'oferia, acceptació de les seves decisions quant a l'actitud a adoptar enfront del marit, dels veïns, de la societat, acceptació del matrimonii que et proposava. Sempre t'ho ha proposat tot.

He rellegit les teves cartes i sé que et va proposar de dormir amb ella, de seduir-la. Potser no en sabies res, però tota la seva conducta posterior, en la mesura que la fas intel.ligible, demostra que, en les circumstàncies que vivia, per força se t'havia de lliurar si no es resignava a dur una vida frustrada. Complexa Gabriela ! No ho són totes les dones, ben mirat ? No és complexa aquesta Palmira obligada a posar-se al marge de la societat per la seva mare que la va vendre i aleshores, en la seva maduresa, lliure i independent, escollint contra la societat ? Quina psicologia val, aquí ? Més complexes i decidides que tu - com tots els éssers que saben el que volen. I tu no ho sabies. O només ho has sabut en una ocasió, i t'ha sortit bé per una coincidència. No és estrany que ara, confusament, sentis que la teva dona és la Palmira, no la Gabriela. Ella no ho ha estat mai. Sempre ha estat la

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

teva amant i t'has avingut a observar amb ella una conducta falsa. Més audàcia. L'audàcia d'una fidelitat que no et podies permetre i que ara pagues en tots sentits : com a home i com a escriptor. Per si calgués, ho demostra a bastament la teva vida promiscua i la teva esterilitat de poeta.

Ara sóc dur, ho sé. I ho sé a consciència que al capdavall em puc equivocar. Però em pensaria que no. Hi ha d'haver una explicació. I quina altra donaria compte del teu fracàs - o de la sensació de fracàs que tu sents - i de la persistència d'un amor que han d'alimentar altres dones ? La teoria de l'estímul que em vas exposar i que aquí cada dia té més partidaris. Es la dels anomenats "wife swappers", aquestes parelles que es reuneixen amb altres parelles i intercanvin els companys. Pretenen que això provoca un millorament de llurs relacions conjugals. No saben - o no volen saber - que àdhuc quan dormen amb el conjugue dormen amb algú altre, doncs que han liquidat tota relació personal. Reflexiona-hi. I no hi fa res que em tractis de moralista. Ho sóc.

Em diràs : a què treuen cap aquestes observacions que no em vas fer aleshores, quan et contava tots els esdeveniments que em menaren a casar-me amb la Gabriela ? Hi ha més d'una raó. De primer una d'egoista i que et declaro amb tota sinceritat : no volia exposar-me a ofendre't i a estroncar la font de les teves revelacions. Sóc un novel.lista, una mena de vampir que s'alimenta amb la vida dels altres. I amb la seva, és clar. No pas per recollir-ne i després transcriure fets exactes i precisos, sinó per estudiar actituds i mentalitats, motivacions i respostes. Per conèixer doncs una mica més l'home. Després, perquè encara no havia digerit prou el teu cas. I, en tercer lloc, perquè una experiència personal em duu amb tota naturalitat a preocupar-me d'aquest aspecte del problema. Un problema al qual al marge de les teves reflexions, he dedicat molta atenció.

Es tracta de la Masami, naturalment. Del meu futur amb ella. Quina és la sortida d'una parella que sap que no en té ? La pregunta impossa la seva resposta : cap. Jo parlava de no fer-li pagar una culpa que no és seva, de no penalitzar la seva vida, però una solució que afegeix un mal a un altre mal, no és una bona solució. Ja no es tracta - i potser no s'ha tractat mai - de no poder tenir fills, ans de la consciència que no en podem tenir. Això inhibeix les nostres relacions. I aquesta és l'experiència que al.ludia. De primer em pensava que això seria passatger, però ara ja ha passat prou de temps perquè m'adoni que durarà. No ens havíem pas proposat de tenir cap fill abans de casarnos i no cercàvem doncs en les nostres abraçades cap fruit de l'amor

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

exterior a nosaltres mateixos. Ni el cerquem ara. Vull dir que la situació és la mateixa i alhora profundament alterada. Ara sabem que no podem. Abans partíem d'un acte carnal sense reserves. Ara hi són. Abans, l'acte era creador. Era creadora la simple carícia de les meves mans que es passejaven pels seus pits o pel seu ventre. Ara, no. L'amor ha perdut una dimensió - la més important de totes. I ella ho ha vist, també.

Ens estimen encara, sí, però hem limitat la nostra limitació. Ja no hi ha il.lusió de límits traspassats o que traspassarem tan aviat com ens plagui. Hi ha un mecanisme que ens furta la llibertat. Ja no podem escollir. Hem estat escullits i se'ns tritura. La nostra desesperació és patètica. No es manifesta ni en crits ni en exclamacions, no ens abandonem a l'èmfasi. I això encara la fa més patètica. El més terrible fou el dia que vam adonar-nos que havia deixat de respectar-la. De respectar-la carnalment.

Teoricament estic d'acord amb tu : entre dos amants no hi ha res de reprovable, tot pot ser bell i pur. Però cal que sigui espontani, una expressió natural de l'amor. I que tots dos se sentin còmodes en l'experimentació. Amb la Paqui no m'havia privat de res i mai no vaig tenir la impressió que la sullava. A la Masami me li vaig imposar, ella ho acceptà només perquè jo volia. Era conscient d'una violació, i jo fins després no vaig saber veure que la degradava. I, més que a ella, a la nostra amor. I altres cops he sentit la temptació - que he resistit. Vull embrutar una cosa que fou bella. Ja no vull una persona, sinó una cosa.

Masami, doncs, serà la víctima tant si la deixo com si continuo amb ella. La víctima innocent que jo puc arribar a destruir. Amb mi no té cap probabilitat de salvar-se. I per una compassió mal entesa, que ja no té res a veure amb l'amor, no puc acceptar d'escollir el paper de botxí. No puc ni acceptar l'engany, l'ambiguïtat. Se'm falsejaria tot i potser repetiria, a la meva manera, la teva peripècia. La deixaré. Ja està decidit - i ella s'hi avé. Va començar com una aventura, és convertí en amor i s'ha transformat en un fracàs. Però més vàl reconeixer-ho que obstinar-se amb l'esperança insensata de sobreposar-s'hi. Per tal d'acabar de facilitar les coses, abandonaré els Estats Units. Tornaré. Ja he parlat amb el meu cap del Departament d'Informació Pública i a darrers d'abril, en acabar-se el contracte, quedaré lliure. Al maig, doncs, seré a Barcelona. Confio en les traduccions de què em vas parlar mentre em torno a orientar una mica.

Com una vegada em vas dir tu, aquesta lletra no és el que ha uria hagut d'ésser, però estic deprimit, passo per un mal moment. No

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

n'hi ha prou amb haver pres una decidió per quedar tranquil. Em costarà de recobrar la calma i em fan por les recaigudes. I si demà, demà passat, em sembla fals tot el que t'he exposat i reconsidero la meva actitud ? Perquè al capdavall la consciència em turmenta. I ella ?

Dintre unes hores comença un any nou a Nova York, que és una ciutat alegre i despietada, es disposa a celebrar-lo sorollosament. Més tard, per distreure'm, potser aniré a esperar-lo a Times Square i m'emborratxaré. I no seria estrany que acabés al llit d'una desconeguda...

Mentrestant us desitjo, a tu i als teus, tot el que pot desitjar la bona intenció : que no s'assembli al vell.

Amb una salutació del teu amic

Joan

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Hones Street
Nova York.

Benvolgut amic : darrerament ens hem acostumat a una correspondència tan seguida que ja deus estar estranyat del meu silenci, però hi ha una explicació, una desagradable explicació : es va calar foc al nostre pis i he tingut massa feina i massa malsdecap per pensar a escriure a qui fos. Ja veus doncs que l'any nou no ha començat d'una manera gaire prometedora. Va ser el dia set, l'endemà de Reis, mentre la Gabriela i jo érem fora de casa, al cine, on en general solem anar a la nit, i no gaire sovint. Un veí de la casa del costat va descobrir que sortia fum per una finestra i donà l'alarma als del pis de sota en veure que nosaltres no responíem als trucs que feia des del carrer, de primer sol i després amb el vigilant que acudí en sentir-lo. Van avisar els bombers, els quals entraren per l'eixida que havíem deixat mal tancada i inundaren el pis d'aigua. No va ser res d'important, quan nosaltres vam retirar el foc ja estava dominat. De fet, només havia afectat una habitació, el despatx, on van cremar-se tot de papers, entre ells gairebé totes les cartes; de les teves només en va quedar una, la del trenta-u de desembre, perquè encara la duia a la butxaca. Van socarrimar-se molts llibres, es van encendre tot de revistes escampades i per tant de combustió més fàcil, la taula i les cadires. Quan van acudir els bombers el foc ja passava cap a l'habitació immediata, però llur intervenció ràpida evità un desastre que ens hauria perjudicat a tots, a nosaltres i als veïns que, de primer, per precaució, evacuaren els pisos respectius. Ningú no sap ben bé com va originar-se, s'ha parlat d'un curt-circuit, però em sembla que sense massa convenciment. Poc importa. Sigui com sigui, les molèsties les he tingudes, va caldre treure tot el que quedava al despatx, més que res llibres, com t'he dit, per posar una altra porta i la finestra, també cremada, cridar els paletes per enguixar de nou les parets que s'havien esquerdat, el sostre caigut, i seguidament els pintors que s'han arrossegat deu dies pel pis, tota vegada que la Gabriela ho ha volgut aprofitar per pintar-lo tot. Hi ha hagut raons amb l'amo, interessadament inclinat a creure que tot fou culpa nostra, i ens ha costat d'entendre'ns sobre el pagament, car la casa no era assegurada; ara sí, em penso que ho va fer l'endemà. Per tal d'evitar més discusions, em vaig avenir a pagar la meitat de les depeses del paleta i del fuster, a les quals, naturalment, cal afegir les del pintor; tot junt m'ha costat un grapat de milers de pessetes a més de les enrabiades i el disgust primer. No pots imaginar-te la impressió que fa arri-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

bar a casa a altes hores de la nit i trobar-te amb els bombers a la feina i els veïns al carrer amb tot de matalassos i altres atuells, les dones plorant i fent lamentacions, els homes amb cara de tres deus, cridant i corrent d'una banda a l'altra i fitant fatalísticament l'immoble on potser ja no viuran més. I els badocs. Perque fins i tot en aquella hora i amb el fred que feia n'hi havia. T'asseguro que et cau l'ànima als peus. El que em sap greu de veritat, però,són els papers i la correspondència. M'agrada conservar-la. També es van cremar l'exemplar mecanografiat que tenia a casa del llibre de poemes i l'original escrit a mà. Per sort (si és una sort) n'havia deixat una còpia a en Jornés, el qual té la intenció de reprendre les seves publicacions i pocs dies enrera m'havia demanat de llegir-lo. S'ha entès definitivament amb un editor, però ell conservarà el control de la col.lecció que dirigirà, ja veurem si gaire mediatitzat. Sempre ha treballat amb independència i em penso que no sap què l'espera. En fi, ara ja té el llibre,des d'ahir acceptat, si bé no es publicarà fins a la tardor vinent. Es proposa (o proposa l'editor) de fer una sortida una mica massiva; volen llençar quatre llibres de cop i seguidament un volum cada quatre mesos. El meu aniria amb els quatre primers, em creuria que més que res per raons comercials, saben que tinc molt bones relacions i darrerament això de les xerrades m'ha donat una certa popularitat als pobles; confien,doncs, que es pot vendre bé.

Deixo per una altra carta el comentari que volia fer-te sobre la teva darrera en conjunt. Ara només et diré que no m'ofenen les consideracions que m'afecten personalment; potser no et falta raó. Ja en parlarem. També t'he de contar altres coses.

Fins aviat, doncs. Una encaixada,

Daniel

Barcelona, 19 de gener de 1968.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Daniel Bastida
Barcelona.

Amic Daniel :

no vaig ésser gaire oportú quan et desitjava un any nou que no s'assemblés al vell, però qui podia prevoure aquest desastre ? Ho lamento més que res per la teva correspondència. Sé que era abundant i que un dia hauria tingut el seu interès històric. En alguns casos suposo que no pot considerar-se perduda del tot, són molts que conserven còpies de llurs cartes. No és aquest, en canvi, el meu cas. Ja veus que t'escric gairebé sempre a mà. Potser per desintoxicar-me de tanta màquina. Cada dia em repel.-leix més l'obligatorietat que tinc de servir-me'n. I encara només fos al despatx ! Es la meva obra, també. M'he mal avesat tant que ara ja sóc incapaç d'emprendre una novel.la amb l'estilogràfica. Em cal dominar tota la pàgina amb un cop d'ull, i això només és possible amb la màquina si no tens una lletra molt clara. I ni així. De tota manera, de moment no escric res. El llibre sobre els exiliats s'ha quedat pel camí. No vull dir que l'abandoni. Estava massa avançat per renunciar-hi. Aproximadament, en tenia la meitat. El reprendré, doncs. Però em caldrà esperar que les tempestes s'apaivaguin i que oblidi el mal que m'estic fent i que estic fent a la Masami per tal d'evitar-ne un de pitjor. I això no serà fins que torni a Catalunya. Continuem veient-nos, ella ho ha volgut, i cada cop comencem, o recomencem, els mateixos dubtes, les mateixes recriminacions. No pas que ens les fem l'un a l'altre. Cadascú se les fa a ell mateix. Som en aquell moment en què tots dos sabem que ens fem una injustícia sense remei. Perquè també ens la faríem si restàvem junts. Cal concloure que hi ha situacions objectives en què la injustícia és inevitable ? Em turmenta, aquest pensament. No n'hi ha prou de volgudes, de provocades, que calgui encara la seva inevitabilitat ?

Això em recorda - sense que tingui cap relació amb el nostre cas - un assumpte que potser t'interessarà. Afecta l'escriptor negre LeRoi Jones, del qual sé que ets un lector. Dies enrera ell i dos altres negres van comparèixer davant d'un jutge per haver estat detinguts amb armes a les mans a Newark, on ja devies llegir que van rajar calentes. El van condemnar a dos anys i mig de presó i a una multa de 1.000 dòlars quan els seus companys se'n van sortir amb un any i mig. I saps per què ? Per un poema que havia publicat a "Evergreen Review" i que va caure en mans del jutge. Deia (fragmentàriament) :

All the stores will open if you
will say the magic words. The magic words are :

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Up against the wall mother
fucks, this is a stick up !...
Rund ~~amb~~ up and down Broad
Street niggers, take the fuck you want...
We must make our own
world, man, our own world, and we can not do this
unless the white man
is dead...

Som on érem. La societat blanca no accepta la ira del negre i vol ignorar que ella l'ha provocada. L'insult, de vegades, és una de les maneres de lluitar per la nostra pròpia dignitat que no té defensa legal. Però homes com el jutge Kapp no ho poden, no ho volen comprendre. Viuen en un altre món, on llur dignitat no és atesa ni ho pot ser : no en tenen. Quina pot ser la dignitat d'un home que jutja un altre home al qual ha obligat de llençar-se al carrer amb les armes a les mans o d'escriure un poema ofensiu ? Quin sentit tenia que Kapp digués a LeRoi que "havia fet un mal ús dels seus dons"? Segons ell, hauria "pogut contribuir a relaxar les tensions existents" ! Hom sol.licita la col.laboració de la víctima, doncs. Però de què m'admiro ? No ha estat fet repetidament en el curs de la història ? I no hem vist també repetidament que la víctima s'hi ha avingut ? Per què no provar-ho un cop més ? deuen pensar els homes com el jutge Kapp. A cops em pregunto : és la injustícia la situació permanent de la condició humana ? Ja vaus que sóc original.

Escriu-me com continua l'assumpte de les xerrades després de l'ensopegada de temps enrera. M'interessa. Crec, com tu, que és una gran experiència i que està donant resultats. A la llarga us ha de permetre d'establir una mena de mapa polític del país. En uns termes molt generals, evident. Sense matisos. O amb escassos matisos. Fins a cert punt el vostre fer equival a una enquesta. M'interessa tant que m'agradaria d'incorporar-me al vostre equip des la meva tornada a Barcelona. Es pot fer ? O potser podríem trobar algú altre amb qui fer un equip nou. Se m'ha acudit que les xerrades potser caldria repetir-les, amb altres homes, a les mateixes localitats on ja heu estat. Batre el ferro calent. Donar una impressió de força, de quantitat. Que es pugui pensar en una actuació organitzada i perseverant. Hi ha un risc, ja ho sabem. Un risc augmentat. Però cal que tots ens mostrem disposats a correr-lo, com ara tu i en Prats. A Barcelona es deuen fer comentaris, hi deu haver hagut una certa reacció a les vostres activitats. Quina ha estat ? Se us ha ofert ajut, suport ? Heu rebut consells ? S'ha provat d'influenciar-vos en algun sentit determinat ? Hi ha crítiques

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

i de quina banda procedeixen ? Moltes preguntes, d'acord. Sortosament, tu ets un corresponsal magnífic. De passada : han tingut alguna continuació les ~~[illegible]~~ equívoques relacions iniciades amb aquella noia, la Montserrat ?

Una cordial abraçada,

Joan

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York.

Estimat amic : havia llegit alguns detalls de l'afer LeRoi Jones que em contes. No recordo on, en quina revista, però no he oblidat el títol, que era bo : "Justícia Poètica". Es curiós que em parlis d'ell quan tinc precisament sobre la taula una antologia, "The Moderns", on recull la prosa de tretze dels seus contemporanis, inclòs en William Burroughs, del qual encara no he tingut ocasió de llegir el cèlebre "Naked Lunch". Per què no me l'envies ? Pel que fa a Jones, és un individu brutal i m'imagino perfectament quines devien ser les seves respostes al jutge aquest. Tu ho dius bé, és un home irat la ira del qual no s'accepta perquè "no pertany". Jo crec que aquesta és la injustícia, la injustícia que perseverarà mentre algú pugui encara dir d'algú altre que no és dels "nostres". D'estrahyesa en estranyesa es pot arribar,s'arriba indiscutiblement, a situar-lo fora de l'espècie humana. No és una mica aquest el cas dels jueus ? No ho és el de totes les comunicats oprimides, de la classe assalariada, de les minaries religioses en nacions confessionals ? Es clar, hi ha graus en l'escàndol. I en aquesta hora el grau més alt correspon a Biafra, al Vietnam, als negres de l'Amèrica del Nord. Com et deia en una altra carta, durant els darrers temps la "narració" de la meva vida ens ha donat poca oportunitat de referirnos a la "marxa del món", però no et creguis per això que no la segueixo, que els meus problemes personals em facin tancar els ulls a una realitat que té lloc ara i ací. No la podria oblidar ni que volgués, la injustícia crida massa fort i, amb les teves paraules, "cerca la nostra complicitat". I el pitjor és que potser la hi donem cada cop que callem,cada cop que la deixen passar en silenci perquè no hi podem fer res. Si tots els homes de bona voluntat un dia es diguessin que sí que poden... Però n'hi ha prou, d'homes de bona voluntat ? Ho som, tu i jo ? Potser no prou. Qui sap si els darrers no són aquests que es xopen de gasolina i es calen foc perquè no han trobat cap altra manera de significar llur protesta, de fer-la escandalosa en resposta a l'escàndol de l'home perseguit per l'home en nom de pells, déus, idols i fantasmes. Això ho va dir un dels nostres interlocutors en la penúltima xerrada que vam tenir en Prats i jo. Perquè proseguim, ja vaig escriure't que ho faríem . Fou un xicot jove, d'uns vint-i-sis anys, obrer per més detalls. Digué : "No mourem res fins que el nostre estat d'indignació no sigui permanent". La frase poden haver-la pronunciada d'altres (no ho sé), però en ell era original, li eixia

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

del més profund del cor, obèla un convenciment íntim que acabava de trobar, o de descobrir, darrera les nostres paraules o, més concretament, darrera les paraules d'en Prats relacionades amb tot el que anàvem dient, car al.ludien l'home honest que instintivament es solidaritza amb el feble, "l'únic que té raó". Va ésser magnífic , sobretot allí, entre aquell public composat, com sempre, d'un tant per cent força crescut de burgesos que no ho podien admetre. Perquè respecte d'algú representen la força. Això fa, i ara passo a contestar/com puc les teves preguntes, que la nostra acció hagi estat efectivament criticada en alguns sectors. Els nous "lliguers", per exemple, creuen que fem massa demagògia. Ja no els agrada gaire el nostre nacionalisme, car ells són regionalistes, però encara els fa menys gràcia que,a poc a poc, cada dia més obertament, anem propugnant una "Catalunya proletària", com va dir-me no fa gaire en Garriga un matí que vingué a l'editorial. A en Prats no li perdonen la seva "conversió" i troben que jo em deixo arrossegar massa per ell. Ja s'han oblidat dels temps de "Crepuscle Sostingut" i, si el recorden, els costa de creure que en el fons pugui continuar essent el mateix. Cal reconeixer que les aparences no sempre hi han estat; no els blasmo gaire,doncs, en aquest sentit. En realitat als molesta que fem política; voldrien només patriotisme, un patriotisme entès a llur manera,és clar, no sé si com el que obligava llurs pares a recórrer al poder central cada cop que l'obrer amenaçava "interessos sagrats". Aquest sector, doncs, està una/mica desconcertat i ens/mira amb força recel. El front català, en canvi, amb el qual per la resta ni en Prats ni jo no tenim cap relació particular, ens ha fet arriba_r la seva felicitació i segueix la nostra feina amb simpatia, fins i tot amb simpatia creixent. Consells ? Ajut ? Propiament, no. Ajut moral, si de cas. Ben cert que no ens en cal cap més, per ara. Les xerrades sempre tenen lloc en dissabte, com ja vaig dirte, un dia que tots dos tenim lliure, a la tarda, i no suposen cap sacrifici econòmic. Es a dir, jo, per exemple, podria emprar aquelles hores fent unes quantes pàgines de traducció, i també hi ha les despeses del tren que fins ara a ningú no se li ha acudit de pagar-nos, però és poca cosa. En general algú a_ltre, normalment el nostre "contacte", ens té a sopar i a dormir a casa seva, i si algun cop hem hagut de fer nit a la fonda, sempre ens han pagat l'habitació. La xerrada, és clar, no la cobrem. Però tampoc no cobren els qui hi assisteixen,i el temps el perden o l'aprofiten tant ells com nosaltres. Hi ha hagut una excepció, només, un cop que algú lliurà un/sobre a nom meu, on hi havia cinc mil pessetes, sense cap mot d'explicació. Cal dir que

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

en Prats i jo ens vam quedar una mica astorats, sense saber que n'havíem de fer. D'una manera o altra, ens semblava immoral embutxacar-les. A la fi vam decidir comprar un lot de llibres que hem enviat a la petita biblioteca que té el casino del poble. També anònimament. No sé si algú deu haver relacionat totes dues coses...

He trobat magnífica la teva idea. I en Prats, al qual vaig exposar-la de seguida, també. Si, un segon tandem que, a una distància de temps prudencial, insistís sobre un terreny ja adobat, seria molt convenient. Donaria profunditat al nostre projecte, convenceria la gent que no es tracta d'un acte esporàdic, sense demà, o sigui d'una autèntica xerrada de cafè que al capdavall no mena enlloc. Comparant notes, també podríem establir els progressos que es fan, les diferències de reacció entre un públic ja preparat i un altre que encara no ha treballat ningú. Tot això es podria anar afinant força, i t'asseguro que ho farem. Des d'ara ja comptem amb tu per quan vinguis i fins i tot hem trobat ja (sense proposar-l'hi especificament) la persona que et podria acompanyar, el noi Batlle, del qual ja et vaig parlar a rel de la publicació de la seva primera novel.la, una cosa que tocava el problema de la immigració. Si fins i tot te la vaig enviar! Jo el conec poc, hem coincidit un parell de vegades, però en Prats s'hi ha relacionat una mica i sap que té ganes de fer coses, de fer-se útil, i que el nostre treball li sembla "collonut". Això sol, la possibilitat de comptar amb tu, faria que t'esperéssim amb impaciència encara que no hi hagués, com hi ha, altres motius d'alegria davant la teva tornada. D'altra banda, jo personalment opino que aquesta ocupació t'ajudarà a sobreposar-te als teus problemes íntims, no resolts encara que la separació amb la Masami sigui cosa decidida. Sé perfectament que no n'hi ha prou amb decidir, amb trencar, perque tot quedi definitivament solucionat. Per la resta, i ara sóc jo qui em mostro una mica dur i cruel, crec que aquesta experiència que has fet no et serà inútil, que t'enriquirà, com sempre que hi ha dolor. El dolor ens ajuda a profunditzar-nos i, per tant, és una experiència positiva encara que tots procurem estalviar-nos-la. En això em deuràs donar la raó.

Tu i jo encara tenim un compte pendent. Vaig avançar-te que les teves consideracions no m'ofenien i que potser fins i tot eren justes. I sí, pensant-hi bé, com m'ha fet pensar aquesta lletra teva, hi ha quelcom de veritat en l'estudi, interpretació o explicació, com vulguis dir-ne, del meu cas. De fet, jo mateix t'he dit una cosa semblant des de bon començament. Van escollir per mi, la Gabriela decidí què seria, féu el meu projecte, i jo no vaig saber veure que, fos el que

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

fos, seria equivocat, perquè només jo el podia fer. I això ha menat, no hi ha dubte, a tot el restant. Cal estranyar-se que m'"indisciplinés" ? Aquesta indisciplina era el projecte que presentava jo sense saber-ho, amb la finalitat de no veure'm totalment negat. La meva protesta. Ja sé que això no podia salvar-me com a poeta, però no vaig tan clar com tu que aquesta sigui la causa del meu fracàs. El fracàs ha estat perquè no ho era, no ho sóc, o no ho sóc prou, certament no de la categoria que la Gabriela s'imaginava. Si m'hi hagués obstinat per un projecte propi no hi hauria hagut pas més encert. El domini de la passió ? La lucidesa ? No, això no ho accepto. No en saps res. Potser no en sap res ningú. En quines condicions es dóna la poesia, què la fa possible, quina actitud exigeix ? Els testimonis es contradiuen. Quin domini de la passió hi ha, per exemple, en la poesia d'Aragon (i el cito perquè sé que t'agrada), fundada precisament sobre la passió ? Es ell qui s'abandona al seu domini. Bellament, poèticament, perquè és un poeta i sap tots els recursos de l'ofici. Domina la llengua i el seu do poètic, no la passió. En canvi, la domina Rilke, i Eliot, el qual també domina el lliurament que Rilke fa a les potencies obscures del sentiment. I sóm igualment uns grans poetes. També parles de disciplina (no d'ordre), i quina disciplina hi va haver en Villon, posem per cas, o en Rimbaud ? N'hi va haver, però, en Valery i en Mallarmé. I el vas Lautreamont ? No, aquí no puc acceptar les teves conclusions; et vas deixar endur per una certa sol.licitació de les paraules, per la fórmula que salta a la ploma i queda prou bé perquè ens enlluerni.

Hi ha vegades que em sento un previligiat. Acceptem que jo fos el seduit (al capdavall no hi ha dubte que ho vaig ésser d'una manera o altra) i que això m'hagi posat en conflicte. Però aquest conflicte precisament havia d'ésser fecund, el conflicte sempre ho és (recorda que hem dit de l'enriquiment del dolor) i mai no ha matat cap talent de poeta, com tampoc no l'ha perjudicat una realització eròtica els elements de la qual "no ha mestrejat". D'altra banda, no acabo d'entendre't, ací. Només me'ls vaig deixar arrabassar una vegada, amb la Gabriela. Es clar que, reflexió feta, potser amb això ja n'hi ha prou. D'aquí es desprèn tot el que ha seguit, sí. L'impuls de fugida i, doncs, de jugada, que em duria al llit de tantes altres dones. Però no oblidis tampoc que fins i tot quan em deixava arrabassar per la Gabriela jo feia el descobriment més prodigós i aconseguia una comunicació total. Transitòria, no ho nego, mentre la resta perdurava i per això mateix esdevenia falsa. No era falsa la conducta (no en podia observar cap més), sinó tot allò altre accessori a l'amor i que hi volíem integrar. No hi ha hagut fidelitat, en cap sentit, perquè ho

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

feia impossible el fet de viure junts i d'ésser ella com era (i jo com era jo, és clar). He procurat ser sincer, però he dit moltes mentides, me les dic a mi mateix, de vegades sense saber que ho són. I no pas perquè no m'interessi d'aclarir-me, sinó perquè és difícil. Què hi ha de cert en la teoria de l'estímul aplicada al meu cas ? Fins a quin punt la "cadena" que sentia al coll provocà el meu interès per altres dones ? Què hi tenen a veure, els anys que ens separen ? Fou la frustració "professional" que decidí l'"organització" de la meva vida eròtica ? Puc agafar totes aquestes preguntes, i d'altres que en trobaria , examinar-les detingudament d'una en una i contestar per la negativa sense faltar a la veritat. Però al cul de totes elles queda un residu, i això em pot fer dir : tot plegat. Tu poses en joc unes facultats de novel,lista, però en fixes més en la situació que en la persona. I compten totes dues coses. Per això et dic : no et falta raó. Però no és tota la raó, i la raó exacta, completa, potser no la sabrem mai, tu perquè restes exterior a mi i a les meves motivacions, i jo perquè assisteixo de massa a prop a la comèdia, al drama o a la tragèdia, com vulguis, de la meva vida diària. A tu et sobren perspectives, a mi me'n falten. Es això que fa tan difícil de comprendre l'home, un home ? I com t'explicaràs ara un altre episodi que es refereix precisament a la Montserrat, per la meva relació amb la qual em preguntaves? Car a ella em referia quan, en la meva darrera lletra, et deia que t'havia de parlar d'altres coses. Vol dir, doncs, que són anteriors al petit incendi que vam sofrir i, de fet, daten d'abans de Nadal, quan ella va tornar a passar uns dies a Barcelona, a casa dels seus parents.

Un matí, divendres, em va telefonar. Era el dia vint-i-dos, una data fàcil de recordar; totes les ràdios de la ciutat transmetien els números de la "loteria" que anaven sortint al "bombo" de "adrid i les veus ensucrades dels nois de l'acadèmia de "San Fernando" no paraven de repetir guarismes amb aquell to de cantarella que les fa tan antipàtiques. Acabava d'arribar i volia saber si ens podríem veure. Jo gairebé vaig caure de cul, a fe. Després de la nostra darrera entrevista al museu Picasso, i encara que hi hagués hagut aquella nota posterior, estava convençut que mai més no en tornaria a saber res; s'entén, si ella havia de fer el primer pas. Aquell dia no em venia bé, els divendres sempre són un mal dia per la feina, s'acumula treball que s'hauria hagut d'anar fent durant la setmana i que cal enllestir abans de dissabte a migdia, i així li ho vaig dir. Però no hi feia res, ens podíem veure l'endemà, ella no se'n tornava al poble fins diumenge. Vam quedar que l'aniria a recollir a casa seva a les cinc, però després vaig recordar que a les quatre em calia anar a veure en Soler, un dels

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

nostres dissenyadors que viu al passeig de Pujades, i a la fi convinguérem que ens trobaríem a l'entrada del parc de la Ciutadella. Va acudir-hi puntual i tot seguit, pel somrís amb què m'acollí, vaig comprendre que la nostra entrevista no s'assemblaria gens ni mica a la que sostinguérem la darrera vegada. I sí, fou diferent, però no com em pensava. Duia un tres quarts fosc damunt una faldilla curteta de color crema i la vaig trobar més bonica que mai. Així mateix li ho vaig dir: "No sé si tinc poca memòria i d'una vegada a l'altra me n'oblido, però cada cop que la veig la trobo més meravellosa". Es va quedar mirant-me, amb uns ulls gairebé astorats i amb el somrís amb què m'havia acollit suspès a la comissura dels llavis."Bé...", mormolà com si li costés un petit esforç. Aquella entrada meva, tan espontània, l'havia deixada sense alè, i jo vaig riure, però després, en veure que la seva actitud no canviava, em vaig enseriosir. "No l'ha afalagada, oi ?" Ella sacsejà el cap. "No". "No li agrada que li diguin que és bonica ?" "No", repetí. Ens havíem endinsat pel parc, però no feia gaire bo, ja era tard, i vaig proposar-li que ens limitéssim a travessar-lo; sortiríem per l'altra porta i, si volia, podíem seure una estona en un bar. Ella s'hi avingué. "Es molt desconcertant, vostè, Montserrat", li vaig dir. "Ho és amb tothom ?" "L'altre dia estava de malhumor, m'ha de perdonar. Per això he volgut veure'l, per desfer aquella mala impressió", féu. "Ja em va escriure. No n'hi havia prou ?" "M'ha semblat que no", replicà, i en mirar-la vaig adonar-me que els seus ulls expressaven com una mena de rancúnia, com si s'hagués ofès del que acabava de preguntar-li i al mateix temps no s'atrevís a manifestar-ho per si no hi havia impertinència en les meves paraules. Aleshores vaig aturar-me i la vaig agafar pel braç mentre li deia : "Què li passa, Montserrat ? Ens acabem de trobar i ja he dit dues coses que li han desagradat. De qui és la culpa ?" "No ho sé", digué, sense negar-ho. "El primer dia, quan ens vam conèixer al poble, no era així. Em va semblar que simpatitzàvem". Ella tornà a caminar passeig avall, prop dels arbres que desprenien humitat i una sentor dolça de fusta, de matèria vegetal, i féu : "Es que vostè estableix com una mena de... de complicitat". "Complicitat ?" Tot d'una estava esbalait, però la vaig comprendre perfectament quan es mirà el braç que no li havia abandonat. Vaig enretirar la mà a l'acte. "No li he fet l'amor", vaig dir, una mica molest. "No", va admetre, "ja ho sé". I immediatament : "Perdoni, no en faci cas". Però jo no hi volia passar, per allò. "Vostè no parla a la lleugera. Si sent que hi ha una complicitat entre nosaltres, senyal que hi és. Però potser l'estableix vostè". "Potser sí", confessà amb indiferència, com si no tingués ganes

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

de parlar-ne més, ja penedida d'haver-ho esmentat. Em vaig tornar a aturar. "Jo no l'entenc, Montserrat. Per què provoca aquesta situació?" "Jo ?", va admirar-se, i era de bona fe, vaig llegir-li la sinceritat als ulls. "Sí; potser no se n'adona, però està provocant una situació ... d'enamorats". Va reprendre la marxa, es va anar allunyant lentament i, passat un segon, vaig seguir-la. Semblava distant, hostil, i això suscità la seva pròpia hostilitat. "Si vol tornar a casa li buscaré un taxi", vaig dir. "No vull ofendre-la més". Però ella denegà. "No m'ha ofès. Té raó". I contradictòriament : "No havia d'haver vingut". Vam continuar caminant cap a l'altra sortida, tots dos desconcertats pel que estava succeint i que ni l'un ni l'altre no havíem previst. Va ser precisament aleshores, durant aquell desconcert, que vaig tenir la sobtada seguretat que havia vingut a oferir-se'm i no s'ho volia confessar. Encara vaig quedar més sbalaït, ja t'ho pots imaginar. Però tampoc no era ben bé això. Vaig subjectar-li el braç per tercera vegada tot dient-li : "Tornem a començar, Montserrat, i aquest cop com dos amics. M'agradaria verament ser amic d'una noia com vostè". "Per què ?", fou la resposta. "Per moltes raons. Es intel.ligent, encara que avui no ho demostra; entre nosaltres hi ha una certa identitat d'idees i després, last but not least, com diuen els anglesos, m'afalaga que em vegin al seu costat", vaig acabar amb volguda lleugeresa. "Veure'l ?", féu ella. "Qui l'ha de veure ?" "Ningú, tothom... La gent que passa". "I què en treu, d'això ?" "No res. Ni cal", vaig contestar-li. I llavors, de nou : "Tornem a començar". "Com ?", digué ella. Jo vaig somriure, pensant que la tornaria a ofendre. "Així: vostè és una noia que es troba bé al meu costat i jo un noi que es troba bé al seu. Tots dos som joves, però plenament adults, i simpatitzem. Som, a més, dues persones de bona fe i podem confiar l'un en l'altre, ser sincers". Aquest cop m'havia equivocat, tota vegada que en lloc de molestar-se va somriure. "Que senzill que ho veu !" "Es senzill, Montserrat", i vaig deixar rellisear la mà pel braç, fins a la seva mà, i ella abaixà un moment els ulls abans d'alçar-los de nou, però no em defugí. "Així ?", digué. "Així", vaig replicar jo. I ella : "Perdoni que li ho recordi, però ha oblidat una cosa : que és casat". "No, no l'he oblidada; si no ho fos, no tindríem aquesta conversa. Vostè m'acceptaria amb naturalitat, deixaria que li fes l'amor..." Amb un moviment brusc, s'alliberà dels meus dits i, dura de nou, digué : "No li deixaria fer res". Ara jo ja no vaig immutar-me. Sabia que no tenia res contra meu; en tot cas, contra ella mateixa. "Ja hi tornem", vaig queixar-me. "No seria natural que l'hi fes ?" "No", va contestar abans d'adonar-se del que deia. Tan innocentment com em fou possible, vaig

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

preguntar-li : "Es lesbiana, doncs ?" "Lesbiana ?" Va enverdeixir amb una violència que potser no he vist mai, sobtada i total, i un moment gairebé vaig témer que em pegaria, però em vaig refusar a adonar-me'n i, amb la mateixa naturalitat, com si s'hagués limitat a fer-me una pregunta, vaig proseguir : "No s'ha casat i ara em diu que no troba natural que un home la festegi, li faci l'amor... Què pensaria, vostè, al meu lloc ? No és una noia lletja ni una vella agrejada, sinó una dona de vint i tants anys extraordinàriament bella". Ella digué : "Ara em pot buscar un taxi". "Perfectament", vaig fer, "fugi". "M'ha insultat", replicà ella, i jo vaig denegar amb el cap. "Accepto que hi hagi homosexuals i lesbianes. Si jo ho fos, no me n'avergonyiria". "Però jo no ho sóc". Aleshores, impulsivament, la vaig subjectar per les espatlles. "Què li passa, Montserrat? Per què em tracta d'aquesta manera, com si tingués por, com si jo fos un enemic ? I per què des de l'altre dia, quan vam anar al museu Picasso ? Què li passa, digui ?" Ella m'esguardava, desafiadora, encara vermella. "Què n'ha de fer ?" I jo : "Res, és veritat. No em deu cap explicació. Però jo li ho pregunto com un amic..." Ella va tenir una rialla forçada, seca i desagradable. "Com un amic ?" "Sí. Què li passa ?" Ella em fitava intensament, i ara el rubor desapareixia per deixar-li una pell blanca, pàl.lida. "Ho vol saber de veritat ?" "Sí". "Em vol fer l'amor ?" "Sí" vàig tornar, "si tu vols", i la vaig tutejar per primera vegada. "Vingui, doncs", digué, i mirà amunt i avall, però de taxi no se'n veia cap Li havia deixat anar les espatlles i ara vaig veure que es retorçava una mà contra l'altra, amb neguit. "Per què t'has posat tan pàl.lida? Per què estàs tan nerviosa ?", li vaig preguntar. "Sortim", contestà ella, i aleshores vam veure un cotxe que baixava pel passeig.

En pujar-hi, digué al xofer : "Carrer de Gomis", i es refugià en un racó, amb les mans sobre els genolls, com si els volgués amagar. "No és on viuen la teva tia i la cosina ?", vaig preguntar-li en veu baixa. "Sí, però no t'amoinis, en aquesta hora no hi són". La presència del taxista, del qual no ens separava res, com no fos la remor del trànsit quan sortírem al passeig, dificultava les coses, però així i tot li vaig dir : "No hi ha cap necessitat que em facis una demostració, Montserrat" . "Sí, hi és", replicà ella. Jo vaig agafar-li una mà, sense separar-la del genoll. "Et repensaràs abans d'arribar a casa", vaig reflexionar. "I jo no vull que t'hagis de penedir de res". Ella tornà a riure d'aquella manera breu i eixuta. "Jo ? Això tu !" "Si ha de ser així, sí", vaig reconèixer. "Escolta, Montserrat.." i ara li vaig agafar l'altra mà i tot, sense que ella oposés cap resistència. "Mai no he abusat de ningú, i no voldria començar amb tu". E-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

lla escopí més que no digué : "Et fas enrera !" i el seu menyspreu col-pia com una bufetada. Vaig callar, vaig abandonar-li les mans, que tornaren a caure sobre els genolls com si fos el seu lloc natural de descansar, i vaig repenjar-me cap a l'altra banda, lluny d'ella. No tenia les més petites ganes de posseir-la, tot possible desig m'havia abandonat i, si no hi hagués intervingut aquella punta d'amor propi que ella mateixa acabava de provocar, pots estar segur que hauria fet aturar el cotxe per deixar-la. No entenia res d'aquells canvis d'humor i la seva actitud gairebé em repel.lia. Ara ja no era bella. Però sí, ho era, me'n vaig tornar a convèncer en mirar-la de nou, de perfil, enseriosida i greu, més distant que mai ara que se m'havia ofert. Vaig comprendre que era infinitament desgraciada, que tampoc ella no volia allò que anàvem a fer. "Montserrat,..", vaig començar, però sacsejà el cap, pregant-me que callés. Vam seguir Rambla amunt, cap a la plaça de Catalunya, la travessàrem, van enfilar el passeig de Gràcia i després el carrer Salmeró. Era dissabte, com t'he dit, i per si fos poc faltaven dos dies per Nadal. Els carrers eren curulls de gent, resplendient profusament il.luminats per una quantitat immensa de bombetes de color distribuïdes en arcs, en columnes, en tendals que s'allargaven a pèrdua de vista i encenien la ciutat, d'on muntava cel amunt un halo càlid d'humanitat enfebrada, riallera : parelles il.lusionades, dones amb infants, famílies senceres que havien sortit de compres i badaven pels aparadors que els proposaven una infinitat de temptacions... I nosaltres, discordants, tancats en el cotxe, muts, cadascú al seu racó, gairebé ignorant-nos. Qui s'hauria cregut que ens disposàvem a convertir-nos en amants ? Davant d'aquella alegria col.lectiva que, un moment, feia oblidar problemes, preocupacions, escasseses, malestars i repressions, la nostra actitud semblava encara endurir-se i ara, en mirar-la, fins i tot li vaig trobar un perfil agressiu, com si s'hagués convertit en una au de presa. En arribar a l'avinguda de la República Argentina, el xofer pregunta el número on anàvem, ella l'hi va dir i tornàrem a quedar-nos callats fins que el cotxe s'aturà en la penombra, entre dos fanals; aquí ningú no havia guarnit el carrer.

Quan pujàvem amb l'ascensor, vaig preguntar-li : "Estàs segura que no hi ha ningú ?" Em va contestar breument : "No tornaran fins a les nou". Vaig repetir el gest que havia tingut al cotxe, quan li allargava les mans, i vaig fer : "En aquest moment estic segur que t'odies. I a mi també". Ella brandà el cap, lentament. "T'equivoques". "Però de veritat tens ganes que et faci l'amor ?" "No", digué, implacable. Aleshores em vaig enrabiar. "Però escolta, tu per qui m'has pres ? I per qui vols que et prengui ? Se me'n fot que siguis una les-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

biana o que no ho siguis. Això tampoc no demostrarà res". Ella no va molestar-se, ben a l'inrevés, ara gairebé parlà amb dolcesa : "Volies saber que em passava, oi ? No has dit això ?" "Sí". "Ara ho sabràs, doncs". "M'ho pots dir. Et creuré", vaig proposar-li en el moment que l'ascensor s'aturava al replà.Però ella havia tornat a emmudir,obrí i tancà la porta i, després, la del pis, sense afegir paraula. Dins,vam travessar el vestíbul i, suposo que per assegurar-se que érem verament sols, cridà : "Tia ? Elena ?" No va contestar-li ningú, tot era fosc, i llavors digué : "Vine, la meva habitació és al final del passadís". Però jo m'havia aturat. No podia ser. "Ja està bé, Montserrat", vaig dir-li. Ella, que em precedia, m'allargà la mà. "Vine", repetí. Jo vaig negar-m'hi. "Què et proposes ?" Se'm va anar atansant, fins que em fregà amb el nos. Vaig veure el moviment del coll, violent, com si s'empassés la saliva, i amb uns ulls esferoïts preguntà : "Ja no t'agrado ? No em trobaves tan bonica ?" "Precisament perquè m'agrades i perquè ets bonica. No et puc fer això. No ho puc fer a ningú. Tu mateixa has dit que no volies..." Aleshores va besar-me, sense deixar-me anar la mà. Vaig desfer-me'n amb una empenta. "Si no et respectes tu, et respectaré jo !", vaig cridar-li, i tot seguit, una mica calmat per la meva grandiloqüència : "Tu no ets així, Montserrat. Em vas fer goig des del primer dia i et vull..." "Vine, doncs", em va interrompre. Però jo vaig afegir : "Et vull amb amor". Ella replicà : "Com saps si no t'estimo ? Com saps si aquell dia no et vaig ofendre perquè t'estimava ?" Jo vaig fer : "Som dos desconeguts,Montserrat". "No, ho serem d'aquí a un moment", digué, i insistí : Vine". Vaig quedar-me on era mentre ella es ficava a l'habitació. Volia anar-me'n, em deia que havia d'anar-me'n; ningú no me'n privava, la porta era prop, només havia de fer uns passos, obrir-la i tancar-la darrera meu... Però d'una manera o altra allò era incomplet, no podem separar-nos tan fàcilment ... Mai no m'havia trobat en una situació semblant. Per això devia decidir-me a seguir-la, perquè faltava quelcom, no sabia què, i l'experiència era nova.

En entrar al dormitori ella ja s'havia tret els tres quarts i ara seia al llit, amb les cames estirades : es treia les mitges. Vaig quedar-me a tocar de la porta, mirant-la, i aleshores ella, sense parlar, va alçar-se, es descordà el vestit que tancava per darrera, se l'estirà cap amunt, va deixar-lo en una cadira i, amb el viso encara posat, féu lliscar les bragues cames avall. Després, amb un sol moviment va fer seguir el viso i els sostenidors, altre cop per damunt del cap. I va restar així davant meu, totalment nua, amb les corretges que li subjectaven la cama. Em llambregà fugaçment i tot seguit les

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

desfeu, reposà l'extremitat artificial contra la tauleta de nit i es va estirar sobre la vànova. La cama era tallada a mig pam de l'entrecuix. No sé si vaig continuar gaire estòna al costat de la porta. Segons, minuts, quarts, hores... tot això no tenia sentit; el temps era un altre Només sé que ella reposava sobre el llit, de sobines, amb els braços caiguts al llarg del cos i que jo vaig anar atansant- m'hi amb una mena de sanglot que no explotava, que no podia explotar, i es traduïa en un balbuceig, en un gemec que em feia mal a la boca. Ella em mirava, silenciosa.... Vaig aturar-me al seu costat, arran de llit, encara amb aquell balbuceig tremolós penjat als llavis i, inclinat endavant, mig caigut i mig agenollat, vaig enfonsar la cara entre els dos pits; plorava.

Ja sé que tu no et permetries mai una escena com aquesta en una novel.la. I jo tampoc, si l'escrivia. A part que descrigui uns personatges i unes situacions poc o gens típiques, és una escena que sempre es veuria "inventada. No pertany a la literatura seriosa. Però això és una carta i jo un home de carn i ossos que ha viscut aquest moment, per bé que ara em sembli irreal. No ho és. Vaig deixar-me caure damunt d'ella, amb la cara entre els seus pits, trist com mai no ho havia estat; ni quan ens vam quedar sense casa, ni quan morí el pare, o la mare, no devia sentir res de comparable. Perquè era bella, és bella, amic. I li faltava una cama. Va ésser un xoc terrible, i per això no podia dir ni una paraula. Només plorar. I aleshores vaig sentir la seva mà que m'acariciava lentament els cabells amb un gest tendre que durava, que durava... A la fi, vaig poder articular : "Per què ?", tot alçant el cap,però ella féu : "No et repugno..." Vaig tocar-la, els meus dits s'atardaren en la cuixa mutilada, sobre el monyó, com si volgués familiaritzar-m'hi, i ella repetí : "No et repugno..." Però esperava, ho vaig veure en els seus ulls, en el seu gest, les seves mateixes paraules ho revelaven; eren una afirmació,però insegura, temorega, com espantada de la seva gosadia. Vaig despullar-me al meu torn i la vaig estimar. No, no sentia ni gota de repugnància. Però estic segur que ho hauria fet, que m'hauria forçat a fer-ho, encara que l'hagués sentida. No podia abandonar-la, ferida, turmentada, com no podem abandonar algú que s'ofega al nostre davant. Té vint-i-set anys (aquell vespre em va dir l'edat exacta) i mai no havia fet l'amor amb ningú. La cama la hi havien tallat de joveneta, quan acabava el batxillerat, i en la seva vida només hi havia hagut un home, un anglès, que fugí d'ella en saber que era mutilada. "Li ho vaig dir i no s'ho creia", va contar-me quan reposàvem al llit. "Quan se'n va convèncer, em va reprotxat que li ho hagués amagat. Ens havíem de casar..." Naturalment,

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

ella en va fer una tragèdia diguem provisional que va convertir-se en definitiva a París, dos anys després, quan un dia s'avingué a seguir a una cambra un xicot que acabava de conèixer al taulell d'un bar del "quartier latin". Però això no m'ho va contar aquell vespre. Entre una cosa i altra se'ns havia fet tard i tenia por que ens sorprenguessin la tia i la cosina. D'altra banda jo tampoc no em podia entretenir gaire, aquella nit havia de sopar d'hora perquè a les deu m'esperava una colla amb la qual havia de discutir la possible publicació d'un llibre-homenatge al "Che" Guevara. M'ho explicà quan ens tornàrem a veure, la setmana passada, en acudir ella de nou a Barcelona, on aquest cop ha restat cinc dies.

Hem passat tres tardes plegats, una d'elles a la petita església romànica de Sant Pau, l'altra al Parc Güell i la tercera a la seva habitació de l'hotel on va posar aquest cop en previsió d'unes hores d'intimitat, car els meublés, com a la Gabriela, no li fan gràcia. Després del seu desengany, doncs, va tancar-se a tota sol.licitació fins que l'atzar la feu seure al costat d'un parisenc que, en accedir ella a acompanyar-lo, es devia felicitar de la seva bona sort. "No sé per què ho vaig fer", em confessà; "ni m'agradava particularment. Però comprenia que m'anava endinsant en un carrerò sense sortida, que cada cop seria pitjor i em costaria més de sortir-ne. El vaig seguir, doncs". I l'experiència no havia tingut èxit. El noi, que estava tot engrescat, va desinflar-se de sobte en veure que es treia la cama. "Així i tot, ho va intentar", digué ella. "Era un bon xicot i va adonar-se, sense que jo li fes explicacions, que aquella... aquella entrevista tenia més importància per a mi que per a ell. Però no va poder. Pobre noi, fins em va demanar perdó ! Volia veure'm un altre dia. Potser aleshores..." Però ella ja en tenia prou. Va tancar-se a la seva habitació, on restà tres dies sense parlar amb ningú. I quan en sortí ja havia decidit "definitivament" que renunciava a l'amor, al sexe. "Però no era veritat", li vaig fer observar. "Ho has tornat a provar amb mi". "Potser et volia humiliar", digué. "Si no t'havia fet res !", vaig exclamar, però ella va negar-ho. "Sí que m'havies fet. M'interessaves, i em feia ràbia que se't veiés tan segur de tu mateix... Per això et vaig contestar com et vaig contestar al museu Picasso. Tenia por. I he continuat tenint-ne després. Volia humiliar-te per no haver de pensar més en tu". "I ara ?" Erem al llit, on jo reposava amb una mà al seu entrecuix, a fregar del monyó, i ella replicà : "Ara no ens hem de tornar a veure". Em vaig incorporar gairebé amb un salt. "Torna-ho a dir, això". "No ens hem de veure més", repetí ella. "Perquè sóc casada?".

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Ella denegà de nou. "No. Però per tu és un capricі que no duraria. I jo tinc por d'enamorar-me. Potser ja ho estic una mica. Cada cop que penso que t'he tingut aquí,dintre meu, sento una cosa fonda, fonda..." "M' hi tindràs sempre que vulguis, Montserrat". "Ja sé que no. Es curiós, però des de l'altre dia m'he adonat més bé que mai que sóc una mutilada. Potser no t'ho hauria de dir, però... Jo no he parlat mai de veritat amb cap home, Daniel, mai no he pogut explicar-li coses meves, com sóc, que sento, que espero; mai ningú no ha compartit res de la meva intimitat... Per això t'ho vull dir. M'he passat hores senceres davant el mirall, nua com ara, amb la cama ortopèdica i sense la cama. I em preguntava : i si hagués estat ell ? Hauria pogut ? L'hauria desitjat ? No me l'havia fet mai, aquesta pregunta. I saps què m'he contestat ? Que no. Que jo, noia normal, amb dues cames, no hauria pogut voler un home esguerrat,.. com no fos per compassió". Jo vaig precipitar-me : "I, és clar, jo em vaig avenir a fer-te l'amor per això, perquè et tenia llàstima !" "No", va contradir-me ella, i va acariciar-me el pit. "Daniel", féu, "vull que sàpigues que va ser molt bell, que no ho canviaria per res. Quan vas plorar damunt meu... i després, quan tenies aquella... aquella erecció..." "Et vaig fer mal", vaig recordar-li, perquè cal dir que no fou fàcil. "Sí, i la segona vegada també. Però me'l feies perquè em desitjaves tant... No era compassió. Però un dia si que ho seria. I no ho vull. No sóc bonica, Daniel. Vestida, amb la cama,puc fer il.lusió, ja ho sé,però despullada... A tu t'agradaria de sentir totes dues cames al teu entorn, que t'hi abracés quan m'entres, i això no podré donar-t'ho mai". Jo vaig quéixar-me : "Ets una mica masoquista, eh ?" "Sóc una esguerrada", digué. Naturalment, va molestar-me, i com sempre que algú em molesta, vaig tenir ganes de ferir-la. "Una esguerrada que ja pensa en altres homes. Perquè ara que ho has provat ja no te'n podràs estar, oi ? No em faràs creure que et tanaràs a casa teva, com una monja al convent, per masturbar-te quan et posis calenta..." "Daniel !", exclamà ella, i retrocedí. "T'insultes,no ?", vaig dir. "Per què no t'he de poder insultar jo, doncs?" Ella va botir els llavis. "No m'insulto. Es veritat que sóc una esguerrada. T'ho pots amagar pietosament, si vols, però és veritat. I encara que em peguis, serà veritat", afegí en veure que alçava la mà. La vaig deixar caure. "Està bé, ets una esguerrada i em fas fastic. Ja te'n pots anar". Aleshores, inesperadament, va riure. "Es la meva habitació, Daniel ! Si de cas te n'has d'anar tu". Vaig allargar el braç i la vaig estirar violentament contra meu. "Em fas ràbia, Montserrat. Però sincerament, ara : què penses fer ?" "No

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

res, m'he acostumat a tenir poques necessitats... biològiques". "Ara potser serà diferent". "No ho sé. Però t'he parlat seriosament, Daniel, estic ben decidida. No ens hem de tornar a veure". "I com ho evitaràs ? Vius a una hora de tren de Barcelona, tot sovint baixes a ciutat i fins tot podem ensopegar-nos pel carrer. T'asseguro que si et trobo et faig entrar al primer meublé que ens surti al pas". Ella va somriure i declarà : "Dimarts me'n torno a França".

Devien ser les set, aleshores, i ens vam estar discutint fins a les nou tocades, però no va servir de res. Ho tenia ben pensat. No em volia perdre. No volia dur-me complicacions. No volia compartir-me amb ningú. No volia desil.lusionar-me... A mesura que la discusió s'anava allargant sortien més i més coses, més i més obstacles que s'oposaven a la continuació d'aquelles relacions. Tot era obstacle. Acorralada, quan vaig dir que estava creant una situació novel.lesca, pròpia de persona anòrmal, em contestà : "Sóc anormal, Daniel. Una persona com jo ho ha de ser per força. Que no ho has vist ?" Què podia contestar-li ? Vam acomiadar-nos a la porta de la seva cambra, ella encara despullada, és a dir, amb una mena de camisa curteta que m'havia posat damunt, i sobre un sol peu. Havia vingut des del llit fins al llindar fent saltets, i ara em pregunto si no ho féu a posta, per masoquisme, perquè em quedés amb una darrera imatge grotesca d'ella. Però no ho era; era patètica. Per això el meu últim gest fou de tendresa i, en lloc de bàsar-la, vaig tocar-li els pits. No sé si ella ho va comprendre.

Ben cordialment,

Daniel

Barcelona, 7 de febrer de 1968.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Daniel Bastida
Barcelona.

Amic Daniel :

el teu embolic amb aquesta noia, la Montserrat, em desconcerta i em preocupa. I, fixa't, en un moment en què jo també tinc els meus malsdecap ! T'adones, Daniel, de la vida promiscua que duus ? La meva experiència, la meva reflexió i tot el que he pogut observar de la conducta humana, m'asseguren que per a l'home és natural d'estimar més d'una dona. Però simultàniament, com tu ? Deixem de banda el cas del casat que, sense haver renunciat a la seva vida conjugal, té una amiga. En alguns ambients juga una qüestió de prestigi. En altres casos, hi ha una necessitat : la dona freda, o poc avinent, que no satisfà totes les apetències del mascle . No és aquesta la teva circumstància. Pel que entenc, tu i la Gabriela meneu una vida sexual suficient. Després hi ha la Palmira que encara t'atreu. I ara t'has enredat, ni que només sigui passatgerament, amb la Montserrat. Per què ?, em pregunto.

El que m'espanta, si puc atrevir-me a emprar aquest mot, no és l'aventura, sinó el compromís amorós que cada cop contreus. No t'acontentes amb un cos que ocasionalment t'és ofert i en el qual, després, ja no et cal tornar a pensar. No; hi estableixes cada cop una ràpida complicitat afectiva. Així ho he de deduir del teu llenguatge. No és el del sexe, és el de l'amor. Però no pots estimar tres dones alhora ! Em dic, doncs, que potser no n'estimes cap, que potser no n'has estimat mai cap, i que allò que sembla un excès deu ser, ben al contrari, una mancança. Cerques, i cerques desesperadament, allò que no tens. O potser em falseges la realitat i amb les teves paraules dissimules una simple conscupiscència ? Si fos així, no hauries estimat mai ni a la Gabriela. Mai, m'entens ? Ni aleshores que no hi havia ningú més. Vas deixar-te enlluernar per la conquesta : una dona més gran que tu en la qual vas trobar una resposta física inesperada. Era honesta - sempre l'havies tingut per honesta - però amb tu va desencadenar-se i ho accepta tot. I, en cert sentit, encara continues enlluernat - si bé per altres motius. Ella ha tingut èxit allí on tu has fracassat. O sigui en uns camps que s'equivalien. Però li ho havies de negar, cosa que ja has vingut a confessar amb altres mots, i ensems et calia repetir una experiència de domini, atès que tu, falsament, sempre t'has vist com un seductor. I hi ha hagut les altres noies. Les que has pogut posseir físicament i les que se t'han escapat o has deixat escapar perquè en aquest cas la seducció consistia a saber renunciar. Penso en la Roberta i en la Tina. I potser n'hi ha d'al-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

tres que has silenciat. Hi havia un triomf més envejable i te'l podies permetre, al capdavall no anaves pas sexualment afamat ! La mena de triomf que et col.locava per damunt dels altres mascles. Unes dones es despullaven davant teu, et confiaven la intimitat d'uns sentiments que no s'atrevien ni a exposar al marit ! Això era un acte amorós, una possessió. Amb la Palmira, és clar, no n'hi havia prou - la seva vida era massa oberta, massa pública, es confiava fàcilment. Però tu et diferenciaries dels altres i la dominaries en aquelles anades a Castelldefels per fer-li un fill. I amb la Montserrat la victòria encara havia de ser superior. Triomfaves allí on els altres havien fracassat. I després, en deixar-la marxar, te l'asseguraves per sempre. Perquè estic segur que, si haguessis volgut, l'hauries poguda retenir. No cal que t'ho digui, tu ho saps molt més bé que jo : quan a una dona l'estàs posseint, no pot negar-te res. I no dius pas que ho fessis, que ho aprofitessis. Es comprén.

En llegir tot això, potser te'n riuràs. Sóc afeccionat a aquesta mena d'anàlisis. Deformació professional, evidentment. I, a més, em diràs que les unes contradiuen les altres, que potser fins i tot hi ha contradicció dins d'un mateix paràgraf. Es clar, no estic segur de res. No he observat la teva conducta. En tinc una imatge deformada, la que m'has donat tu - potser sense voler. Potser fins i tot amb el convenciment que eres sincer, fidel als fets i a la teva actitud davant d'aquests fets. Sigui com sigui, hi ha una cosa innegable : la teva vida és promiscua. I això sempre indica un defecte, una inestabilitat. No vol dir que siguis més sensual que els altres, que tinguos mes necessitats físiques que el teu veí. Et crees aquestes necessitats per dissimular-te tantes altres coses, per compensar-te, com hem dit. Ja que d'una manera o altra sembla que t'has incapacitat per escriure novel.les, les vius... o te les inventes ? No, no dubto que existeixen la Palmira i la Montserrat, que amb la primera hi tinguis dos fills i que a l'altra li falti una cama. La invenció és la part que no hi ha hagut i que tu hi poses. O més ben dit : l'actitud que adoptes respecte uns fets que han tingut verament lloc. No penso pas que l'atzar t'hagi afavorit més que a molts. Simplement : tu has sabut aprofitar uns encontres que un altre hauria negligit i n'has tret un màxim de rendiment. Per què ?

Ordinàriament, als trenta anys una vida ja és feta, orientada. Es veritat que poden produir-se grans trasbalsos, i no és infreqüent. Però són això : trasbalsos. Tu, en canvi, vas complicant la teva existència sense posar-te pedres al fetge, amb naturalitat. Com l'aventurer o el soldat mercenari per al qual forma part del viu-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

re diari allò que en els altres és l'excepció. Mai no has tingut la impressió de viure una tragèdia, de passar per una situació que altera l'ordre natural de les coses - perquè cap situació no l'altera si nosaltres no volem. I no em parlis, per exemple, de l'angoixa en què vas caure en un moment determinat, quan volies un fill de totes passades. Es veritat ? No has construit després tot un castell sobre pensaments fugissers, sobre un anhel vague i incipient ? Estic temptat de dir : no vas construir a partir del que va dir-te la Palmira en fer-li observar que voldria fills ?

Ja ho veus, desconfio de tu. Potser perquè tampoc jo no estic del tot en el meu estat normal ? La Masami em fa mal, i més ara que no la veig. Fa deu dies que hem cessat tota relació, a rel d'un vespre que em va dir que tots dos fingíem, que ella per la seva banda havia arribat a la conclusió que ja no m'estimava. Segons ella, tenia un motiu prou clar per pensar així : quan ens féiem l'amor ja no sentia res. I va fer una cosa extraordinària : dormir amb un altre home, el qual va satisfer-la. Això, digué, provava que entre nosaltres havia crescut una inhibició, que havíem comès l'error de voler fer durar una cosa que ja s'havia acabat. Vivíem de les deixalles del que fou. Ens acontentàvem amb engrunes després d'haver-ho tingut tot. I per què ? No ens havíem de separar, al capdavall ? No me'n tornava jo a Catalunya ? Va a cabar per proposar-me i, a la fi, per exigir-me, que ho deixéssim. Ens turmentàvem inútilment per quelcom que ja no existia. I ara jo tinc la sensació que l'he destruida. Què farà ? Passar dels braços d'un home als d'un altre ? L'he condemnada a la promiscuïtat ? O al suïcidi, quan comprengui la falsedat d'una vida fonamentada en l'orgasme ? Des d'aleshores he anat dues vegades a casa seva. Per què ? Podia dir-li : mira, oblidem tots aquests mesos i fem com abans, quan no sabíem res i l'amor era innocent ?

No vaig trobar-la, o no em va voler obrir. El segon cop em va semblar sentir soroll. Potser era amb un altre. No sentia cap gelosia física, sinó una pena profunda. La pena de l'home que tot d'una es troba buit. Unes relacions humanes no haurien d'acabar així. Recordo com vaig acomiadar-me de la Paqui, de l'Ellen. Havíem arribat a un final natural, consentit, no hi va haver ni plors ni recriminacions. Una darrera abraçada, un darrer somrís i, en el cas de l'Ellen, la persistència d'un afecte que al cap d'un any la tornaria a dur al meu llit fugaçment, la mateixa nit que havia de co nèixer la Masami. Ja saps que va ser en una "party" que donava el delegat del seu país. Poc pensàvem aleshores que un dia seríem amants, esta-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

ríem punt de convertir-nos en esposos i, a la fi, ens allunyaríem l'un de l'altre rancuniosament per una falla d'ordre biològic. Ara sé del cert que m'he equivocat. Però ja no hi puc fer res. Què li diré, si demà torno a la seva habitació i la hi trobo i m'obre la porta ? No em pot fer confiança , el meu cos ha deixat de parlar al seu. No hi ha futur, doncs.

Em passejo per Nova York, per un Nova York fred i sobtadament estrany, entro als bars a fer beguda i a escoltar els discos "folk" de la Bayer, d'en Bob Dylan, i ahir, en un moment d'indiferència absoluta per tot, vaig acompanyar a casa seva una noia que fins l'any passat va treballar amb mi i que,en veure'm, sembla alegrar-se sinceramente que ens haguéssim topat quan sortia del "drugstore". Però que sòrdid que va ser ! Va desfer el llit, va estendre una tovallola sobre el llençol i davant meu, asseguda en un "puf", va posar-se una gelea protectora perquè, com va explicar-me, els pesaris l'irriten i les pindoles poden portar males conseqüències. Això és l'amor, per algunes persones ? Perquè semblava contenta i fins em va dir que ja ho hauríem hagut de fer abans. Tornaria a veure-la, oi ? No hi havia fruit, me'n vaig adonar. Feia un gest,doncs, que havia vist fer als altres, que sabia que els altres feien, que potser creia que era saludable. El mateix gest que fèiem amb la Masami i que era tan diferent ! Però no pas les darreres vegades, vaig dir-me. Ella no estenia tovalloles ni es ficava gelees a la vagina, però tant li feia. Alguna cosa havia desaparegut. Ja no érem els mateixos que, encara no feia uns mesos, s'havien abraçat ardents i il.luminats perquè a través del sexe satisfeien una altra aspiració - la d'ésser, i d'ésser junts.

Tot s'ha acabat definitivament, ara ho sé. No, no tornaré a la seva cambra a fer-me obrir la porta o les seves cuixes. No tindria sentit. Ho he decidit ara, en recordar l'episodi d'ahir amb l'Ann. Ara em corre pressa de fugir, de tornar a casa, de capmassar-me en aquesta tasca que m'has promès i en la qual potser tindré per company el noi Batlle. Això em recorda... Em pensava que ja te n'havia parlat, de la seva novel.la , i pel que em dius veig que no. Me'n devia oblidar. En aquest moment, ja ho comprendràs, no estic en disposició de fer-te una crítica, de manera que la deixarem per una altra estona. El fet és que a mesura que escrivia m'he anat enfosquint més i més, com cada cop que evoco massa conscientment, amb massa precisió, les circumstàncies d'aquest amor dissortat. No val a dir-se : tot passarà. Sí, ja ho sé, és segur que passarà, i un dia, si em quedés aquí, ella i jo fins i tot ens podríem tornar a veu-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

re com dos estranys, com allò que érem abans de trobar-nos. Però no queden senyals ? No has arrossegat tu tota la vida els senyals d'una intenció frustrada, d'un acte que s'inicià i no fou completat ?

Un afectuós record del teu amic

Joan.

P.S. - Ahir et vaig enviar "Naked Lunch"

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York.

Benvolgut amic : em sembla que, d'una manera ben peculiar, la teva darrera carta reflexa amb perfecta exactitud la teva situació després d'haver trencat amb la Masami. Ara es veu la distància que separa un projecte de la seva realització. De què et servia saber que us havíeu de separar ? L'impacte de "l'actual" t'ha pertorbat amb la mateixa força que si no hi hagués hagut aquella intenció i t'has encarat amb el fet tan desarmat com si no fos el final d'un procés ja una mica llarg. Confio, només, que no hi hagi recaiguda. Seria una inútil i potser més dolorosa repetició de l'experiència. A ella, però, també l'entenc, i m'imagino que és més forta que tu, més decidida; probablement per això ha viscut més desesperada durant aquests darrers temps. A més, sabia que ella era la causa, o que en ella hi havia la causa, del vostre desacord. No m'estranya que se't "tanqués". El coit li recordava la seva "inútilitat". Una inutilitat que no existeix quan fa l'amor amb un altre que no li ha d'exigir res més que una mica de plaer. Tu ja li exigies un futur, encara que de moment no es tractava de tenir fills. T'adones per quina humiliació ha hagut de passar cada cop que la posseïes ? Un amor que s'havia de realitzar al llarg d'una vida i que comportava quelcom més que la unió carnal, era tot d'una reduit a la fugacitat d'un encontre entre dos cossos que ja només comparteixen l'instant. Més estrany trobo que tu t'hi avinguessis. O més estrany ho trobaria si no pensés en tu com un nàufrag al qual costa de llançar-se al mar perquè no sap nedar. El nàufrag que després entrà a la cambra d'aquesta Ann perquè qualsevol tros de fusta és bo mentre esperem la salvació. T'entenc ? O em deixo arrossegar per aquesta furor interpretativa que et duu a tot d'hipòtesis gratuïtes i contradictòries (ja ho confesses) per explicar la meva vida ? Sí, a fe que s'hi veu el novel·lista, en tot això ! Ja sé que hom és el pitjor intèrpret d'ell mateix i que la mentida no queda exclosa. Si no m'equivoco, ja t'ho assenyalava en una carta anterior. Però no arriba als extrems que ara insinues. Pots estar segur, per exemple, que en el cas de la Almira volia els fills i no la dona. Que després la relació hagi resultat satisfactòria és un afegiment, no diré del tot inesperar, tota vegada que al capdavall tampoc no hauria escollit una noia que no em parlés físicament, però un afegiment malgrat tot. I quant a l'assumpte amb la Monserrat... Això ja no és tan senzill, però no té res a veure amb el que t'imagines. Potser sí que hi ha quelcom de veritat en el que dius quan afirmes que la vaig deixar marxar, que si hagués volgut l'hauria retin-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

guda. Aleshores la cosa no era clara, però després he vist què tenia raó : me n'hauria cansat molt de pressa; n'hi hauria hagut prou amb una mica de "costum" perquè la ~~mm~~ cama que li faltava hagués tingut més importància que la bellesa d'allò que conservava. Unes quantes entrevistes encara i potser el defecte hauria "predominat". Sigui com sigui, no vaig voler "assegurar-me" res; ben al contrari, tinc una sensacio de pèrdua. La vaig tenir des del primer moment, en descobrir que era una noia mutilada, com deia ella. Per això vaig plorar entre els seus pits. Em penso que no sóc un sentimental, però era tan punyent de veure "incomplet" aquell cos tan perfecte ! Jo no sabia que n'hi hagués, de noies com ella. Cap de les que havia conegut no se li podia comparar. Vaig sentir com mai el que pot haver-hi de monstruós en la injustícia. I agraeixo al meu cos, li ho agraeixo infinitament, que fos capaç de superar l'obstacle i d'encendre per estimar-la.

Una cosa si que l'encertes, i l'expresses perfectament : el compromís amorós. Però com pots dir que t'espanta ? Jo crec que aquesta és la meva justificació, si me'n cal alguna. Em penso que rarament he estat un animal que cerca un altre animal, un cos "en brut" que vol satisfer la seva lascívia. Per això, en els moments d'optimisme em dic que a totes, o gairebé a totes, els he donat alguna cosa duradora, un sentiment d'identitat que no sempre tenien. Penso en la Palmira : fins que em va conèixer tothom se n'havia servit com d'un objecte. Donava plaer, i amb això n'hi havia prou. Ningú no s'havia preocupat mai d'establir amb ella una relació profunda. Quan aquell dia a Castelldefels em va dir (un detall que no vaig reportar-te, com tants d'altres que podien ésser fàcilment mal interpretats com un afany de jactància "mascle") que mai ningú no l'havia "omplerta tant" (són exactament les seves paraules), no volia pas donar-me a entendre que jo en sabia més que un altre, que estava físicament més ben dotat, sinó que l'havia tractada com una enamorada. I què havia fet que no haguéssin fet els altres ? Exteriorment, potser res. Era la intenció que hi posava, aquell lligam afectiu que establia i que la feia còmplice d'una aventura que no en tenia prou amb la carn. Jo exigia més, ho exigia tot, i en la meva boca estimar no es ~~mmmm~~ referia tan sols a posseir, de la mateixa manera que agafar-li els pits amb les mans deixava d'ésser una simple carícia física per convertir-se en el vehicle de quelcom que únicament podem expressar d'una manera aproximada amb el contacte dels cossos. I sempre he procurat que fos així, àdhuc en el cas de la Mercè Arbó, la més "veterana", la més professional. Sí, més i tot que la Palmira, una entretinguda que cobrava els "favors", perquè ella, voluntàriament, convertia tant com li era possible les seves ~~nnnnnnnnn~~ rela-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

cions amoroses en un "afer higiènic".

Tu em dius : No pots estimar tres o quatre dones alhora ! I aleshores veig que de fet et refereixes a aquesta "promiscuitat". Es molt estrany que tu, novel.lista que té un concepte "ample" de les possibilitats humanes i que no tanca un home o una dona en el reducte dels sentiments senzills, elementals, fàcilment explicables i sense matisos, no vulguis adonar-te "a la pràctica" que hi ha un amor per cada dona i que tots són compatibles. He estimat, estimo encara, de la mateixa manera la Gabriela, la Palmira i la Montserrat ? Jo crec que no. Com puc sentir el mateix per tres dones que tenen tres necessitats diferents ? I encara que fos així ! Tan limitat,sóc ? Si l'amor fos exclusiu només podríem estimar una vegada... Però tu tens un concepte gelós de l'amor. Exactament com la Gabriela, potser per cas. Jo per força he de pensar que és fals quan m'adono que no hi ha cap ser que pugui correspondre exactament a un altre ser. Quants aspectes del temperament de la Gabriela em resulten estranys ! I de la Palmira. Només ens podem satisfer en un punt de"coincidència". Els restants queden insatisfets perquè caldria algú altre que s'hi avingués. I si ordinàriament homes i dones no cerquen aquest algú altre és perquè prefereixen la frustració, una certa forma de frustració parcial, per por de quedar-se sense res si accepten de compartir la persona estimada. I així és com es queden al final, precisament sense res. Jo tinc la impressió que he salvat el nostre matrimoni gràcies a aquesta "promiscuitat" que tu em retreus. Ja sé que no començà així, que no era aquesta la intenció; aleshores encara no hi havia reflexionat i m'empenyia un sentiment"contrari", de defensa contra una forma d'opresió, que potser encara no ha desaparegut del tot, que potser no desapareixerà mai. Però m'he trobat amb això i ho he d'acceptar perquè "obra". Ara, admeto que no tothom sigui igual i que a algú li repugni. I fins i tot que em diguin, que em diguis, com em penso que faràs, que això revela una certa immaduresa. Potser sí. Però no és madur allò que ja no pot créixer més, que no pot canviar com no sigui per envellir, per degenerar ? Però prou d'aquest color, per avui.

Deixa que et doni una novetat : m'he comprat un cotxe.Oh, no et creguis, un simple Seat 850 que per a mi és més que suficient. Però em feia falta. Sobretot aquest any, amb això de la celebració del centenari d'en Fabra. Durant les darreres setmanes he hagut d'assistir a mitja dotzena d'actes, en localitats diferents, i l'any, com qui diu, tot just comença. Es preveuen, és a dir, hi ha ja programats molts altres discursos, conferències, reunions... La gent s'ho ha agafat amb certa empenta i aquí, a Barcelona, arreu veus uns grans fulls de paper

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

amb la imatge del mestre clavats a les parets, a les tanques dels solars on es fan obres, als taulers d'anundis. També han començat a sortir tot de papers on es reclama "català a l'escola". Observa que encara no és "escola en català", però és un pas més en l'"escalada". Pocs anys abans, ja ho saps, això era inimaginable. La satisfacció és anar descobrint, com ja ha passat amb les xerrades fins a cert punt, que el foc encara es conserva sota la cendra i que per poc que ventis salten guspires. Hi ha llocs, pobles, on durant aquests gairebé trenta anys no s'havia fet res, no s'havia dit una sola paraula, que ara et demanen que els vagis a parlar del forjador de la nostra llengua moderna. I t'escolten amb atenció, amb interès, alguns fins i tot amb passió. Hi ha indrets on autoritats espantadisses o hostils perquè encara confonen el dret d'un poble a ésser amb una circumstància política que perjudica llurs interessos o ocasiona la mort d'un familiar, han suspès actes anunciats o n'han prohibit d'altres que es projectaven, però en general cal reconèixer que tothom ha respost magnificament. Això encara podria contar-t'ho més bé en Prats, car ell ha intervingut en més reunions, però Déu ni do la feina que he tingut jo ! Ara, amb el cotxet, serà més còmode, ja no m'haurè de refiar del dels altres o dependre dels horaris dels trens. I parlo en futur perquè només el tinc des d'abans d'ahir. Sóc doncs un "seató", com diuen aquí, molt novici i no sempre gaire segur darrera el volant. Em falta pràctica. Ara també la Gabriela en vol aprendre, de conduir. Es a dir, ja n'aprèn, s'ha inscrit a la mateixa acadèmia on vaig anar jo i aviat podrà examinar-se. Li fa més il.lusió que a mi, tenir un cotxe. Mai no m'ho hauria pensat, tothom et surt sempre amb cops amagats. Ja ha projectat un seguit de sortides per quan faci una mica més de bon temps, de manera que no tardarem a convertir-nos en uns d'aquests soferts i sacrificats excursionistes de diumenge i festes de guardar que es passen el dia per les carreteres, fent cua darrera d'altres cotxes i renegant cada cop que s'han d'aturar. Tinc la intenció, en canvi, d'evitar-me aquest suplici a ciutat. Es més còmode l'autobús o el metro, per incòmodes que siguin, que el cotxe que després no saps on aparcar. Quan vinguis notaràs la diferència de circulació; empitjora d'any en any.

Tornant al mestre Fabra, aquests actes que en honor seu se celebren ens han obligat a en Prats i a mi a suspendre momentàniament les nostres xerrades; no podríem acudir a tot arreu i això és primer, no cada any se celebra un centenari tan sonat i cal aprofitar-lo tant com sigui possible. Suposo que els organismes oficials es miren tota

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

aquesta activitat amb força recel, amb una desconfiaça si és no és poruga, però ara ja els resulta difícil de frenar-la. Darrerament han fet massa declaracions d'amor a Catalunya perquè ho puguin prohibir. De tant en tant, algun bastó a la roda, sempre amoinós, però que no atura l'impuls. D'altra banda, cal dir que nosaltres procedim amb mesura, no hi ha cap semblança entre aquests actes i les xerrades de cafè. No hi podria ser. Mai no falta un delegat governatiu o altre, com a tots els actes públics, que "controla" el que es diu. I si alguns de nosaltres de vegades ens allargaríem una mica més, ens retenim per consideració a les entitats que ens acullen, normalment de tendències més que conservadores. A totes aquestes celebracions cal afegir-hi els relativament nombrosos articles que es van publicant sobre el nostre filòleg i, especialment, el número que acaba de dedicar-li el setmanari "Destino", amb onze articles que abracen diferents facetes de la seva personalitat i diversos moments de la seva vida. Es tanmateix una sort que aquest centenari s'hagi escaigut després i no abans de la darrera llei de premsa i impremta."Tombar" un article amb anterioritat a la seva publicació era cosa molt fàcil i que passava desapercebuda; en canvi, ja no és tan "còmode" retirar una publicació o denunciar-la. Si, en aquest aspecte hem estat afortunats. Confio que cada dia ho siguem més. Es clar que no tot ha caigut del cel. De fet, no hi ha caigut res.

Una abraçada del teu amic

Daniel

Barcelona, 3 de febrer de 1968.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Daniel Bastida
Barcelona.

Amic :

tens la virtut de fer-me reflexionar. En el fons, penso que ets un gran sofista. Però els sofistes també fan reflexionar. No és pas qüestió que rebati els teus punts de vista. Seria massa llarg i em falta humor per fer-ho. Continuo força deprimit tot i que a la Masami ja no he tornat a veure-la. En canvi, i ho trobaràs inexplicable, he vist tres vegades més l'Ann. Sempre amb la tovallola estesa sobre el llit i el tub de gelea que s'introdueix a la vagina. Devia quedar fascinat per aquella sordidesa poc acostumada. No m'agrada gens, no sento cap necessitat física d'ella - ni de cap altra dona, ara per ara. No és intel.ligent ni particularment simpàtica. Es bruta. No sap fer l'amor. Què ho fa, doncs, que gairebé em sentí bé en aquella habitació desordenada i esquefida ? Per què cerco la seva companyia i em quedo mirant amb interès les seves maniobres ? Què hi ha que valgui la pena d'observar en una dona que s'omple el sexe amb una matèria viscosa ? Sembla que em complac en una mena de degradació. Estic descobrint en mi un desconegut...

Això em fa més comprensible que et vegi tan diferent de com dius que ets i que al mateix temps accepti que siguis com assegures. No vol dir que estigui d'acord amb tot. I has previst bé la paraula que podia escriure : immaduresa. Però prefereixo més parlar-te de superficialitat dels sentiments. Perquè encara que no et vulgui rebatre, unes observacions sí que te les he de fer. No et compromets prou amb els teus sentiments i, per tant, no sents prou a fons. Què significa aquesta ximpleria que dues persones no poden coincidir en tot, per justificar-te ? Mai no s'ha tractat de coincidir, que jo sàpiga. Hi ha d'haver un terreny comú d'entesa que no significa necessàriament una coincidència com em sembla que l'entens tu. I a partir d'allí s'edifica quelcom - quelcom que no sempre surt bé, però que pot sortir-hi quan hom prova de superar-se en algú que respecta i estima. Quan acceptem la imperfecció. Entén-me. Com a artista tendeixo a la perfecció impossible i la persegueixo obra darrera obra. No té doncs potser sentit parlar d'acceptar la imperfecció si volem fer de la nostra vida una obra d'art. Però qui ho intenta, això ? Jo, no. Ni conec ningú que ho hagi fet. La nostra vida només pot ser plena i satisfactòria si, a diferència d'un llibre, d'una tela, no és perfecta. Si ho fos, qui podria parlar de sentir-se viure ? On seria l'alegria si no hi hagués tristesa ? De fet, ni l'alegria ni la tristesa, ni la felicitat ni l'infortuni no pertanyen a la vida perfecta. A la vida perfecta no hi pertany res. Cal doncs acceptar

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

la imperfecció, la pròpia, la de la persona estimada i la de la relació establerta entre tots dos. Aquesta imperfecció ajuda a aprofundir, fa precisament que els nostres sentiments puguin ésser profunds. I tu ho rebutges. T'estimes més satisfer-te en extensió.

Freno. No sé on em menaria, això. No sóc tan gosat com tu. Em proposo explicacions, però no afirmo. Accepto, repeteixo, que siguis com tu assegurds. Ara, les raons d'aquest ser ja em resulten més dubtoses. De tota manera, no has de justificar res. Ni quan t'ataco ni quan gairebé et maltracto. No pas davant meu que visc en ple error. Es a dir : en ple desconcert. L'explicació que de mi hauria proposat mesos enrera no és la que proposaria ara. També en tenia una altra quan estimava, en el sentit convencional, l'Ellen o la Paqui. Hi ha un canvi, doncs, i si el puc perseguir i entendre en una criatura de ficció, m'hi perdo una mica quan es tracta d'algú més immediat : jo. Jo o una altra criatura vivent. Però, és clar, em preocupes tant com em preocupo. Així, i no de cap més manera, cal que entenguis les meves observacions.

Vaig llegir, com et deia l'altre dia, la novel.la d'en Batlle. Gairebé va espantar-me. Pel que comprenc, aquest noi ha viscut als suburbis, en una ciutat satèl.lit, i no parla doncs per parlar. Coneix bé el problema. Es nota tot seguit. Hi ha una gran autentecitat en l'ambient que descriu, i això és el que enquimera, que sigui així. Ja ho sabíem diràs, però ell ens hi fa viure, i el nostre saber teòric es converteix gairebé en experiència. Perquè a més cal dir que té mà, no sembla l'obra d'un principiant i, si no m'haguessis escrit que és un noi de vint-i-cinc anys, li n'hauria fet potser una quarantena. O sigui que el trobo destre, ponderat i, novel.lísticament parlant, en possessió d'uns recursos que jo, a la seva edat, no posseïa. Quin tema escruixidor, el d'una societat inserida en una altra societat a la qual, per ignorància, o a tota consciència en alguns casos, es nega a reconèixer la personalitat distinta ! El d'una societat lligada de peus i mans que gairebé no pot defensar-se i sovint tampoc no entèn el problema en termes humans. La mútua incomprensió queda ben clara. Se'ls fa culpables d'invasió quan no han vingut a envair. Quan, més que venir, han marxat de la terra d'origen. Perquè la tragèdia és aquesta : haver hagut de marxar. La nostra, evidentment, que hagin hagut de venir aquí, o que hagin escollit precisament aquest indret. Em refereixo, ja ho veus, únicament al món que descriu en Batlle, el del treballador, el del proletari. Es natural que no li interessi tant el de l'home destinat, el funcionari. Tampoc no el deu conèixer prou. Serà curiós de veure quina resposta escrita obté el llibre, o

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

sigui com el tractarà la crítica professional. Potser trobarà que és un problema massa relliscós per comprometre's amb una opinió obligada i preferirà passar-lo per alt, com si no s'hagués publicat. Ja ha estat fet altres vegades. Jo mateix n'he estat víctima. Posats a trobar li algun defecte, potser diria que l'acabament és convencional : el noi i la noia són un tòpic que em temia des de mitja novel.la i no representen cap solució. No que n'hagués de donar. Es una novel.la. Però vol donar-la, i això autoritza el retret. Reconec, de tota manera, que ha sabut captar tots els matisos que, al meu veure, han de jugar en una passió entre contraris que són totalment conscients de llur actitud i només a poc a poc s'obren. Molt bell el sacrifici de la noia quan accepta que "la terra mana", com li diu ell. Però no és gens ni mica de representatiu, tota vegada que normalment la resposta seria :"és la mateixa terra". La resposta que potser també farà la Guadalupe anys a venir, quan l'amor s'haurà usat i no faltin altres ànimes caritatives,entre les amistats i parents del marit, que li facin sentir que és una intrusa, com per desgràcia s'esdevé sovint. De vegades penso que aquest és el problema real, l'únic problema que hi ha. Però era inevitable que existís. Se'ns ha fet tant de mal que no sempre sabem distingir entre el culpable i l'innocent. Si parla la seva llengua, ja en tenim prou. Som tots, doncs, ells i nosaltres, que un dia haurem de demanar comptes.

Et felicito, noi, per aquest senyal exterior de riquesa : un cotxe ! Suposo que el deus haver comprat a pagues llargues i que d'aquí en endavant la gasolina, els impostos i les reparacions et desequilibraran el presupost, però no hi fa res, ara ja has pujat de categoria, ni que sigui poc : ets un "seató". Un home que insultarà els transeünts si passen per fora de la ratlla o a deshora, però que no es farà escrúpol d'ignorar els llums vermells sempre que pugui; un home progressivament esquizofrènic que, sense cotxe, odia els altres xofers i, darrera el volant, odia els altres xofers i la gent que van a peu; un home amb una capacitat ofensiva cada dia més acrescuda, més nerviós i més insociable; un home... Ja ho veus : cada cop que algú em diu que ha comprat un cotxe em venen ganes de xisclar. Saps aquell acudit ? Un home fa molta estona que espera que cessi la riuada de vehicles per travessar un carrer quan veu un conegut a l'altre costat i, per damunt del rebombori, li pregunta : "Com us ho heu fet, per passar ?" I l'altre contesta : "Ja vaig nèixer en aquesta banda", Això és un xisto, però aviat serà veritat. Odio els cotxes. N'hi ha tants i fan tanta nosa, en tenen tanta gent que no el

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

necessiten, se n'ha fet fins a tal extrem la condició del primer promocionament de l'individu, que ha acabat per afectar-me. Que n'és de trist que ens deixem devorar pels nostres invents, per les possibilitats de confort que la civilització posa al nostre abast ! Qui va ser, temps enrera, que em va dir que sombiava en el dia que n'hi hagués tants, de cotxes, que formessin una filera seguida al llarg de tots els carrers, de tots els camins, de totes les carreteres del món i quedessin, doncs, finalment immobilitzats ? Es més o menys el meu somni. Encara que en aquest cas a tu un cotxe et faciliti desplaçaments ràpids per una finalitat lloable : enaltir arreu la memòria del nostre Fabra. Ja sabia que s'havien mobilitzat tots els recursos possibles perquè l'efemèride no passés desapercebuda i que es tractava de jugar tan fort com les circunstàncies permeten, i ara tu m'ho confirmes Aquesta empresa de caràcter col.lectiu, o quasi, em fa sentir més el meu allunyament. He rebut diaris i revistes, entre altres el número de "Destino" que esmentes en la teva lletra. I m'ha sorprès una mica, en alguns casos, trobar al peu dels articles la firma d'individus que van passar-se durant la guerra i després, en tornar, no van fer res. Ells que eren els únics que es trobaven en situació de fer, de recordar que eren catalans i vencedors alhora, cosa que els donava el mateix dret que als altres vencedors. Es una pregunta que m'amoina : com és que van permetre que se'ls arrabassés una cosa que era seva ? Van creure, en un moment donat, que el seu idioma era vèrament el llenguatge de la subversió ? Tot ho fa pensar. I si és així, per què han rectificat ? Observa que jo me n'alegro i, si la rectificació és sentida, sincera, benvinguts siguin. Però em temo força que hi ha més d'un oportunista. La mena d'individu que aleshores va creure que tot s'havia acabat i s'hi resignà. O més encara : ajudà a enfonsar-ho tot. I que ara que el vent bufa cap a un altre costat, vol fer mèrits. Sens e comprometre's gaire, és clar. Unicament l'indispensable, i gradualment, no fos cas... M'agradaria de saber com pensen, què diuen, aquests, en una conversa privada. I veure com alguns compaginen una actitud oposicionista, tan de moda, amb la retenció de càrrecs oficials, ni que siguin petits, discrets. Em sortirien amb la teoria que cal combatre el sistema des de dins, infiltrar-s'hi per fer feina positiva ? A fe que seria bonic, en boca d'ells que fa trents anys que hi són i mai no han aixecat un dit ! No en parlem més. Es trist, trist, trist...

Com segueix, l'assumpte de la multa governativa ? Ja vau fer la declaració de pobresa ? I el projecte aquell de la biblioteca bàsica de novel.la contemporània, com ha quedat a la fi ?

Ben cordialment teu

I an

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York.

Estimat amic : no m'ha vingut de nou la teva "explosió" a propòsit del cotxe. Ben mirat podia haver-la previst, no és la primera vegada que m'expresses el teu parer contundent sobre el fenomen automobilístic i el domini de la màquina en general. I no et falta raó. I ara te'n riuràs quan et digui que ja he començat a convertir-me en l'home agressiu que insulta els transeünts o es barallla amb els altres conductors. No me n'adono i ja em trobo un "burro" o un "bèstia" a la boca; em brollen amb naturalitat. Semblen una cosa obligatòria. Per això em pregunto com s'ho fan els capellans i monges, cada dia més abundants, que menen vehicles. Se'n surten amb un "reina santíssima !" o un "Déu ens empari !" ? Ho hauré de preguntar a algun d'aquests que ara viuen continuament entre l'amenaça de la presó i les ires de la jerarquia, perquè n'hi ha que sempre van motoritzats. I no cal dir que vestits de "clergymen". Això em fa pensar en un article o, més ben dit, el títol, ja que l'article no el vaig llegir, que temps enrera publicà aquest delicióS setmanari que surt a Madrid, "Què pasa ?", el qual encara no ha tingut mai cap sancció tot i qne en molts dels seus articles jo hi veig una incitació a la violència (si més no desperten la meva). Deia, referint-se als capellans : "Ahora sin sotana, y después ¿ din què ?".No trobes que suggereix un futur "estriptease" del nostre estament livític, en competència al que fan, discretament, les noies del "Molino", on la Mary Mistral ens mostra cada nit els mugrons ? Feia temps que no hi havia estat, anys, però l'altre dia hi vam anar amb en Recasens i la seva dona, una parella de Reus a casa la qual vaig fer nit un vespre que m'invitaren a participar en un col.loqui sobre teatre. Ell n'escriu, i novel.les també, fins n'ha publicat una a compte d'autor, a la seva vila, i no és pas excessivament dolenta. En tot cas, força més bona que els versos de la seva muller, concurrent assidu a tots els premis i per això sol ja una mica coneguda entre els afeccionats. Són una parella simpàtica, de bon conviure, i, en havent sopat, va ficar-se'ls al cap de veure una negra, la Verdalie, que actuava en aquella sala. Algú els n'havia parlat,i amb motiu, perquè remenant és una "prima donna" i aconsegueix uns efectes obscens als quals no arriba, potser perquè no vol, la Mary Mistral. Però és ella qui encèn verament el públic, en aquell moment ja engrescat. No fa una exhibició completa, cosa que no li permetrien, però duu uns sostenidors reduïts a la mínima expressió, una mica amples de dalt, i a mesura que

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

es contorsiona els mugrons se li van escapant fins que són netament visíbles : uns mugrons primers i llargs, dreçats, com si també a ella l'estimulés la gimnàstica a què es lliura. En Ecasens i la seva muller hi van passar una bona estona, però la Gabriela ho va trobar tot massa descarat... Bé, no sé per què et conto tot això, sembla que arreu les noies es despullen força lliurement. Però ací, després de tants anys de "moralina" (i que no s'han acabat), la cosa fa el seu efecte i hom es pregunta com aquests espectacles són compatibles amb el "profund esperit religiós del nostre poble", com se sol dir en lletres de motlle. Potser els assistents al "Molino" i a d'altres indrets més o menys semblants són una excepció. En tot cas, no pot parlar-se'n com d'una generació més vella i més pagana, car hi havia força gent jove, nois de trenta anys cap avall, i a fe que s'hi divertien. Potser l'endemà van anar a confessar-se a primera hora. No sé sap...

Notícies de la col.lecció de novel.la : tot continua com temps enrera, si bé jo no m'he resignat a arxivar el projecte i, de tant en tant, l'airejo en les nostres reunions setmanals. Darrerament n'he parlat de nou amb en Brull, a soles, sense la influència pertorbadora i prudent de l'Ordeig, i tinc esperances de decidir-lo. Sembla un xic més optimista, ara. Hem ensopegat uns quants títols que s'han venut força bé, i també l'anima que d'altres editors facin projectes ambiciosos, com els que diuen que té una casa nova, "Llibres de Sinera", que es proposa de publicar una col.lecció de clàssics europeus on anirien Voltaire, el Decameró, el Diari de Pepys, etc. Em sembla un programa força més arriscat que el nostre, seran volums molt gruixuts i que els costaran un dineral de traducció. Però algun motiu o altre deuen tenir per creure que els vendran. Jo, amb en Brull, empro l'argument que a cada editora li cal pel cap baix una col.lecció de prestigi, encara que econòmicament no doni tant de rendiment o fins i tot s'hi perdi algun diner, sempre que les altres col.leccions compensin. Sí, a la llarga confio sortir-ne'n. Mentre algú altre no em pispi la idea, de la qual temps enrera ja havia parlat amb algunes persones. No cal que et digui que de l'Ulisses en particular ja no me n'he preocupat més i continuo ignorant, doncs, qui té els drets, si els té algú.

L'assumpte multa, pel qual t'interesses, deu anar fent el seu curs. I ho dic perquè aquestes coses no solen quedar mai mortes encara que passis temps sense saber-ne res. La darrera vegada que te'n vaig parlar t'escrivia que la Gabriela, com els altres, havia de fer una declaració de pobresa, però pel que es va veure després no ho devia entendre bé, ja que el document que a la fi va signar al jutjat es

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

referia a la incompetència d'aquest poder judicial per actuar en l'assumpte. Així ho vaig comprendre pel paper que dugué a casa. I el que sembla el jutjat que li corresponia a ella no era un dels que ja s'havien inhibit, i la prova és que algú fins i tot va rebre a casa l'amenaça d'embargament si no pagava en el curs de tres dies. Tot plegat és un embolic. N'hi ha que no han rebut mai cap comunicació de res, però van ser cridats a la comissaria, de manera que se suposa que també els correspon una multa. D'altres van rebre el comunicat de la policia amb l'ordre de multa del governador civil i ja no han tornat a sentir parlar de la qüestió. Uns tercere, com et dic, han estat comminats a pagar. Sí, un veritable desori. Un dia o altre deurem veure en què acaba tot. Ja no s'ha celebrat cap més reunió i sempre que veig algun dels multats i en parlem em trobo amb la mateixa resposta : no en saben res. Cal afegir (no sé si t'ho havia escrit) que els diaris no han parlat propiament de l'assumpte; només dos d'ells van publicar una nota curteta i perduda entre els anuncis on es deia que havien estat multades seixanta persones (són vuitanta-set), sense especificar noms. Els elements més actius d'entre els sancionats van fer un veritable "dosier" on s'explica i documenta la cosa i s'han emprès algunes gestions perquè es faci públic, però fins ara no han donat cap resultat. Tothom se'n renta les mans. Encara hi ha por o, com diuen, prudència.

No tothom en té, o no tothom en té tanta. Ens atansem ràpidament al primer de maig i hi ha la intenció que aquest any sigui una festa sonada. Tot d'elements de l'oposició activa, amb les Comissions Obreres davant, preparen ja una vaga a escala nacional que, si sortia bé, podria tenir repercusions ara imprevisibles. Te'n puc parlar sense trair cap secret; la policia no ho ignora, i la prova és que hi ha hagut una certa mobilització, en el sentit que ara fins i tot per les carreteres es veuen més guardies civil a l'agüait. Se suposa que miren d'evitar reunions preparatòries entre els conjurats,però aquests ja comencen a tenir alguna experiència conspiratòria. També s'ha parlat de detencions preventives,però potser és un rumor fals, no ho he pogut confirmar amb seguretat. Tot plegat va creant un sentiment d'espectativa, si bé hi ha força escepticisme. No se'ns poden amagar les dificultats amb què topa un moviment d'aquesta mena quan tothom s'ha acostumat a obeir,a témer, a desinteressar-se. Ara,és clar, tampoc no pot negar-se que un descontent sord, i de vegades no tan sord, es va manifestant més o menys públicament durant els darrers anys,com ho palesen tots els conflictes parcials que coneixem a través de la premsa i d'altres sobre els quals es mira de no parlar, o

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

ben poc. Ja et tindré al corrent del que passi, com no sigui que ja hagi tornat. Vas dir que pensaves fer-ho a l'abril, oi ?

Comparteixo, ja ho saps, la teva "simpatia" pels reformistes, que així em sembla que caldria anomenar tots aquests que amb els anys han anat rectificant però no han rectificat prou. Els conec gairebé tots, m'hi frego sovint en actes autoritzats i, algun cop, fins i tot en alguna reunió no autoritzada si se'ls ha convocat per qüestions que afecten únicament la "cultura", però amb cap d'ells no tinc prou amistat per fer-los preguntes franques que exigeixen respostes inequívoques. I tampoc no cal, ben mirat. A hores d'ara em sembla que no hi ha dubte que els interessa la conservació del sistema sempre que es liberalitzi una mica i permeti una certa autonomia (cultural) a les "regions". Es a dir, això està mal expressat, aquest "sempre" hi sobra. Els interessa doncs la conservació del sistema, però els agradaria que fos més comprensiu. Si no s'hi mostra, continuaran dintre, com a "oposició". El sistema no l'abandonen, no han tingut mai la intenció d'abandonar-lo, i els sabria greu que desaparegués. No volen sorpreses, els fa por el desconegut i creuen o s'esforcen de creure que amb tot de petites reformes que deixarien incòlume l'estructura actual tot podria arranjar-se. Un cert sentimentalisme els fa preferible, en alguns casos, "viure" aquest sistema en català, en un sentit "provincià". Durant anys no s'han atrevit a dir-ho perquè calia afiançar el repetit sistema i, ara que s'han vist obligats a manifestar-se, a abandonar llurs posicions, actuen com a element moderador. Confien sempre que no canviarà res de substancial, perquè són gent de detall, amics de la conservació de l'ordre que els ha permès de sentir-se "personatges" sense que de fetho fossin. Els més lestos se n'adonen i suposo que, a hores d'ara, són els que viuen més desconcertats. No cal comptar-hi per res. Poden fer algun servei (no gaire) mentre es tracti de parlamentar sobre menudes concessions i, si en un futur molt immediat tenim per exemple premsa catalana, ells la dominaran. Això ja s'ha vist. Faran totes les concessions que calgui i no s'allunyaran d'unes coordenades "folklòriques" que els altres ja hem superat fa anys. Són, i poden ser cada dia més mentre el sistema duri, un tap i una coartada. Però se'ls força la mà, se'ls força continuamant, i no sempre poden mantenir l'equilibri d'un "just compromís". Curiosament, fa prop de trenta anys que no han pertangut a cap societat, ni a la nostra, que han deixat que es fes sense ells, ni a l'altra on se'ls ha fet fer tots els papers de l'auca, amb predomini del de criat. Com és possible que vulguin continuar mantenint un sistema que no els respecta, és una cosa que sobrepassa la meva comprensió. Naturalment,

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

ja ho sé, els falta dignitat; a ells, als dignes, les tombes branquejades que creuen que l'abillament fa l'home. Ajuda a entendre'ls una mica un fet que també deus haver observat : per ells la "cultura" catalana s'acaba pràcticament abans de la República, de vegades força abans. Remenaran Maragall fins a l'exhauriment, i aleshores res, un pricipici. Potser de lluny en lluny citaran un nom (el d'un amic), però en conjunt tenen per no existent tot allò que s'ha fet després, la gent que ara compta. De tu mateix, quants cops n'han parlat, en referir-se a la novel.lística catalana ? Que jo sàpiga, mai. Estan negant el país que diuen que volen servir. Es que en volen servir un altre. Fabra els va bé. Els van bé tots els morts, perquè ja no fan nosa. Però acceptar Fabra, reivindicar-lo, vol dir acceptar allò que ell representà, tots aquells que "tenen" la seva actitud. Viuen en plena contradicció i no ho saben. O potser ho saben i s'entossudeixen a negar la realitat. Alguns hi són mestres i confio que un dia, públicament, tindrem ocasió de veure com els devora la hipocresia. En això si que no m'acabo d'entendre amb en Prats, que pretèn que en el fons no hi ha "mala intenció". Tots són homes de cinquanta-cinc per amunt i, per tant, ja "nostàlgics" . Això, al seu entendre, excusa moltes coses, sobretot perquè opina que el "món nou" es farà sense ells. Però el món nou ja es fa ara i ells poden influenciar-lo fins a cert punt encara que no siguin ningú, potser precisament perquè no són ningú. El país encara es deixa impressionar per certes retòriques. Tu saps amb quina freqüència han saltat noms d'aquests en el curs de les nostres xerrades de cafè ? Mai no falta algú que hi veu un guia espiritual, un dirigent ! La corrupció ha fet molt de camí entre les ànimes càndides. Cal una obra implacable de denúncia.

No sé si tot això, aquesta breu impressió del nostre panorama, contribuirà gaire al teu recobrament. Perquè tu, més que deprimit, estàs malalt. No et sé veure amb aquesta Ann, fascinat com dius per la sordidesa d'uns gestos i d'una cambra, després d'haver viscut amors sans i la bellesa de cossos alegres. Quina culpa vols expiar ? Em penso que cedeixes a la facilitat, perquè sempre és més fàcil lliurar-se a la desesperació que combatre-la. Ja sé que et passa : tens el convenciment d'haver abandonat la Masami a una sort injusta, d'haver facilitat, si no provocat, un cert anihilament del seu ésser, i cal que tu "doblis" la seva aventura. Et va venir molt a punt trobar-te amb aquesta antiga companya teva i, probablement, hi veus un atzar feliç. No et cal cercar, t'enfonsaràs a poc a poc com has enfonsat la Masami i al capdavall del camí ja no et podràs retreure res, seràs tan mise-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

rable com ella, ofegat en un bany de gelea. I després ho analitzaràs en una novel.la, amb un gest virtuós ! Et molesta ? Magnífic ! Això voldria, provocar la teva indignació. Amb quin dret podries dreçar-te contra la indignitat pública de tots aquests de qui hem parlat si no et revelaves contra la teva indignitat privada ? Perquè tu no has anat a cercar (o has acceptat) una experiència fructífera, sinó que vols fer-te mal. Pots estar segur que la fórmula no és inofensiva. Com te sents,en aquesta habitació desordenada, nu davant una noia nua que no estimes, que no t'interessa i que ni és prou dona per fer indic l'acte d'omplir-se de gelea ? Una mica com un insecte al qual mmmmm queden només uns minuts de vida ? O com el dirilecte que copula amb la seva ombra ? Et plau, ser un tub més en la seva vagina ? Des de quan t'elegeixes com un objecte ? No insisteimo...

Amb amistat i decebut,

Daniel

Barcelona, 29 de març de 1968.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Daniel Bastida
Barcelona.

Amic Daniel :

S'ha acabat. La teva carta no hi té res a veure. Em va arribar l'endemà. O potser si que féu el pes de la balança. Recordo que dintre meu hi havia encara una indecisió. Però aleshores ja havia sobremuntat el punt més baix. Hi havia hagut un canvi. La fascinació era una altra, la de l'observador. Només el novel.lista,doncs, vacil.lava. Però vaig veure que l'home s'hi comprometia massa, i això si que era perillós.

Aquella tarda m'havia trobat amb l'Anna,a la seva cambra com de costum. Mai no hem assistit a un espectacle, mai no hem fet un passeig,mai no hem anat enlloc. Sempre ens hem vist a casa seva. I aquella tarda, amb ella, hi havia una noia que es diu Eli,dues vegades divorciada i amb un fill de cada matrimoni, tots dos confiats als pares respectius... Bé, tu has corregut molt i t'has embolicat amb un grapat de dones, però del vici em penso que no en tens cap experiència directa. I jo tampoc no la tenia. L'Eli pren píndoles i viu en un estat de sobreexcitació continua. No ignorava que a algunes dones els fan aquest efecte, però mai no m'hi havia trobat. Ni sabia que fos capaç de manifestar-me com vaig fer. Sí, hi va haver provocació, però això no excusa res. Per un seguit de circumstàncies, l'Eli s'havia quedat sense diners i sense habitació i ara passaria uns dies a casa de la seva amiga. Quan vaig acudir-hi, era al llit, però en sentir-me va llevar-se perquè volia conèixer el "boy-friend" de l'Ann, com va dir. Duia una "negligée" transparent, sense res a sota, i quan es va asseure se li obrí prou per ensenyar-me les cames i els pits,si bé després se'ls amagà fins que ja havíem fet una mica de conversa.

Va ser en explicar-me que tenia dues criatures que l'Ann digué que no se li notava gens i que, de fet, potser encara havia guanyat físicament des que les alletà. Sobretot perquè li havien quedat uns mugrons engrescadors,com n'hi havia pocs. "Ja ho veuràs, ensenya'ls-hi", li demanà. I ella va mostrar-me'ls. I no, no n'havia vist mai cap de semblant. Amples, tan amples com l'espai que normalment ocupa l'aurèola de la base, i arrodonits com una càpsula. Formaven una mena de botó immens, gairebé negre, que impressionava. Allò fou el començament.Després de veure'ls, em calgué tocar-los. Però en aquell moment ja havia comprès que hi havia complicitat i, sense vergonya, vaig obrir-li la roba fins que quedà totalment exposada. T'estalvio els detalls. No són bonics. N'hi ha prou amb que sàpiguis que al cap de cinc minuts érem a terra i que l'Ann es masturbava sense perdre detall. Seguidament vam

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

passar al dormitori, on si ho hagués hagut de decidir ella, l'Eli, encara continuaríem. Però un cos té els seus límits i jo, la veritat, gairebé vaig espantar-me. Per això no em vaig voler quedar a dormir. I per això, en definitiva, no dec haver-hi tornat. Aquest sí que seria el pou sense fons ! Ara sé que em perdo una oportunitat que potser no es repetirà d'estudiar la perversió - una perversió - en tota la seva cruesa. Però no hi fa res. No sóc un entomòleg. Ni vull ser un insecte. I per forta que sigui la meva curiositat, més poderós és el meu instint de conservació. Dues dones desencadenades ! Cal haver-ho vist. Però jo sóc una persona aproximadament normal. Així mateix vaig dir-ho a l'Ann al cap de dos dies, quan vingué a veure'm. Era el primer cop que posava els peus a casa meva. Fins aleshores només ens havíem telefonat. "No em necessiteu", vaig dir-li. "Amb uns quants dildos de calibres diferents en teniu prou. Més ben dit, ella. Tu ja en tens prou amb els ulls i amb els dits, oi ?" La imbècil es posà a plorar i em digué que era molt dissortada, que ningú no la comprenia... A mi em sortien els ulls del cap. Vaig aconsellar-li que visités un metge. Un psiquiatra o, més bé encara, un psicoanalista. No és l'esport nacional, als USA, despullar l'esperit davant els psicoanalistes ? I saps què ? Li feia vergonya !

Bé, s'ha acabat. Ara, més endavant, un dia o altre, l'analitzaré en una novel.la amb un gest virtuós, per repetir les teves paraules. Potser no serà tan virtuós com vols suposar, però vas fer bé de dir-m'ho. Convé que de tant en tant algú ens fuetegi. I qui ho ha de fer, si no els amics ? De fet, amb aquest episodi he quedat alliberat d'alguna cosa. La prova és que he pogut reprendre, després de tenir-lo tant de temps abandonat, el llibre sobre els exiliats. He rellegit bona part del que tenia escrit i ja hi he afegit unes quantes pàgines. Es possible que hi treballi molt de pressa, ara. M'ha vingut la idea d'escriure tot un cicle novel.lístic, on aniria estudiant les diferents formes d'exili, llegeix en darrer terme alienació, que he pogut observar de prop o de lluny. M'ha estat suggerit precisament per aquest afer de l'Ann i la seva amiga, les quals tot d'una he vist també com unes exiliades. Recobro doncs la febre dels bons moments. La Masami s'allunya. Tan de pressa ! Un cert sentiment de culpabilitat perdura, perdurarà molt de temps. Potser sempre, no ho sé. Si tinc alguna probabilitat de superar-lo, però, és en el treball. No en la dissipació que em proposava l'Ann. De tota manera, ara es veu que l'experiència no ha estat inútil. Ignoro per què i miraré de posar-ho en clar en algun llibre - a través d'alguna criatura que me'n distanciarà.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Ajornaré una mica la meva tornada. Vaig parlar-te de l'abril, però fins a darrers de mes no plego. I després encara em quedaré unes setmanes aquí, les que calgui per acabar "La terra dels altres", títol provisional del llibre. Em sembla que em serà més facil enllestir-lo on l'he començat. Per a mi tenen una certa importància els factors ambientals i he pogut observar que la familiaritat amb un barri, amb una casa, amb una habitació, m'ajuden. Una mica curiós en un individu com jo que ha fet tantes vòltes. Però no et deu haver passat per alt que gairebé sempre he escrit en una situació de repòs, quan estava instal lat. No voldria que ara el llibre em presentés problemes suplementaris per culpa d'un desplaçament precipitat.

M'han sorprès,i impressionat, les notícies que em dónes. No sabia absolutament res d'aquest ambiciós projecte de vaga a escala peninsular. En llegir-te, el cor va fer-me un salt i tot seguit se m'encongí. Odio fer d'au de mal averany, i no tinc costum de ser-ho, però no pot sortir bé. En aquest moment no existeix allò que els marxistes en diuen les condicions objectives indispensables per fer-la triomfar. Ni per intentar-la. Potser sí a Barcelona, a Bilbao, a Madrid, en uns quants indrets més preparats. Però i la resta de la península ? Tanta influència tenen, les comissions obreres ? I el braç prou llarg per arribar a tot arreu ? En dubto. Tot arreu, és clar, no vol dir fins al llogarret més reculat. Això no cal. Però n'hi ha prou amb tres o quatre capitals ? Difícil. Ni que en aquestes ciutats fos unànime. Això ensorraria un govern feble, però no podrà amb un de fort que té tots els ressorts del poder i els té absolutament. Si ens pensem que no, ens enganyem, confonem la il.lusió amb la realitat. Com sempre que hi ha una desproporció entre la voluntat i els mitjans per imposar-la. Tant de bo m'equivoqui ! Potser les coses han evolucionat més de pressa que no m'imagino des d'aquí, potser encara servo del país la imatge que me'n vaig fer la darrera vegada. Però cap de les notícies que tinc no em permet de creure-ho. Ara, d'altra banda, em dic que les comissions obreres bé deuen haver analitzat la situació i alguna probabilitat d'èxit deuen veure quan intenten aquest moviment. Això no priva que, com pots adonar-te, estigui una mica desconcertat.

Una abraçada,

Joan.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York.

Benvolgut amic : em fa l'efecte, llegint la teva darrera carta, que creus que s'intenta un assalt "definitiu" al poder, i no és ben bé això. Sense armes, amb un exèrcit, una policia i una guàrdia civil fidels al govern, cap "sublevació" no pot tenir èxit si no hi ha una raonable unanimitat en el poble. I és evident que no hi és. Ni ací, a Catalunya, un dels indrets més "treballats". Es tracta,simplement, d'expressar una protesta, de fer una mena de recompte públic de forces, d'un assaig que permeti de planejar accions futures més decisives. Si la manifestació fos prou important, però, podrien haver-hi repercusions immediates que, segons alguns, modificarien poc o molt l'estructura del règim. Es parla (els eterns rumors dels ben informats) de tres grups que, amb interessos no sempre coincidents, preparen un cop de força, i sembla que durant les darreres setmanes han abundat les entrevistes entre personalitats adscrites a la monarquia, l'exèrcit i altres grups de pressió. Com pots pensar, no en sé res; jo no hi era, que deia aquell. Si fos veritat potser sortiríem de l'immobilisme actual, però això no assegura que fos per millorar. N'hi ha que encara troben el règim poc autoritari i es proposen de reforçar-lo, d'endurir-lo. Veus àlarmistes prediuen jornades de sang i ja sé de molta gent que aquella nit (la vaga ha de començar el darrer dia d'aquest mes) no dormiran a casa. Es pretèn que pot succeir que les autoritats "legalment constituïdes" perdin el control dels esdeveniments o, pitjor encara, que els interessi de fer com qui el perd per cedir el pas a l'actuació de grups extremistes ben organitzats, els "minyons de la porra", que podrien fer visites domiciliàries a la gent més coneguda de l'oposició. Hi ha, doncs, una certa psicosi de "passeig",i em cal confessar-te que també a mi m'ha afectat una mica a través de la Gabriela, que està espantada. "Seria estúpid morir així, en un moment de confusió", em diu. Jo no sóc una personalitat política, no sóc un notable,però no hi ha dubte que m'he fet veure i que algú podria pensar en mi, o hi ha pensat ja si tenen establerta una llista de gent del camp "catalanista". No sé què fer, doncs. Per una banda comprenc la conveniència de mostrar-se prudent i per l'altra gairebé tinc por de fer el ridícul si m'"amago". Fa tants anys que no ha passat res que costa de creure que pugui passar ara. Tot això, aquesta efervescència, el clima que es mastega, i la meva reacció, més incrèdula que no m'hauria cregut, m'han descobert que no estic preparat per un canvi brusc. I ben mirat no n'hi pot haver cap més si aquest

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

canvi ha de tenir lloc en un temps proper. Hi ha situacions que, com algunes espècies naturals, no evolucionen, sinó que muten, i em sembla que la nostra és d'aquestes. I aleshores és natural que quan la mutació está a punt de produir-se, o se sospita que pot estar a punt de produir-se, totes aquelles forces que han treballat per una evolució se sentin tot d'una desplaçades, sobreres, contrariades; s'havien equivocat. Ja sé que hi ha una altra manera de mirar-s'ho : aquestes forces, entre les quals em comptaria, han facilitat la mutació i, per tant, han complert amb llur comesa. Sí, és veritat. Però ara no dominaren la mutació i aquesta, momentàniament, pot ser d'un signe contrari. Per haver estat evolucionistes,podem haver ajornat encara el moment de l'alliberació. Però tots aquests pensaments són paralitzadors i procuro treure-me'ls del cap. Si es pensa massa no es fa res, em sembla que altres vegades ho he dit. A més, cal acceptar la jugada, el risc. No estic segur, en canvi, que calgui acceptar-lo fins a l'extrem de quedar-se a casa. La Gabriela m'ha minat la moral, i amb ella tots els alarmistes que ja deuen tenir un cau escollit. Jo encara no en tinc cap, ja t'he dit que no sabia que fer, però és probable que a darrera hora em deixi convèncer per la meva dona. Al capdavall té raó : seria estúpid morir a les portes de la terra promesa o, si més no, en el darrer tram del camí que potser hi mena entre convulsions i violències. Vivim uns moments de tensió que queden prou ben reflectits per les declaracions d'alguns governadors i, sobretot, per les paraules del vice-president del govern que ahir va dir en un acte oficial : "Que nadie, ni desde fuera ni desde dentro, abrigue la más mínima esperanza de poder alterar en ningún aspecto nuestro sistema institucional, porquè, aunque el pueblo español no lo toleraría nunca, quedan en último extremo las Fuerzas Armadas para las que siempre constituirà un timbre de honor el cumplimiento del mandato de su Caudillo... Un mandato - va acabar - que tiene, como todo nuestro sistema político, el respaldo popular del clamoroso Referendum Nacional del 14 de diciembre de 1966". També es preveu una nota del Ministeri de la Governació, però fins ara no n'hi ha hagut cap. En fi, ara ja no tardarem a veure si els esdeveniments corresponen a la nostra espectativa.

M'ha fet molt content tot el que m'avances dels teus ambiciosos projectes i, en primer lloc, que ja hagis reprès el llibre que tenies entre mans. Senyal segur, em dic, del teu recobrament. I si per això el calia passar per l'experiència viscuda entre dues psicòpates sexuals, benvinguda sigui. Entènc perfectament la teva reacció, car no sóc tan ignorant com em suposes del "vici". Ja fa molt anys, més que no

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

goso recordar, quan tot just era un adolescent, que també jo vaig ensopegar amb una "viciosa", una noia que es deia Cati; ja te n'he parlat alguna vegada. Feia molt de temps que no hi havia pensat, en aquell episodi, però ara que em torna a la memòria recordo també, o em sembla recordar, una certa "fascinació" que no devia ésser gaire diferent de la que has sentit durant una temporada per l'Ann, la seva cambra i els seus procediments, si bé això no tenia pròpiament res d'anormal. De noies sense pudor, brutes i poc delicades, n'hi ha moltes, i és natural que de lluny en lluny n'ensopeguis alguna. No abunden tant les "pervertides", però tampoc no són rares; si més no aquesta és la idea que donen molts llibres publicats actualment als països democràtics i que aquí, naturalment, no es poden traduir. (De passada : he rebut, a la fi, el llibre de William Burroughs, però encara no he tingut temps de mirar-me'l).

Excel.lent al meu veure la idea d'aquest cicle, que podria ser prou extens. Hi ha tantes formes d'alienació ! Suposo que et reconforta la seguretat que tens treball per anys. Recordo que un dia, quan feia poc que ens coneixíem, em vas dir : "Jo treballo més bé quan m'espera un altre llibre". Es clar que això podria haver canviat, després de tant de temps. No poden ésser els mateixos tota la vida i, si jo em trobo diferent, em cal suposar que també els altres passen per aquestes modificacions de caràcter, d'habituds i de gustos. Jo m'ho noto força en les meves predileccions de lectura. Tanta poesia i tanta novel.la que llegia abans i l'escàs interès que m'inspiren ara ! En canvi, devoro assaigs, memòries, llibres polítics, de sociologia, etc. Per sort ara comencem a poder llegir-ne força en la nostra llengua, el públic els demana i, llevat d'algun premi literari, són els que es venen més bé. Ho he vist aquesta darrera festa del llibre, celebrada com ja saps abans d'ahir. Nosaltres no tenim parada, naturalment, però vaig deixar-me caure una estona per la del "Diccionari" i també vaig anar a la Catalònia, on hi havia una gentada que feia por. Per regona vegades s'ha editat un catàleg general de llibres en català, on hi ha un índex de títols de vint-i-set pàgines a tres columnes. La cosa comença a fer goig. El complementa una relació de tots, o gairebé tots els premis literaris, des del "Creixells" fins al de la crítica que atorga "Serra d'Or". Ja te'n reservaré un exemplar, perque em penso que, com el de l'any passat, s'exhaurirà. Per cert que, el mateix dia del llibre, al matí, ens va venir aprovat el meu recull de poemes. M'ho va telefonar a migdia en Jornés. Ja veus, doncs, que tot marxa. Però continuo sentint-me'n llunyà, desinteressat, i ahir, quan se m'acudí de donar un altre cop d'ull al text, per comprovar els dos versos que

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

diu que m'han tret, vaig desanimar-me encara més. Em sembla que si no fos perquè ara ja el té i s'ha pres totes aquestes molèsties, renunciaria a publicar-lo. La Gabriela pretèn que sóc un perfeccionita, però no és veritat, no ho he estat mai ni entra en la meva naturalesa. Més aviat és cert el contrari : m'accepto massa fàcilment, encara que aquest cop faci una excepció. Confiem que, una vegada publicat, m'agradarà més...

Una cordial encaixada del teu amic

Daniel

Barcelona, 25 abril de 1968.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Daniel Bastida
Barcelona.

Bon amic :

Ja he quedat definitivament lliure de la feina i, des del dia u, em dedico exclusivament al llibre, el títol del qual ha canviat. Ara és "Terra forastera", i no puc assegurar que el conservi. He fet una bona avançada, prop d'un centenar de pàgines, cosa que m'atansa a les tres-centes quartilles. Tot plegat ja són tres quartes parts aproximades del total. Però ara potser avançaré una mica més lentament. M'ha passat una facècia ja acostumada. Un personatge que se m'escapa massa de les mans i que em costa de seguir. Això m'obliga a reincorporar-me en ell, a intentar de comprendre'l més bé. En aquests casos, sol tractar-se d'una falta d'interpretació, d'un malentès entre ell i tu. No asseguraré pas que em molesta. M'agrada trobar resistències. Només quan l'obra és sòlida, relativament sòlida, n'hi ha. Vol dir que toques alguna cosa viva. Que no treballes amb material prefabricat, com els autors de "bestsellers ", tan admirables des d'altres punts de vista. Sobretot pel domini de la documentació. No sé si has llegit, per exemple, "The Man". L'autor coneix fil per randa la Casa Blanca i tot el mecanisme del poder als Estats Units. En aquest sentit, és una obra útil. Informativa Sinó que l'art no és informació. No et pensis que els retrec res, però. En una societat de consum aquesta mena de literatura és natural i indispensable. Jo hi admiro l'habilitat, l'ofici. Com admiraria un fuster, un mecanic. Saben ajustar una història força més àgilment que un novel.lista seriós. De vegades em fan sentir humil. Però és un error. Treballen amb peces fetes - per això pot parlar-se de muntatge - mentre els artistes pretenen copsar el moviment en una font obscura i original que ho complica tot. La complicació que fa l'alegria de "crear". La que sento quan m'asseu cada matí davant la meva taula de treball i que sovint em fa oblidar el temps. Procuro no treballar més de cinc hores, però a cops s'allarguen fins a set o vuit. Quan me n'adono ja són les quatre, les cinc de la tarda, i encara no he dinat. Ni tinc gana. Me la treuen el fumar, l'angúnia, la impaciència, la provocació de la pàgina escrita, que s'està escrivint...Però després procuro reinstal.lar-me en un món més normal, surto, passejo per la ciutat, per Central Park, pels molls, o agafo un dels transbordadors del Hudson. Parlo amb gent que no conec, que no tornaré a veure més, vells, mares de família, parelles, mariners, noies. Rarament assisteixo a cap espectacle, si bé algun cop em fico en un local, a la llinda de Harlem, on hi ha una orquesta de jazz

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

molt bona o que a mi m'ho sembla. No hi entenc gaire, però m'agrada. Hi ha negres i blancs i és un indret que et fa oblidar el color, la raça. Des d'allí sembla impensable que fora hi hagi dos pobles, dues societats, i gentcom els del Ku-Klux-Klan o els de la John Birch Society. Hi he conegut un novel.lista de color que ja ha vingut dues vegades a casa. Es més jove, té uns vint-i-tres anys, i només n'ha escrit un, de llibre. Parla de les relacions entre un negre i una blanca, tema no del tot original però que a les seves mans ho sembla. Ha encertat el to. Més o menys deu ser la seva biografia, ja que s'hi entèn, amb una blanca. També la conec, i és una xicota intel.ligent, de mirada i d'expressió intenses, filla d'un reiet del calçat i escapol de casa seva des de fa quatre anys. Ha passat per una etapa "hippy", a San Francisco, però ja l'ha superada. Creu que el món no es reforma amb flors i admira els dirigents del poder negre. Ella m'ha fet llegir la biografia de Malcom X, un home que no era pas el fanatic embrutit que hom deia. No llegeixo gaire, però, com no sigui textos documentals que poden ajudar-me a situar la novel.la. Hi dedico part de la nit, quen he sopat en qualsevol local del Village - i me'n faig a dormir amb el cap ple de les meves criatures. No hi penso, pròpiament, però d'una manera o altra m'envaeixen i van fent el seu treball més o menys d'acord amb les línies traçades. L'endemà, doncs, les retrobo a punt i tot recomença. Ja te n'adones, una vida tranquil.la i plàcida, sense dones des que vaig trencar amb l'Ann. Em sembla que una temporada d'abstinència em farà bé. Aquesta vida diguem ne ordenada m'ajuda a concentrar-me i penso observar-la fins que hagi completat el llibre.

Inútil de fer comentaris sobre la passada vaga . Jo he vist que va ésser un fracàs, però espero la teva lletra per saber exactament com van anar les coses i si puc creure'm les notícies llegides en alguns diaris d'aquí i d'Europa.

Són les nou. Et deixo per posar-me a la feina.

Una encaixada del teu amic

Joan

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York.

Estimat amic : les teves informacions són bones, la projectada vaga fou un fracàs rotund i descoratjador. Les manifestacions que havien de tenir lloc foren precedides per una nota del "Ministerio de Gobernación" del dia 29 on es deia : "Grupos de agitadores políticos que con el nombre de Comisiones Obreras, cívicas y otras similares siguen las directrices o propósitos del partido comunista y que, al igual que los miembros de este, actuan fuera de la ley, tratan de promover los próximos días 30 de abril y 1 y 2 de mayo alteraciones del órden público por medio de concentraciones y manifestaciones no autorizadas o se proponen provocar anomalias laborales en el interior de los lugares de trabajo. Esta agitación viene siendo preparada, además, con una intensa campaña de origen comunista lanzada por las emisoras de radio situadas más allà del telón de acero y por la prensa prosoviética en algunos paises de Occidente.

"Por todo ello se advierte que el Ministerio de la Gobernación ha cursado órdenes rigurosas a las Direcciones Generales de la Guardia Civil y de Seguridad para que las fuerzas dependientes de las mismas actuen con toda energia, con arreglo a la legislación vigente, para impedir o reprimir dichas concentraciones y manifestaciones que no cuentan, en ningún caso, con la previa autorización gubernatova, por lo que quienes en ellas participen seran detenidos y sancionados en cumplimiento de lo preceptuado por la Ley de Orden Público y puestos a disposición de las correspondentes autoridades judiciales.

"Por otra parte debe recordarse que las anomalías que en el campo laboral se produzcan daran lugar a que tanto la empresa como los organismos competentes cumplan los deberes y ejerciten las facultades que dimanan de las normas que regulan las relaciones laborales, en órden a pérdida de derechos y rescisión de los contratos de trabajo".

Ja veus doncs que les autoritats s'ho van prendre tan seriosament com nosaltres i, per endavant, van procurar coaccionar l'actuació dels obrers amb tot d'amenaces prou comprensibles. L'ambient semblava carregat, es deia que les forces d'ordre públic de Barcelona havien estat reforçades amb milers de policies procedents d'altres localitats, els rumors sobre possibles assalts al poder per part d'alguns grups de pressió persistien i s'eixamplaven, s'havien repartit practicament tones de propaganda i en alguns indrets de la ciutat, com a la plaça de Catalunya, prop de can Vicenç Ferrer, hi va haver un moment que el terra era encatifat de fullets blancs amb instruccions relatives a

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

l'hora i als llocs de les diferents manifestacions públiques... Vaig deixar-me convèncer per la Gabriela i vaig obtar per dormir fora de casa en previsió de possibles salvatjades dels "minyons de la porra" o d'altres grups afins. Però no me'n vaig anar a l'hotel com convinguérem en dir-li que em sabia greu de comprometre cap amic, sinó a casa de la Palmira, la qual en aquestes coses sempre viu una mica a la lluna i va quedar-se d'allò més sorpresa en explicar-li les possibles implicacions de la situació. Era la primera vegada que hi dormia tota la nit i això potser va engrescar-nos més que de costum quan passem unes hores plegats i, fins a cert punt, retrobàrem el clima que havíem sabut crear tant de temps enrera a Castelldefels. Jo em sentia una mica culpable de passar-me la nit fent l'amor quan em constava que en aquella hora hi havia molta gent esforçada que encara enllestia els darrers preparatius de la jornada de l'endemà amb risc de la seva seguretat, qui sap si fins i tot de la seva pell, però d'altra banda estava content davant la perspectiva de poder passar un dia sencer amb els meus fills, car les manifestacions principals, a les que em proposava d'assistir, no tindrien lloc fins al vespre.

De bon matí, però, ja vaig adonar-me que tot aniria malament. L'ordre de vaga no havia estat secundat. En llevar-me, cap a les nou, els carrers oferien si fa no fa el mateix aspecte de cada dia i les botigues ja eren obertes o estaven obrint. Els tallers treballaven, tramvies i autobusos circulaven com de costum. Fins després no vaig saber que la vaga només s'havia materialitzat en algunes fàbriques, on tampoc no era total. Et confesso que vaig quedar-me una mica confús. Mai no havia cregut, ja t'ho vaig dir, en un èxit franc, però tampoc no m'imaginava un fracàs tan formidable, la impressió del qual s'anà accentuant a mesura que transcorria la jornada i els únics senyals d'anormalitat eren els grups de policies amb casc que patrullaven alguns sectors de la ciutat. Adhuc vaig començar a dubtar que tinguessin lloc les manifestacions anunciades, i no em vaig equivocar gaire. Al vespre, a la plaça de Catalunya, on vaig acudir a dos quarts de vuit, hi havia una mica més d'animació que els altres dies i més tard començaren a reunir-se gent a les cantonades ja dominades per les forces d'ordre públic que no van dir res fins que entre les persones que aleshores ens passejàvem entorn de la plaça, uns quants nois que venien de l'avinguda del Portal de l'Angel es posaren a córrer i a cridar. Hi va haver una ràpida i confusa intervenció que es ~~mmmm~~ repetí cap a la Ronda de Sant Pere, on em sembla que es van fer unes quantes detencions. En aquell moment la guàrdia urbana ja havia tan-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

cat la plaça al trànsit de cotxes i només es veia gent a peu que circulava d'una banda a l'altra o s'integrava a les colles més sorolloses que insultaven la policia i cridaven "llibertat, llibertat !" i altres mots i frases considerats subversius. Jo m'havia trobat amb un noi de l'editorial i tots dos, silenciosos, anàrem repetint el passeig entorn de la plaça fins a les deu, quan la gentada s'aclarí a rel dels incidents.

I a tot arreu va ser si fa no fa igual. Hi van haver manifestacions a Collblanc, on una colàa intentà de posar un petard a les vies del tramvia, a la plaça del Virrei Amat, on els manifestants sembraren la calçada de xinxetes i claus, al pont de Marina, cap a l'estació del metro, on s'ajuntaren obrers i estudiants, i potser unes quantes més. Tot plegat va acabar-se amb una cinquantena de detencions, a les quals cal afegir les que es practicaren en altres indrets de la comarca, com Cornellà, Mataró, Terrassa...

La suposada vaga i les manifestacions havien de repetir-se els dies següents i, de fet, en alguns llocs es va provar d'insistir, ja sense esperances ni entusiasme. Era clar que la gent no obeïa, que la policia tenia el control de la situació i que no l'havia perdut en cap moment. Aleshores jo ja tornava a ser a casa, tota vegada que no hi havia res que fes aconsellable la meva absència. Si perill hi havia hagut, ja havia passat. La vida reprenia el seu ritme o, més ben dit, no l'havia perdut ma i. Aquell vespre vam escoltar els comentaris triomfalistes de les emisores estrangeres que, sense mentir, eren inexactes, i això encara deprimia més. Que hi feia que a Madrid haguessin estat una mica més arriscats i les manifestacions mes concorregudes o nombroses, que prop de Bilbao haguessin fet saltar una torre d'alta tensió i que uns quants minaires s'haguessin tancat en un pou, a Oviedo ? Arreu, en termes generals, el proletariat havia acudit al treball i, en sortir, s'havia ficat a casa. Ara es veia prou clar que la influència de les Comissions Obreres era escassa, que la por no havia minvat tant com créiem, que els uniformes impecables de la policia inspiraven un respecte humiliant. Però què havíem esperat ? Un miracle ? Que d'avui a l'endemà tothom esborrés del seu esperit les ensenyances rebudes durant prop de trenta anys ? Que tot de sobte la gent fossin valents ? No és exageració dir-te que hem quedat esclafats, que potser ens costarà de refer-nos d'aquest cop. En Massic pretèn que bona part de la culpa del fracàs la tenen les estacions de ràdio comunistes que reivindicaven la paternitat i l'execusió del moviment, o poc se li'n falta. Segons ell, havien d'haver callat perquè el govern no

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

pogués apoderar-se d'aquell argument que exposa en l'escrit del "Ministerio de la Governación" del dia 29 d'abril. Però jo crec que se n'hauria servit igualment, ells sempre han pretès que les Comissions Obreres eren comunistes, i molta gent s'ho han empassat. La prova en Garriga, el qual tres dies després, en parlar dels esdeveniments, va dir-me: "Aquesta gent volen tornar a repetir la jugada". O en Torrens que diu: "Si ho hem d'empitjorar més val no tocar-ho". Es el que ja t'insinuava en una altra carta a propòsit d'altres individus : els complau viure en unes circumstàncies que els permeten de situar-se en l'oposició i, si un dia cessen, ho lamentaran. Es clar que ells no són ningú, ni tenen cap força, i que la feina la fan o l'han de fer els dirigents del proletariat. Però això, que anys enrera era totalment dificultat per la falta de consciència de classe, per la rutina i per una port cerval, ara lluita amb l'obstacle del benestar (relatiu) que han anat aconseguint els obrers. El sou base és insuficient, però moltes empreses paguen per damunt d'aquest sou, la gent s'han acostumat a fer hores i ja gairebé ho troben natural, la seguretat social bé o màlament funciona... Hi ha l'instint conservador que fins i tot s'apodera dels immigrants quan ja duuen un temps aquí, i hom diria que tots plegats tenen por de perdre la misèria que posseeixen, cosa comprensible quan no els arrossega cap ideal. Es difícil moure muntanyes , i això és el que proven de fer els pocs capdavanters que creuen que l'home viu de pa però també d'alguna cosa més.

M'agrada, després de la relació d'aquesta derrota, poder anunciar-te un èxit, ni que sigui comparativament insignificant. He aconseguit de sortir-me amb la meva, a la fi tindrem, i em penso que ara ja no es faran enrera, una col.lecció bàsica de novel.la contemporània. En Brull ha vist clarament que no podia "ésser menys" que uns arribats de nou, "Llibres de Sinera", l'entrada siciliana dels quals al món de les publicacions (deu llibres de cop) va impressionar-lo. He esbossat, o tornat a esbossar, però ara amb un esperit més definitiu, un programa audaç que entre les dues primeres obres que publicaríem inclou "Lady Chatterley's Lover". Ja sé que hi haurà moltes dificultats de censura, però estic disposat a combatre-les i per això he començar a preparar un "dossier" on recullo tots els fragments escabrosos d'obres publicades darrerament per editorials castellanes, de Barcelona i de Madrid, entre elles un d'en Ramon J. Sender on el protagonita de les "Crònicas del Alba" conta la seva iniciació amorosa a la rebotiga d'una farmàcia, amb força detall i amb un llenguatge clar, sense estalviar-se algunes perversions com el "fellatio" del qual la noia diu que

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

"li agrada". Ben cert que cap d'aquests llibres no dóna una descripció completa de l'orgasme femení com en Lawrence, però la idea, encara antipàtica a tants mascles del país, que la dona pot gaudir amb l'amor físic sense per això ser una puta , ja comença a trontollejar. En fi, ho provarem. Això sí, estic disposat a renuciar-hi si ho he de publicar expurgat. Vull que tots els textos siguin sencers. Per cert, com que fet i fet la col.lecció no s'iniciarà fins la temporada vinent i aleshores ja seràs aquí, que et sembla de traduir-la tu, la "Lady" ? Sé que en Lawrence s'havia agradat força, tot i que ara ja no et seduex tant, i que el coneixes bé. Què me'n dius ?

Una encaixada del teu amic

Daniel

Barcelona, 16 de maig de 1968.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Daniel Bastida
Barcelona.

Amic Daniel :

Gairebé em pensava que aquesta seria la darrera carta que t'escriuria abans de la meva tornada. "Terra forastera", com saps, avançava força bé i normalment ja hauria d'haver quedat enllestida. Ara he descobert, però, que la segona part és molt superior a la primera, que hi ha una diferència de to i d'intensitat que no em permeten d'acceptar en la seva forma actual les primeres dues-centes pàgines. Les refaig, doncs. Sí, puc aprofitar-ne moltes, fins i tot algun capítol sencer, però és un retoc a fons, difícil. Sempre m'ha estat més difícil refer que fer. D'una manera o altra, em coacciona el text ja establert. No m'hi moc amb llibertat. Calculo, en conjunt, que tinc feina per una altra mesada - feina lenta, laboriosa.

Per si fos poc, he fet la xàmpleria d'enredar-me amb una altra noia. Així he complert amb els meus bons propòsits d'abstinència, de fer bondat ! Em pensava que seria l'encontre d'un vespre i, vés per on, tots dos ems hi hem enllaminit. La vaig conèixer en un transbordador, on va fer el viatge d'anada i tornada com jo, sense baixar del vaixell, i va resultar que era una lectora meva - de l'única novel.la he que publicat en "paperback", "La nit que vam venir". Va dir-me que l'havia impressionada i vaig veure que la recordava bé. Sopàrem plegats i després vaig acompanyar-la a casa seva, a l'habitació que comparteix amb una altra infermera, com ella. Va deixar que em quedés fins l'endemà al matí. Té dinou anys i era verge. Suposo que això és el que va emocionar-me. En saber-ho - perquè m'ho va dir abans - no volia fer-li res, però ella, al capdavall amb molt bon sentit, va contestar-me que un dia o altre havia de començar. Feia tres mesos que era a Nova York i ja estava cansada que les seves amigues, la companya d'habitació i una altra, se li'n burlessin. Totes dues havien estat desflorades als disset anys. A ella, però, li costava de fer aquest pas - tenia una mica de por. O potser no era ben bé por. Trobava que era una cosa important. En preguntar-li per què s'havia decidit precisament aquell vespre, i amb mi, em va dir que en tota l'estona no s'havia pogut treure del cap una escena de la novel.la. Ja la deus recordar : quan en Joan desflora la Nati. L'havia captivada la seva delicadesa i l'amor que hi posava tot i que eren dos desconeguts - exactament com ella i jo. Es veia doncs en el paper de l'heroina de la narració i a mi m'assignava el de protagonista.

Vaig fer per manera de no defraudar-la i pel que sembla me'n vaig sortir força bé. No vam quedar de tornar-nos a veure, suposo que per-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

què ens vam adormir abans de pensar-hi. I l'endemà, quan vaig despertar-me, ja era fora. Entrava de servei a les vuit i ja eren quarts de nou. En una altra habitació del piset algú respirava fort, però vaig renunciar a tota investigació; devia ser la seva companya. Damunt el llit, a l'indret on es veien els llençols tacats de sang, vaig deixar un paper amb el meu número de telèfon. Però ella no va telefonar-me en tot el dia ni l'endemà. Va venir dues nits després, personalment, quan acabava de tornar a casa amb en Peter, el novel.lista negre, i la Miriam, que m'havien demanat un llibre.

En veure'ls va quedar-se tota cohibida, però ells són prou discrets i comprensius i van acomiadar-se gairebé immediatament tot i les meves protestes que no feien cap nosa. A la porta, la Miriam, rient, em va dir que la petita feia ulls de voler dormir amb mi. I és clar, era això. Vaig deixar-la quedar i aquest cop vam vetllar fins més tard en adonar-me que començava a trobar-hi gust. Es una noia ingenua, d'una espontaneitat que et desarma. M'ha fet pensar una mica en aquella amiga de la Mercè Arnó a casa de la qual us reuníeu a conspirar. No recordo com se diu, ara. Així, per exemple, va preguntar-me si em semblava que s'hi acostumaria massa si ho féiem cada dos o tres dies. Diu que quan t'hi acostumes ja no te'n pots estar, va reflexionar. Això la preocupa una mica, no vol ser una noia promíscua i sap que jo, quan acabi la novel.la, me n'aniré. Un altre dia em va dir que li agradava que tingués quinze anys més perquè així li ho podia ensenyar tot. Segons ella, que parla pel que ha sentit contar a les seves amigues, els nois de la seva edat són uns sapastres. Per tal de quedar bé i justificar la seva confiança, li he hagut d'ensenyar totes les tècniques. No precipitis el judici, però : no és una noia viciosa. Amb ella tot sembla natural - i estic segur que ho és. Es lliura a l'amor amb una innocència entendridora.

Tot això, com et deia de primer, em distreu una mica del llibre. Encara que no la vegi cada dia, sovint em sorprenc pensant-hi amb un somrís que no sé com interpretar. No temis, però, que per ella perllongui la meva estada als Estats Units més enllà del necessari. Tot i que ja sé que li agradaria. Ahir, mentre la tenia, se m'acudí de recitar-li uns versos que acabava de llegir en una revista surrealista francesa :

Et pour sexe elle avait le mien
qu'elle portait à ravir
Toujours il sera là puisqu'il vous va si bien.

Ella no en sap gens, de francès, i l'hi vaig haver de traduir. Va

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

envermellir, com la noia del poema, i em digué : i el meu no et va bé, a tu ? En assegurar-li que era perfecte, contestà : per què el vols deixar,doncs ? El vers mateix... I jo vaig dir-li : Tens dret de tenir altres amants,Lena. I si no vull ? va replicar-me ella. I si no et deixo marxar ? afegí mentre em lligava amb les cames. Va obligar-me a restar dintre seu potser mitja hora, fins que vaig tornar a endurir-me i mormolà : Te'n recordaràs, de mi ? Es sentimental, però és tan jove que en ella no resulta ridícul. De tota manera, m'enquimera una mica. Ara, una cosa m'ha ajudat a comprendre : a la Masami no l'estimava. Em va fer sofrir i la vaig fer sofrir , però tots dos ens movíem en l'imaginari. Confio que també ella se n'hagi adonat.

Accepto de traduir el llibre de Lawrence si el podeu treure de les mans de la censura tan sencer com vols. ~~Accepto~~ Accepto això i tot el que puguis proposar-me dintre aquesta mena de feina. Caldrà que em posi a treballar tot seguit que arribi a Barcelona. De diners no en tinc. La vida és molt cara,aquí, i jo no sóc particularment estalviador. He viscut sempre al dia i em queden - descomptats els del viatge, que ja tinc de banda - uns centenars de dòlars. Prou per resistir fins a l'acabament de la novel.la. Més endavant, quan pugui donar-te una ~~mmmm~~ data segura, ja et demanaré que em cerquis una dispesa econòmica.

Ben cordialment teu

Joan.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York.

Benvolgut amic : no et preocupis per l'assumpte dispesa,pots instal.lar-te a casa fins que et sembli; ja n'he parlat amb la Gabriela i està conforme. Tenim una habitació sobrera, moblada, on em penso que et sentiràs bé. No és gaire gran i dóna a la banda de darrera, però això més aviat és un avantatge en un indret tan sorollós com el carrer de Creu Coberta; les remors dels cotxes i tramvies, cada dia més pocs, perquè molts han estat substituits per autobusos, hi arriben somortes. D'altra banda, de llum no li'n falta, recorda que vivim en un darrer pis i aquí les cases no són altes.Hi ha un llit amb la seva tauleta,un armari, una butaca, una cadira i una taula; el que no hi ha és espai per passejar-te si et poses a escriure i els nervis s'obliguen a estirar les cames. Però has d'acceptar la bona voluntat. Per desgràcia, em cal afegir que tot això queda condicionat a les repercusions que podria tenir el descobriment que ha fet la Gabriela, l'actitud de la qual,si vols que et sigui franc, no acabo d'entendre; em desconcerta del tot. Perquè sap que tinc dos fills. Ja fa deu dies que se n'assabentà, un dia que passava pel Paral.lel amb el cotxe. Feia poc que tenia el carnet de conduir i la primera vegada que s'atrevia a córrer per la ciutat. De passada, va arreplegar una multa per aparcar en un lloc indegut, precisament en albirar la Palmira. Ella havia sortit amb les dues criatures i tots tres eren al petit jardinet-plaçeta que hi ha al capdavall de la Ronda de Sant Pau, davant el "Molino"; hi va sovint. En aquell indret,on la circulació que baixava pel ~~[illegible]~~ Paral.lel ha estat desviada cap al carrer de Vilà i Vilà per les obres de l'allargament del metro, els vehicles no poden córrer gaire i per això la Gabriela se'n devia adonar. Ella, la Palmira, només sap que tot d'una se la va veure davant amb un somrís i una exclamació alegre mentre la Gabriela li deia : "Que no em recordes ?" Aleshores va acudir el guàrdia que l'obligà a enretirar elcotxe d'on l'havia deixat, a aparcar-lo en un carrer lateral i a pagar la penyora corresponent. No s'havia fixat en els dos petits; en Daniel jugava amb un altre nen, tots dos asseguts a terra, a uns quants passos de la seva mare, i la nena era al cotxet, adormida. A la placeta hi havia altres criatures, altres cotxets i altres dones, de manera que no tenia cap motiu particular per associar-los amb ella i potser ni ho hauria fet si, al cap d'un moment de tornar, en Daniel no s'hagués atansat a la Palmira. Aleshores la meva dona ja s'havia assegut al seu costat, entre ella i un vell que ocupa

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

va l'altre extrem, i parlaven de la botiga, la noia una mica incòmoda, va dir-me, per la inevitabilitat d'unes preguntes que no es farien esperar, n'estava segura, sobre si s'havia casat, si continuava fent com abans, etc. Li hauria agradat abreujar aquell encontre, però la Gabriela tenia un matí efusiu i cordial, ja ho demostrava que hagués deixat el cotxe per emprendre-la. I en aquell moment, com et dic, el menut va atansar-se'ls i, tot repenjant-se contra la falda de la Palmira, digué : "Mare..." Li ha ensenyat a dir mare, no sense una resistència primera, perquè ella, que vol oblidar tot el que es refereix a casa seva, on emprava aquest tractament, volia fer-li dir "mama" o "mamà", dues fórmules que a mi no m'agraden. Ara ja s'hi ha acostumat i fins i tot reconeix que és més natural. Bé, el noi va atansar-se a la Palmira, li digué "mare" i la Gabriela, una mica sobtada, se'ls va quedar mirant. "T'has casat, doncs?", va fer. La Palmira em va dir que no sabia que contestar i que de primer balbuceja un sí, però tot seguit, en adonar-se que el seu mateix balbuceig l'havia traïda o feia si més no suspecta la seva afirmació, car la Gabriela la fitava amb un esguard incredul, confessà : "No; els vaig tenir un amb amic". El plural va descobrir a la Gabriela l'existència de la nena cap a la qual havia ullat la Palmira. "Dos ?", va preguntar-li. "Sí, un nen i una nena". La meva muller es va aixecar a veure la menuda i després tornà a fixar-se en el nen que ja s'havia allunyat novament i seia altre cop a terra. "Són tots dos molt macos", comentà; "com se diuen ?" "Ella es diu Rosa", féu la Palmira, "i el nen Daniel". La Gabriela es va tornar a asseure al seu costat, mirant cap al noi, i fins al cap de molta estona no va dir amb tota naturalitat, com si la seva contatació no admetès rèplica : "Se li assembla força". La Palmira, ja pots imaginar-t'ho, s'hauria volgut fondre i no va tenir el valor de contradir-la. Ben a l'inrevès, li ho va contar tot sense que ella li ho demanés. Què podia fer ? va preguntar-me en explicar-me l'escena. La Gabriela l'escoltava en silenci, sense interrompre-la, pensarosa i amb els ulls encara fits en el nen. Després el va cridar : "Daniel ?" En Daniel va aixecar el cap, sense obeir, i aleshores mirà la seva mare, la qual féu : "Mira que et diu aquesta senyora..." S'hi va atansar i ella, la Gabriela, li va agafar les manetes i l'acaricià mentre li parlava per inspirar-li confiança. El nen, que no té res de tímid, ben al contrari, és una criatura força sociable, va familiaritzar-s'hi immediatament i fins i tot, diu la Palmira, va anar a cercar una pala i una galleda que duia (no sé per què, a la placeta no hi ha sorra) i les hi mostrà amb aquesta candorositat fatxenda que tenen els infants : "Mira..." La Gabriela repetia :"Que és maco...", i segons la Palmira,

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

que no sé si exagera, tenia els ulls una mica humids. Després, quan la criatura tornà als seus jocs, hi van haver més explicacions i la Gabriela, en resposta a unes excuses o mitges excuses de la Palmira, sembla que va dir : "Ho compreno molt bé", o quelcom per l'estil. "Ve sovint a veure'ls ?", preguntà. "Pot ser un cop cada setmana", va contestar-li la Palmira. "I ?..." féu la meva muller. La noia va tenir el bon sentit de negar. "No, ja no hi ha res, entre nosaltres. Mai no hi ha hagut res dos que els hem tingut. Ja vam convenir-ho . Ell t'estima a tu". "I tu ?" insistí la Gabriela. La Palmira prova de riure : "Ja saps com sóc, jo; d'homes n'hi ha molts i encara sóc prou jove per triar". Li va semblar que s'ho creia,perquè la Gabriela assentí amb el cap i ja no va tornar a fer-li preguntes d'aquella mena. Diu que en aquell moment la nena es va despertar plorant i ella va haver d'agafar-la en braços. "També s'hi assembla", va dir la Gabriela, "però no tant. No es pot negar que són fills d'ell". Féu unes moixaines a la menuda, però, per una raó o altra, no s'hi interessà tant com per en Daniel, o almenys aquesta va ser la impressió de la Palmira que a la fi aconseguí de tranquil.litzar la petita i la deixà a terra,on volia anar. Va preguntar a la meva dona : "I ara què faràs ?" "Què vols que faci ?", contestà la Gabriela. "No puc pas evitar que sigui allò que és". La Palmira sacsejà el cap. "Vull dir amb ell". La Gabriela arronsava les espatlles. "No ho sé". "Ell t'estima", repetí la Palmira. "Sí", i al cap d'una estona : "No li diguis res, ni que ens hem vist ni que ho sé tot." La Palmira ho accepta, naturalment. I la Gabriela afegí : "He de pensar que em cal fer.M'ha vingut tant de nou..." Totes dues, doncs, enemigues i còmplices, van convenir que m'amagarien aquella entrevista fins que la Gabriela decidís una cosa o altra. Això va ser el dia tres d'aquest mes i, normalment, ja no hauria de recordar amb quina cara m'acollí la meva dona en tornar a casa. Però hi ha l'assumpte del cotxe, el fet que fos la primera vegada que sortí al volant per la ciutat i la circumstància de la multa. Això fa que tingui present aquell dia i que no hagi oblidat una certa brusqueria i estranyesa del seu capteniment que aleshores, com és lògic, vaig atribuir al contratemps del guàrdia, del qual va donar-me una versió mentidera en dir-me que l'havia multada en deixar el cotxe per mirar la roba d'un aparador. Va mostrar-se doncs una mica esquerpa i distreta, però cap a la nit (l'encontre amb la Palmira va tenir lloc a migdia) canvià d'humor i quan ens n'anàvem dormir em preguntà si l'estimava, una pregunta que ara,al cap de tants anys, no sol fer. Vaig pensar que tenia ganes que li fes l'amor i em sembla que no vaig equivocar-me i que l'instint va mostrar-se segur quan m'obligà a perllongar els jocs pre-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

liminars. L'endemà, però, havia caigut de nou en un humor morós que em costava d'explicar-me; feia esforços per captenir-se d'una manera normal, acostumada, però se li notava que no era la mateixa de sempre i en preguntar-li què li passava, si no es trobava bé, va atribuir-ho a la regla que li havia vingut aquella matinada, una mica avançada. Des de fa cosa d'un any que pateix d'algunes irregularitats menstruals que ella creu que poden ser el senyal precursor de la menopausa; al capdavall té quaranta-tres anys i hi ha dones que a aquesta edat ja se'ls retira. Jo m'ho vaig creure perquè no tenia cap motiu per dubtar-ne i la veritat del que s'esdevenia no havia de saber-la fins força més endavant, ara fa tres dies, quan la Palmira es va trair sense adonar-se'n. Havia tingut la intenció de no dir-me res, tal com havien convingut, però aquella tarda, en anar al pis a veure els nens, xerrant xerrant se li va escapar de dir que la Gabriela no tenia cap cabell blanc. Ella en té. Pocs, però en té. Es veu que li vé de família, a la seva mare sempre l'havia coneguda amb els cabells argentats. Ella, quan era una entretinguda, s'havia tenyit de dos o tres colors diferents, però després, si més no des que vam tornar a veure'ns i ens relacionàrem, sempre ha conservat el seu cabell natural, d'un castany que tira a fosc. "Sóc massa jove per anar amb els cabells blancs", va dir-me aquella tarda. "No són gaires", vaig fer-li observar jo; "si no t'hi fixes ni es noten". I aleshores ho va dir : "La teva dona si que vaig veure que no en tenia cap", i immediatament envermellí mentre la mà, contra la seva voluntat, avançava ràpidament cap a la boca com si se la volgués tapar quan ja era massa tard. "La Gabriela ?",vaig dir. "On l'has vista ?" Va pretendre que ho havia interpretat malament,que es referia a aleshores que la tenia de dependenta a la botiga, però s'havia atabalat, estava massa confusa perquè jo ho acceptés. "Quan l'has vista ?", vaig insistir. Es decidí a confiar-me que s'havien trobat no feia gaire, una tarda que totes dues anaven de compres i coincidiren a can Jorba. Però si hagués estat veritat la Gabriela m'ho hauria dit, m'hauria fet aquella pregunta que sol formular cada cop que ensopega amb algun vell conegut : amb qui diries que he parlat, avui ? I d'altra banda,ella, la Palmira, no hauria començat per dir-me una mentida. Immediatament vaig témer una catàstrofe. "Anaves amb els nens ?" "No, no, sóla", digué ella. "No m'ho crec". "T'ho juro", em tranquil.litzà amb dos dits sobre la boca, encreuats com feia de vegades, en ocasions solemnes. Era la reminiscència d'algun costum infantil o familiar que no m'inspira cap confiança, perquè altres vegades l'he vist mentir sense pensar-s'hi gaire, descaradament, a despit del gest sagrat. Vaig fer com aquell que s'ho creia, gairebé con-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

vençut que de moment no en trauria res; quan vol, és força tossuda. Un altre dia es presentaria l'ocasió d'aclarir-ho... Però es va presentar més aviat que no pensava, al cap de vint minuts, quan la criadeta que té va descobrir que s'havien quedat sense sal i sortí a comprar-ne. Al foc hi havia alguna cosa i ella entrà a la cuina a vigilar que no es cremés. Jo vaig seguir-l'hi mentre en Daniel i la nena es quedaven al menjador, on el petit feia anar un tren que acabava de dur-li. No m'havia proposat res, vaig anar a la cuina darrera d'ella perquè estàvem parlant, per no interrompre la contalla que en aquell moment em feia sobre els conflictes que tenia amb el procurador que no li deixava fer unes reformes a la cambra de bany, però en veure-la d'esquena, una mica inclinada sobre el fogó de gas i amb les bragues que se li dibuixaven dèbilment sota el vestit, se m'acudí d'allargar les mans i vaig abraçar-la per la cintura, cap al baix ventre. Ella se'm girà i aleshores vaig arromangar-li les faldilles i, amb els dits, li vaig tirar els pantalons avall, fins que les mans reposaren en la carn de les natges. "Què fas ?", mig protestà ella. "Ja ho veus". "No sigues ximple", va queixar-se, però jo ja m'havia anat engrescant i vaig tancar ràpidament la porta perquè els petits no ens poguessin sorprendre. No era el primer cop que tenia un impuls d'aquests i cal dir que ella sempre s'hi avenia; de fet, li agradava. Aquell vespre, però, em rebutjà. "No, Daniel..." "Per què ?" "Els nens...", digué ella. "Estan entretinguts", vaig recordar-li abans de besar-la i amb les mans de nou al seu damunt, però ella allunyà la cara amb prou decisió perquè m'adonés que parlava seriosament. "No és pels nens", vaig dir. "Es per la Gabriela, oi ?" Ella afirmà amb el cap. "Sí, li vaig dir que no ens enteníem, que només havia estat..." I llavors m'ho va explicar tot mentre jo anava enretirant les mans. "No podia negar-li, es veia prou clar, i ja ho havia endevinat", va excusar-se. "No l'has tornada a veure ?" "No. Va preguntar-me on vivia,però no ha vingut cap vegada", Jo vaig encendre una cigarreta tot mirant com tornava a posar-se a lloc les bragues que tota l'estona havia tingut caigudes gairebé sobre els genolls. "No li diguis que t'ho he dit. Em va fer prometre que callaria..." "No et preocupis". Estava desconcertat. Ara m'explicava el captenimen una mica singular de la Gabriela, però no entenia que hagués reaccionat d'aquella manera. Quina decisió havia de prendre, que exigia tants dies de reflexió ? Vagament, va passar-me pel cap la possibilitat que em demanés de reclamar les criatures. Un vespre,en una reunió a la qual assistírem tots dos, algú va explicar el cas d'un conegut seu que en morir el fill que tenia del seu matrimoni va aconseguir de fer-se legalment càr

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

rec d'un altre que set anys enrera tingué amb una noia soltera i a qui donà el seu nom com jo havia fet amb en Daniel i la Rosa. Planejava una operació d'aquesta mena, potser, la Gabriela ? Com pots pensar, a la Palmira no li'n vaig dir res. Vaig fer : "En conjunt, doncs, s'ho va prendre bé, pel que veig... No es va enfadar amb tu ?" "No, gens. Se la veia estranyada i al mateix temps entendrida". "I et va fer prometre que no tornaríem a dormir plegats ?" "No em va fer prometre res", i repetí : "Jo vaig dir-li que després d'haver tingut la Rosa ja no hem tornat a fer-ho". "Però no és veritat", vaig fer-li observar. "Ja ho sé. Però ho pot ser ara. Aquests dies hi he pensat força i em sembla que no hem fet ben fet". "De tenir els nens ?", vaig preguntar-li. "No, de continuar dormint junts després. Ella no s'ho mereixia i al capdavall tu no em necessites, per això". "Ni tu a mi, oi?" "No", va assentir, "ni jo a tu". Va obrir la porta, on picava en Daniel que acabava de trencar la corda del tren, i em va caldre sortir a reparar-la amb l'ajut d'una goma i una mica d'esparadrap sobre la taula del menjador, on em vaig asseure mentre la Palmira em mirava amb la nena que havia volgut enfilar-se-li al coll per veure com ho feia. Els meus ulls coincidien amb els seus cada cop que els aixecava de la feina, i tenien una expressió desacostumada, melangiosa, que després, en acomiadar-nos, cap a les nou, quan els menuts ja havien sopat i eren al llit (ella que durant tants anys no ha "tancat mai" com vulgarment es diu, té la convicció que no hi ha res de tan sà, per grans i petits, com anar-se'n a dormir d'hora i llevar-se matí), em féu preguntar-li : "Què et passava, quan em miraves amb la nena en braços ?" "Pensava que eres un bon pare". "I res més ?" "No..." No ho volia dir, però també aquest cop vaig sortir-me amb la meva. "Se m'ha acudit que, ben mirat, som com una família". "No hi havies pensat mai ?" "NO", confessà, "no pas així". "Però no ho som", vaig dir jo, una mica rancuniós. "En una família la mare es deixa treure les bragues quan el seu home la vol estimar". Ella va mirar-me francament als ulls. "En el fons, tampoc no en tens tantes ganes. Des d'aleshores de la vaga que no m'has tornat a dir res". "N'has tornat a tenir ganes, tu, potser ?" I ella no ho negà. "Sí", digué. "I no obstant dius que ara s'ha acabat... Qui t'entèn ?", vaig retreure-li. "Tu ets de la Gabriela. Quan ens tornem a veure, si bé, vull que sigui veritat que no ens entenem". Jo, que tenia una mà a l'agafador del pany, la vaig enretirar per subjectar-li el braç. "Vine", vaig dir tot emportant-me-la cap al dormitori davant l'esguard estranyat de la criadeta que era al menjador. Ella protestà : "Que t'agafa tot sovint, això ?". Però llavors ja érem a la cambra i jo

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

vaig fer : "Hem d'aclarir una cosa... M'has dit que en tenies ganes". "No pas en aquest moment". "No en tens prou amb els altres ?", vaig preguntar-li sense fer cap cas de la seva protesta, i ella digué : "No té res a veure. I no em miris així, perquè els nois tan segurs d'ells mateixos no m'agraden", em desafià. "Com t'agraden, doncs ?" "No n'has de fer res". "Com ho saps ?" "Perquè no sóc res teu". Tot d'una ens havíem anat enfilant i ara ens encaravem com dos galls de panses, ella amb aquell gest independent que tant m'havia encisat anys enrera i que ara m'adonava que havia anat perdent. "Ja tens la Gabriela, tu", afegí. "Si tornes a anomenar-la et pego", la vaig amenaçar. "Ja ho voldria veure, això !" La vaig tirar sobre el llit i aleshores ella es quedà molt quieta abans de dir : "De veritat et penses que m'ho podràs fer per la força ?" "No", i em vaig asseure al seu costat mentre ella es redreçava. "Ves-te'n, Daniel", em demanà. "Per què no m'ho deies,quan en tenies ganes ?" I ella, més apaivagada : "Ja n'hem parlat prou,d'això". "No n'hem dit res. Per què no m'ho deies ?" "No t'ho he demanat mai, oi ?" Però jo no hi estava conforme. "No és veritat. A Castelldefels, la primera vegada , quan ja estava a punt d'anar-me'n, vas ser tu qui ho va voler fer..." "Encara te'n recordes ?" "Me'n recordaré sempre. Em vas agafar les mans i me les vas fer passejar pel teu cos mentre em deies : estàs segur que m'has prenyat ?" Gairebé amb ira, vaig dir : "Aleshores sí que m'agradaves; eres desvergonyida com s'ha de ser quan tens confiança en un home i el vols. Ara això ho deus guardar pels altres". I ella, inesperadament, amb una gran senzillesa, va dir : "No n'hi ha cap més". No me la creia i gairebé vaig posar-me a riure. "Si tu mateixa havies...", vaig començar, i ella precisà : "No n'hi ha cap més des del març". Les mans se me n'anaren cap a les seves mans i ella acceptà la carícia abans de contar-me que en sortir d'un meublé l'havia vista una clienta de la botiga. Hi havien anat i en sortiren a peu perquè ell només tenia diners per l'habitació i a ella li semblà ofensiu de proposar-li de pagar el taxi. "Em vaig sentir tota avergonyida", em contà. "No m'havia passat mai, abans tant me feia. Però aleshores vaig pensar en els nens. Si algú, de més grans, els deia que putejava... No és el mateix tenir un amic. Això ja ho comprendran..." Jo estava meravellat. "Ja veig que les coses han anat canviant. No pensaves pas així, abans" "Tothom canvia, és natural", va justificar-se ella. "Sí... I així, què penses fer ? No em vols a mi i no vols anar amb els altres. Que et penses que ho podràs resistir ?""Si d'altres ho resisteixen, també ho puc fer jo". Vaig sacsejar el cap. "No pot ser, Mira", vaig dir-li, i li vaig posar les mans sobre les cuixes. "No vull veure com et vas con-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

vertint en una dona malhumorada, amb els nervis sempre a flor de pell. Jo..." "Vaig dir a la Gabriela...", tornà a recordar-me malgrat la meva prohibició. "Li vas dir una mentida. Aquesta nit em quedo amb tu", vaig fer mentre m'aixecava. "No, Daniel; no ho vull". "Vaig a telefonar", fou la meva resposta.

En tornar no s'havia mogut d'on era, asseguda sobre el llit, on m'esperava amb unes paraules a la boca. "Si ens tornem a veure, quina cara et sembla que puc fer ?" "I quina cara vas fer en confessar-li que els teus fills eren meus ?", vaig replicar. "Li he dit que he trobat un amic, en Cortadella, de Valls, i que sopàvem plegats. Em quedaré fins a les dues". "S'ho pensarà, que ets amb mi". "Que s'ho pensi", vaig dir despreocupadament. En aquell instant, tot i les revelacions que m'havia fet un parell d'hores enrera, la Gabriela pesava poc dintre meu. Tenia més importància allò altre, el fet que ella no havia conegut cap més home des del març, les ganes que tenia de mi. I les que jo tenia d'ella. Ara ja no era el caprici que m'havia agafat a la cuina, quan vaig fer-li lliscar les bragues cuixes avall; ara la volia amb una consciència profunda i dolorosa del seu desig i del meu. Recordava les dues anades a Castelldefels, la nit de la vaga fracassada ... Ho aniríem repetint més o menys periòdicament ? Potser no, potser aquesta seria la darrera vegada, i aquesta possibilitat augmentava l'ànsia que teníem l'un de l'altre. No vam sopar fins a les dotze, quan ja ens havíem fet l'amor i fins i tot havíem dormit una estona. La criadeta, amb molt d'encert, se n'havia anat al llit, però el menjar era al costat del fogó i no va caldre ni escalfar-lo. Sopàrem a la taula de la cuina, asseguts a la mateixa cadira; és a dir, jo assegut a la cadira i ella sobre els meus genolls. Terriblement incòmodes, doncs. Però deliciosament pròxims i contents, com dues criatures que fan una malifeta. A dos quarts de dues, quan me'n vaig anar, volgué vestir-se i acompanyar-me una estona, fins a la Gran Via, va dir, on ja agafaria un taxi per tornar. Pel carrer estava tendra i melancònica i en un moment determinat em preguntà : "Com ens en sortirem, Daniel ?" Al.ludia el fet que la Gabriela ho sabia tot, les complicacions que això podia dur-nos, les involucions sentimentals de la nostra relació, que aquell vespre, al llit, m'havia confessat en dir-me sense que vingués gaire a tomb : "Jo també hi penso sovint, en Castelldefels". Les coses, doncs, ja ho veus, no són com eren, o potser mai no han estat com ens pensàvem, i ens hem mentit. No ho sé. Vaig dir-te que no l'estimava, i em sembla que continua essent veritat. La tendresa que m'inspira no és amor, ni ho són aquests accessos de desig. Normalment no penso en ella, no m'ocupa com la Gabriela, però és estrany

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

que em fes tan feliç (cosa que no vaig dir-li) la seva decisió de no anar amb altres homes, el fet que hagués renunciat a la seva promiscuitat des de mesos enrera. Vam acomiadar-nos a la cantonada de Granvia-Rocafort i, com que al cap i a la fi encara no era cap hora, jo vaig continuar a peu fins a casa, on la Gabriela ja dormia i no va despertar-se.

No crec que sospiti que vaig passar la nit amb la Palmira; la seva actitud, l'endemà, no havia canviat, era la de tots aquests dies, una mica arbitrària, amb irregularitats d'humor. Ara que sabia la causa se m'acudí de pensar que cap vegada no l'havia trobada amb els ulls irritats, senyal que, a soles, no plorava. Un bon senyal, evidentment. Em sembla indiscutible que això només pot interpretar-se d'una manera: que accepta els fets sense fer-hi escarafalls i que l'únic que no sap és si una confessió franca del seu coneixement facilitarà encara més les nostres relacions, harmonioses en conjunt, o bé les perjudicarà. Per ella, que fins ara estic convençut que sempre m'ho ha dit tot, deu ser un dilema una mica cruel. Jo, per la meva banda, em pregunto si no em convé aplanar-li el camí, però això seria trair la confiança de la Palmira. Esperaré, doncs. Potser a la fi obtarà per un silenci definitiu, però em costa de veure-la frequentar clandestinament el pis del carrer Manso per visitar els meus fills. A part que mai no pot tenir la seguretat de no trobar-m'hi. O potser no pensa tornar-hi més malgrat el que va dir ? Fet i fet s'ha creat una situació curiosa i, pel que a mi es refereix, una mica incòmoda. No acabo de veure clar, doncs, què passarà, i per això, en oferir-te una habitació a casa, ho he de fer sota reserva que d'aquí a allí no passi res o, si passa, que la seva decisió no alteri fonamentalment el nostre viure. No et puc amagar que, a despit de les aparences de calma, estic una mica neguitós. Sempre s'ha mostrat tan gelosa que ara la seva reacció em preocupa. Feliç tu que no tens aquests maldecaps !

M'ha caigut simpàtic el que em dius de la Lena. M'imagino que ha de ser una criatura deliciosa, com ho era la Roberta, en la qual efectivament fa pensar una mica. La veig al teu costat, amb aquesta mirada tendra i ardent, alhora pura i cobejosa, que només tenen les noies de vint anys que confien absolutament en l'home que estimen. Perquè deu estimar-te, i me n'alegro per tu. No temo pel teu llibre : encara que la seva redacció s'hagi allargat per les causes que dius, encara que ella et prengui temps i, per tant, aparentment en pertorbi la marxa, se que l'enllestiràs aviat. En el fons, aquesta novella experiència només et pot ser beneficiosa. Comprenc que t'enquimeri una mica que ella se t'arrapi, que es mostri "sentimental" segons la

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

teva expressió, perquè estàs disposat a deixar els Estats Units i no vols complicacions de darrera hora. Però enquimerat o no, suposo que deus preferir el risc que la seva actitud et fa córrer a la fredor d'una relació estrictament sexual impròpia de la seva edat. Per anar bé, el sexe sempre ha de ser quelcom més que sexe. D'acord ?

Una abraçada del teu amic

Daniel

Barcelona, 13 de juny de 1968.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Daniel Bastida
Barcelona.

Amic Daniel :

estic redactant el penúltim capítol, de manera que això s'acaba. Si no hi ha res de nou, d'aquí a quinze dies ja podré donar-te la data definitiva de la meva tornada. Accepto agraït el teu generós oferiment, sempre que les circumstàncies, com assenyales, et permetin de tenir-me a casa teva. Però m'atreviria a arriscar un vaticici : no passarà res. La Gabriela acabarà per parlar. Es inimaginable un silenci d'aquesta mena que dura tota la vida. I voldrà que els teus fills vagin a casa vostra,o que els hi porti la seva mare. Els estima o els estimarà perquè són els teus fills. I elles dues, rivals al capdavall, seran amigues íntimes que compartiran tot de secrets. Els secrets que tu no sabràs. Aquesta dies, entre pàgina i pàgina del llibre i entre dormides amb la Lena, he pensat força en la teva dona. No pretenc entendre-la del tot, em sembla una persona una mica fora del comú. Però sí que veig una cosa : que només li interesses tu. I estic segur que per tal de conservar-te passaria per tot. I tu ho saps. Per això has dit algun cop que no l'abandonaries mai. Saps que no pots trobar ningú tan fidel. I no vols privar-la d'una raó de viure. Tu en tens d'altres : els llibres, la política,les dones que no són ella, i ara els fills. I no et seria difícil de trobar-ne de noves. A ella, sí. A ella ja li seria impossible. Tot el que pugui sorgir capaç d'interessar-la ha de procedir de tu, ha d'estar relacionat amb tu.

Continuo creient que ella va seduir-te - inconscientment. I accepto que ha volgut dominar-te. Es evident, però, que vas revelar-li alguna cosa que l'empresonà per sempre. Alguna cosa que potser no esperava. O no ben bé d'aquella manera. El seu cos ? Possiblement . Ja sabem - tu ho dius - que la seva vida sexual fou insatisfactòria fins aleshores, I pensa que tenia trenta-quatre anys. Faig un esforç per imaginar-me què pot sentir una dona de trenta-quatre anys que fins aleshores no entra en el seu món. No pot ser el mateix que sent una noia com la Lena. Això, no. La meva bonica amiga té dinou anys i un cop passada aquesta mica de fixació que la lliga a l'home que l'ha iniciada, serà lliure. L'amor ha vingut al seu temps. Sempre serà natural. I el futur és ple d'homes, si els vols. Homes que l'estimaran, que ella estimarà. Per la Gabriela tu eres la darrera oportunitat i,per un atzar imprevisible, va sortir bé. Hi havia més probabilitats que no hi sortís. Podies mostrar-te maldestre. O trobar-la massa vella. O no preocupar-te'n més l'endemà. O, encara, demanar-li perdó amb sinceritat.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Però tot va coincidir favorablement. Sigui per l'emoció, sigui per l'amor que ja et duia, sigui per la teva habilitat, va tenir un orgasme immens. I tu la vas trobar bella i jove. I l'endemà la vas tornar a voler...

Saps que et dic ? Si hagués convingut, per tu hauria matat el seu marit. Matat amb les seves mans. No et deixis enganyar pels seus escrúpols, per la seva honestedat, pel seu afany de franquesa. Estic convençut que l'hauria matat. Potser no ho sabia. Mai no va passar res que l'obligués a pensar-hi. Però ho hauria fet. Això o el que fos. I hi ha altres coses. Temps enrera vas parlar de "justificació històrica". Per això va llençar-te pel camí que havia d'ésser el de la grandesa. Ara veig que anaves equivocat. No volia justificar res encara que en certs aspectes fos una noia convencional. Volia ajudar-te a obtenir-ho tot perquè li ho havies donat tot. Sinó que va errar els comptes. I aleshores, si la meva interpretació d'ara fos correcta, la Gabriela ha viscut una tragèdia horrible que tu ni has ensumat : la de no poder donar-te fills. Potser a ella no li interessaven, però sabia que t'havia fallat. Ja ho sé, hi ha una inconsistència que em contradiu. Mai no ha fet res per corregir el seu defecte. Però n'estàs segur ? No t'ha amagat les seves visites al ginecòleg ? Com ara, per exemple, t'amaga que pren aquests píndoles de la joventut ? M'hi jugaria el que vulguis que ignores moltes coses, d'ella. Tot allò que fa, que ha fet o que és capaç de fer perquè continuis estimant-la. En algun lloc m'has parlat de costum, m'has donat a entendre que entre vosaltres ja no era tot com anys enrera. Però parlaves per tu. Ella deu ser la mateixa - i tu ja no ho saps veure. Té la mateixa necessitat de tu. I la tindrà fins que es mori. Serà una d'aquestes dones que, si viu fins als setanta, encara voldrà que la posseeixis.

Però tornem al que e t deia : t'ha fallat terriblement en ~~amb~~ això dels fills. Mentre tu no els has volgut, o ella ha ignorat que els volies, encara podia consolar-se amb el pensament de la teva indiferència. I ara, tot de sobte, s'assabenta que no ho eres, d'indiferent. Més: que t'interessaven prou per buscar-te una altra dona capaç de donar-te'ls en les condicions que fos. Ara és més conscient que mai del risc en que ha estat de perdre't. Sap que encara et pot perdre. I per això els acceptarà i els voldrà a casa seva quan hagi decidit una altra qüestió. La de les teves relacions sexuals amb la Palmira. Pot estar segur que no s'ho creu, que entre vosaltres hagi cessat tot comerç carnal. I ara es pregunta si una acceptació franca per part d'ella no l'intensificarà. La pregunta, per a ella, deu ésser aquesta : què és més

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

perillós, deixar que meni una vida al marge, amb uns fills que cada dia l'interessaran més, o integrar-me a aquesta vida a canvi de facilitar-li una relació sexual que cada dia li interessarà menys ? De resposta lògica només n'hi ha una. I si per atzar s'equivoca és perquè forçosament s'havia d'equivocar. No crec que oblidi que la Palmira és considerablement més jove - potser més que res vacil.la per això -, però no sap que les vostres relacions han atès un punt perillosíssim.

Tu no vols passar per un home convencional, i reconec que no ho ets del tot. Ho demostra que no et fes escrúpols de tenir fills amb una noia com la Palmira. Tampoc no ets, però, tan emancipat com et penses. La teva carta no me'n deixa cap dubte. Prou que ho dius, i de més d'una manera. Retinc especialment dues frases : "les coses, ja ho veus, no són com eren, o potser mai no han estat com ens pensàvem, i ens hem mentit", i : "Es estrany que em fes tan feliç la seva decidió de no anar amb altres homes". Et sabia doncs greu que hi anés malgrat no estimar-la - i aquest no estimar-la pot haver estat una mentida ! Bé, això ja ho sabíem. Tu ets l'home que pot estimar més d'una dona alhora. M'ho vas dir. Però ~~[illegible]~~ i ella ?Es la seva actitud que ho fa tot tan perillós. Deixem de banda les seves paraules sobre Castelldefels. Té més importancia un fet tan senzill i en aparença tan innocent com que decidís acompanyar-te en sortir de casa seva a la matinada. Què volia ? No l'havies deixada satisfeta ? Es clar que sí ! Però només físicament. Volia continuar al teu costat per no res, per ganes d'estar-hi. Per una necessitat sentimental. I tu, sense confessar-t'ho del tot, te'n vas adonar immediatament. I potser fins i tot et vas començar a preguntar si en la seva decisió de ser casta no hi influies més tu que els fills. Oi que sí ? Ja no renoveu l'ambient embriagador de Castelldefels (no et farà res que un dia aquestes escenes surtin en una novella meva ?) sinó que el completeu amb sentiments que aleshores no existien ni podien existir. Si més no, la primera vegada. El segon cop... Hi ha notes dubtoses, I n'hi deu haver hagut moltes més des d'aleshores. La petita puta que ha estat la Palmira estava massa assedegada, sentimentalment, perquè tot es reduís al conveni de fer-li un fill o dos. S'ha fet gran. I, de cor, potser no ho ha estat mai, una puta.

Estic encuriosit. Tinc ganes de veure què passarà. Us observo amb una atenció d'entomòleg - i no t'ofenguis. Al costat de les complexitats de la teva vida sentimental, que son les meves experiències, els meus embolics ? Estimo - en el sentit físic de la paraula - una noia que en efecte és deliciosa en molts conceptes i que s'ha convertit

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

ràpidament en una amant acomplerta. Una noia que no en té prou amb el sexe. Això ja ho veies bé. Però no hi ha cap complicació. La deixo participar una mica en la meva vida, fins i tot li permeto que es fiqui en la novel.la, que em doni consells que jo no accepto - té ben poc instint literari. Però potser sóc injust. Al capdavall no em pot llegir, tot es basa en les meves explicacions. Sovint parla de Catalunya amb interès. Me'n fa parlar. I l'altre dia em va dir : I si venia amb tu ? Jo vaig limitar-me a replicar que tinc trenta-quatre anys i ella dinou, que d'aquí quinze més ella tindrà la meva edat actual mentre jo ja fregaré la cinquantena. Es clar, un home de cinquanta anys ja és un vell, per ella. Em/penso que això la va fer reflexionar. De vegades prova d'engelosir-me, es refereix a nois que ha conegut, i observa la meva reacció. Jo me'n ric i li recordo el que em va dir el primer dia, que són uns sapastres. O bé li contesto que un dia sabrà fer molt feliç un home. Això no li agrada perquè, segons ella, no es pot imaginar gent amb un altre les coses que fa amb mi. Diu que es moriria de vergonya. Pura mentida, naturalment. No n'és, de vergonyosa. Les seves amigues m'han volgut conèixer i per la manera que em miren comprenc que els ho ha contat tot. Que alguna cosa havia dir, ja ho sabia. Un vespre va explicar-me tota satisfeta que la Jennine no coneixia una posició que jo li havia ensenyat. Es venja una mica d'aquelles burles que diu que li feien quan era verge. Està molt contenta de no ser-ho. Ara assegura que una noia verge no és ni carn ni peix. També li agrada força que li hagin crescut una mica els pits, que té menuts. Jo els hi veig igual. Però ella diu que no. Sembla que se'ls ha amidat. Ja t'ho vaig dir, té coses infantils. Ingènues. Li falta la profunditat de la Gabriela, de la Palmira. Potser perquè és tan jove...

Plego, acaba d'entrar. Ja em perdonaràs, oi ?

Cordialment,

Joan.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Joan Peralta
Jones Street
Nova York.

Amic Joan : aquest cop sí que ho has encertat; els fets t'han donat la raó. La Gabriela va presentar-se al pis de la Palmira l'endemà passat d'haver-te escrit, mentre jo era fora de Barcelona. M'havia oblidat de dir-te que amb en Prats hem reprès les nostres activitats de "xerraires", sinó que aquesta vegada, com que tinc el cotxe, no ens vam quedar a passar la nit al poble i preferírem tornar a ciutat. Vam fer molt d'hora, car les coses no butllaren ni tan bé com altres cops, no aconseguírem de "desgelar" l'ambient i gairebé no es va establir diàleg. De fet només hi havia uns quants xicots joves interessats en el que déiem, però la presència dels grans els coaccionava visiblement i tampoc no gosàren expressar-se amb llibertat. Cap a la una la gent començà a aixecar-se i deu minuts després ja érem a la carretera. Vaig acompanyar en Prats a casa seva i aleshores, tot d'una, em van venir ganes de passar la nit amb la Palmira. No hi feia res que fos tard, les dues, tota vegada que tinc la clau del pis, si bé no la del carrer, que va haver d'obrir-me el vigilant. Mai no li havia fet una visita en aquelles hores.

Encara no era al llit, tot just es preparava a anar-hi. S'havia entretingut planxant i se li havia fet tard sense adonar-s'e'n. En sentir la clau al pany acudí corrent, estranyada, i en veure'm alçà les mans cap a la boca. "Què us ha passat ?", preguntà. "No eres fora ?" I llavors vaig ésser jo qui s'estranyà, perquè no li havia dit res, feia dos dies que no l'havia vista. "Com ho sabies ?" Li ho havia contat la Gabriela, la qual va prsentar-se al pis a darreres hores de la tarda, quan feia poc que nosaltres havíem marxat, i va quedar-s'hi fins que ella posà els nens a dormir, més trd que de costum, ja que els havia portat unes joguines i en Daniel féu una rebequeria quan el separaren del cotxe de bombers que adhuc tenia un llumet que s'encenia i s'apagava. "I què t'ha dit ?", vaig voler saber. Però no li havia dit res i ella no gosà fer-li preguntes. D'al.lusió clara a la situació nómés n'havia fet una, quan ja m s'acomiadaven i va voler que li digués si la molestava que els anés a veure. "Li he contestat que no, és clar", va confiareme la Palmira. "De tota manera", afegí, "alguna cosa o altra portava al pap, perquè dues o tres vegades m'ha mirat amb uns ulls tots estranys i ha mogut la boca com si anés a parlar; però cada cop s'ha repensat. "Et sembla que deu haver pres una decisió ?" "Sí, aquest és l'efecte que m'ha fet. Potser demà et dirà alguna cosa". Però no em va dir res.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Ho va dir a la mateixa Palmira, al cap d'una setmana, un altre dia que es presentà a casa seva, aquest cop al matí, mentre jo era a l'editorial. Ella va telefonar-me a dos quarts d'una, quan la Gabriela acabava de deixar-la, i em demanà si aquell vespre em podria veure. Però no m'era possible, una hora abans havia acudit al despatx un professor anglès amic d'en Brull i, en dir-nos que tenia ganes de conèixer l'Aramon, vaig comprometre'm a dur-lo a l'Institut d'Estudis Catalans. Calia suposar que després soparíem plegats. Vam convenir doncs que ens veuríem l'endemà, però després, al vespre, quan sortíem de la nostra visita, va resultar que l'home estava convidat a casa d'un industrial, un tal Lloses, la muller del qual és anglesa i parenta llunyana del professor. Com que la Gabriela no m'esperava, se'm va acudir que ben mirat podia sopar amb la Palmira i, en acomiadar-me de l'home, vaig telefonar-li. Per què no anàvem en algun lloc ? Precisament aquella tarda, en honor de l'anglès, per no obligar-la a perseguir taxis, havia agafat el cotxe. Si volia podíem sortir fora, entaular-nos en un restaurant de carretera... Sabia que això li agradava i, tot i que ja tenia el seu sopar fet (eren les nou), acceptà.

Ens les vam emprendre per la carretera de Madrid, però no anàrem més enllà dels Quatre Cantons, on hi ha un local on es menja força bé. En aquell moment, en aturar-nos, ja sabia el principal, m'ho contà mentre corríem : La Gabriela li havia preguntat si trobava convenient per als petits que visquessin sense pare. Quan m'ho digué anàvem darrera un camió que alentia i amb una mica més me li tiro damunt. "I tu què li has contestat ?", vaig fer. Ella s'havia quedat tan sorpresa com jo i només atinà a balbucejar que al capdavall em veien força sovint. La Gabriela li havia dit que no era el mateix i confessà que aquell problema la preocupava molt. "Va dir-me", m'explicà la Palmira, "que li feia l'efecte que us robava alguna cosa a tu i a ells". Després va resultar que potser no ho havia dit ben bé així; de fet no havia estat tan clara, tan categòrica, i semblava que li costés d'expressar-se, com si encara no dominés ben bé el seu pensament. L'entrevista, doncs, havia estat estranya, però ella, la Palmira, gairebé s'havia espantat. Fins i tot em preguntà, però això quan ja sopàvem : "Vols dir que no és capaç de suïcidar-se ?" Ni se m'havia acudit, a mi, però ella digué : "Si creu que fa nosa..." Tot d'un plegat vam descobrir que no teníem gana. Jo no m'ho creia, ni les seves paraules acabaven d'assenyalar en aquest sentit ni m'havia semblat mai una dona capaç d'atemptar contra la seva vida, però el pensament, ho confesso, em pertorbà. Vaig tranquil.litzar-me una mica en saber que també havia dit que entre tots tres havíem de trobar una solució. No sóm

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

s'hauria expressat així si hagués tingut la intenció de matar-se. "Doncs només veig una altra possibilitat", em digué la Palmira. "Que vulgui deixar-te perquè puguis venir a viure amb mi". Aleshores jo encara no havia rebut la teva carta, que m'ha ajudat a comprendre més bé algunes coses, però ho vaig posar en dubte. Si hagués volgut deixar-me ja ho hauria fet, i ho hauria fet per mi, no pels nens. Em vaig arronsar d'espatlles. "Tampoc no serviria de res", vaig dir. "Tu vols viure sola, no vols homes a casa teva". "No...", contestà ella. En aquell moment ja tornàvem ser al cotxe, de tornada a Barcelona, i vaig frenar. En el seu to hi havia quelcom que em cridava l'atenció. Però no em podia quedar aturat a la carretera i per això vaig desviar-me cap un camí que s'obria a la dreta, a tocar d'una finca amb arbres fruiters. Vam quedar-nos una bona estona quiets, silenciosos, fins que ella preguntà : "Per què t'has aturat ?" "Perquè m'expliquis aquest no", vaig dir-li. Ella no replicà i hi va haver un altre silenci. "Ja no estàs segura de res, oi ? " Va moure el cap."No". Vam callar de nou i jo vaig encendre una cigarreta. Quan vaig tombar-me, després d'haver llençat el llumí, ella em mirava des del seu racó. "Què penses ?", vaig preguntar-li. "No ho sé", i va anar atansant-se fins que es repenjà contra meu. Jo vaig tocar-li la cara per sota els cabells que li havien caigut endavant. "No és tan senzill com ens pensàvem, oi ?" Va moure el cap,amb els ulls alçats cap als meus,i em vaig inclinar a besar-la. Ella se m'arrapà, la seva mà em pujava pel coll, s'entretingué un moment a la galta, davallà altre cop i va subjectar-me per la nuca, com si volgués enfonsar encara més els meus llavis en els seus. Però aleshores, tot de sobte, se separà amb un gest brusc. "Anem", digué. La vaig tornar a atreure amb la mà que havia sostingut la cigarreta i ella es va debatre. "Anem !", repetí. "Per què ?", li vaig preguntar sense deixar-la. "No som uns col.legials perquè em facis l'amor aquí, en un cotxe". Però vaig veure que tremolava i, en quedae-me mirant-la fitament,ella mateixa, amb espontaneitat, se m'atansà de nou i va abraçar-me. Jo vaig dir, baixet: "No saps que vols, oi ?" "Calla", féu. Però tenia raó, no ens podíem fer l'amor al cotxe i, després de besar-nos altra vegada,ens vam tornar a separar. Jo vaig preguntar-li : "M'estimes,veritat ?" Ella digué : "No",i aleshores vaig engegar.

En arribar davant de casa seva tot just eren les dotze. En tota l'estona, mentre corríem, no ens havíem dit res, com si féssim dos estranys, i per això no em vaig moure de darrera el volant. Però ella tampoc no féu cap moviment per saltar del cotxe, restà quieta, a l'altre racó de seient. "Què ha passat, Mira ?" vaig preguntar-li a la fi.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

"No ho sé". "T'ha molestat la pregunta que t'he fet ?" "Sí", contestà francament. I tot seguit, gairebé sense una pausa : "Engega; anem en algun lloc, on sigui..." Vaig avançar la mà per obeir-la, sense entendre-la, però ella ja s'havia repensat. "No, deixa..." Obrí la porta i saltà del cotxe. Després d'una vacil.lació vaig seguir-la i, un cop a l'entrada, avançàrem cap a les escales, al peu de les quals s'aturà, va girar-se i m'abraçà gairebé frenèticament. Però després, amb la mateixa brusquedat, arrancà a córrer escales amunt, tan de pressa que quan vaig arribar dalt ja havia desaparegut dins del pis. No era al menjador ni al dormitori, i ja estava a punt de cridar-la quan sortí de la cambra del costat, on hi havia els petits. "Dormen", digué. "Estàs molt nerviosa, Mira", li vaig fer observar. Ella va tenir un riure groller i contestà :"Calenta, estic", i començà a despullar-se ràpidament. "Em vas dir que t'ho digués,oi, quan en tenia ganes ?" "No pas d'aquesta manera", vaig contestar-li. Ella tornà a riure. "N'hi ha cap més ?", digué. Se'm va apropar i, agafant-se els pits amb totes dues mans, ne'ls fregà per la cara amb un gest provocatiu. Jo, que m'havia assegut al llit, vaig aixecar-me i la vaig bufetejar,fort. No l'havia pegada mai, no tinc el costum de pegar ningú,i menys les dones, però a quest cop no havia pogut evitar-ho. Ella va fer una ganyota i retrocedí una mica abans de dominar-se i agafar-me la mateixa mà que l'havia colpejada. "Mira si ho estic", féu bo i atansant-se-la a l'entrecuix. Però les llàgrimes ja li rajaven [redacted] avall i quan vaig tornar a pegar-la, més brutalment, va tapar-se la cara amb totes dues mans i es quedà quieta on era. Jo vaig sortir ràpidament del dormitori. I si no m'hagués girat potser no ens hauríem tornat a veure mai més, potser hauria provat de prendre-li els fills que al capdavall porten el meu nom, potser a hores d'ara ens odiaríem a mort... Però vaig tombar-me abans d'arribar a la porta, com si una força estranya m'hi hagués obligat, i aleshores la vaig veure al llindar, amb les dues mans sobre els pits, per amagar-se'ls,i amb els ulls tan brillants de llàgrimes que probablement no em distingia. Després va desapareixer. Però jo ja no podia deixar-la, ja no me'n podia anar. Vaig trobar-la sobre el llit, ajaçada de bocons, plorant, i en tocar-la per l'esquena va dir : "No em miris, Daniel, no em miris..." i, quan va sentir que m'inclinava, allargà la mà i va tancar el llum. No vam dir res més; vaig despullar-me al meu torn i em vaig ajaçar al seu costat,sense tocar-la, sense consolar-la. Havia de plorar. Ara sabia per què ho havia fet, allò. O potser ja ho sabia de primer i per això m'havia girat quan era a la porta a punt d'anar-me'n. Vaig esperar-me fins que es va moure. "Daniel..." digué. Vaig cercar-li la cara i ella anà

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

reptant fins a mi, reposà el cap sobre el meu pit, sospirà dues o tres vegades, encara amb un traspuar de llàgrimes i, al cap d'una estona, afegí gairebé amb ràbia : "Es que no vull estimar-te !" Jo li acariciava els cabells i vaig dir-li : "Calma't, Mira". Però ara li calia parlar. Es va tractar de desgraciada, d'imbècil, de miserable, de tot, i res d'això no alterava el fet bàsic : després de refusar-s'hi obstinadament, ho acceptava. Sí, m'havia mentit; no sabia des de quan, potser de més enrera que no es pensava, però fins darrerament no se n'havia adonat, la intervenció de la Gabriela precipità una mena de cristal.lització misteriosa que ni podia explicar-se. Estava confusa, no s'entenia ni sabia com sortir-se'n... Si em posava a contar-te tot el que em va dir, tot el que ens vam dir aquella nit, no acabaria mai. Vam parlar fins molt tard, ens van fer l'amor, vam tornar a parlar... No vaig deixar-la fins a les quatre de la matinada, per tornar al costat d'una Gabriela que, d'una manera o altra, semblava haver fet les paus amb ella mateixa i amb la situació.

Ho vaig veure a partir de l'endemà, en adonar-me gairebé amb sorpresa que havia tornat a conquerir la seva eqüanimitat. Ara, després de tant de temps, semblava de nou tranquil.la. S'havia sobreposat a aquells sentiments que la tenien inquieta en el precís instant que la Palmira començava a turmentar-se. No podia haver-hi dubte que allò indicava que ara, a la fi, ja sabia que havia de fer; la decisió que esperàvem estava á punt de manifestar-se en forma explícita. Per això vaig quedar tan estranyat quan passà una setmana, en passaren dues, i encara no deia res, ni a mi ni a la Palmira, tot i que en el curs d'aquest temps va anar tres vegades més a veure els nens. Què esperava ? O potser la decisió era precisament aquesta, acceptar el "statu quo", deixar que tot continués com fins aleshores ? Era amb això que s'havia reconciliat ? En aquest cas, però, no s'explicava que hagués dit aquelles paraules a la Palmira, quan li pregunta si trobava convenient que els meus fills vis quessin sense mi... No tan sols era difícil d'entendre, sinó que tot de sobte la situació es feia terriblement incòmoda, sobretot per a mi que havia de conviure amb ella. Més incòmoda que mentre es mostrà de caràcter desigual. Podia acceptar que m'amagués el seu coneixement dels fets si en sofria, però no a partir del moment que aquest coneixement deixava d'angoixar-la. La hipocresia s'instal.lava d'una manera definitiva entre nosaltres i acabaria per corrompre la nostra vida en comú i àdhuc la meva relació amb la Palmira. No, no ho podia permetre. Per això vaig prendre el determini de parlar. Fou el dijous de l'altra setmana, o sigui que avui fa vuit dies exactament. "Si fins dissabte no diu res", vaig declarar a la

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Palmira, "diumenge posaré les cartes sobre la taula. Ja ha durat prou, això". Vaig escollir el diumenge amb tota premeditació. El diumenge era nostre, disposaríem de tot el dia per discutir, per fer-nos mal, per reconciliar-nos. Li ho diria al llit, abans de llevar-nos, mentre féiem una mica de"mandra", ja desperts, despreocupats de l'hora perquè no teníem cap obligació amb ningú. I el llit és unbon indret per aclarir les coses, per facilitar les solucions.

Però no va caldre. L'endemà va donar el cop. Estic segur que tot va ser premeditat i que , si no li hagués sortit bé aquell dia, hauria insistit el dia següent. Devia deixar casa uns moments després de sortir jo, i el trajecte el devia fer en taxi, ja que en entrar al pis, al cap de vint minuts (els que va tardar l'autobús), ella era asseguda al menjador amb la Palmira. Eren les vuit en punt i la noia també acabava d'arribar de la botiga, encara no havia tingut temps de canviar-se, de manera que semblava que totes dues fessin visita. Jo em vaig aturar al llindar, pàl.lid, vermell, no ho sé; no era el mateix haver tingut la intenció de parlar-li'n que trobar-me-la inesperadament allí quan creia que era a casa. "Hola, Daniel", va dir. Tenia la nena a la falda, i això reforçava la impressió d'estranyesa : mai no l'havia vista amb una criatura en braços. En Daniel va córrer a fer-me un petó i se m'arrapà a les cames, com si volgués enfilar-se, però jo el vaig apartar mentre em treia com podia una nosa del coll. "Suposo que sobren explicacions", vaig balbucejar. "Sí", assentí ella, i allargà la Rosa a la Palmira, la qual digué : "Vine, Daniel", i es va emportar els dos petits per confiar-los a la Ramona, la criadeta. Quan va tornar a entrar jo ja m'havia assegut i encenia una cigarreta, sorprès de la curiosa tranquil.litat que succeí aquells segons d'atabalament, de desconcert, en veure-la al meu davant. Ara ja havia passat el pitjor, n'estava segur. I sí, no hi van haver recriminacions que en aquella hora haurien sonat falses (feia massa temps que ella ho sabia) ni llàgrimes o lamentacions provocades pel nerviosisme. De fet, em sembla que l'única que estava nerviosa era la Palmira. Però més s'hi va posar quan sentí la proposició que ens feia la Gabriela. Jo mateix em vaig quedar amb la boca oberta, tot i que la teva carta ja m'havia d'haver preparat si hagués cregut tot el que em deies. Perquè ens proposà que anéssim a viure tots junts. De cara a la Palmira, va dir : "Jo, al Daniel l'estimo i no el deixaré mai, però els nens també el necessiten, i ell els necessita a ells. Es el millor que podem fer". Però la Palmira s'hi oposà immediatament i, rancuniosa, l'acusà : "Tu el que vols és fer-te'ls teus". "No. Poden ser de totes dues. No et vull prendre res. Més m'has pres tu i no em queixo". "Si

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

te l'hagués volgut prendre", replicà la noia mentre m'assenyalava, "ara viuria amb mi. Però sempre he reconegut que ets la seva dona". "I ho sóc", digué la Gabriela. "Però jo li he donat els fills". Jo no deia res, em limitava a escoltar. Tot d'una em semblava que allí hi era de sobres, que era inútil que exposés la meva opinió, els meus sentiments, perquè ni l'una ni l'altra no en farien cas. De fet, se'm disputaven, prou clar que va quedar al cap d'un moment, quan la Palmira digué : "I encara que m'hi avingués pels nens, quin efecte et sembla que m'hauria de fer veure com te l'emportes al llit ?" "També hi dormo ara", contestava la Gabriela. "Però no ho veig, no és el mateix." "Em vas dir que després de tenir la nena ja no havíeu tornat... no havieu tornat a fer res", argumentà la meva dona. La Palmira va mirar-me fugaçment abans de dir : "Doncs no era veritat". Aleshores jo vaig pronunciar les primeres paraules. "Es impracticable, Gabriela, ho has de reconèixer. La Palmira té raó". Ella llambregà de l'un a l'altre. "Què hem de fer, doncs, segons vosaltres ?" No ho sabíem, i vam callar. "Jo també els vull, els nens", va dir la Gabriela al cap d'una estona, quan el silenci ja començava a pesar. "Són teus", afegí de cara a mi. "No es tracta dels nens, ara, Gabriela", vaig fer-li observar. "Es tracta de les nostres relacions, ja ho saps". Ella va tornar a alçar els ulls cap a la Palmira que sempre havia estat dreta. "L'estimes, tu ?", I la noia digué : "Sí, l'estimo". Per la mirada de la meva dona va passar una ombra estranya i tot seguit s'encongí una mica, com si l'haguessin pegada. Ara m'ho preguntarà a mi, vaig pensar, però no ho va fer, no devia voler fer-ho davant la noia, car ho deixà per més endavant, per aquella nit, quan ja érem a dormir. "I tu l'estimes, Daniel ?", m'interrogà en la fosca. Jo vaig voler ésser franc, s'ho mereixia : "No ho sé, Gabriela. En tot cas, d'una altra manera". "No és bonica", va dir puerilment, i jo vaig assentir: "Ja ho sé", però ara insincerament, perquè allò no ho podria entendre mai; era una dona, no la podia veure amb els meus ulls d'home. En sortir de casa la Palmira, i a l'hora de sopar, n'havíem tornat a parlar, de tot l'assumpte, però s'esforçava de fer-ho amb objectivitat i referint-se de nou als nens, a la necessitat que tenien d'una llar "completa", al seu desig de veure'ls i compartir-los amb nosaltres perquè li semblaven també una mica seus. "No pot ser que ens limitem a fer-nos visites", va dir. Ara, al llit, s'avenia a enfocar-ho des de l'angle que havia manifestat la declaració de la Palmira en confessar que també m'estimava i el que jo mateix acabava d'exposar en admetre que no m'era indiferent. Fins i tot estava disposada a acceptar que no havia tingut presents totes les dades del problema i que, per tant, la solu

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

ció proposada podia ésser falsa. Així i tot, ho va anar donant voltes, sense abandonar-la, i l'endemà va completar-la. Però no m'ho digué. La meva impressió d'aquella tarda, que feia nosa, havia estat encertada i després, per la Palmira, he sabut que creu que són elles dues que han d'arribar a un acord que després "m'imposaran".

Des del dia següent de la nostra entrevista, s'han vist cada dia, al matí, quan jo sóc al despatx, i la Palmira està escandalitzada de la darrera proposició que li ha fet. Està disposada a compartir-me amb ella a canvi de viure plegats o, si de cas, a la mateixa casa. Ha parlat de llogar un xalet de dos pisos on podríem viure alhora junts i separats... La noia ho troba immoral, a part que creu que no sortiria bé. Es paradòxic que ella, l'emancipada, la dona lliure que no tan sola s'ha avingut sinó que va voler tenir dos fills fora de matrimoni i no es fa escrúpol de dormir amb un home casat, sigui en definitiva menys audaç que la Gabriela, d'instint conservador i d'hàbituts més convencionals, però prou atrevida per dur a la seva conclusió lògica unes premises que la força de les circumstàncies l'obliguen a acceptar. A ella, a la Palmira, li sembla monstruós, i abans d'ahir digué que la meva dona s'havia begut el seny. "Per mi", féu, "que tot això l'ha trastocada una mica. Quan ho has sentit dir, que un home visqui amb dues dones ? No és el mateix que tenir una amiguesta... Fes-li-ho veure".

I ho he provat, car des d'un punt de vista pràctic, fora de lògiques abstractes, la Palmira té raó. Fou ahir, en havent sopat, en preguntar-me si havia vist els nens i si en Daniel encara continuava enfebrat com al matí (fa dos dies que té un refredat molt fort, d'aquests d'estiu que són pitjors que els d'hivern). "Sí", vaig dir-li, "i la Palmira m'ha contat la teva pensada. No t'acabo d'entendre, Gabriela. T'agraeixo molt que enfoquis tot això d'una manera tan civilitzada, que no m'hagis fet crits ni escenes, però no et sembla que ara exageres ?" "Hauries d'estar content", em contestà. "Així ens podràs tenir a totes dues. No és el que vols ?" La resposta era prou cínica perquè em fes mal, i li vaig fer observar que era impròpia d'ella. "Mai no hauria cregut que reaccionaries així". Ella va llambregar-me. "També hi ha moltes coses que no hauria cregut de tu i, ja veus , les has fet. Si et penses que m'agraden..." Jo vaig raonar : "Però tenen una explicació, tu mateixa ho reconeixes. No és com si hagués cercat la Palmira perquè necessitava una altra dona". "Potser no", va convenir. "Però ara sí que la necessites". "I tu t'hi avens ?", vaig provocar-la. Ella va sacsejar el cap. "No", digué. "Però te la vols ficar a casa. Això és el que no entenc... Què et proposes, Gabriela ?" "Conservar-te,

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Daniel", féu ella. I no li ho vaig poder fer aclarir.

Ja veus la situació, doncs. Tan complexa i tan confusa que gairebé m'alegro de deixar les coses en llurs mans. Podràs hostatjar-te a casa tranquil,lament i, si vens aviat, encara potser seràs a temps d'assistir al desenllaç, perquè un o altre n'hi ha d'haver, si bé em costa de creure en el que defensa la Gabriela; és obstinada, sí,però també la Palmira té la seva voluntat i no sembla disposada a cedir. No tinguis por de caure en un vesper ni de trobar-te amb males cares; seràs ben acollit i qui sap si no podràs donar-nos fins i tot un cop de mà !... Per sort, no he perdut del tot el sentit de l'humor. Però estic preocupat, sí.

Una cordial encaixada del teu amic

Daniel

Barcelona, 11 de juliol de 1968.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Sr. Daniel Bastida
Barcelona.

Amic :

he enllestit ja la novel.la,ho t inc tot pràcticament empaquetat i, si no hi ha res de nou, el dia 28 ja seré amb vosaltres. Em sap una mica de greu per la Lena. Estava disposada a venir, però no vull viatjar amb excès d'equipatge. I perdona la crueltat de l'expressió.

Acabo de rebre la teva carta,però de tot això ja tindrem ocasió de parlar-ne. Una cosa et vull avançar, ara. La jugada de la Gabriela és prou clara. Si aconsegueix de fer-te conviure amb la Palmira sota el mateix sostre, les vostres relacions ja no seran, com fins ara, una aventura. Les haurà domesticat. I, a partir d'aquell moment, té alguna probabilitat de guanyar. Sense això, en canvi no en té cap. Es una jugada intel.ligent.

No et dic l'hora de la meva arribada, perquè series capaç de venir a esperar-me. I no vull que et molestis.

Gairebé fins ara, amic. Una abraçada

Joan

Barcelona, 15 de juliol - 30 d'agost
1968